

KLP

KLP
årsrapport 2011

Relasjon/dialog

Vinner fotografi av Kari Jakobsen

KLP inviterte i 2011 til en intern fotokonkurranse, der ansatte skulle visualisere temaene «(Kunde)relasjon/dialog» og «For dagene som kommer», hentet fra KLPs visjon om å være den beste partner for dagene som kommer. Juryens leder var fotograf Olav Storm.

Vi presenterer noen av bidragene i denne årsberetningen.

Nøkkeltall 2011

For dagene som kommer

Vinner fotografi av Anne Westad

Innhold

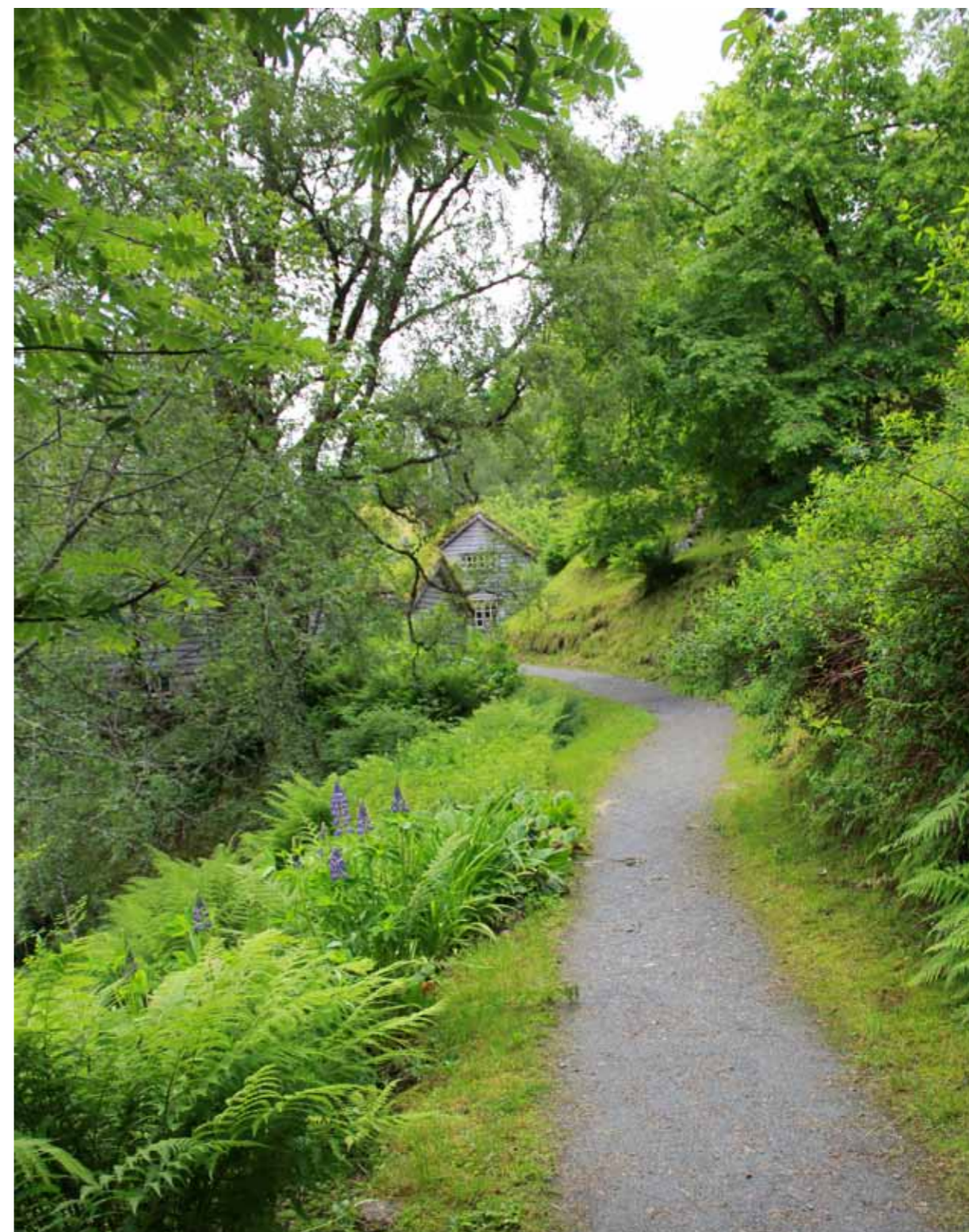
Nøkkeltall	se omslag	Regnskap Konsern	Regnskap KLP
		Resultatregnskap	48 Resultatregnskap 104-105
		Balanse	49 Balanse 106-107
Viktige begivenheter i 2011	3	Oppstilling av endringer i egenkapital	50 Oppstilling av endringer i egenkapital 108
Sterk soliditet og flere nye kunder	7	Kontantstrømoppstilling	51 Kontantstrømoppstilling 109
Dette er KLP	8	Noter Konsern	52-102 Noter KLP 110-170
Pensjons- og livsforsikring	13		
KLP Skadeforsikring	16		
KLP Kapitalforvaltning AS og KLP Fondsforvaltning AS	18		Revisjonsberetning 172-173
KLP Eiendom AS	21		Erklæringer 174-176
KLP Banken AS og KLP Kommunekreditt AS	22		Ikke-finansielt regnskap 177
Eierstyring og selskapsledelse	24		Tillitsvalgte 179
Styrets årsberetning	33		

Utvikling de siste 5 år

Millioner kroner

KLP Konsern	2011	2010	2009	2008	2007
Resultat før skatt	653	515	776	348	652
Forvaltningskapital	291 784	271 736	258 549	205 264	197 795
Egenkapital	12 064	10 749	9 721	8 429	7 166
Kapitaldekning	10,9 %	11,5 %	12,0 %	13,5 %	11,3 %
Antall ansatte	775	762	741	683	647
Kommunal Landspensjonskasse	2011	2010	2009	2008	2007
Resultat før skatt	705	563	738	397	267
Premieinntekter (uten tilflyttede premiereserver)	21 641	20 291	18 583	21 993	15 294
Netto til-/raflytting av premiereserver og andre fond	-199	-1 335	-1 784	-2 707	-726
Resultat til kunder	3 594	4 651	6 636	-1 802	4 855
herav til tilleggsavsetninger	2 143	2 070	4 211	-3 705	1 248
herav til premiefond	1 451	2 581	2 425	1 903	3 607
Forsikringsfond	243 439	227 533	204 486	180 076	182 314
Forvaltningskapital	261 746	244 194	223 863	201 896	194 455
Egenkapital	11 941	10 647	9 642	8 437	6 952
Soliditetskapital	36 190	33 338	25 329	17 882	24 293
Soliditetskapital målt mot forsikringsfond med rentegaranti	16,0 %	15,9 %	13,1 %	9,9 %	14,5 %
Kapitaldekning	11,5 %	12,0 %	12,6 %	14,6 %	12,1 %
Solvensmargindekning	243,5 %	230,6 %	221,5 %	195,5 %	218,0 %
Avkastning kollektivportefølje:					
- bokført avkastning	4,5 %	5,1 %	6,4 %	1,0 %	7,5 %
- verdjustert avkastning	3,2 %	7,5 %	7,7 %	-3,0 %	6,7 %
- verdjustert avkastning inkl. merverdier i eiendeler bokført til amortisert kost	3,9 %	7,4 %	7,6 %	-1,7 %	5,4 %
Avkastning investeringsvalgportefølje	2,3 %	8,6 %	9,2 %	n/a	n/a
Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader målt mot gjennomsnittlig kundefond	0,34 %	0,34 %	0,33 %	0,36 %	0,50 %
Antall premiebetalende medlemmer	309 333	304 985	304 651	299 408	297 496
Antall pensjonister	172 272	163 701	155 306	149 833	145 963
Antall ansatte	460	449	427	407	387
KLP Bedriftspensjon AS	2011	2010	2009	2008	2007
Resultat før skatt	-24	-17	-13	-10	-4
Premieinntekter (uten tilflyttede premiereserver)	93	52	25	24	3
Netto til-/raflytting av premiereserver	182	89	21	32	-
Resultat til kunder	16	10	12	11	-
Forvaltningskapital	904	614	436	360	55
KLP Skadeforsikring AS	2011	2010	2009	2008	2007
Resultat før skatt	25	70	217	35	71
Årlig premie	650	631	609	574	555
Totalkostnadsprosent (Combined ratio)	118,1 %	121,9 %	95,5 %	97,3 %	105,3 %
KLP Banken Konsern	2011	2010	2009	2008	2007
Resultat før skatt	-62	36	-39	n/a	n/a
Innskudd	1 840	1 026	36	n/a	n/a
Utlån	28 416	26 320	33 097	n/a	n/a
KLP Kapitalforvaltning AS og KLP Fondforvaltning AS	2011	2010	2009	2008	2007
Resultat før skatt	20	19	12	63	47
Midler til forvaltning totalt	205 099	185 714	167 052	155 305	162 574
Midler til forvaltning fra eksterne kunder	13 650	14 170	11 378	7 560	5 673

For dagene som kommer Fotografert av Anne-Therese Sande

For dagene som kommer Fotografert av Razvana Ali

Viktige begivenheter i 2011

JANUAR

Fornøyde vinnere av KLPs arbeidsmiljøpris

KLP delte ut selskapets årlige arbeidsmiljøpris innenfor tre kundegrupper: kommuner, helseforetak og bedrifter. Prisen er på 100.000 kroner. Vinnerne var Stryn kommune, Helse Sunnmøre og Vesterålskraft Nett AS.

Ny sertifisering til KLP Skadeforsikring

Som det første norskregistrerte skadeforsikringsselskapet ble KLP Skadeforsikring ISO 9001-sertifisert. For å bli sertifisert etter denne standarden er det blant annet nødvendig å dokumentere alle arbeidsrutiner, og at disse er tatt i bruk i det daglige arbeidet.

FEBRUAR

KLP Banken 1 år

Ett år etter etableringen i personmarkedet, har KLP Banken innvilget boliglån for 1,5 milliarder kroner. I tillegg forvalter banken boliglån på vegne av KLP for 7,5 milliarder kroner. To av tre kunder er KLP-medlemmer.

KLP best i klassen

Positiv utvikling i finansmarkedene bidro til sterke finansielle resultater for KLP også i 2010. Verdijustert og bokført avkastning endte på henholdsvis 7,5 og 5,1 prosent for 2010. Stigende aksjekurser og en positiv verdiutvikling av eiendom bidro mest til den gode avkastningen i 2010.

MARS

Sterkt første kvartal

KLPs gode resultater fortsetter inn i 2011. KLP-konsernet leverer et driftsresultat på 1,5 milliarder kroner for første kvartal.

APRIL

Lanserer oljefond for småsparere

KLP Fondsforvaltning lanserer kombinasjonsfondet KLP Kombinasjon. Fondet har markedets laveste kostnader og passer for investorer som ønsker langsiktig sparing med litt lavere risiko enn i aksjefond.

MAI

Generalforsamling i KLP

KLP avholder sin ordinære generalforsamling. Generalforsamlingen slutter seg til styrets forslag om å tilbakeføre 2,6 milliarder kroner til kundenes premiefond.

JUNI

Tre nye selskaper ekskludert

Tre nye selskapsnavn kommer på KLP-listen fra og med juni; Lingui Development, Adris Grupa og Shanghai Industrial Holdings. Selskapene utelukkes på grunn av tobakk og miljø. Ingen selskaper tas inn igjen i porteføljen.

Godt halvårsresultat

KLP-konsernet leverer et driftsresultat på 2,5 milliarder kroner for første halvår. Til tross for tidvis urolige finansmarkeder og lavt rentenivå kan KLP vise til en god avkastning for første halvår.

JULI

KLP Eiendom kjøper eiendom i Danmark

KLP øker sin eiendomseksponering i Danmark. KLP Eiendoms danske datterselskap, KLP Ejendomme AS, har kjøpt det 81 000 kvadratmeter store eiendomskomplekset til TDC i Københavns Sydhavn.

AUGUST

KLP Eiendom kjøper hotell i Stockholm

KLP Eiendom fortsetter ekspansjonen i Sverige med kjøpet av eiendommen Klockan 1 fra Diligentia (Skandia). Scandic skal drifte hotellet «Scandic Grand Central» i eiendommen på en langsiktig leieavtale.

SEPTEMBER

Nye indeksfond i fremvoksende markeder

KLP Fondsforvaltning lanserer tre indeksfond som investerer i fremvoksende markeder. Fondene har en klar etisk profil og investerer i markeder som for eksempel Kina, Brasil, Sør-Korea og India.

For dagene som kommer Fotografert av Christin Oldebråten

OKTOBER

Stor interesse for seniorlån

KLP opplever stor interesse for seniorlånet Litt Extra. 65 prosent av den norske befolkning synes det er greit at foreldre tar opp lån mot å pantsette deler av boligen sin. Det viser en undersøkelse Perduco har gjennomført for KLP.

KLP sponsor for etikkpris

På årets konferanse for Fairtrade og etisk handel i offentlig sektor ble prisen for å fremme arbeidet med etiske aspekter i innkjøp i offentlig sektor tildelt en sann ildsjel – Ståle Pedersen. KLP er sponsor og tilrettelegger for prisen.

Gabrielsenprisen til Kristine Landmark

Kristine Landmark ble tildelt Gabrielsenprisen og kåret til Årets kvinnelige styreledertalent. KLP er partner i Gabrielsenprisen.

NOVEMBER

KLP vant syv av åtte anbud

Årets anbudskonkurranser i markedet for offentlig tjenstepensjon avsluttes. I 2011 valgte syv kommuner og en fylkeskommune å ta sin tjenstepensjonsordning ut på anbud. Etter endelig behandling er resultatet at syv av åtte valgte KLP som leverandør av offentlig tjenstepensjon.

Gode resultater i urolig farvann

KLP kan vise til gode resultater i tredje kvartal til tross for urolige finansmarkeder. Dette viser viktigheten av solide buffere. Samlet resultat til kunder endte på 3,4 milliarder kroner.

Bedring i norsk klimarapportering

Årets resultater fra Carbon Disclosure Projects (CDP) viser at norske selskaper er dårligere til å rapportere enn selskaper i våre naboland. Men det er også flere lyspunkter. 12 norske selskaper får bedre score i 2011 enn året før. KLP er norsk partner i CDP.

Fornøyde skadeforsikringskunder

Årets EPSI-analyse av kundetilfredsheten i skadeforsikringsbransjen viste at KLP Skadeforsikring AS har de mest tilfredse og lojale bedriftskundene. KLP scoret høyere enn konkurrentene på alle de målte parametrene.

DESEMBER

KLP begrenset til 15 prosent i TEN

Finansdepartementet avslår KLPs søknad om erverv av 35 prosent av aksjene i Trønder Energi Nett AS (TEN) som en infrastrukturinvestering. Departementet ga imidlertid tillatelse til en eierandel på 15 prosent.

China Mengniu tilbake i porteføljen

KLP har ekskludert 63 selskaper fra sine investeringsporteføljer. China Mengniu er tilbake i KLPs investeringsporteføljen etter å ha iverksatt et nytt test- og overvåkningssystem for sine produkter.

Rekordutbetaling til KLP-pensjonister

KLP setter ny utbetalingsrekord i 2011. Brutto er det utbetalt nær 9,6 milliarder kroner i pensjoner. Dette er en økning på 1,3 milliarder fra i fjor. 148.000 personer mottar en pensjonsytelse fra KLP.

Utvidet barneforsikring

KLP Skadeforsikring lanserer en utvidet barneforsikring som gjelder både ved ulykke og sykdom, og som gjelder døgnnet rundt.

Foto: Paul Paiewonsky

Sterk soliditet og flere nye kunder

KLP leverer den beste avkastningen av de store livselskapene for tredje året på rad. Vi opplever den største tilflyttingen av kunder siden nittitallet. Vår sterke soliditet gir oss et godt utgangspunkt for dagene som kommer.

2011 var et krevende finansår, men ble et veldig godt år for pensjonsvirksomheten i KLP. Syv av åtte kommuner som var på anbud valgte KLP. KLP fikk derved en netto tilflytting av kundemidler på 1,4 milliarder kroner. Det er det beste konkurranse-resultat for KLP siden midten av nittitallet.

Dette tar vi som et signal på at KLP vurderes som en meget konkurransedyktig pensjonsleverandør. Vi befester vår posisjon som den ledende tilbyder av offentlig tjenstepensjon overfor kommune, helseforetak og bedrifter i offentlig sektor. I tillegg finner mange bedrifter KLP attraktiv som leverandør av privat tjenstepensjon gjennom det heleide datterselskapet KLP Bedriftspensjon AS. Selskapet har passert 900 millioner kroner i forvaltningskapital, det er en økning på 290 millioner kroner fra 2010. Selskapet ble kåret til «Best i bransjen» i Bedriftspensjonsbarometeret 2011.

KLP er nå også det største livselskapet i Norge, og vi forvalter totalt 261,7 milliarder kroner for våre kunder. Det er for så vidt ikke noe mål for oss å være størst – men det danner grunnlaget for stor-driftsfordeler som våre kunder og eiere vil ha glede av fremover.

KLP har fortsatt en meget god soliditet. Vi har kunder og eiere som i mange år har prioritert å bygge opp buffere for å kunne sikre forutsigbarhet og handlingsrom i kapitalforvaltningen. Vi har i 2011 ikke vært tvunget til å selge aksjer i fallende markeder, men har kunnet holde på vår aksjportefølje. Det har vist seg å være en lønnsom strategi. Usikkerheten i den internasjonale økonomien bidro til urolige og svake finansmarkeder. I fjerde kvartal var imidlertid utviklingen mer positiv, og ga KLP en relativt god avkastning.

KLP leverer den høyeste avkastningen for tredje år på rad blant selskapene som opererer i det offentlige pensjonsmarkedet. Samlet finansavkastning for 2011 endte på 9,9 milliarder kroner. Verdijustert og bokført avkastning er henholdsvis 3,2 og 4,5 prosent. Dette gir rom for å styrke tilleggsavsetninger med 2,1 milliarder kroner og overføre 1,5 milliarder kroner til kundenes premiefond.

KLP Kapitalforvaltning AS har ved utgangen av fjoråret 205 milliarder kroner til forvaltning i ulike verdipapirer. KLP Fondsforvaltning AS tiltrekker seg kapital fra andre institusjonelle investorer, og omlag 9 000 personkunder. Dette har vokst til 14 milliarder kroner i 2011, og illustrerer at KLPs kapital- og fondsforvaltning oppfattes som svært konkurransedyktig både blant institusjonelle investorer og av personkunder.

KLP Eiendom AS er av de viktigste bidragsyterne til den positive avkastningen i 2011. De leverer en verdijustert avkastning på 7 prosent for 2011. Det ble kjøpt eiendom for 2,6 milliarder kroner i 2011, og selskapet har nå en samlet eiendomsportefølje på 30 milliarder kroner. Utleiegraden øker og satsingen i Sverige og Danmark går godt.

Vi er glad for at kunder i KLPs skadeforsikringselskap fikk et år uten storskader. KLP Skadeforsikring vinner stadig terreng innen yrkesskadeforsikringer og flere kommuner har valgt å flytte sine forsikringer til oss. En kundetilfredshetsundersøkelse fra EPSI viser at KLP Skadeforsikring har best kundetilfredshet. De scorer høyere enn konkurrentene på alle serviceområder.

Utlånsvirksomhet mot offentlig sektor drives under merkenavnet KLP Kommunekreditt AS, og er nest største leverandør av langsiktige lån til kommunal sektor i Norge. KLP Kommunekreditt har siden sommeren bidratt til stor konkurranse og lavere kostnader for kundene for lån med fast rente, og har økt sine utlån med over 3 milliarder kroner i fastrentelån.

KLP har siden 2010 gitt personkunder tilbud om enkle og gode bank-, fond og forsikringsprodukter. Medlemmer i KLPs pensjonsordninger tilbys særlig gode betingelser. Satsingen på våre medlemmer har gitt resultater – og KLP har nå 40 000 personkunder innen skadeforsikring, bank og fond.

KLP arbeider målrettet for å bidra til en bærekraftig samfunnsutvikling. En viktig del av dette arbeidet er knyttet til å realisere og integrere FNs Global Compact og dets ti prinsipper knyttet til menneskerettigheter, arbeidstagerrettigheter, miljø og anti-korrupsjon i vår investeringsvirksomhet.

Vi skal være våre eieres beste partner for dagene som kommer. Derfor vil eiernes behov stå i sentrum, og vår virksomhet skal ha som mål å styrke deres økonomi, lette deres hverdag, og bidra til å styrke dem som arbeidsgivere.

Med unikt god soliditet, og med medarbeidere som er både kompetente og engasjerte, har vi de beste forutsetninger for å oppnå gode resultater også fremover for våre kunder og eiere.

Sverre Thornes, Konsernsjef

Dette er KLP

KLP er Norges største livsforsikringsselskap. KLP leverer trygge og konkurransedyktige finans- og forsikringstjenester til offentlig sektor, virksomheter med tilknytning til denne og deres ansatte.

Kundene skal oppleve at KLP er en forutsigbar partner som styrker deres økonomi, letter deres hverdag, bidrar til å gjøre dem til gode og attraktive arbeidsgivere, samt bidrar til å skape en litt

bedre verden. KLPs gjensidige eiermodell, der kundene også er eiere, gjør at KLP til enhver tid skal levere produkter og løsninger i dialog med kundene.

KLPs VISJON «Den beste partner for dagene som kommer».

VERDIER Verdien ansatte i KLP skal etterleve er «Åpen. Ansvarlig. Tydelig. Engasjert».

FORRETNINGSIDÉ «KLP skal levere trygge og konkurransedyktige finans- og forsikringstjenester til offentlig sektor, og virksomheter med en tilknytning til denne, og deres ansatte».

KLPs hovedkontor ligger i Oslo. Konsernet har også kontorer i Bergen, Trondheim, København og Stockholm.

Markedsleder

KLP er ledende leverandør av tjenestepensjon til offentlig sektor og virksomheter med tilknytning til denne. Ved inngangen til 2012 har 333 kommuner og fylkeskommuner sin pensjonsordning i selskapet. Det samme gjelder 23 av landets 25 helseforetak, i tillegg til de fire regionale helseforetakene, og om lag 2 300 bedrifter. Selskapets pensjonsordninger omfatter mer enn 309 000 yrkesaktive og 172 000 pensjonister. I tillegg har 124 000 medlemmer en pensjonsrettighet i KLP fra tidligere arbeidsforhold. KLP Skadeforsikring er også markedsleder på skadeforsikring til 295 kommuner og 2 650 bedrifter.

Personmarkedssatsing i fremgang

KLP har de to siste årene satset aktivt på å tilby gode og fordelaktige bank-, forsikring- og fondsprodukter primært til sine arieres ansatte. Det er etablert 37 000 kundeforhold i løpet av relativt kort tid, noe som viser at KLP tilbyr konkurransedyktige og gode produkter i markedet. Etter snart to års drift som nettbank har KLP Banken ved årsskifte totalt 18 691 aktive kunder. KLP Skadeforsikring hadde 12 405 personkunder og en premiebestand på 120 millioner kroner. Også KLP-fondene har nå over 9 127 personkunder/direktekunder.

KLP-konsernet

Konsernets morselskap er Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap. Morselskapet KLP og datterselskapene har til sammen 775 ansatte. Konsernets forvaltningskapital var 291,8 milliarder ved utgangen av 2011, noe som gjør KLP til Norges største livsforsikringsselskap.

Konsernet leverer følgende produkter og tjenester:

- Pensjon og pensjonskassetjenester
- Bank
- Forsikring
- Fond- og kapitalforvaltning
- Eiendom

Datterselskaper

KLP Skadeforsikring AS er en betydelig leverandør av ulykkes-, yrkesskade- og tingskadeforsikring til 295 kommuner, fylkeskommuner og 2650 bedrifter i offentlig sektor. Selskapet leverer også private forsikringsprodukter, primært rettet mot ansatte hos konsernets eiere.

KLP Eiendom AS er en av landets største eiendomsforvaltere med 1 252 000 kvm lokaler og 366 000 kvm festetomter til

Byforbundet og Herredsforbundet (forløperen til KS) vedtar å opprette Kommunal Landspensjonskasse. KLP etableres som en «forvaltet» kasse inn under Norsk Kollektiv Pensjonskasse.

Stortinget fatter vedtak om innføring av folketrygden.

KLP får egen konsesjon som forsikringsselskap, og oppretter en felles kommunal pensjonsordning.

Kommunal Ulykkesforsikring (KUF) får konsesjon til å drive tingskadeforsikring.

HISTORIKK

1949

1962

1967

1972

1974

1984

1993

1994

Pensjonsordningen for sykepleiere blir etablert i KLP som følge av egen lov.

KLP passerer 1 milliard kroner i forvaltningskapital.

KLP utvider sitt produktspekter med gruppe- og ulykkesforsikring for kommuneansatte.

Etablering av KLP Skadeforsikring AS.

forvaltning, samt betydelige prosjekter under utvikling. Eiendomsmassen hadde pr 31.12.2011 en verdi på 29,8 milliarder kroner. KLP Eiendom har virksomhet i Norge, Sverige og Danmark. Eiendommene har god beliggenhet, høy bygningsmessig standard og effektiv arealutnyttelse.

KLP Forsikringservice AS har spesialkompetanse på offentlige pensjonsordninger og tilbyr et fullt spekter av pensjonskassene tjenester.

KLP Bedriftspensjon AS tilbyr innskudds- og foretakspensjon, med risikoytelse etter kundens valg, til bedrifter i privat og offentlig sektor.

KLP Kapitalforvaltning AS er et av Norges største kapitalforvaltningsmiljøer, og utfører et bredt spekter av investerings- og forvaltningstjenester. I investeringsprosessen jobber KLP systematisk for å ivareta og fremme etiske hensyn samt en bærekraftig verdiskapning.

KLP Fondforvaltning AS tilbyr et bredt spekter av fond med ulike investeringsmandater og risikoer. Selskapet har fond innen aktiv og indeksnær forvaltning som passer både for institusjoner, bedrifter og privatkunders investeringer. Alle fondene forvaltes i tråd med KLPs etiske kriterier.

KLP Banken AS er en nettbank med fokus på boliglån og innskudd. Det gir grunnlaget for effektiv drift og lave kostnader. KLP Banken AS ble lansert 1. februar 2010.

KLP Kommunekreditt AS og **KLP Kreditt AS** er datterselskaper av KLP Banken AS. Disse selskapene skal bidra til å sikre offentlig sektor gode betingelser på lån.

KLP Alternative Investments plc gir KLP mulighet til å spesialisere aktive forvaltningsmandater ytterligere, for på den måten å øke avkastningen på livsforsikringselskapets penger.

Lønnsomt å være eier i KLP

KLPs selskapsform gir flere fordeler. KLPs kunder stiller selv med egenkapital og er med det også eiere av selskapet. Dette gir god avkastning og store påvirkningsmuligheter.

I tillegg til den direkte avkastningen, er det også et lønnsomhetsaspekt ved å ha egenkapital i KLP. Å være eier i det gjensidige KLP betyr at overskudd på premieelementene tilbakeføres til eierne/kundene. Dersom KLP hadde vært et aksjeselskap, ville dette overskuddet gått til aksjonærene og ikke til kundene. Å være kunde og eier i det gjensidige selskapet KLP er derfor lønnsomt.

Samfunnsansvar

KLP skal bidra til en bærekraftig offentlig sektor gjennom en ansvarlig forretningsdrift. Å ta samfunnsansvar handler om hvordan KLP svarer på samfunnets utfordringer gjennom selskapets egen virksomhet. For KLP er ikke samfunnsansvar noe selskapet gjør på siden av selskapets egentlige forretning.

KLPs samfunnsansvar er en naturlig del av selskapets forretning som omfatter blant annet; ansvarlige investeringer, reduksjon av energiforbruk i næringsseidomme, forebygging av skade knyttet til helse, miljø og sikkerhet. Beskrivelsen av KLPs samfunnsansvar er integrert i omtalen av de ulike forretningsområder.

KLP har i 2011 en ny strategi for samfunnsansvar. Strategien beskriver to mål: det ene er å bidra til en bærekraftig offentlig sektor og det andre er å integrere bærekraft og ansvarlig forretningsdrift i selskapets arbeidsprosesser. For å sikre at KLP når målene har selskapet iverksatt en rekke tiltak, og flere står for tur. Dette vil du finne utførlig informasjon om på KLPs nettsider.

Rapportering av samfunnsansvar

Like viktig som å sette seg mål, er det å rapportere på måloppnåelsen. KLPs samfunnsansvarsrapportering er viktig for å sikre og dokumentere kontinuerlig forbedring. Som det første selskap i Norge har KLP publisert, et ikke-finansielt regnskap, i sine kvartalsrapporter. Selskapets ulike mål, måleindikatorer og måloppnåelse følger rapporteringsstandarden Global Reporting

KLP SKAL

1. Støtte internasjonalt anerkjente menneskerettigheter innen de områder bedriften opererer
2. Sikre at selskapet ikke medvirker til brudd mot menneskerettighetene
3. Anerkjenne foreningsfriheten og retten til å føre kollektive forhandlinger
4. Avskaffe alle former for tvangsarbeid
5. Fjerne bruken av barnearbeid
6. Avskaffe diskriminering i sysselsetting og yrke
7. Støtte «føre-var»-prinsippet i miljøspørsmål
8. Ta initiativ til å fremme miljøansvar
9. Oppfordre til utvikling og spredning av miljøvennlig teknologi
10. Bekjempe all form for korrupsjon, inklusive utpressing og bestikkelser

Global Compact er et FN-initiert nettverk som mobiliserer næringsliv og frivillige organisasjoner for en bærekraftig verden. KLP har vært medlem siden 2003. Medlemskapet innebærer en forpliktelse til å etterleve 10 prinsipper knyttet til menneskerettigheter, arbeidsforhold, miljø og korrupsjon.

Initiative (nivå A) og Global Compacts krav til Communication on Progress gjennom en fullstendig rapportering på KLPs nettsider.

Global Compact

Siden 2003 har KLP vært medlem av Global Compact, et FN-initiativ der bedrifter og andre organisasjoner frivillig forplikter seg til å støtte de internasjonale menneskerettigheter, beskytte miljøet, respektere arbeidstagerrettigheter og jobbe mot korrupsjon. Dette forplikter at KLP alltid jobber for en bærekraftig samfunnsutvikling, som konsernsjef Sverre Thornes bekrefter i sin introduksjon til KLPs årsrapport 2011.

For å sikre at KLP når sine ambisjonene om kontinuerlig forbedring ønsker KLP å fortsette dialogen med sine interessenter. På selskapets nettsider, klp.no/samfunnsansvar og KLPs blogg kan alle gi KLP tilbakemeldinger og innspill og finne relevant informasjon.

Ansvarlige investeringer

KLP har signert FNs prinsipper for ansvarlige investeringer (FNs PRI) og dermed forpliktet seg til å integrere disse temaene i forvaltningen. Dette er viktig fordi KLP forvalter pensjonen til mer enn en halv million nordmenn. KLP skal forvalte disse pengene på en ansvarlig og bærekraftig måte. Alle selskaper KLP investerer i, overvåkes for kritikkverdige forhold og po-

tensielle brudd på sentrale FN-konvensjoner og erklæringer på følgende områder:

- Menneske- og arbeidstakerrettigheter
- Miljø
- Korrupsjon
- Forretningsetikk

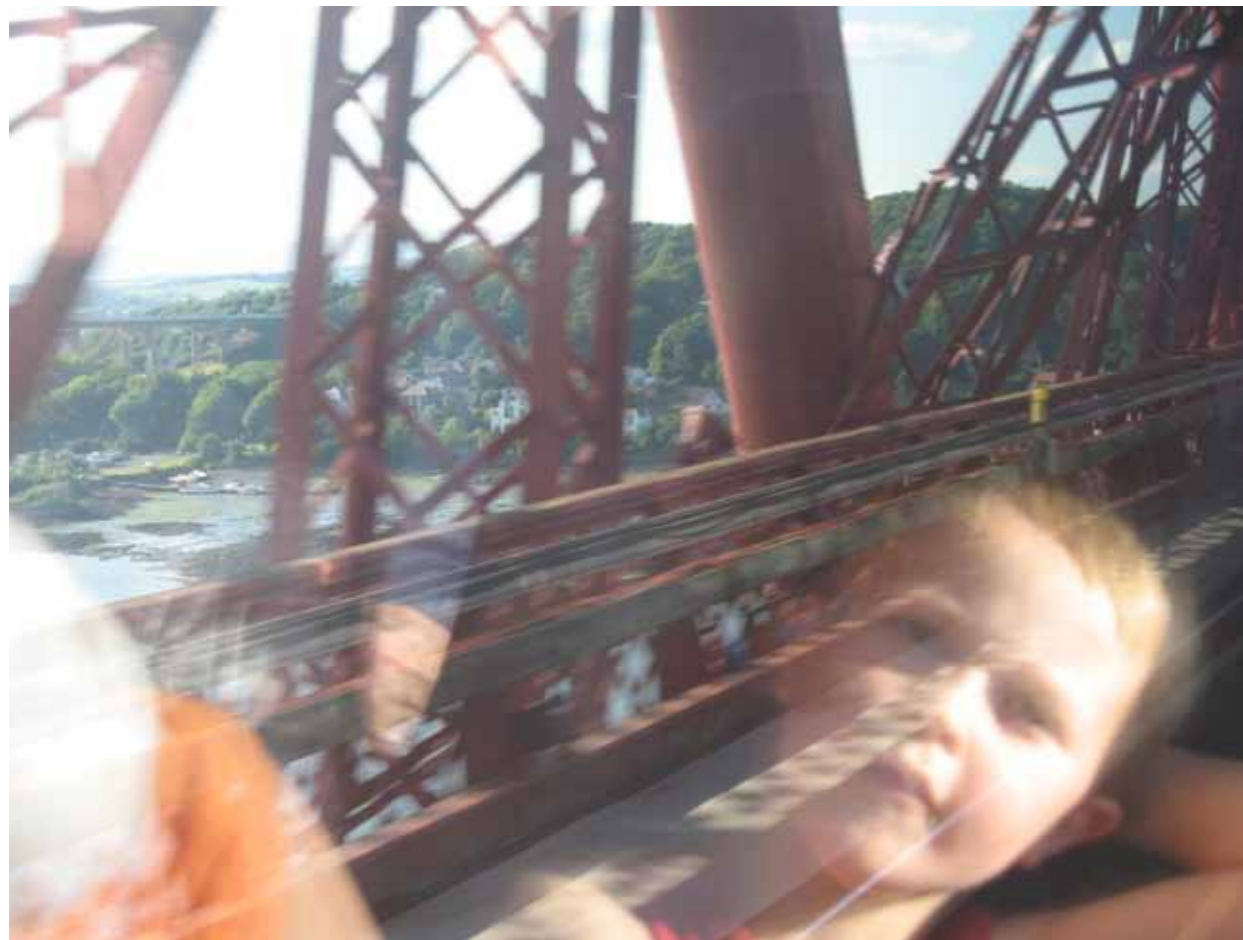
Som investor engasjerer KLP seg i dialog med selskaper rundt disse temaene, og i de mest alvorlige tilfellene kan selskaper bli ekskludert fra KLPs investeringer. Ved utgangen av 2011 var 64 børsnoterte selskaper ekskludert fra KLPs investeringer (se listen over ekskluderte selskaper på KLPs nettsider). Det å utelukke selskaper er ikke et mål i seg selv. KLP har en løpende dialog med ekskluderte selskaper og med selskaper som står i fare for å bli det. Dette er viktig både for å hindre at selskaper må utelukkes, og for å få utelukkede selskaper inn i porteføljene igjen.

I tillegg har KLP valgt å ikke investere i selskaper som produserer tobakk eller våpen eller som bryter med grunnleggende humanitære prinsipper.

KLP er en aktiv og ansvarlig eier i selskaper og jobber aktivt for å fremme samfunnsansvar og en bærekraftig verdiskapning gjennom dialog, en rekke tiltak og prosjekter, samt gjennom å stemme på selskapers generalforsamling.

Relasjon Fotografert av Eli Bleie Munkelien

Pensjons- og Livsforsikring i KLP

KLP tilbyr trygg og effektiv forvaltning av offentlig tjenstepensjon. Selskapet har bransjens laveste administrasjonskostnader, og de siste tre årene har KLP også hatt bransjens beste avkastning. Dette kommer KLPs kunder, som også er selskapets eiere til gode; i 2011 tilbakeførte KLP 1,5 milliarder kroner til kundenes premiefond.

KLPs ledende markedsposisjon innen offentlig tjenstepensjon ble ytterligere styrket i 2011. KLP beholdt alle egne kommuner og fylkeskommuner som var på anbud; Inderøy kommune, Rogaland Fylkeskommune og Mandal kommune. I tillegg vant KLP fire av fem av konkurrentenes kunder på anbud; Karasjok, Ullensaker, Lier og Mosvik kommuner. KLP beholdt og fikk tilflyttet verdier for over 3 milliarder kroner, og har derved fått et enda bedre utgangspunkt for å levere trygge og konkurransedyktige tjenester til beste for KLPs kunder og eiere.

Offentlig tjenstepensjon

Mer enn 600 000 nordmenn har pensjonsrettigheter i KLP, og selskapet er markedsleder innen offentlige pensjonsordninger til kommuner, fylkeskommuner, helseforetak og bedrifter med offentlig tilknytning. Selskapet tilbyr også gode ordninger for innskuddspensjon og foretakspensjon til bedrifter som ikke har tariffestet krav om offentlig tjenstepensjon. I tillegg yter KLP forsikringsfaglige tjenester til en rekke pensjonskasser i kommunal sektor.

Det er arbeidsgiver som har ansvaret for å spare til pensjon for de ansatte. I offentlige ordninger bidrar den ansatte selv med to prosent av lønnen. I tillegg må arbeidsgiver betale for eventuelle risikoytelser. Alle tjenstepensjonsordninger må omfatte betalingsfritak ved uførhet. For offentlig tjenstepensjon må risikoytelserne i tillegg omfatte uførepensjon og etterlattepensjon, mens dette er valgfritt for de private tjenstepensjonene. For offentlig tjenstepensjon må arbeidsgiver også dekke en del ikke-forsikringsbare ytelser (AFP, tidligpensjon, bruttogaranti og årlig lønns- og G-regulering av opptjente og oppsatte rettigheter) som må betales løpende når faktisk kostnad for året er fastslått.

Gjennom tariffavtaler har alle kommuner, helseforetak og en del bedrifter innenfor offentlig sektor plikt til å ha offentlig tjenstepensjonsordning for sine ansatte. KLPs hovedoppgave er, innenfor hovedtariffavtalens bestemmelser, å levere det avtalte

produktet for arbeidsgivere og forsikrede (ansatte) med god service og lave kostnader. KLP jobber for å bidra til å holde arbeidsgivers kostnader så lave som mulig gjennom å gi god avkastning på pensjonsmidlene samt å holde administrasjons- og kapitalforvaltningskostnadene nede.

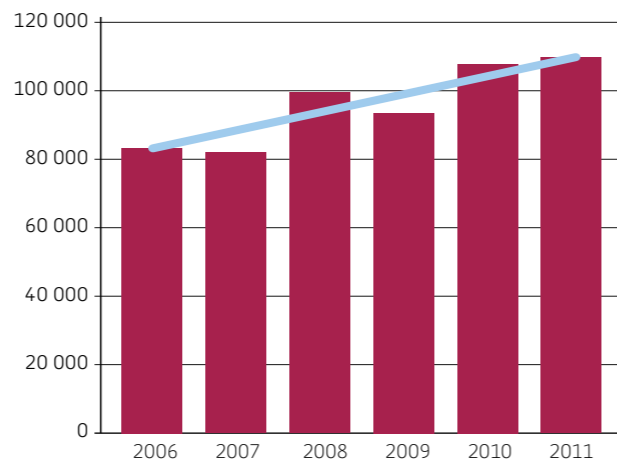
Fra 01.01.2012 administrerer KLP pensjonsordningen for 319 kommuner og 15 fylkeskommuner, samt 2 300 bedrifter og organisasjoner. Av landets 27 helseforetak har 25 minst en pensjonsordning i KLP. I tillegg er alle sykehusleger omfattet av pensjonsordningen for sykehusleger i KLP gjennom en særskilt tariffavtale. Sykepleierne har pensjonsordning i KLP gjennom lov om pensjonsordning for sykepleiere.

Også på gruppeleivsområdet er KLP en sterk aktør blant kommuner, fylkeskommuner, helseforetak og bedrifter i offentlig sektor. 182 000 personer var gruppeleivsfor sikret i KLP ved utgangen av 2011.

KLP Bedriftspensjon AS

KLP tilbyr privat tjenstepensjon gjennom datterselskapet KLP Bedriftspensjon AS. Gjennom selskapet tilbys innskudds- og foretakspensjon. Med dette er KLP en fullverdig leverandør av tjenstepensjon. Satsingen innenfor privat tjenstepensjon startet i 2006, og KLP Bedriftspensjon jobber for å etablere et forretningsvolum som er tilstrekkelig til å få inndekning for kostnader som kreves for å drifte en forsikringsbestand. Økningen i bestand har tatt seg godt opp i 2011, med nytegning av nærmere 300 avtaler og 1 600 nye medlemmer. Totalt har selskapet i overkant av 9 000 avtaler, fordelt på produktene ytelsespensjon, innskuddspensjon, fripoliser og pensjonskapitalbevis. De siste årene har KLP Bedriftspensjon oppnådd veldig god avkastning. Selskapets portefølje på privat tjenstepensjon hadde en akkumulert vekst i premievolum på 22,5 millioner kroner. Vekst i premiereserver i 2011 er på 221,6 millioner kroner.

Antall saker på pensjon

KLP Forsikringservice AS

Gjennom det heleide datterselskapet KLP Forsikringservice AS tilbys forsikringsfaglige tjenester til selvstendige kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser. Leveranse av tjenestene gjøres i nært samarbeid med KLPs livsforsikringsdivisjon. 13 av til sammen 21 kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser benyttet KLP som sin forsikringsfaglige konsulent ved utgangen av 2011. KLP opprettholder dermed posisjonen som markedsleder innen dette området.

Kunderelasjoner

KLP strekker seg mot å være den beste partneren for dagene som kommer. Kundeoppfølgingen tilpasses den enkelte kundes behov med effektive rutiner, rask oppfølging og høy kvalitet i tjenesten. Det innebærer å være i tett dialog og lytte til kundene, samt å være til stede der kunden er. Alle kunder har faste kontaktpersoner i KLP, og kundene får tilbud om budsjettbistand, kurs og informasjon knyttet til pensjonsordningen sin. De siste årene har de blitt tilbudt informasjon om KLPs øvrige tjenester innen bank, fond og skadeforsikringsprodukter.

Kurs- og møtevirksomhet

KLP tilbyr et bredt spekter av kurs og møter for både enkeltmedlemmer, beslutningstakere og personalansvarlige. I tillegg skreddersys kurs- og informasjonsopplegg etter kundens behov. I 2011 ble det gjennomført nærmere 2 000 møter og kurs innen offentlig tjenestepensjon og nær 8 000 personlige veiledninger.

«Verdt og Vite-kurs», et kursopplegg for lønns- og personalansvarlige, ble gjennomført i 2011 med stor suksess. Kurs-

opplegget ble arrangert regionvis for kommuner og fylker, i helseregionene og blant bedriftskundene med mange hundre deltakere. Tilbakemeldingene har vært gode: «Kurset fremstår profesjonelt, med særs dyktige foredragsholdere».

HMS og et friskere arbeidsliv

Helse, miljø og sikkerhet (HMS) har de siste 15 årene vært en del av servicetilbudet til KLPs pensjonskunder. Det tilbys rådgivning, kurs og økonomisk støtte til HMS-prosjekter. Vi har erfaring med at kundene oppnår gode resultater ved å investere i et godt arbeidsmiljø for sine ledere og ansatte. Dette kan bidra til lavere sykefravær, færre uføre og at ansatte står i jobb lengre. Høy trivsel på arbeidsplassen er bra for de ansatte og lønnsomt for arbeidsgiverne.

KLPs HMS-team har spesialkompetanse på arbeidsmiljø, lederutvikling og livsfasepolitikk. KLP har i løpet av året gjennomført 325 HMS-aktiviteter inn mot kundene, og bidro med direkte økonomisk støtte til 63 kundedrevne HMS-prosjekter. En felles innsats på dette området sikrer et trygt og lønnsomt pensjonsfellesskap. Mange av de prosjekter hvor KLP har deltatt kan vise til meget gode resultater, og det ble i 2011 foretatt en kundetilfredshetsundersøkelse med 5,3 av 6,0 oppnåelig som resultat. Mer informasjon om støttede prosjekter og resultater finnes på klp.no/hms-torget.

KLPs arbeidsmiljøpris

KLP verdsetter arbeidet for å skape godt arbeidsmiljø hos våre kunder, og KLPs arbeidsmiljøpris ble i 2011 delt ut for 11. gang. Formålet med prisen er å løfte frem positive tiltak og prosesser på vei mot et best mulig arbeidsmiljø. KLP har tro på at det å

KLPs hovedprodukt er offentlig tjenestepensjon. Produktet kalles gjerne også bruttoordning. I dette ligger at ordningen gir en garanti om pensjonsutbetaling på minimum 66 prosent av pensjonistens sluttlønn inntil 12 G, ved full opptjenings tid som er 30 år. Alle norske pensjonister får en utbetaling fra Folketrygden. Maksimal utbetaling fra Folketrygden forutsetter per i dag 40 års opptjenings tid. Dersom utbetalingen fra Folketrygden ikke tilsvarer minimum 66 prosent av sluttlønn ved 30 års opptjening i kommunal tjenestepensjonsordning, må tjenestepensjonsordningen betale resten. I private tjenestepensjonsordninger (innskudds- og ytelsespensjonsordninger) finnes ikke den samme garantien, og disse ordningene kalles derfor ofte for nettoordninger.

vise fram de gode eksemplene og de beste historiene er viktig for å motivere til fokus på arbeidsmiljø. Nytt av året er at det deles ut to priser; en til «Årets arbeidsmiljøprosjekt» og en til «Årets ildsjel». Hver av vinnerne får 150 000 kroner, som skal brukes på arbeidsmiljøtiltak på vinnerens arbeidsplass.

KLP mottok 34 søknader fra kommuner, fylkeskommuner, bedrifter og helseforetak. Juryen har ved tildelingen hatt fokus på prosess, forankring, medvirkning fra ansatte, resultater og overføringsverdi. Prisivinnerne ble annonsert 1. februar 2012:

- Årets ildsjel: Trond Gunnar Skillingstad, Helse Nord-Trøndelag HF som initiativtager til prosjektet «Lyden av trivsel»
- Årets arbeidsmiljøprosjekt: Rissa kommune med prosjektet «Veksthus for ledere»

Pensjon

Over 600 000 personer har pensjonsrettigheter i KLP. Disse fordeler seg på ca 300 000 aktive arbeidstakere hos arbeidsgivere med offentlig tjenestepensjon, ca 125 000 oppsatte; personer som tidligere har jobbet hos en arbeidsgiver med offentlig tjenestepensjon, og ca 175 000 pensjonister som mottar offentlig tjenestepensjon.

I 2011 kom det totalt inn over 108 000 saker som er registrert i KLPs saksstyringssystem.

Totalt sett er nærmere 135 000 saker behandlet. Dette inkluderer blant annet omregninger og saker knyttet til etteroppgjør for AFP-pensjonister. De fleste sakene ble behandlet innenfor fristene.

KLP jobber stadig med videreutvikling av web-baserte løsninger, for på denne måten å gi kunder og medlemmer en bedre oversikt over eget kundeforhold og egne pensjonsrettigheter.

For dagene som kommer ...

Antallet pensjonister vil øke betraktelig de neste årene: det forventes opp mot en dobling i antallet pensjonister frem mot 2020. For å møte denne veksten på en mest mulig effektiv måte, jobber KLP systematisk med å forbedre, utvide og samkjøre tjenestetilbudet for arbeidsgiverkunder og deres ansatte. I løpet av 2011 har KLP foretatt en omorganisering av Livdivisjonen, den største divisjonen i KLP, med det mål om å møte den fremtidige veksten i antall pensjonister innenfor dagens kostnadsrammer. Dette skal oppnås ved mer effektive prosesser og fokus på kontinuerlig forbedring.

KLP jobber for å være den foretrukne leverandøren av offentlig tjenestepensjon, og hele tiden søker å oppfylle visjonen om å være den beste partner for dagene som kommer.

KLP Skadeforsikring AS

KLP Skadeforsikring AS er et heleid datterselskap av Kommunal Landspensjonskasse (KLP). KLP Skadeforsikring tilbyr skadeforsikringstjenester til kommunal sektor. Selskapet tilbyr også forsikringsløsninger i personmarkedet med spesielle fordeler for medlemmer i KLP.

Forsikringsåret 2011 ble preget av et større antall mindre skader, både innen eiendom og bil. Selskapet opplevde i 2011 ingen større branner. Bombeangrepet i Oslo 22. juli ble årets største skade og belaster regnskapet med om lag 13 millioner kroner.

Også i 2011 har vi sett en høy anbudsaktivitet, og konkurransen er fortsatt stor i offentlig/bedrift-markedet. KLP har opplevd en gledelig økning i aksept, og styrker posisjonen i kommunemarkedet. Selskapet har en stabil bestand og opplever en positiv tilgang også innenfor utvalgte bedriftssegmenter.

Personmarkedet for skadeforsikringer betegnes som sterkt konkurranseutsatt. Tendensen i dette markedet ser ut til å være at de større selskapene mister markedsandeler. Som en av de nye aktørene ser KLP Skadeforsikring på den sterke konkurransen som en mulighet, og vil jobbe hardt for å beholde kundene som kommer inn. Selskapet har fortsatt stor vekst i personkunde-markedet, og kundeavgangen er blant de laveste i markedet.

Om selskapet

KLP Skadeforsikring har siden starten i 1993 bygget opp en solid forsikringsportefølje. Selskapet har opprettholdt en stabil og god posisjon som en av de ledende tilbydere innen skade-

Selskapet forsikrer blant annet

- ansatte, skoleelever og barn i barnehage
- bygninger med inventar
- ansvar
- biler og maskiner

Videre tilbys forsikringsløsninger for personmarkedet innen områdene

- bil, motorsykel, moped og båt
- hus, hytte og innbo
- barneforsikring
- reiseforsikring
- personlig ulykkesforsikring
- kjæledyr

og personalforsikring tilpasset kommuner, fylkeskommuner, bedrifter og næringsliv knyttet til offentlig sektor.

Selskapet hadde ved utgangen av 2011 ett eller flere kunde-forhold til 261 kommuner og 14 fylkeskommuner, og over 2 630 bedrifter. I tillegg hadde selskapet 12 400 person-markedskunder. KLP Skadeforsikring har 98 ansatte.

Kundediolog

Årets EPSI-analyse av bedriftsmarkedet viser at tilfredsheten i skadeforsikringsbransjen har gått frem, og at det er KLP Skadeforsikring som kan vise til best kundetilfredshet. Selskapet scorer jevnt over høyere enn sine konkurrenter på alle de målte parametrene. Kunder som har hatt en skadesak, er mer tilfredse enn de som ikke har hatt en skadesak.

I KLP Skadeforsikring får den enkelte kommune- og bedrifts-kunde sin egen kontaktperson. Løpende vedlikehold av kundenes forsikringsavtaler håndteres i en egen kundeserviceavdeling for å sikre kundene best mulig tilgjengelighet og service.

Kundene i offentlig sektor og bedriftssegmentet har nå elektronisk tilgang til en totaloversikt over sine KLP-engasjement via KLPs nye kundeside. Det gir kundene en enklere hverdag og økt mulighet for selvbetjening.

Personmarkedskundene betjenes av et eget salgskorps hvor medarbeiderne håndterer alle kunde-henvendelsene direkte. I tillegg betjenes kundene gjennom en fullfunksjonell webtjeneste. Gjennom den løpende kundekontakten stimulerer KLP Skadeforsikring til salg av hele bredden av KLPs tjenester til personmarkedet.

Samarbeidspartnere innen skadeforebyggende arbeid

KLP Skadeforsikring har i 2011 videreført samarbeidet om systematisk sikkerhetsforvaltning med Direktoratet for Samfunnsikkerhet og Beredskap og Norsk Brannvernforening.

Systematisk sikkerhetsforvaltning ble gjennomført i fire kommuner/fylkeskommuner i 2011. Samarbeidet vil fortsette i 2012. Det er lagt opp til seks fyrtårnsprosjekter innen systematisk sikkerhetsforvaltning i 2012. Tanken er at omliggende kommuner skal kunne trekke erfaringer av hva Fyrtårn-kommunene har gjort, slik at også de kan bli inspirert til å starte et slikt arbeid.

KLP Skadeforsikring har i 2011 hatt et samarbeid med Norsk Vann om HMS-kurs for ansatte i renseanlegg. Dette har blitt godt mottatt, og en rekke personer har gjennomført kurset.

Selskapet fortsatte den gode dialogen om risikoreducerende tiltak med kommunene i 2011, med særlig vekt på å unngå skolebranner. Det oppleves at det er stor bevissthet rundt dette i kommunene, men at man fortsatt med enkle tiltak kan redusere brannrisikoen.

Veilederen «6-åringer på skolevei», et informasjonshefte til foreldre til 6-åringer som skal begynne på skolen, er et godt resultat av samarbeidet mellom KLP Skadeforsikring og Trygg Trafikk i 2011. Samarbeidet med Trygg Trafikk vil bli videreført i 2012, med et HMS-trafikkurs rettet mot hjemmesykepleien.

Kapitalforvaltning

KLP Skadeforsikring AS sin portefølje av finansielle eiedeler utgjør 3 091 millioner kroner (3 037 millioner) ved utgangen av 2011. Selskapets verdipapirer håndteres av KLP Kapitalforvaltning AS, et annet selskap i KLP-konsernet.

Selskapets økonomienhet følger løpende opp investeringsaktivitetene, og styret mottar jevnlig rapportering av status og analyser av investeringsporteføljens svingningsrisiko. Styret mottar også jevnlig en uavhengig statusrapport i forhold til gjeldende investeringsrammer.

KLP Skadeforsikring har en stor andel av sin forretning innenfor personskaderelaterte bransjer. I slike langhalede bransjer tar det mange år før erstatningene er endelig fastsatt og utbetalt. Dermed bygges det opp betydelige erstatningsavsetninger som investeres i verdipapirmarkedet. Finansinntektene utgjør en stor andel av selskapets verdiskapning.

Samspeillet mellom forsikringsrisiko og finansiell risiko analyseres grundig. I dette arbeidet benytter selskapet blant annet simuleringverktøy for å finne den optimale finansallokeringen.

Nøkkeltall for KLP Skadeforsikring AS

Millioner kroner	2011	2010
Premieinntekter for egen regning	598,8	538,5
Erstatninger for egen regning	-548,4	-524,4
Resultat før skatt	25,2	69,5
Egenkapital	719,0	753,4
Sum eiendeler	3 440,0	3 501,8

Resultat 2011 (2010)

KLP Skadeforsikring oppnådde i 2011 et resultat etter skatt på minus 4 millioner kroner (72). Resultatet før skatt ble 25 millioner kroner (70). Resultatet er tilfredsstillende, tatt i betraktning en svakere finansavkastning enn året før, og et større antall mindre skader.

Samlet skadeprosent for egen regning for alle bransjer var 88,3 prosent og totalkostnadsprosenten (Combined ratio) var på 118,1 prosent (121,9 prosent).

Fremtidsutsikter

På grunn av et økende antall aktører i markedet, deriblant noen store finanskonsern, kommer konkurransen til å skjerpes ytterligere. Det vil bli større mobilitet og dermed lavere fornyelsesrater hos selskapene. Dette vil i særlig grad ha effekt innen personkunde-segmentet.

Som følge av dette vil mange av de største aktørene investere kraftig i digitale kanaler med det formål å styrke kundeloyaliteten. KLP Skadeforsikring er seg bevisst denne utfordringen, og har lagt disse utviklingstrekkene til grunn i prioriteringen av teknologisk utvikling. Selskapet har i løpet av året sett mange positive effekter av den store systeminvesteringen vi har gjort de siste årene. Prosessene er mer effektive, og systemet er stabilt for brukerne.

Hans Martin Hovden, som siden 1997 har ledet KLP Skadeforsikring, vil gjøre dette også fram til Tore Tenold er på plass som ny administrerende direktør. Han vil begynne i løpet av 2. halvår 2012. Etter dette vil Hovden stå til tjeneste for selskapet på andre områder fram til pensjonsalder.

KLP Skadeforsikring er et solid selskap med sunn økonomi. I januar 2011 ble selskapet ISO 9001-sertifisert. Selskapets Miljøfyrtårnsertifisering ble i løpet av året fornyet av Oslo kommune. Med kundeundersøkelser som viser en meget høy grad av kundetilfredshet i ryggen, er det gode forutsetninger for videre vekst i 2012.

KLP Kapitalforvaltning AS og KLP Fondsforvaltning AS

KLP Kapitalforvaltning og KLP Fondsforvaltning utgjør KLPs forvaltningsmiljø innenfor verdipapirer og institusjonell egenkapital. Selskapene tilbyr et bredt spekter av investerings- og forvaltningstjenester til offentlig sektor og virksomheter med tilknytning til denne. KLP Fondsforvaltning tilbyr også kostnadseffektive fond til personmarkedet. De to selskapene forvaltet ved utgangen av året 216 milliarder kroner for morselskapet og eksterne kunder. Dette er en økning på 20 milliarder kroner fra 2010. Hoveddelen av midlene er forvaltet på vegne av Kommunal Landspensjonskasse og datterselskapene i KLP-konsernet.

Forvaltningsselskapenes overordnede målsetting er å gi kundene en konkurransedyktig avkastning i forhold til forhåndsdefinerte risikorammer. KLP Kapitalforvaltning og KLP Fondsforvaltning har et nært samarbeid basert på en effektiv oppgave- og ansvarsdeling. Kapitalforvaltningsselskapet forestår all forvaltning med tilhørende funksjoner knyttet til oppgjør, risikoovervåkning, rapportering, rådgivning og IT. Fondsforvaltningsselskapet har ansvar for markedsarbeidet. Samarbeidet mellom selskapene er regulert gjennom forretningsmessige avtaler.

Kapitalforvaltning

KLP Kapitalforvaltning er ett av Norges største kapitalforvaltningsselskaper. I KLP Kapitalforvaltning er forvaltningsvirksomheten organisert i de tre områdene indeksnær forvaltning, aktiv forvaltning og institusjonell egenkapital, alle med ulik tilnærming til sin investeringsvirksomhet.

Indeksnær forvaltning har som formål å gi en kostnadseffektiv markedseksponering i aksje- og obligasjonsmarkedet. Målsettingen er å gi en avkastning likest mulig markedet. KLP har derfor utviklet metoder og prosesser som gjør det mulig å drive indeksnær forvaltning med meget lave kostnader.

Aktiv forvaltning har som oppgave å forvalte spesialiserte verdipapirporteføljer hvor hensikten er å velge enkeltpapirer eller bransjer som har en bedre utvikling enn gjennomsnittet i markedet – for på den måten å skape en meravkastning. Innen dette området forvaltes tradisjonelle aksje- og obligasjonsporteføljer, samt spesialfond.

Innen institusjonell egenkapital investeres det i fond med ikke-børsnoterte selskaper som er i en oppstartsfase eller omstruk-

tureringsprosess. Fondene har en levetid på åtte til ti år med en investeringsperiode på fire til fem år.

Fondsforvaltning

KLP Fondsforvaltning forvaltet ved utgangen av året 29 fond, fordelt på to kombinasjonsfond, ni rentefond, to aktive aksjefond, femten indeksnære aksjefond og ett spesialfond. Samlet forvaltningskapital var 50 milliarder kroner ved utgangen av 2011.

Forvaltning på vegne av kunder utenfor KLP-konsernet var på samme nivå ved utgangen av året som ett år tidligere. 14 milliarder kroner forvaltes på vegne av eksterne investorer og personkunder ved utgangen av 2011. Totalt er det over 14 000 kunder i fondene. De institusjonelle kundene er klart største gruppering målt etter forvaltningskapital. Kundene betjenes direkte eller via samarbeidspartnere.

Ansvarlige investeringer

KLP er en ansvarlig samfunnsaktør som ønsker å bidra til langsiktig verdiskaping og bærekraftig utvikling. Gjennom sitt medlemskap i FN Global Compact har selskapet forpliktet seg til å ta hensyn til menneskerettigheter, arbeidsrettigheter, miljø og antikorrupsjon i hele sin virksomhet.

Siden 2002 har KLP hatt en ansvarlig investeringsstrategi. Åpenhet har vært grunnleggende for denne strategien. Hvert halvår offentliggjør KLP hvilke selskaper som utelukkes fra selskapets investeringer og på hvilke grunnlag. I tillegg fører KLP Kapitalforvaltning dialog med selskaper og ekskluderer selskaper som bryter med våre etiske retningslinjer. Totalt var 64 selskaper ekskludert ved utgangen av 2011. Ett selskap ble inkludert i porteføljene igjen.

KLP utøver eierskap overfor børsnoterte selskaper, blant annet gjennom å stemme på generalforsamlinger. I 2011 ble det stemt på 130 generalforsamlinger i Norge og 1 624 i utenlandske markeder. Dette tilsvarer cirka 86 prosent av generalforsamlingene KLP har hatt stemmerett på i løpet av året. Hva vi har stemt og begrunnelser for dette er publisert på hjemmesiden. KLP har signert FNs prinsipper for ansvarlige investeringer. KLP er blant de ledende investorer når det gjelder etterlevelse

av prinsippene initiativet omhandler og arbeider aktivt for å fremme prinsippene og deres intensjoner.

KLP er norsk partner i prosjektet Carbon Disclosure Project (CDP). Dette er et prosjekt der mange av verdens største institusjonelle investorer har gått sammen for å påvirke selskaper til å rapportere om deres klimapåvirkning.

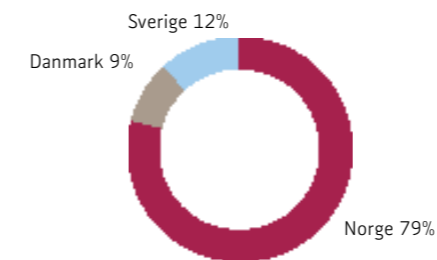
For dagene som kommer Fotografert av Ingrid Eriksen

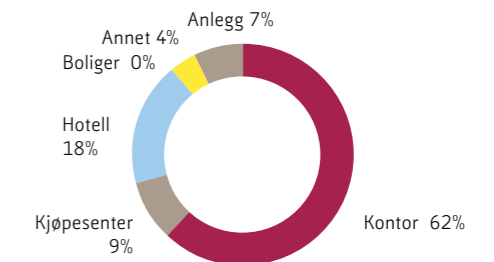

For dagene som kommer Fotografert av Anne Westad

Geografisk fordeling etter verdi per 31.12.2011
Fordeling på land

Sektorfordeling etter verdi per 31.12.2011
Fordeling på eiendomskategori

KLP Eiendom AS

All forvaltning og utvikling av KLPs eiendommer utføres gjennom det heleide datterselskapet KLP Eiendom AS. KLP Eiendom forvalter eiendomsinvesteringer for kollektivporteføljen, selskapsporteføljen, KLP Bedriftspensjon AS og KLP Skadeforsikring AS.

KLP Eiendom er en av Norges største eiendomsforvaltere med 1 252 000 kvadratmeter lokaler og 366 000 kvadratmeter festetomter til forvaltning, samt betydelige prosjekter under utvikling. Eiendomsmassen hadde pr 31.12.2011 en verdi på 29,8 milliarder kroner. KLP Eiendom har virksomhet i Norge, Sverige og Danmark. Eiendommene har god beliggenhet, høy bygningsmessig standard og effektiv arealutnyttelse.

KLP Eiendom har fokus på energi og miljø, og hele virksomheten i Oslo, Trondheim og København er miljøsertifisert etter ISO 14001. KLP Eiendom har som mål å bygge miljøvennlige kontorbygg for fremtiden. Ansvar for ytre miljø og klima har blitt en naturlig del av KLP Eiendoms virksomhet, og dette integreres nå i vår daglige drift. Gjennom en aktiv miljøpolicy vil KLP Eiendom bidra med å redusere belastningen på miljø og klima, samt fremme nye adferdsmønstre, produkter, tjenester og tekniske løsninger som kan redusere miljøbelastningen og CO₂-utslippene. I 2011 ble det totale reelle energiforbruket redusert med 14,1 GWh. Pågående nye prosjekter har stort miljøfokus og sertifiseres under BREEAM-NOR.

Avkastningen på KLPs eiendomsinvesteringer har vært tilfredsstillende de senere år. Den begynnende oppgangen i eiendomsmarkedet fra 2010, etter to vanskelige år, fortsatte inn i 2011 med god prising av investeringseiendommer. Dette har gitt grunnlag for en oppskrivning av eiendomsverdiene. Verdijustert virksomhetsavkastning var 7,0 prosent i 2011 (6,8 prosent i kollektivporteføljen). Eiendomsverdiene ble brutto oppskrevet med 472 millioner i 2011 (hvorav oppskrivningen i kollektivporteføljen utgjorde 358 millioner kroner).

Eiendomsverdiene er fastsatt dels på bakgrunn av vurderinger foretatt av uavhengige eksterne verdsetterne som har vurdert en representativ andel av porteføljen, og dels på interne modeller hvor erfaringer fra den eksterne verdsettelsesprosessen er hensyntatt.

KLP Eiendom hadde i 2011 leieinntekter på 1 682 millioner kroner. Kollektivporteføljens eiendomsinvesteringer utgjorde ved årsskiftet 11,6 prosent av finansielle eiendeler i porteføljen. KLP Eiendom foretok flere eiendomstransaksjoner i løpet av året. I første kvartal overtok selskapet «Hafslundbygget» i Oslo, i andre kvartal ble «TDC eiendommen» i København overtatt, og i tredje kvartal overtok selskapet hotellet «Scandic Grand Central» sentralt i Stockholm. Videre har selskapet solgt en stor del av sine boligeiendommer i Norge, samt at det har vært foretatt flere mindre kjøps- og salgs transaksjoner. Netto investeringer utgjorde 1,9 milliarder kroner i tillegg til investeringer i allerede eide bygg og utvillingsprosjekter.

Med en stor prosjektportefølje, gode eiendommer og kompetente medarbeidere er KLP Eiendom godt rustet til å møte utfordringene både når det gjelder vekstambisjoner og god forvaltning av eksisterende eiendomsportefølje.

Eiendomsfond

I tillegg til investeringer i eiendomsvirksomheten forvaltet av KLP Eiendom har kollektivporteføljen investert i internasjonale eiendomsfond forvaltet av velrenomerte forvaltere. Verdijustert avkastning på investeringene utgjorde om lag 12,8 prosent. Verdien på KLPs investeringer i slike fond utgjorde 706 millioner kroner ved utgangen av 2011.

KLP Banken AS og KLP Kommunekreditt AS

KLP Banken tilbyr følgende tjenester: Brukskonto, sparekonto, nettbank, debetkort, ordinære boliglån, boligkreditt, lån til fritidsbolig og Litt Extra. Det vil bli en gradvis introduksjon av flere produkter og tjenester.

KLP Banken

KLP Banken ble lansert i markedet i februar 2010. KLP Banken fikk en god mottakelse i markedet og hadde ca 22 000 kunder ved utgangen av 2011. KLP Banken har i sin virksomhet og markedsføring særlig oppmerksomhet på medlemmene i pensjonsordninger forvaltet av KLP. De skal oppleve at KLP Banken er spesielt fordelaktig for dem. KLP Banken er en nettbank med gode og enkle spare- og lånetilbud.

KLP Bankholding AS eies 100 prosent av KLP. KLP Banken AS er heleid datterselskap og har selv to heleide datterselskaper, KLP Kreditt AS (tidligere Kommunekreditt Norge AS) og KLP Kommunekreditt AS.

Den samlede virksomheten i KLP Banken AS med datterselskaper er inndelt i forretningsområdene personmarked og offentlige lån. Virksomheten er landsdekkende og selskapenes hovedkontor ligger i Trondheim.

Økonomisk utvikling i 2011 (2010) i KLP Banken-konsernet

- Resultat før skatt: minus 62,2 (35,9) millioner kroner
  - Netto renteinntekter: 21,1 (31,6) millioner kroner
  - Nye utlån: 5,5 (5,8) milliarder kroner
  - Utlån: 28,4 (27,3) milliarder kroner på egen balanse.
- Utlån som forvaltes for KLP: 24,7 (29,4) milliarder kroner

KLPs erfaringer fra utlånsvirksomheten har vært god. KLPs låntagere er pålitelige og solide. Selv innenfor boliglån er misligholdet meget lavt.

Porteføljen er pantsikret innenfor forsiktige verddivurderinger, hovedsaklig innenfor 60 prosent av låneverdi, og låntageres betalingssevne inngår også i kredittvurderingen.

Resultater

Konsernet KLP Banken AS oppnådde i 2011 et resultat før skatt på minus 62,2 millioner kroner mot 35,9 millioner kroner året før. KLP Kommunekreditt fikk et resultat på minus 50 millioner kroner i 2011 mot minus 6,4 millioner kroner året før.

KLP Kommunekreditt

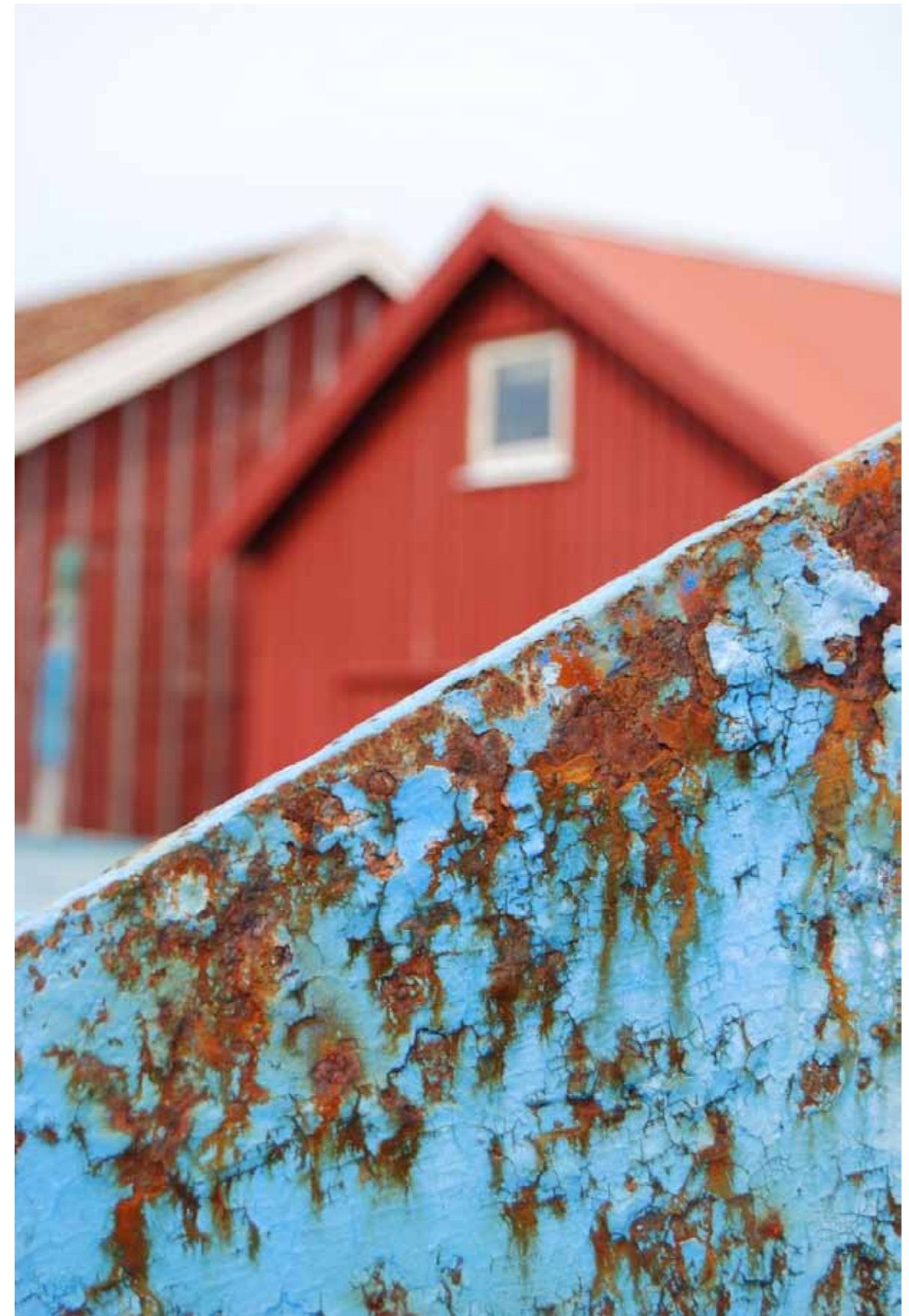
KLP kjøpte Kommunekreditt Norge AS i 2009, og Kommunekreditt ble ved overtakelsen lagt inn som et datterselskap av banken. KLP Kommunekreditt har lang erfaring med utlån til norske kommuner og deres virksomheter.

KLP Kommunekreditts mål er å være en sentral finanspartner for offentlig sektor. Det vil også fremover være store utbyggingsoppgaver. Stadig sterkere fokus på oppgaver knyttet til klima og miljø vil dessuten medføre økt finansieringsbehov for våre kundegrupper. KLP Kommunekreditt vektlegger høy kompetanse i kommunefinansiering og rådgiving, kostnadseffektiv drift og konkurransedyktig finansiering, særlig på lån med lang rentebinding.

KLP Kommunekreditt har AAA rating fra de to ratingbyråene Moody's og Fitch på sitt låneprogram for obligasjoner med fortrinnsrett (OMF). Med denne ratingen har KLP Kommunekreditt utstedt OMF i det norske og svenske verdipapirmarkedet. Lånebeløpet så langt er 22,0 milliarder kroner.

Markedsføringen av lån til kommuner, fylkeskommuner og andre låntagere tilknyttet offentlig sektor skjer under merkenavnet KLP Kommunekreditt uavhengig av hvilket selskap i KLP som faktisk er långiver.

Utlån på regioner fordeler seg slik: Øst- og Sørlandet 41 prosent, Vestlandet 28 prosent, Midt-Norge 16 prosent og Nord-Norge 15 prosent.

For dagene som kommer Fotografert av Ingrid Eriksen

Eierstyring og selskapsledelse

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringselskap (KLP) eies av kunder med offentlig tjenestepensjon i selskapet. Eierne er kommuner, fylkeskommuner og helseforetak, samt bedrifter med tilknytning til offentlig sektor.

KLPs vedtekter og gjeldende lovgivning legger til rette for en hensiktsmessig eierstyring og selskapsledelse, og gir en klar rolledeling mellom styrende organer og daglig ledelse. Selskapet har ikke utstedt omsettelige egenkapitalinstrumenter og KLP er følgelig ikke notert på Oslo Børs eller annen markeds plass. KLP følger den norske anbefalingen for god eierstyring og selskapsledelse så langt denne passer med den gjensidige selskapsformen. Norsk anbefaling for god eierstyring og selskapsledelse gir uttrykk for allment aksepterte prinsipper for selskapsstyring.

Styret foretar en årlig gjennomgang av eierstyring og selskapsledelse. Det er videre et mål å bidra til god eierstyring og selskapsledelse også i de selskaper der KLP har eierskap.

KLPs visjon er å være den beste partner for dagene som kommer. Kundene skal oppleve at KLP bidrar til bedre økonomi, en enklere hverdag og en bærekraftig samfunnsutvikling. KLPs verdier, Åpen, Tydelig, Ansvarlig og Engasjert, er støttepillarer for å sikre at visjonen nås.

I KLP er hensynet til samfunn, miljø og ansvarlige investeringer en del av den daglige driften. KLPs målsetting for samfunnsansvar og ansvarlige investeringer, samt andre styrende dokumenter som blant annet etiske retningslinjer og miljø- og leverandørkrav, er utformet i samsvar med KLPs visjon og verdier. KLP har signert FNs prinsipper for ansvarlig forretningsvirksomhet

(Global Compact) og FNs prinsipper for ansvarlige investeringer (UNPRI). Utfyllende informasjon om dette finnes på www.klp.no/samfunnsansvar.

Konsernledelsen

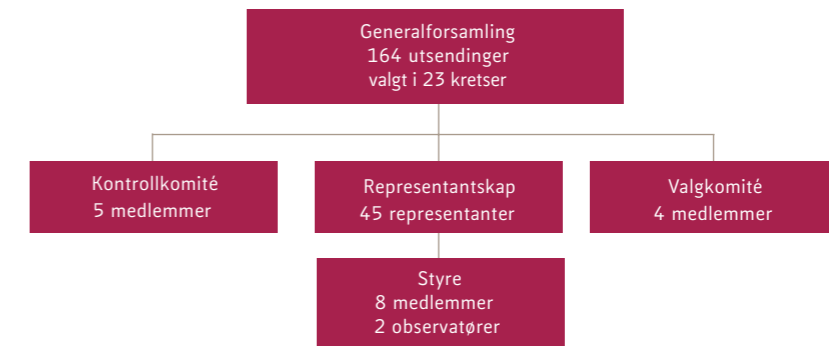
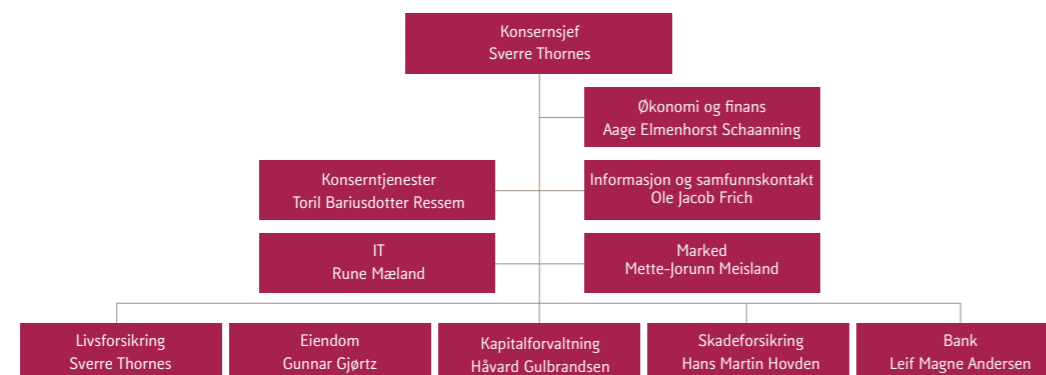
Konsernledelsen i KLP består av ti erfarne personer med bred bakgrunn fra norsk næringsliv. Se presentasjon på side 28–29.

Konsernledelsen er organisert etter forretningsområder, hvor enhetene Livsforsikring, Kapitalforvaltning, Skadeforsikring, Eiendom og Bank er representert. I tillegg består konsernledelsen av stabsenhetene finans/økonomi, kommunikasjon, IT, marked og konserntjenester.

Generalforsamlingen

Generalforsamlingen er selskapets øverste myndighet, og består av valgte representanter for selskapets eiere. Til generalforsamlingen for 2010 og 2011 ble det valgt 164 utsendinger fra 23 valgkretser. Det gjennomføres nye valg møter våren 2012 for å velge utsendinger til generalforsamlingen i 2012 og 2013.

18 av valgkretsene utgjøres av fylkeskommunene og kommunene i hvert fylke. De regionale helseforetakene med datterselskaper utgjør hver sin valgkrets. Bedriftene utgjør til sammen én krets. I hver valgkrets avholdes det valg møte som velger utsendinger til generalforsamlingen.

Generalforsamlingen har blant annet som oppgave å velge kontrollkomité og 24 av representantskapets 45 medlemmer. Generalforsamlingen fastsetter godtgjørelse til representantskap og kontrollkomité.

Representantskapet

Representantskapet består av 45 medlemmer, 24 medlemmer velges av generalforsamlingen, 6 representanter oppnevnes av arbeidstakerorganisasjonene i kommunal sektor. 15 representanter velges av og blant de ansatte i konsernet.

Representantskapet har i hovedsak de samme oppgaver som påligger en bedriftsforsamling etter allmennaksjelovens bestemmelser.

De av representantskapets medlemmer som er valgt av generalforsamlingen velger fem styremedlemmer med varamedlem, mens det samlede representantskap velger styrets leder og nestleder.

Representantskapet velger en valgkomité med fire medlemmer og ett varamedlem.

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringselskap

Styret er et kollektivt organ som skal ivareta selskapets og eiernes interesser. Styret skal følge opp selskapets etterlevelse av virksomhetsregelverk og konsesjonskrav.

Styret skal sørge for en forsvarlig organisering av virksomheten, fastsette planer og budsjetter, holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling og plikter, og påse at virksomheten, regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll. Styret skal føre tilsyn med den daglige ledelse og selskapets virksomhet for øvrig.

Styret består av åtte medlemmer som velges for to år av gangen, slik at halvparten er på valg hvert år. Fem styremedlemmer med inntill like mange varamedlemmer velges av de medlemmene i representantskapet som er valgt av generalforsamlingen. To

medlemmer med varamedlemmer velges av og blant de ansatte i KLP. Ett medlem med varamedlem oppnevnes av den arbeidstakerorganisasjon eller forhandlingssammenslutning som har flest medlemmer i pensjonsordningene. I tillegg oppnevnes to observatører fra de organisasjonene som er nummer to og tre med hensyn til antall medlemmer. Konsernsjefen er ikke medlem av styret.

STYRET

Se presentasjon av styremedlemmene på side 30–31.

METTE NORD er personlig varamedlem for Jan Helge Gulbrandsen. KARI UGLAND er 2. varamedlem. MORTEN ALM BIRKELID er 3. varamedlem. ERLING BENDIKSEN er varamedlem for ansatterepresentantene. IDA KVALVAAG er varamedlem for ansatterepresentantene.

REVISJONSUTVALGET OG KOMPENSASJONSUTVALGET

Styret har to arbeidsutvalg, et kompensasjonsutvalg og et revisjonsutvalg. Utvalgene treffer ikke beslutninger på vegne av styret, men fremlegger sine vurderinger og anbefalinger til styret.

KOMPENSASJONSUTVALG

Kompensasjonsutvalget er et saksforberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styrets behandling av kompensasjonsspørsmål. Finanstilsynet gav i 2011 tillatelse til et felles godtgjørelses/kompensasjonsutvalg i KLP konsernet. Utvalget fungerer på denne bakgrunn også som godtgjørelses/kompensasjonsutvalg for de styret i KLP konsernet som etter loven skal ha godtgjørelsesutvalg. Utvalget har blant annet ansvaret for å tilrettelegge for at kravene i lov og forskrift om godtgjørelsesordninger i finansinstitusjoner, verdipapirforetak og forvaltningsselskap for verdipapirfond, overholdes for de selskapene i KLP-konsernet som er underlagt dette regelverket. Medlemmer: Arne Øren (leder), Gunn Marit Helgesen, Marit Torgersen.

REVISJONSUTVALG

Revisjonsutvalget er et saksforberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret. Utvalget er opprettet i samsvar med kravene til et revisjonsutvalg som følger av forsikringsvirksom-

hetsloven. Utvalget skal bistå i å kvalitetssikre styrets arbeide knyttet til finansiell rapportering, revisjon, risikostyring og internkontroll. Medlemmer: Finn Jebsen (leder), Herlof Nilssen, Freddy Larsen.

Valgkomiteen

Valgkomiteen er vedtektsbestemt og foreslår kandidater ved valg til følgende tillitsverv:

- De medlemmer av representantskapet som velges av generalforsamlingen samt representantskapets leder og nestleder.
- De styremedlemmer som velges av de generalforsamlingsvalgte medlemmer i representantskapet, samt dennes leder og nestleder.
- Kontrollkomiteen samt dennes leder og nestleder.
- Representantskapet har vedtatt instruks for valgkomiteens arbeide.

Medlemmer: Paul Dahlø (leder), Bente Mikkelsen, Ingunn Foss, Mette Qvortrup. Varamedlem: Trond Lesjø.

Interne og eksterne kontrollorganer

KONTROLLKOMITEEN

Kontrollkomiteen fører tilsyn med selskapets virksomhet. Arbeidet utføres i henhold til forsikringsvirksomhetsloven, selskapets vedtekter og instruks gitt av representantskapet. Medlemmer: Ole Hetland (leder), Jan Rune Fagermoen (nestleder), Bengt Petter Johansen, Line Alfarrustad, Dordi Flormælen. Varamedlem: Thorvald Hillestad.

Konsernets internrevisjon foretar uavhengige vurderinger av om selskapets vesentligste risikoer er tilstrekkelig håndtert og kontrollert. Internrevisjonen evaluerer også hensiktsmessigheten og effektiviteten av konsernets styrings- og kontrollprosesser. Risiko for misligheter og kontrolltiltak inngår som en del av vurderingene ved revisjonsgjennomgangene. Internrevisjonen arbeider etter instruks fastsatt av styret og rapporterer til styret. I tillegg til selskapets interne kontrollorganer er selskapet underlagt faglig tilsyn fra Finanstilsynet. Finanstilsynet kontrollerer at finansinstitusjonene driver på en betryggende måte og i samsvar med lovgivningen.

KLP-konsernets eksterne revisor velges av representantskapet. Revisor deltar på styremøte hvor årsregnskapets vedtas. Det avholdes årlig møte mellom ekstern revior og styret uten at konsernsjefen eller andre fra ledelsen er til stede.

Intern styring og kontroll

Styret har fastsatt egen styreinstruks og instruks for konsernsjefen. Konsernsjefens instruks regulerer utøvelsen av den daglige ledelsen i KLP. KLPs konsernsjef er styreleder i KLP

Skadeforsikring AS, KLP Kapitalforvaltning AS, KLP Eiendom AS og KLP Bankholding AS og KLP Banken AS.

I 2011 ble KLPs etiske retningslinjer for ansatte og tillitsvalgte revidert av styret. Konsernsjefen har fastsatt et eget regelverk for egenhandel med verdipapirer. Regelverket er av særlig betydning for ansatte i KLP Kapitalforvaltning AS og ansatte i KLP med spesielt innsyn i investeringsvirksomheten.

Balansert målstyring

KLP benytter «balansert målstyring» som en viktig del av den strategiske styringen. Dette er et viktig verktøy for å videreutvikle KLP til en verdistyr- og visjonsdrevet organisasjon som er markeds- og forretningsorientert. Konsernets målkort innehar også mål knyttet til vårt samfunnsansvar.

Styrer i datterselskapene

KLP BEDRIFTSPENSJON AS

Sverre Thornes, leder
Cathrine Hellandsvik, Alexander Vistnes, Mette Qvortrup, Stig Even Jacobsen, Harald R. Hagen (ansattes representant)
Adm. dir: Torun Wahl

KLP EIENDOM AS

Sverre Thornes, leder
Aage Elmenhorst Schaanning, Ida Louise Skaurum Mo, Svein Sivertsen, Ingrid Dahl Hovland
Adm. dir: Gunnar Gjørtz
Vara: Per Victor Nordan

KLP KAPITALFORVALTNING AS

Sverre Thornes, leder
Elizabeth Marinelli, Kjersti Storm, Jørn Gunnar Kleven, Torun Wahl, Heidi Sofia Finskas (ansattes representant), John Bjørnersen (ansattes representant), Christin Sunde (ansattes vararepresentant), Magnus Riiber (ansattes vararepresentant),
Adm. dir: Håvard Gulbrandsen

KLP FONDSFORVALTNING AS

Håvard Gulbrandsen, leder
Per Victor Nordan, Anne Beate Lien, Monica Mæland, Hans Jørgen Gade, Wenche Øveraas
Adm. dir: Ståle Øksnes

KLP FORSIKRINGSSERVICE AS

Sverre Thornes, leder
Roar Engen, Anne Käte Grøholt, John J. Syre, Bjørn Eknes
Adm. dir: Arild Halvorsen

KLP SKADEFORSIKRING AS

Sverre Thornes, leder
Kjell Arvid Svendsen, Ida Espolin Johnson, Reidun W. Ravem, Reidar Mæland, Bengt Kr. Hansen (ansattes representant), Lene Elisabeth Bjerkan (varamedlem), Steinar Haukeland (ansattes vararepresentant)
Adm. dir: Hans Martin Hovden

KLP BANKHOLDING AS OG KLP BANKEN AS:

Sverre Thornes, leder
Aage Elmenhorst Schaanning, nestleder
Jan Otto Langmoen, Mai-Lill Ibsen, Mette-Jorunn Meisland, Jan Olav Tryggestad (ansattes representant), Mette Rinde (varamedlem ansattes representant)
Adm. dir: Leif Magne Andersen

KLP KREDITT AS

Sverre Thornes, leder
Aage Elmenhorst Schaanning, nestleder
Mai-Lill Ibsen, Merete Birgit Hessen
Adm. dir: Arnulf Arnøy

KLP KOMMUNEKREDITT AS

Sverre Thornes, leder
Aage Elmenhorst Schaanning, nestleder
Mai-Lill Ibsen, Toril Lahnstein
Adm. dir: Arnulf Arnøy

KLP ALTERNATIVE INVESTMENTS PLC

Peter O'Dwyer, Michael Boyce, Håvard Gulbrandsen

For dagene som kommer Fotografert av Anne Kristin Kristiansen

SVERRE THORNES
Konsernsjef og adm. direktør i KLP

Sverre Thornes har en bachelor of arts degree i business administration fra The American College in Paris. Han har bred erfaring fra forsikring og kapitalforvaltning. Han kommer sist fra stillingen som konserndirektør med ansvar for Livsforsikring i KLP. Thornes kom til KLP i 1995 og arbeidet innenfor kapitalforvaltning, som han ledet i perioden 2001-2006. For tiden er Sverre Thornes også fungerende konserndirektør for livsforsikring.

AAGE ELMENHORST SCHAANNING
Konserndirektør økonomi og finans

Aage Schaanning har MBA fra University of Colorado, USA og er autorisert finansanalytiker. Han har tidligere arbeidet med innlån, balansestyring og forvaltning i BN Bank og Kredittkassen. Han begynte i KLP i 2001 som investeringsdirektør i KLP Kapitalforvaltning. Schaanning ledet KLP Kapitalforvaltning fra 2006-2008.

OLE JACOB FRICH
Konserndirektør, Kommunikasjon

Ole Jacob Frich har utdanning fra Sagene Lærerhøgskole. Før han kom til KLP i 2000 arbeidet han i Geelmuyden.Kiese og i Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH/FNO). Han har bakgrunn blant annet som kommunalråd i Oslo kommune (1986-1992) og som statssekretær i Sosial- og helsedepartementet (1992-1996).

HÅVARD GULBRANDSEN
Adm. dir. i KLP Kapitalforvaltning AS

Håvard Gulbrandsen har en MSc in Management Sciences fra University of Warwick, Master in Finance & Investments 1989 og er autorisert finansanalytiker. Han har tidligere arbeidet i Storebrand Kapitalforvaltning og DnB Investor AS og kom i 2009 fra stillingen som Head of Asset Strategies Equities/Head of Core Corporate Governance i Norges Bank Investment Management.

HANS MARTIN HOVDEN
Adm. direktør KLP Skadeforsikring AS

Hans Martin Hovden er sivilingeniør fra Norges Tekniske Høgskole i Trondheim. Han har arbeidet i tilknytning til skadeselskapet siden 1992, og som leder av virksomheten fra 1997. Han har tidligere jobbet i Uni Forsikring og Storebrand.

GUNNAR GJØRTZ
Adm. direktør KLP Eiendom AS

Gunnar Gjørtz er utdannet Handelsøkonom fra Handelshøyskolen i Oslo (nå BI). Han har bakgrunn som Finansdirektør i blant annet NetCom, Løvenskiold Vækerø og i Hafslund. Fra 1. august 2010 har Gjørtz vært viseadministrerende direktør i KLP Eiendom AS, og 1. januar 2011 overtok han som administrerende direktør i KLP Eiendom AS.

TORIL BARIUSDOTTER RESSEM
Konserndirektør konserntjenester

Toril Bariusdotter Ressem er utdannet cand.polit. Hun har hovedfag i pedagogikk, og har studert politikk og miljø, markedsføring og ledelse. Hun har bakgrunn som konserndirektør for NSB, kundeservicedirektør i Telenor, direktør for HR og organisasjon ved Rikshospitalet HF, prosjektleder i Helse Sør-Øst, i

tillegg til utstrakt rådgivervirksomhet i private og offentlige virksomheter. Ressem har vært konserndirektør i KLP fra april 2009. Fra 1. mars 2011 til 31. desember 2011 fungerte hun som viseadministrerende i KLP Banken.

LEIF MAGNE ANDERSEN
Adm. direktør KLP Banken AS

Leif Magne Andersen har en Executive MBA i Strategic management fra NHH. Andersen har jobbet i Postbanken- og DnB NOR-systemet siden 1997 hvor han blant annet har vært Regiondirektør for personmarkeds-satsingen. Før det jobbet han som avdelingsleder i Intenia og han har også bakgrunn fra Forsvaret. Siden 1. desember 2011 har Andersen vært administrerende direktør i KLP Banken.

RUNE MÆLAND
Konserndirektør IT

Rune Mæland er utdannet ingeniør innen IT/EDB fra Bergen Ingeniørhøgskole. Han har jobbet i KLP siden 1981, først som systemutvikler, deretter som systemsjef og har ledet IT i KLP siden 1993. Mæland har vært konserndirektør i KLP fra juli 2008.

METTE-JORUNN MEISLAND
Konserndirektør Marked

Mette-Jorunn Meisland har bakgrunn fra NMH med spesialisering i informasjon og samfunnskontakt, et masterprogram fra NHH i merkevareledelse, og en master i Management fra BI. Kom til KLP fra SpareBank1, hvor hun jobbet med merkevarebygging helt fra etableringen av Sparebank1 Alliansen og frem til 2006. Hun har tidligere erfaring fra service og reiseliv. Meisland ble ansatt som markedsdirektør i KLP for konsernet 1. oktober 2006

FOTO: OLAV STORM

KONSERNLEDELSEN I KLP, fra venstre: Rune Mæland, Toril Bariusdotter Ressem, Gunnar Gjørtz, konsernsjef Sverre Thornes, Håvard Gulbrandsen, Mette-Jorunn Meisland, Hans Martin Hovden, Ole Jacob Frich og Leif Magne Andersen.

Aage Elmenhorst Schaanning var ikke tilstede da bildet ble tatt.

ARNE ØREN
Leder

Arne Øren ble gjenvalgt til styreleder i KLP i mai 2010. Han har bakgrunn som fylkesordfører for Østfold fra 1991 til 2007, og var ordfører i Rølvsvøy kommune fra 1982 til 1991. Han er utdannet cand.mag. fra Universitet i Oslo.

FINN JEBSEN
Nestleder

Finn Jebesen ble gjenvalgt som nestleder i KLPs styre i mai 2009. Han har bred industriell erfaring fra Orkla-konsernet hvor han jobbet i perioden 1980-2005. Jebesen var konsernsjef i Orkla fra 2001 til 2005. Han er utdannet siviløkonom fra NHH og har en mastergrad i Business Administration fra Universitetet i Los Angeles, California (UCLA).

GUNN MARIT HELGESEN

ble gjenvalgt som styremedlem i KLP i mai 2010. Helgesen er fylkesordfører i Telemark og var før dette leder av KLPs representantskap.

JAN HELGE GULBRANDSEN

ble oppnevnt som styremedlem i KLP i mars 2010. Han er medlem av arbeidsutvalget i Fagforbundet og representerer den arbeidstakerorganisasjonen som har flest medlemmer i KLP.

HERLOF NILSSEN

ble gjenvalgt som styremedlem i KLP i mai 2010. Nilssen er administrerende direktør i Helse Vest RHF. Han har tidligere jobbet som rådmann i Sveio kommune og Randaberg kommune, samt administrerende direktør i Haga Nor. Nilssen har utdanning fra Stavanger Ingeniørhøgskole og NTH.

MARIT TORGENSEN

ble innvalgt som styremedlem i mai 2011. Hun har tidligere arbeidet til sammen ni år i forskjellige stillinger i Norges Bank og er nå direktør for konsernstab i Eidsiva Energi. Hun har bl.a. eksamen fra Nord-Trøndelag Distrikthøgskole og master of Science fra London School of Economics.

FREDDY LARSEN

ble valgt inn som KLP-ansattes representant i styret i mai 2009. Han har vært ansatt i KLP siden 1986 og jobber som spesialkonsulent i IT-Liv ved KLPs kontor i Bergen. Freddy Larsen har tidligere arbeidserfaring fra Uteseksjonen og Teknisk Etat i Askøy kommune fra 1985-1986.

SIV HOLLAND

ble valgt inn som KLP-ansattes representant i styret i mai 2010. Hun har vært ansatt i KLP siden 1998 og jobber som avdelingsleder for PS Fag i Oslo. Hun er utdannet jurist fra universitetet i Oslo.

EGIL JOHANSEN

er fast møtende varamedlem. Han ble valgt i mai 2011. Johansen er fylkesrådmann i Vestfold og har tidligere arbeidet bl.a. som rådmann i Re kommune og Porsgrunn kommune. Han er utdannet siviløkonom fra Norges Handelshøgskole og har hatt flere styreverv innen offentlig og privat virksomhet.

GUNN OLANDER

er observatør i styret. Hun er leder av DELTA, arbeidstakerorganisasjonen for ansatte innen offentlig tjenesteyting.

INGJERD HOVDENAKK

er observatør i styret. Hun er sekretariatsjef i arbeidstakerorganisasjonen Unio.

FOTO: OLAV STORM

KLPS STYRE, fra venstre: Siv Holland (ansattrepresentant), Herlof Nilssen, Arne Øren (leder), Jan Helge Gulbrandsen, Finn Jebesen (nestleder), Gunn Olander (observatør), Freddy Larsen (ansattrepresentant) og Marit Torgersen.

Gunn Marit Helgesen, Ingjerd Hovdenakk (observatør), Egil Johansen (vara) var ikke tilstede da bildet ble tatt.

For dagene som kommer Fotografert av Ingrid Eriksen

Styrets årsberetning 2011

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap (KLP) styrket sin markedsposisjon i det kommunale pensjonsmarkedet i 2011. Av åtte kommunale og fylkeskommunale pensjonsordninger på anbud i 2011 vant Kommunal Landspensjonskasse syv. Total anbuds masse utgjorde 3,1 milliarder kroner. Av disse fikk Kommunal Landspensjonskasse tilslaget på 3,0 milliarder kroner, hvorav 1,4 milliarder kroner representerer nye kunder fra 2012.

I et år preget av stor usikkerhet i verdensøkonomien oppnådde KLP en verdjustert avkastning på pensjonskundernes midler på 3,2 prosent og en bokført avkastning på 4,5 prosent. Dette gir rom for både å sikre soliditet og å tilbakeføre overskudd til pensjonskundene. Tilleggsavsetningene styrkes med 2,1 milliarder kroner og kundenes premiefond blir tilført overskudd med 1,5 milliarder kroner.

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap er morselskap i KLP-konsernet. KLP er det største livsforsikrings-selskapet i Norge og ble opprettet av og for offentlig sektor for å ivareta dette markedets behov for tjenestepensjonsordninger. Hovedkontoret ligger i Oslo.

KLP-konsernet er samlet sett den ledende leverandør av tjenestepensjon, gruppeliv- og skadeforsikring til kommunal sektor og helseforetak, den nest største långiver i kommunal sektor og den ledende norske leverandør av indeksnære fondsprodukter.

Konsernets visjon er å være **den beste partner for dagene som kommer**. Det betyr at det samlede tilbud av produkter, tjenester og servicenivå videreutvikles gjennom en god dialog med kunder og eiere for å sikre forankring i deres behov.

I løpet av de siste årene er det utviklet et bredt tilbud av finansielle tjenester og produkter i personmarkedet, særlig rettet mot pensjonister og ansatte hos kommuner og bedrifter som har pensjonsforsikring i KLP.

I KLP er det å ta samfunnsansvar en del av den daglige drift, med konkrete mål for både egen virksomhet og de selskapene det investeres i.

Konsernets resultat

Årsresultatet i konsernet utgjorde 726,1 millioner kroner fra følgende virksomhetsområder:

Millioner kroner	2011	2010
Livsforsikring	753,5	439,7
Skadeforsikring	25,2	69,4
Kapitalforvaltning	26,3	19,2
Bank	-80,8	32,7
Annen virksomhet	1,9	2,1
Konsernresultat	726,1	563,1

Egenkapitalen i konsernet har i løpet av året økt med 1 316 millioner kroner til 12 064 millioner kroner. I tillegg til årets resultat er det netto innbetalt 590 millioner kroner i egenkapitaltilskudd i 2011.

Konsernets samlede forvaltningskapital økte med 20,0 milliarder kroner til 291,8 milliarder kroner ved utgangen av 2011. Økningen skyldes i hovedsak veksten i pensjonskundernes fond som følge av ny opptjening og KLP Kommunekredits utstedelse av nye obligasjonslån med sikkerhet i offentlig garanterte utlån.

Virksomhetsområdene

Livsforsikring

OFFENTLIG TJENESTEPENSJON

Pensjonsordninger innenfor offentlig sektor tilbys og administreres av konsernets morselskap Kommunal Landspensjonskasse. Av konsernets forvaltningskapital på 291,8 milliarder kroner utgjør 243,4 milliarder kroner pensjonsfond tilhørende denne kundegruppen.

Offentlig tjenestepensjon er KLPs hovedprodukt. Selskapet har som mål å være den foretrukne leverandør av dette produktet. Det arbeides derfor kontinuerlig i alle ledd av organisasjonen for at leveranse av produkt og service stadig forbedres, enten det gjelder forvaltning av kundemidlene, kostnadseffektiv drift eller forbedret kundebetjening.

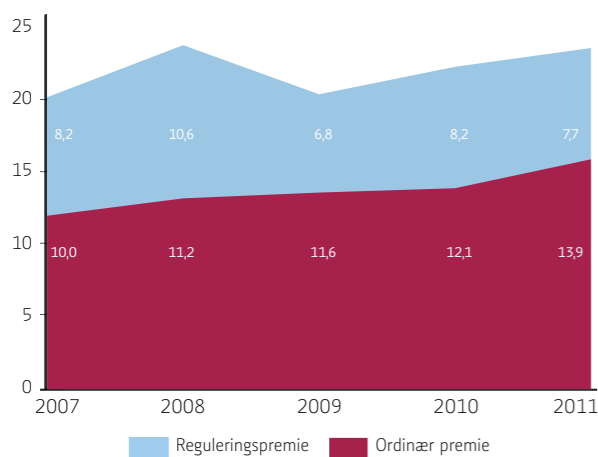
I 2011 oppnådde KLP sitt beste flytteresultat siden konkurransen om det kommunale markedet ble intensivert på midten av nittitallet. Syv kommuner og en fylkeskommune la sine pensjonsordninger ut på anbud. Av disse vant KLP syv og mistet ingen. Målt i premiereserve betyr dette at av et volum på 3,1 milliarder kroner fikk KLP tilslag på noe over 3,0 milliarder kroner, hvorav omtrent 1,4 milliarder kroner representerer tilflytting av midler. Formelt skjer flyttingen ved årsskiftet, og midlene innregnes i balansen til KLP fra 01.01.2012. Årets flytteresultat viser at langsiktig satsning på god service og effektiv drift, målrettet markedsarbeid og gode finansielle resultater over tid er blitt verdsett i markedet.

En rekke større virksomheter vurderte sin pensjonsleverandør i 2011 uten at det ble de store bevegelsene. To større kunder valgte å flytte til KLP, mens alle eksisterende kunder av størrelse valgte KLP også i 2012.

I 2011 mottok og behandlet KLP nær 110 000 oppgjørssaker om pensjon. Det forventes en stadig stigende vekst i antall pensjonssaker i årene som kommer. Ajouritet i saksbehandlingen er avgjørende for å innfri de høye servicemål KLP har satt, og som markedet krever. I 2011 ble alle nye alderspensjoner behandlet innen frist.

De fleste kundene har valgt felles forvaltning i kollektivporteføljen, som oppnådde en verdijustert avkastning på 3,2 prosent i 2011. Inkludert endringer i ikke regnskapsførte merverdier på finansielle eiendeler målt til amortisert kost var avkastningen 3,9 prosent. Etter endring i kursreguleringsfond ble den bokførte avkastningen på 4,5 prosent for 2011.

Premieutvikling milliarder kroner

Investeringene i kollektivporteføljen er fordelt mellom de ulike kategorier finansielle eiendeler slik det fremgår av nedenstående tabell.

Milliarder kroner	Avkastning	
	Allokering 31.12.2011 ¹⁾	Allokering 31.12.2010
Aksjer	34,2	35,3
Omløpsobligasjoner	52,7	50,9
Likviditet/pengemarked	20,6	11,0
Obligasjoner som holdes til forfall	79,3	74,2
Utlån	24,9	29,6
Eiendom	28,1	25,5
Sum	239,8	226,6

¹⁾ Tallene som er oppgitt i tabellen viser nettoeksponering, mens de offisielle balansetall fra regnskapet er presentert brutto. Derfor vil det kunne oppstå avvik mellom tallene i denne tabellen og regnskapet.

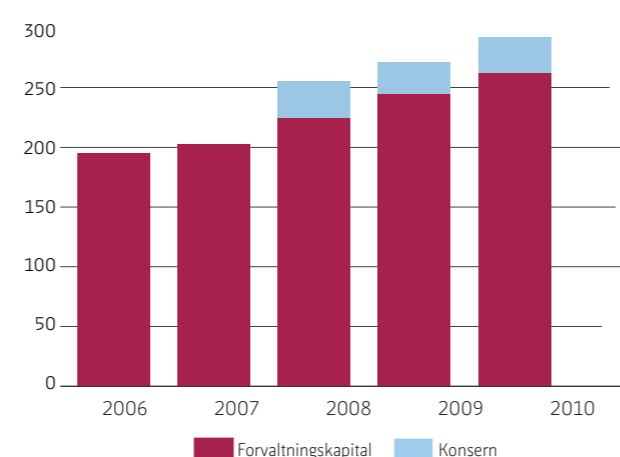
NÆRMERE OM REGNSKAPSRESULTATENE

KLP er et kundeeid selskap. Det innebærer at all verdiskaping kommer kundene til gode. Det skjer både direkte ved tilbakeføring av overskudd, og indirekte ved å styrke selskapets egenkapital og soliditet. Regnskapsresultatene for året er preget av:

- positivt avkastningsresultat til tross for urolige finansmarkeder
- forsikringsrisikoresultat som forventet
- kostnadseffektiv drift
- god soliditet

Selskapsporteføljen, som i all hovedsak består av KLPs ansvarlige kapital, oppnådde en avkastning på 4,2 prosent i 2011.

Forvaltningskapital milliarder kroner

Samlet bokført resultat før fordeling mellom pensjonskundene og selskapet ble 4 299 millioner kroner i 2011 mot 5 214 millioner kroner i 2010.

Milliarder kroner	Resultat til kunder	Resultat til selskap	Sum 2011	Sum 2010
Avkastningsresultat	3 275	12	3 286	4 284
Risikoresultat	154	151	305	160
Rentegarantipremie		61	61	82
Administrasjonsresultat		212	212	184
Netto inntekt fra investeringer i selskapskapital	165	269	434	-
Sum bokført resultat	3 594	705	4 299	4 710
<i>Disponering av resultat</i>				
Til Tilleggsavsetninger	2 143		2 143	2 070
Til Premiefond	1 451		1 451	2 581
Til Risikoutjevningfond		166	166	13
Til Egenkapitalfond		539	539	550
Sum disponert 2011	3 594	705	4 299	5 214
Sum disponert 2010	4 651	563	5 214	550

RISIKORESULTAT

Risikoresultatet er et uttrykk for hvordan utviklingen i forsikringsbestanden har vært i forhold til forventningene som er lagt til grunn ved den årlige premiefastsettelsen. Uførehyppigheten og utviklingen i levealder er viktige parametre som påvirker risikoresultatet. Uførehyppigheten har utviklet seg i positiv retning også i 2011, mens utviklingen har vært som forventet forøvrig. Risikoresultatet i kollektiv pensjon ble på 308 millioner kroner. Halvparten av dette er tilført risikoutjevningfond, mens den andre halvparten tilbakeføres til kundene via premiefondet.

ADMINISTRASJONSRESULTAT

Administrasjonsresultatet viser et overskudd på 61 millioner kroner mot 82 millioner kroner i 2010. KLP har stordriftsfordeler som følge av sin høye markedsandel innen offentlig tjenestepensjon og kan dermed opprettholde god service til meget konkurransedyktig pris. Det forventes en stor vekst i antall alderspensjonister framover, og selskapet har startet omfattende systemutvikling for å automatisere saksbehandlingen for å møte denne veksten på en kostnadseffektiv måte.

AVKASTNINGSRISIKO

Finansmarkedene har i 2011 vært preget av uro som følge av finansielle problemer for flere land i Eurosonen og svak utvikling i USA. KLP har med solide buffere kunnet stå gjennom urolighetene uten å måtte selge aksjer. KLP kunne dermed ta del i den oppgangen som kom i aksjemarkedet mot slutten av året. Finansinntektene fra kundeporteføljene oversteg den ga-

ranterte renteforpliktelsen på ca 3,1 prosent som er knyttet til pensjonsfondene. Etter tilbakeføring fra kursreguleringsfondet med 2,5 milliarder kroner ble bokført avkastning 4,5 prosent og avkastningsresultatet 3,3 milliarder kroner.

DISPONERING AV RESULTAT

Resultatene for 2011 gir rom for tilbakeføring av overskudd til kundene med 1,5 milliarder kroner og styrking av egenkapitalen med 705 millioner kroner. I tillegg opprettholdes den gode soliditeten ved at tilleggsavsetningene er økt med 2,1 milliarder kroner. Kursreguleringsfondet, som utgjør førstelinjebuffer i urolige finansmarkeder, er redusert med 2,5 milliarder kroner. Med dette utgjør tilleggsavsetningene og kursreguleringsfondet 2,5 års garantert rente på kundemidlene.

Solide buffere gir grunnlag for å oppnå god avkastning også fremover og reduserer behovet for innbetalinger fra kundene. God soliditet øker også selskapets evne til å legge opp sin investeringsstrategi i et langsiktig perspektiv og sikrer stabilitet og forutsigbarhet.

Styret i KLP anser at resultatregnskapet og balansen for 2011 med noter, kontantstrømoppstilling og oppstilling over endringer i egenkapital, gir en fyllestgjørende informasjon om driften gjennom året og den økonomiske stillingen ved utgangen av året. Regnskapet er utarbeidet i samsvar med forutsetningene om fortsatt drift, og selskapets virksomhet anses som godt tilpasset risikosituasjonen. Selskapsregnskapet for KLP er avlagt etter årsregnskapsforskriften for forsikring. Konsernregnskapet er avlagt i samsvar med EU-godkjente internasjonale regnskapsstandarder (IFRS/IAS).

PRIVAT TJENESTEPENSJON

KLP Bedriftspensjon AS tilbyr private tjenestepensjoner etter skatteloven.

Innenfor privat tjenestepensjon ble det inngått i alt 274 nye avtaler med til sammen 1 538 forsikrede medlemmer i 2011. Hovedtyngden av de nye avtalene gjelder Innskuddspensjon. De største enkeltkundene som har flyttet til KLP Bedriftspensjon AS er likevel kunder med foretakspensjon.

Premieinntektene økte med 40 millioner kroner og KLP Bedriftspensjon har mottatt reserver i størrelsesorden 195 millioner kroner. Forsikringsfondene økte med 285 millioner kroner, fordelt med 213 millioner på ytelsespensjon og 72 millioner på innskuddspensjon.

RESULTAT

KLP Bedriftspensjon oppnådde et godt avkastningsresultat.

Den verdjusterte avkastningen i kollektivporteføljen ble 3,7 prosent og den bokførte avkastningen ble 6,3 prosent. For kunder med innskuddspensjon ble avkastningen 0,3 prosent i innskuddspensjonsprofilen KLP50 (50 prosent aksjeandel). Resultatet til kunder ble i alt 15,8 millioner kroner i 2011. Av dette er 4,1 millioner kroner avsatt til tilleggsavsetninger og 9,5 millioner kroner er avsatt i regnskapet for å møte større forpliktelser som følge av forventet økt levealder. Dette gir rom for en tilbakeføring på 2,2 millioner kroner til kundenes premiefond. Selskapsresultatet ble negativt med 23,8 millioner kroner. Satsingen innenfor privat tjenstepensjon er relativt nystartet. Det tar tid å etablere et forretningsvolum som er tilstrekkelig til å få inndekning for kostnader som kreves for å drifte en forsikringsbestand.

HMS- OG IA-AKTIVITETER

De siste 15 årene har KLP bistått arbeidsgivere med gjennomføring av aktiviteter innen helse, miljø og sikkerhet, som et ledd i virksomhetens utøvelse av samfunnsansvar og god kundebehandling. KLP tilbyr kundene rådgivning, kurs og økonomisk støtte til utvalgte prosjekter. I 2011 ga KLP økonomisk støtte til 50 kundedrevne HMS-prosjekter. KLP har i løpet av året gjennomført 325 HMS-aktiviteter inn mot kundene. Gjennom samarbeid ønsker KLP å bidra til gode arbeidsforhold hos kundene der gevinsten kan være redusert sykefravær, uførhet og tidligpensjonering. En felles innsats på dette området sikrer et trygt og lønnsomt pensjonsfelleskap. Mange av de prosjekter hvor KLP har deltatt kan vise til meget gode resultater, og det ble i 2011 foretatt en kundetilfredshetsundersøkelse med 5,3 på en skala hvor 6 er «svært fornøyd», som resultat. Mer informasjon om støttede prosjekter og resultater finnes på www.klp.no/hms-torget.

Skadeforsikring

KLP Skadeforsikring AS tilbyr alle ting- og personskade-relaterte forsikringsprodukter. Kundevennlige løsninger og konkurransedyktige vilkår gjør at selskapet har opprettholdt en stabil og god posisjon som en av de ledende leverandører av skadeforsikring til kommuner, fylkeskommuner og tilknyttede virksomheter. Satsingen mot de ansatte hos KLPs eiere er inne i sitt fjerde driftsår og viser god vekst. Ved utgangen av 2011 har KLP Skadeforsikring et kundeforhold til 261 kommuner, 14 fylkeskommuner og om lag 2 630 bedrifter, i tillegg til 12 200 personkunder.

Selskapets hovedkundegruppe er kommuner, fylkeskommuner og de regionale helseforetakene, og med særskilt fokus mot konsernets eiere. Etter en periode med netto avgang opplevde selskapet i 2011 at man ble valgt som den foretrukne leve-

randør i langt større omfang, og netto nysalg for året var 48 millioner kroner. Selskapets kvalitetssertifisering (ISO 9001) medvirker til kundenes opplevelse av kvalitet i kontakten med selskapet og dets ansatte.

Erfaringene fra personmarkedssatsningen er god, og etter litt over tre års drift har selskapet oppnådd en kundebase på 12 200 kunder med et samlet premievolum på 122 millioner kroner. Selskapets produkter er i løpet av året inkludert i forbrukermyndighetenes nettbaserte prissammenligninger (www.finansportalen.no) og portalen viser at selskapets pris og vilkår er attraktive for konsernets medlemmer. Netto nyttegning i løpet av 2011 var 43 millioner kroner, på høyde med de mål selskapet hadde satt for året.

I motsetning til i 2010 har selskapet i 2011 ikke fått innrapportert noen store skolebranner. Forsikringsårgang 2011 er likevel ikke tilfredsstillende, noe som skyldes en rekke mellomstore skader innen eiendomsbransjen, samt generelt høye skadetall innen deler av bilforsikringssegmentet. På den annen side har selskapet også i 2011 redusert reservene knyttet til tidligere forsikringsårganger, noe som hadde en positiv resultat effekt på om lag 47 millioner kroner. Samlet skadeprosent for egen regning inklusive resultat effekter fra tidligere årganger, ble 91,6 prosent.

Skadeforebyggende tiltak er en del av virksomhetens samfunnsansvar. Tiltaket med å besøke skoler for veiledning og informasjon rundt brannsikring og brannforebyggende aktiviteter ble videreført i 2011, om enn i litt mindre skala enn i 2010. Det oppleves at det er stor bevissthet rundt dette i kommunene, og det erfarer at man med enkle tiltak kan redusere brannrisikoen.

RESULTAT

Netto premieinntekter var 599 millioner kroner, en økning på 60 millioner kroner sammenlignet med 2010. Årets finansinntekter var på 139 millioner kroner, en nedgang fra 217 millioner kroner i 2010. Årets moderate finansresultat skyldes i hovedsak svake resultater fra selskapets aksjeporteføljer. Årets driftsresultat var 25,2 millioner kroner.

Bank

Kommunal Landspensjonskasse har hatt utlånsvirksomhet siden 1962. I en lang periode var det vesentligste av kundenes pensjonsfond utlånt til kommunene og fylkeskommunene. Ansatte i kommunal sektor har også tradisjonelt fått tilbud om lån med pant i bolig. Bakgrunnen for etableringen av en egen bank fra 2009 var ønsket om å utvide tilbudet av prisgunstige tjenester til eiernes ansatte, som en fordel ved ansettelsesforholdet.

Konsernets samlede utlånsvirksomhet omfatter ved utgangen av 2011 til sammen 53,1 milliarder kroner. Av dette var 28,4 milliarder kroner finansiert av KLP Banken, det resterende av Kommunal Landspensjonskasse. Utlånene var fordelt med 9,5 milliarder i boliglån til privatpersoner og 43,6 milliarder kroner i offentlige lån.

UTLÅN TIL PERSONMARKEDET

Utlån til boligformål i KLP Banken har økt med 3,2 milliarder kroner, mens boliglån finansiert av Kommunal Landspensjonskasse er redusert med 2,5 milliarder kroner. Denne utviklingen er et resultat av at nye boliglån nå finansieres med innskudd fra bank. Samlet sett har volumet av utlån til bolig hatt en tilfredsstillende økning, og porteføljen har god sikkerhet og minimale tap.

ANDRE BANKPRODUKTER OG TJENESTER MOT PERSONMARKEDET

KLP Banken ble lansert offentlig i februar 2010 som en internettbasert bank uten et fysisk filialnett. Nettbanken er en dagligbank med gode og enkle spare- og lånetilbud. KLP Banken tilbyr brukskonto, sparekonto, nettbank, debetkort, ordinære boliglån, rammelån, mellomfinansiering ved boligkjøp, lån til fritidsbolig og seniorlånet LittExtra. En kredittkortløsning vil bli lansert i 1. kvartal 2012.

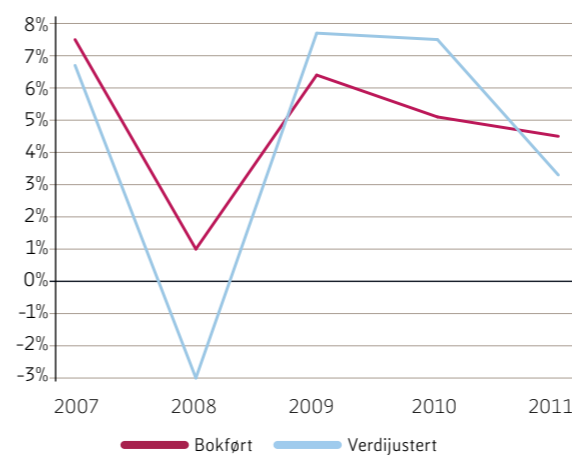
UTLÅN TIL OFFENTLIG SEKTOR

Utlån til offentlig sektor viser en redusert balanse på 3,5 milliarder kroner, fra 46,9 til 43,6 milliarder kroner. Også her har

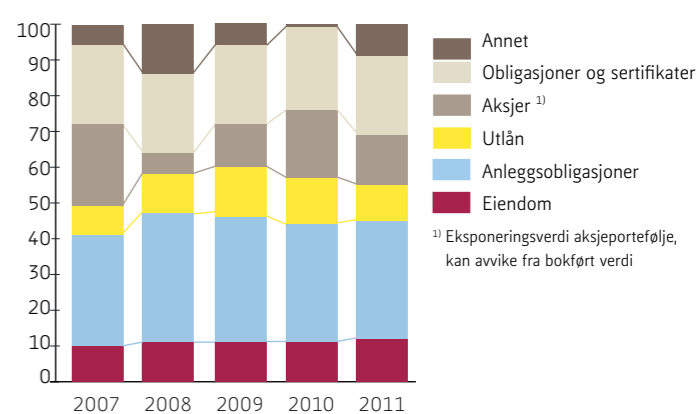
reduksjonen kommet i den delen av utlånsvolumet som finansieres av Kommunal Landspensjonskasse, mens bankens balanse av offentlige lån er omtrent som ved utløpet av 2010. Reduksjonen er likevel mindre enn i 2010, og KLP-konsernet er fortsatt en viktig leverandør av langsiktige lån til kommunesektoren i Norge.

Utlånsvirksomhet til offentlig sektor drives under merkenavnet «KLP Kommunekreditt». Selskapet KLP Kommunekreditt AS utsteder obligasjoner med fortrinnsrett i en sikkerhetsmasse bestående av lån til offentlig sektor. Ratingbyråenes vurdering av KLP Kommunekreditt AS og KLP-konsernet er viktig for kredittforetakets innlånsvilkår. Fitch Ratings og Moody's er engasjert for å gi en kreditt rating av selskapets obligasjoner. I 2011 ble det utstedt obligasjoner med fortrinnsrett for 10 milliarder kroner. Alle ble gitt rating AAA, som er den beste mulige ratingen. Finansuroen og de vanskelige markedsforholdene har heller ikke i 2011 gitt selskapet mulighet til å benytte internasjonale låneopptak for å oppnå bedre innlånsvilkår. Gjennomførte innenlandske låneopptak har også medført høyere kostnader enn forutsatt. KLP Kommunekreditt har dermed fremstått som mindre konkurransedyktig på utlån med kort rentebinding enn ønsket. På lån med lang rentebinding (fast rente) har det imidlertid vært mulig å tilby gode betingelser. Totalt ble det utbetalt nye offentlige lån for 3,6 milliarder kroner i 2011, overveiende med lang rentebinding. Det har heller ikke i 2011 vært tap på utlån til offentlig sektor.

Bokført og verdjustert avkastning, Kollektivporteføljen

Utvikling aktivaallokering i KLP. Kollektivporteføljen Eiendeler Prosent av finansielle eiendeler

¹⁾ Eksponeringsverdi aksjeportefølje, kan avvike fra bokført verdi

RESULTAT

Bankvirksomheten oppnådde i 2011 et årsresultat før skatt på minus 62,3 millioner kroner, mot 35,5 millioner kroner i 2010. Resultat etter skatt ble minus 35,2 millioner kroner mot 18,9 millioner kroner i fjor.

Det svake resultatet er preget av større engangskostnader. Det gjennomføres tiltak for å gjøre organisasjonen mer effektiv og for å utnytte de ressurser og det potensialet som ligger i virksomheten bedre.

Kapitalforvaltning**VERDIPAPIRER**

KLP Kapitalforvaltning AS og KLP Fondsforvaltning AS utgjør konsernets verdipapir- og forvaltningsmiljø. Totalt ble det forvaltet 205 milliarder kroner ved utgangen av 2011. Dette er en økning på 9 milliarder kroner fra 2010. Hoveddelen av midlene forvaltes på vegne av Kommunal Landspensjonskasse og datterselskapene i KLP-konsernet.

Forvaltning på vegne av kunder utenfor KLP-konsernet var tilnærmet uendret i løpet av 2011. Ved utgangen av året forvaltet selskapet 14 milliarder kroner for eksterne investorer. På grunn av de urolige markedsforholdene var det stor aktivitet blant fondskundene når det gjaldt tegning/innløsning og bytte

av fond. I løpet av året har det vært positiv netto nyttegning i aksjefond som investerer i Norge og i det globale kredittfondet. I globale aksjefond har netto nyttegning vært negativ.

KLP Kapitalforvaltning søker å maksimere en langsiktig og bærekraftig verdiskaping av KLPs og KLP Fondsforvaltnings verdipapirinvesteringer. Kapitalforvaltningsselskapet utøver eierskap overfor børsnoterte selskaper på vegne av KLP, blant annet gjennom å stemme på generalforsamlinger. I 2011 ble det stemt på 130 generalforsamlinger i Norge og 1 624 i utenlandske markeder. Dette tilsvarer cirka 86 prosent av de generalforsamlinger der KLP har hatt stemmerett på i løpet av året. Hva KLP har stemt og begrunnelser for dette er publisert på hjemmesiden. I tillegg er det dialog med de aktuelle selskaper om temaer som miljø, sosiale forhold og eierstyring og selskapsledelse. Selskaper som bryter med KLP-konsernets etiske retningslinjer ekskluderes fra investeringsporteføljene. Totalt var 64 selskaper ekskludert ved utgangen av 2011. Ett selskap ble inkludert i porteføljene igjen i løpet av året.

VERDIPAPIRFOND

KLP Fondsforvaltning tilbyr i alt 29 ulike verdipapirfond til institusjonelle kunder og privatkunder. Fondene som tilbys er innen følgende kategorier; norske rentefond, globale kredittfond, aktive aksjefond, indeksfond (norske og globale) og

kombinasjonsfond. Total forvaltningskapital i fondene utgjør 50 milliarder kroner, noe som utgjør en vekst på 3 milliarder kroner i 2011. For personkunder er fondene tilgjengelige via distributører, og som del av pensjonsløsninger. I løpet av året er det startet opp seks nye verdipapirfond. Av disse er det to nye kombinasjonsfond, hvorav det ene kun er for medlemmer i KLPs pensjonsordninger. Videre er det startet opp tre nye indeksfond som investerer i såkalte fremvoksende markeder. Det ble også etablert et norskregistrert spesialfond, som en videreføring av et tidligere irsk hedgefond, etter at regelverket nå tillater at slik virksomhet kan utøves i Norge. Alle nystartede verdipapirfond har samme eierskapsutøvelse og etiske retningslinjer som øvrige fond. I fondene er det i alt ca 300 institusjonelle kunder og ca 13 000 personkunder (inkl via distributører).

RESULTAT

Kapitalforvaltningsvirksomheten oppnådde et resultat på 26 millioner kroner i 2011. Dette er tilfredsstillende sett i forhold til et urolig år i verdipapirmarkedene.

Eiendomsforvaltning

All forvaltning og utvikling av KLPs eiendommer utføres gjennom det heleide datterselskapet KLP Eiendom AS, som er en av Norges største eiendomsaktører. Selskapet har virksomhet i Norge, Sverige og Danmark. KLP-konsernets eiendommer har god beliggenhet, høy bygningsmessig standard, og effektiv arealutnyttelse. Eiendomsselskapet vektlegger energisparing og miljø, og er miljøsertifisert etter ISO 14001.

I 2011 ble det netto ervervet eiendom for omlag 1,9 milliarder kroner. Den begynnende oppgangen i eiendomsmarkedet fra 2010 etter to vanskelige år, fortsatte inn i 2011 og ga en god prisutvikling på investeringseiendommer. Dette ga grunnlag for å skrive opp eiendomsmassen med 0,5 milliarder kroner. Samlet verdi på eiendomsmassen er 29,8 milliarder kroner. KLP Eiendom har solide leietakere og lange kontrakter i sine bygg. Økonomisk utleiegrad er på 95 prosent samlet for alle eiendommene.

Utvikling av nye prosjekter står sentralt og det er en ambisjon å benytte fremtidsrettede løsninger for energieffektivisering og miljø i alle nybygg. Over den neste treårsperioden er det planlagt gjennomført flere store eiendomsutviklingsprosjekter. KLP har som målsetting å øke eiendomseksposeringen, og det forventes betydelige investeringer også i ferdig utviklet eiendom i årene som kommer.

Utenfor Norden har KLP eiendomseksposering gjennom eien-

domsfond. Ved årslutt var verdien av investeringer i slike fond 706 millioner kroner.

RESULTAT

Eiendomsforvaltning drives kun på vegne av selskapene i eget konsern og har derved primært bidratt til avkastning på investert kapital for kundene i livsforsikring. I sum ble eiendomsavkastningen 7,2 prosent i 2011.

Rådgivning og tjenester

Det heleide datterselskapet KLP Forsikringservice AS, tilbyr forsikringsrelaterte tjenester til kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser. Disse tjenestene baserer seg på kompetanse og systemer som er utviklet for pensjonsvirksomheten i KLP. Ved utgangen av året hadde selskapet kunderelasjon til 80 prosent av pensjonskassene i denne sektoren. Resultatet fra virksomheten var 1,9 millioner kroner før skatt i 2011.

Finansiell soliditet og kapitalforhold

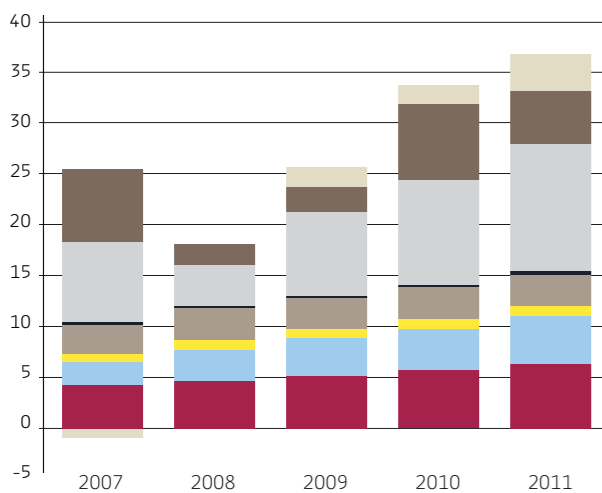
KLPs kapitalforhold er tilfredsstillende i forhold til virksomhet, størrelse og risikoprofil. KLP har meget tilfredsstillende likviditet, med en betydelig beholdning av likvide verdipapirer som kan realiseres på kort sikt. I tillegg viser kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter netto innbetalinger på 16,4 milliarder kroner. Netto kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter inneholder premieinnbetalinger til dekning av forpliktelser som forfaller flere år fram i tid.

KLPs finansielle soliditet vurderes til A+ hos Fitch Ratings, A2 hos Moody's Investor Service og A- hos Standard & Poor's, alle med stabile utsikter. I et år preget av usikkerhet og finansiell uro som har ført til omfattende nedgraderinger av både stater, offentlige kontrollerte selskaper og finansinstitusjoner, er det tilfredsstillende å konstatere at tilliten til KLP ikke er svekket.

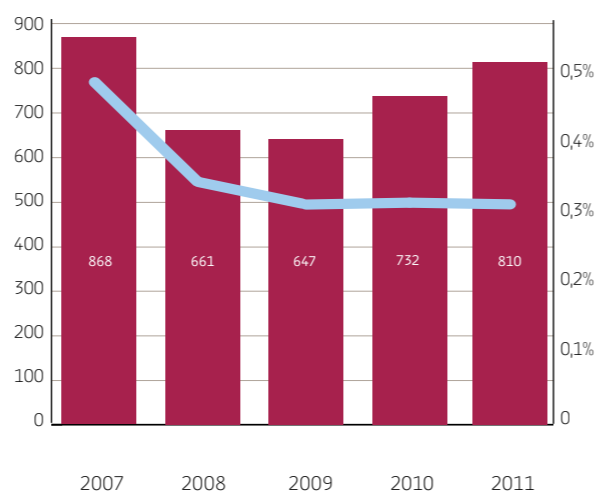
KLPs fondsobligasjonslån og ansvarlige lån er alle evigvarende og tilfredsstillende, så langt de er klarlagt, overgangsordningene til Solvens II. Første renteendring, som også gir KLP anledning til å innfri lånene, kommer i 2016. Selskapet er følgelig ikke utsatt for refinansieringsrisiko.

SOLIDITETSUTVIKLING

Styret prioriterer å bygge opp soliditeten i selskapet. Ved inngangen til 2012 er verdensøkonomien fortsatt preget av usikkerhet. KLP har opprettholdt en solid buffer- og soliditetssituasjon. At en betydelig del av avkastningsresultatet for 2011 avsettes til styrking av tilleggsavsetningene understreker styrets vektlegging av den betydning god soliditet og solid bufferkapital

Soliditetskapital Milliarder kroner

Innskutt egenkapital   Opptjent egenkapital   Fondsobligasjonslån
 Ansvarlig lån   Sikkerhetsfond/Risikoutj.fond
 Tilleggsavsetninger   Kursreguleringsfond   Urealiserte verdier anleggsobl.

Administrasjonskostnader Millioner kroner

% av gj.snittlig forvaltningskapital
 Kostnader i mill. kr.

har for å kunne holde fast ved selskapets mål om forutsigbarhet og langsiktig god avkastning.

Nye soliditetskrav, Solvens II, vil omfatte det totale risikobildet for forsikringsvirksomhet ved at både investeringsrisikoen og forsikringsforpliktelsene måles dynamisk. KLPs arbeid med forberedelse til implementering går i 2012 inn i sin slutfase. De nye krav som fremkommer ved denne metoden blir strengere enn dagens kapitaldekningsregime. Foreløpige beregninger viser imidlertid at KLP innfrir de nye kravene på en tilfredsstillende måte.

KLPs soliditetskapital har økt fra 33,3 milliarder kroner til 36,2 milliarder kroner i løpet av 2011, og er etablert på et nivå som gir den nødvendige handlefrihet for å drive konkurransedyktig og god kapitalforvaltning.

SOLIDITETSKAPITAL

Tall i milliarder kroner	2011	2010
Ansvarlig kapital bundet til kapitaldekningskrav	10,4	9,1
Ansvarlig kapital utover kapitaldekningskrav	4,5	4,5
Risikoutjevningssfond	0,4	0,3
Tilleggsavsetninger	12,3	10,2
Kursreguleringsfond	5,0	7,4
Urealiserte verdier finansielle eiendeler til amortisert kost.	3,6	1,8
Sum soliditetskapital	36,2	33,3

Samlet soliditetskapital utgjør 16,0 prosent av kundemidler med rentegaranti ved utgangen av 2011, mot 15,9 prosent ved forrige årsskifte.

Kapitaldekningen var ved årets slutt på 11,5 prosent. Kjernekapitaldekningen var 9,1 prosent. Solvensmargindekningen var 243,5 prosent ved utgangen av 2011.

RISIKO

Kontroll og styring av risiko er en forutsetning for god verdiskaping og trygghet for pensjonsmidlene. Å identifisere, vurdere og styre risikofaktorene knyttet til både forsikrings- og finansforvaltning, er derfor en svært viktig del av KLPs virksomhet. Risikobildet vurderes både selskapsvis og samlet på konsernnivå, og overvåkes innenfor de enkelte operative enhetene.

FORSIKRINGSMESSIG RISIKO

KLPs hovedvirksomhet er livs- og pensjonsforsikring. Bransjen er preget av forutsigbarhet og i begrenset grad av enkelthendelser som kan påvirke resultatene vesentlig. For KLP vil utviklingen innenfor uførehypighet og levealder kunne påvirke risikobildet. Forventet økt levealder medfører lengre pensjoneringstid

og stiller krav til økte premiereserver. Alle norske livsforsikrings-selskaper innarbeidet i 2007 nye forutsetninger om levealder i tråd med forventet økning i levealder frem til 2020, og har økt premiereservene i samsvar med dette. Med et økende antall yrkesaktive i høyere aldersgrupper, får man økende tilgang av nye uførepensjonister. Dette er ivarettatt gjennom de avsatte premiereserver i regnskapet.

Pensjonsreformen har resultert i endret regelverk for alderspensjon fra 2011, mens endringer for uførepensjon og eventuelle endringer for etterlattepensjoner først finner sted fra et senere tidspunkt. Ny uføretrygd i folketrygden ble vedtatt av Stortinget i desember 2011 og trer i kraft 1. januar 2015. Fra samme tidspunkt må nye uføreytelser i offentlig tjenstepensjon tre i kraft. Arbeidsdepartementet arbeider nå med utredning om nye uføreytelser i offentlig tjenstepensjon og har i den forbindelse en prosess som involverer arbeidsgiver- og arbeidstagerorganisasjonene i offentlig sektor. Det skal også finne sted en vurdering av den fremtidige utforming av ytelsene til etterlatte ektefeller og barn både i folketrygden og i offentlig tjenstepensjon.

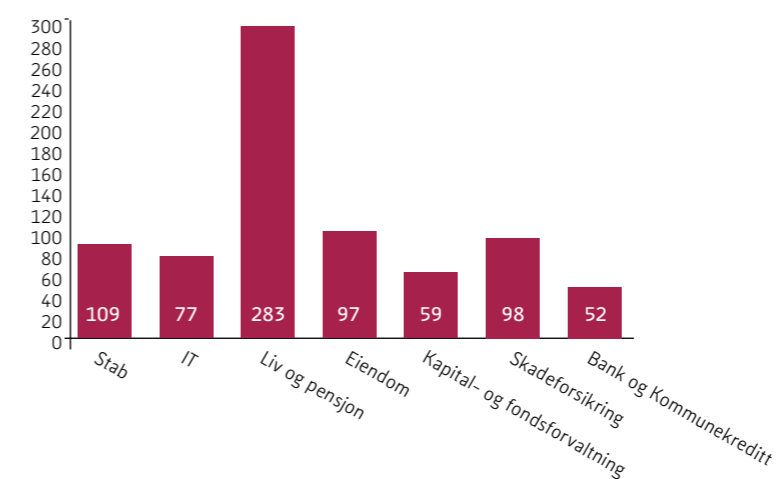
AVKASTNINGSRISIKO

Finansiell risiko er i hovedtrekk knyttet til livsforsikring og denne virksomhetens evne til å innfri årlig avkastningsgaranti til kundene, med andre ord risikoen i finansmarkedene. Det utarbeides derfor en strategi for hvordan pensjonsmidlene skal investeres. KLPs investeringsstrategi legger vekt på å oppnå konkurransedyktig avkastning hvor stabilitet og langsiktighet er prioritert. I tillegg skal investeringsmidlene forvaltes i tråd med KLPs interne retningslinjer for samfunnsansvarlige investeringer og eierprinsipper. Investeringsstrategien setter rammer for ulike finansielle risikoer som kredittrisiko, motparteksponering, valutarisiko, bruk av derivater og likviditetsrisiko. Det er også nedfelt en kredittpolicy for konsernet, og kredittammer for totaleksponering mot de enkelte motparter fastsettes av konsernets kredittkomite.

Målet med den løpende risikostyringen er å påse at risikokapasiteten utnyttes i tråd med strategien og løpende tilpasse den finansielle risikoen til selskapets soliditet.

Ansvar for risikostyring og aktivaallokering ivaretas av en egen organisatorisk enhet. Den styrer KLPs forvaltningsstrategi gjennom mandater og påser at kapitalforvaltningen er innenfor rammer fastsatt av styret. En uavhengig kontrollenhet har ansvar for å føre tilsyn med og rapportere hvorvidt forvaltningen av selskapets midler skjer innenfor fastsatte rammer, gjeldende fullmakter og retningslinjer gitt av styret.

Antall ansatte i KLP-konsernet: 775

OPERASJONELL RISIKO

Konsernets operasjonelle risikoer er knyttet til uønskede hendelser som følge av svikt i interne arbeidsprosesser, feil begått av ansatte, misligheter og kriminalitet eller eksterne hendelser. Alle prosesser i hele verdikjeden er eksponert for ulike typer operasjonell risiko. Samfunn og klima i endring kan medføre både trusler og muligheter og har betydning for risiko knyttet til eksterne hendelser.

KLP har etablert rutiner for å identifisere, overvåke og treffe nødvendige tiltak som reduserer risikoen for uønskede hendelser. Det er et daglig lederansvar på alle nivåer å identifisere og følge opp de avvik som inntreffer. Konsernledelsen utfører årlig en gjennomgang av vesentlige risikoer i virksomheten, og disse er delegert med eierskap til en operativ leder i konsernledelsen. Styret behandler årlig risikovurderinger med dokumentasjon på etablerte styrings- og kontrolltiltak sammen med en total risikooversikt. Det er etablert rutiner for uavhengig kontroll og rapportering på forskjellige nivåer. Oppgaver og funksjoner er fordelt slik at interessekonflikter unngås og ansvar tydeliggjøres.

For å sikre god kvalitet i regnskapsrapporteringen, utarbeides det detaljerte planer for hver regnskapsavleggelse hvor ansvars- og arbeidsdeling tydelig framkommer. Vurderinger som foretas av foretakets og konsernets eiendeler og gjeld, dokumenteres skriftlig. Det foretas detaljerte kontroller med avstemming av hovedbokskonti, samt mer overordnede kontroller. Alle kontrollene dokumenteres og signeres.

INTERNREVISJON

Selskapets uavhengige internrevisjon foretar vurderinger av forsikringsmessige-, finansielle- og operasjonelle risikoer. Etter dialog med styret og ledelsen, foretas vurderinger og testing av vesentlige og risikoutsatte områder med hensyn på tilfredsstillende styring og kontroll. Resultatet med eventuelle anbefalinger om nødvendige tiltak, fremlegges for ledelsen og styret, og følges opp.

Ansvarlighet

KLP vektlegger meget sterkt det ansvaret virksomheten har for samfunn og miljø og som forvalter av betydelige midler på vegne av ansatte i offentlig sektor. Konsernets innsats på dette området fremgår ikke av de tradisjonelle regnskapsoppsett, derfor omfatter årsberetningen et ikke finansielt tilleggsregnskap som sammen med styrets beretning gir viktig informasjon om konsernets forvaltning av sin humankapital og hvordan den forholder seg til samfunn og miljø.

Samfunnsansvar er integrert i KLP-konsernets overordnede strategi, og er inkludert i konsernets målkortrapportering. KLP har signert FNs Global Compact, som forplikter oss til å arbeide for menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø og anti-korrupsjon. Samfunnsansvar inkluderes også i styringsdokumenter gjennom retningslinjer for etikk og miljø. KLPs styre ble i 2011 forelagt denne rapporteringen og har også behandlet KLPs etiske retningslinjer og implementeringen av disse. Styringsdokumenter, som handlingsplaner, implementeringstiltak og resultater presenteres på www.klp.no/samfunnsansvar.

ANSATTE

Måltrettet ressursstyring og tilrettelegging for utvikling og læring er viktige virkemidler som virksomheten fokuserer på for å sikre en forretningsorientert utvikling av organisasjonen. Samarbeidet mellom tillitsvalgte og ledelse er organisert i flere lokale og ett sentralt samarbeidsutvalg der også vernetjenesten er representert. Konsernet har engasjerte tillitsvalgte som tar ansvar for sine medlemmer gjennom åpen, tydelig og konstruktiv dialog med ledelsen i selskapet.

Det gjennomføres regelmessige tiltak for å måle arbeidsmiljøet og for å få en tilbakemelding på etterlevelsen av kjerneverdiene, Åpen, Tydelig, Engasjert og Ansvarlig. Resultatene av disse målingene bekrefter at arbeidsmiljøet oppfattes som godt.

Antall ansatte i fast stilling i KLP konsernet var 775 ved utgangen av 2011. Dette er 18 flere enn i 2010. I løpet av 2011 har 34 personer sluttet. Dette gir en turnover på 4,4 prosent.

Alle ansatte gjennomfører årlig minst to medarbeidersamtaler med sine ledere, og hvor det utarbeides personlige utviklingsplaner.

Sykefraværet i KLP var i 2011 på 4,6 prosent. Det har ikke vært noen reduksjon i sykefraværet fra 2010, men det arbeides kontinuerlig med å bedre oppfølgingen av sykemeldte og for å redusere sykefraværet. Målet for 2012 er 4,0 prosent.

LIKESTILLING OG MANGFOLD

KLP har nedfelt en policy for likestilling og mangfold basert på likeverd og rettferdighet. Dette medfører ikke bare fokus på kjønnsmessig likestilling, men også inkludering av personer med redusert funksjonsevne og andre grupper som har problemer med innpass i arbeidslivet.

Gjennom 2011 er det systematiske arbeidet med likestilling og mangfold for å skape en styringsstruktur med like muligheter for alle videreført.

Det er viktig at de best kvalifiserte søkerne, uansett bakgrunn, blir innkalt til intervju i forbindelse med nyansettelser. KLP har ivaretatt dette hensyn i sine retningslinjer for rekruttering. Som IA bedrift har KLP også påtatt seg et særskilt ansvar for å skape et inkluderende arbeidsmiljø.

Nye medarbeidere gjennomgår et introduksjonsprogram hvor de gjøres kjent med KLPs verdigrunnlag, etiske retningslinjer og policy for likestilling og mangfold.

KLP har etter gode erfaringer videreført sin deltakelse i FNOs program for kvinner i finans, og interne utviklingstiltak rettet spesielt mot kvinner er iverksatt. Lønnsforskjeller mellom kvinner og menn blir overvåket gjennom interne systemer og verktøy for å unngå ubegrunnede forskjeller.

Målsettingen om minst 40 prosent av hvert kjønn blant konsernets ledere på alle nivåer er nådd på nivå 3 og 4. På nivå 2 er kvinneandelen økt til 23,8 prosent (17,8 prosent), og på nivå 1 (konsernledelsen) til 27 prosent.

KLPs konsernstyre og styrene i KLPs direkte eide datterselskap har som målsetting å oppfylle kravet om minst 40 prosent av hvert kjønn blant de eiervalgte. I konsernstyret er det blant de fem eiervalgte en kvinneandel på 40 prosent. Blant de to ansattvalgte er begge kjønn representert. I tillegg oppnevnes ett medlem av den arbeidstakerorganisasjon eller forhandlingssammenslutning som har flest medlemmer med pensjonsordning i KLP. For tiden er den oppnevnte en mann.

LEDERUTVIKLING

KLP har høy fokus på lederutvikling. I løpet av 2011 har 60 prosent av ledere i KLP gjennomført et lederutviklingsprogram og for 2012 tilbys flere interne praktisk rettede lederkurs. På flere områder er konsernets målsettinger for en inkluderende personalpolitikk og utvikling av en god lederkultur nådd, men i erkjennelsen av at dette er et kontinuerlig arbeid vil KLP fortsette sitt systematiske arbeid for å kunne være en attraktiv arbeidsplass for alle.

INVESTERINGER

KLP har, gjennom sin tilslutning til FNs Global Compact, også forpliktet seg til å følge FNs prinsipper for ansvarlige investeringer i finansforvaltningen.

KLP viser aktivt eierskap ved deltagelse og stemmegivning på generalforsamlinger i Norge og internasjonalt. Selskap som ikke fyller KLPs krav til ansvarlighet ekskluderes fra KLPs investeringsunivers. KLP er en av få investorer som etterlever prinsippet om åpenhet knyttet til ekskludering og stemmegivning og rapporterer på dette som del av det ikke-finansielle regnskapet og i sin helhet på www.klp.no/samfunnsansvar

KLP er norsk partner i prosjektet Carbon Disclosure Project (CDP). Dette er et prosjekt der mange av verdens største institusjonelle investorer har gått sammen for å påvirke selskaper til å rapportere om deres klimautslipp og klimastrategi. Antallet norske børsnoterte selskaper som rapporterte til CDP økte i 2010.

Høye miljømessige ambisjoner preger eiendommer som utvikles i selskapets egen regi, samtidig som det er et mål å øke den miljømessige effektivitet i hele eiendomsmassen. Ambisjonen er at alle nye bygg skal oppfylle strenge miljøkrav. Ansvar for ytre miljø og klima har blitt en naturlig del av KLP Eiendoms virksomhet og daglige drift.

YTRE MILJØ

KLP er primært en kontorbedrift med tilhørende miljørelaterte utfordringer, som arbeider for å redusere virksomhetens miljømessige fotavtrykk. Det vises blant annet gjennom Miljøfyrtårnsertifisering av KLP-konsernet. I løpet av året ble KLPs miljøpolicy revidert samtidig som nytt mandat for Miljøkomiteen ble etablert. Miljøkomiteen skal jobbe for å redusere KLPs miljøpåvirkning gjennom å ivareta 'føre var prinsippet', jobbe frem ulike miljøtiltak og gjennom å fremme egne ansattes engasjement for miljø. For 2011 nådde virksomheten sitt overordnede mål knyttet til ytre miljø om å redusere CO2 utslippet med 5 prosent.

Rammebetingelser

KLP forholder seg aktivt til de rammebetingelser myndighetene til enhver tid setter for finans- og forsikringsvirksomheten og de avtaler tariffpartene inngår på pensjonsområdet. KLP har gjennom 2011 videreført tett dialog med de myndigheter og aktører som påvirker selskapets økonomiske- og regulatoriske rammebetingelser.

KONKURRANSEVILKÅR

Det er sterk konkurranse blant tilbydere av offentlig tjenestepensjon. Hvert år er det kunder som vurderer hvorvidt de bør gå på anbud med sin pensjonsordning for å oppnå de beste vilkår. Dette var også tilfelle i 2011. Flere kommuner foretok en grundig intern vurdering av sin pensjonsleverandør opp mot konkurrerende tilbydere for å vurdere om de skulle utlyse en formell anbudskonkurranse. Flertallet konkluderte med at de var fornøyde med nåværende leverandør, men åtte kommuner valgte å innhente anbud. Finansdepartementets tydelige presisering av reglene for premiefastsettelse sikret at årets anbudskonkurranse ble ryddigere. KLP er for en åpen og rettferdig konkurranse hvor tilbud avgis i henhold til gjeldende regelverk og der kunden får et godt innsyn i det komplette bildet.

PENSJONSREFORMEN

Pensjonsreformen medførte endret regelverk for alderspensjon i offentlig tjenestepensjon fra 2011, men de regler som er gitt dekker bare årskullene født til og med 1953 med hensyn til samordning. Forslag til samordningsregler for de som er født i 1954 og senere er forventet å komme på høring sent i 2012. Forslag til nytt regelverk for uføreytelser i offentlig tjenes-

tepensjon er planlagt å komme på høring før sommerferien 2012, etter at Arbeidsdepartementet har hatt en prosess med arbeidsgiver- og arbeidstagerorganisasjonene i forbindelse med utredningen om dette. De nye uføreytelsetene ventes å tre i kraft 1. januar 2015, samtidig med den nye uføretrygden i folketrygden som ble vedtatt av Stortinget i desember 2011. De gjenstående endringer i offentlig tjenestepensjon må også forankres i lov og tariffavtale før de kan tre i kraft.

SOLVENS II

Det nye soliditetsregelverket for forsikring, Solvens II, skal implementeres i norsk lov innen 1. januar 2013, men med forskjellige overgangsordninger som blant annet medfører at soliditetskravene mest sannsynlig først vil bli gjort gjeldende fra 1. januar 2014. Det nye kapitalkravet som beregnes med utgangspunkt i både forsikringsrisiko og markedsrisiko i tillegg til motpartsrisiko og operasjonell risiko blir felles for hele EU/EØS-området, og vil derfor bli gjort gjeldende i land med stor variasjon i forsikringslovgivning og tradisjonelt produktspekter. Denne samordningen er krevende og gir visse utfordringer når det gjelder oversettelse og hvordan enkelte nasjonale begrep og regler skal tolkes og tas hensyn til i det nye regelverket.

Finanstilsynet arbeider med å få på plass et hensiktsmessig og godt tilpasset Solvens II regelverk i Norge. Tidsrammene er stramme og det er viktig for næringen å ha det endelige regelverket med nasjonale tolkninger på plass så tidlig som mulig for å kunne ferdigstille det omfattende interne arbeidet i de enkelte selskap.

KLP er godt i gang med forberedelsene til Solvens II, både i form av endringer i soliditetsberegningene, men også med tilpasninger til økte krav til styring og kontroll med risiko. KLPs egenkapitalmodell med stabil innkalling av egenkapital gir sammen med annen bufferkapital et viktig bidrag til soliditeten for selskapet. Dette gjør at KLP anser seg godt posisjonert til å møte de nye soliditetsreglene.

KAPITALFORVALTNING

Finanstilsynet har i et høringsnotat om gjennomføring av Solvens II i norsk rett blant annet foreslått å basere selskapenes kapitalforvaltning på «the prudent man principle» hvor risikostyring, spredning og overvåking er de viktigste elementene. Dette vil innebære å oppheve kvantitative begrensninger som for eksempel grensen på 15 prosent eierandel i selskap som driver forsikringsfremmed virksomhet. KLP støtter forslaget, og imøteser et mer prinsippbasert regelverk.

Kapitalforvaltningsforskriften ble endret den 1. juli 2011, slik

at det igjen er anledning til å investere i fast eiendom gjennom andre selskapsformer enn aksjeselskap, og gjennom flere nivåer av aksjeselskap.

SKATT

Finansdepartementet har sendt ut på høring et forslag om begrensning for bruk av fritaksmetoden for aksjer m.v. for livselskap. Hvis forslaget går igjennom vil fritaksmetoden falle bort for aksjer i kundeporteføljene fra og med 1. januar 2012, mens fremførbart underskudd opparbeidet ved inngangen til 2012 vil kunne videreføres. Selv om dette er en innskjerping av skattereglene, vil forslaget få liten realøkonomisk konsekvens for KLP ettersom framførbart underskudd beholdes og det fortsatt gis fullt fradrag for avsetning til forsikringsfond.

Andre forhold

ENDRINGER I KONSERNLEDELSEN

Leif Magne Andersen har tiltrådt som ny administrerende direktør i KLP Banken.

Mette-Jorunn Meisland ble konserndirektør Marked og en del av konsernledelsen.

Ida Espolin Johnson har fratrudd som konserndirektør Livs-forsikring i januar 2012.

ENDRINGER I KLPS STYRE

Marit Torgersen, direktør konsernstab Eidsiva energi, er innvalgt som nytt styremedlem i 2011.

Egil Johansen, fylkesrådmann i Vestfold fylkeskommune, er innvalgt som fast møtende varamedlem i 2011.

EIERSTYRING OG SELSKAPSLLEDELSE

KLPs vedtekter og gjeldende lovgivning gir føringer for eierstyring, selskapsledelse og en klar rolledeling mellom styrende organer og daglig ledelse.

Styret i KLP foretar en årlig gjennomgang av eierstyring og selskapsledelse i KLP, også i forhold til norsk anbefalingen for god eierstyring og selskapsledelse, tilpasset KLPs gjensidig selskapsform. KLPs vedtekter på www.klp.no gir utdypende informasjon.

Innenfor det gjensidige forsikringsselskapet Kommunal Landspensjonskasse plikter selskapets medlemmer å betale egenkapitaltilskudd i den grad det er nødvendig for å gi KLP tilfredsstillende soliditet. Slike egenkapitaltilskudd kan bare

tilbakebetales i forbindelse med flytting av kundeforholdet fra KLP og forutsetter forhåndssamtykke fra Finanstilsynet. Selskapet har ingen egenkapitalsinstrumenter.

Veien fremover

Offentlig tjenstepensjon er kjernevirksomheten i KLP. Å beholde dagens posisjon i markedet er hovedmålet for virksomheten. Dette er et ambisiøst mål når det tas i betraktning at KLP er den markedsledende aktøren med en markedsandel i overkant av 60 prosent.

Den viktigste forutsetning for å nå dette målet er fornøyde kunder. Det legges derfor vekt på å videreutvikle kundebetjeningen gjennom å legge til rette for gode selvbetjeningsløsninger på web og bedre systemstøtte i saksbehandlingen. KLP erfarer at det er stadig økning i kundeforholdene, og det ventes at denne utviklingen vil fortsette. KLP har i kraft av sin størrelse mulighet for å møte denne utviklingen på en kostnadseffektiv måte gjennom å utnytte stordriftsfordeler.

God avkastning er også en viktig forutsetning for å nå konsernets hovedmål. Dette er krevende da det å måtte forholde seg til uro og usikkerhet i verdensøkonomien er etter hvert blitt normen. Viktigheten av god finansiell rygggrad og en god risikostyring understrekes gjennom denne utviklingen.

For å sikre finansiell handlefrihet har KLP som målsetting over tid å styrke de viktigste finansielle buffere, kursreguleringsfond og tilleggsavsetninger til et nivå som dekker tre års garantert rente på forsikringsfondene.

Det kundeide selskapet KLP tilnærmer seg fremtidens utfordringer ved å sette kundenes ønsker og behov i sentrum. Denne tilnærmingen har ligget bak når KLP de senere år har utvidet sin forretningsmessige bredde, blant annet gjennom å utvikle gunstige personmarkedstjenester og -tilbud for sine eieres ansatte. Markedsålet for satsingen på personmarkedsprodukter er en markedsandel på 15 prosent blant de aktive medlemmene innen 2016, og blant dem skal 45 prosent være kunde på to eller flere produkter. Dette er ambisiøse mål gitt at KLP er en ny aktør i dette markedet hvor det er stor konkurranse. KLP må investere ytterligere i markedstiltak for å øke kjennskapen til sine produkter for denne målgruppen.

Nasjonale og internasjonale initiativ er igangsatt for å skape et bedre regelverk innen forsikring, i hovedsak med det for øyet å gi mer trygghet til forsikringstagerne og andre interesserte parter. KLP har som målsetting å være i forkant i forhold til de

endringer som kommer, og samtidig føre en aktiv dialog med bransjen og myndighetene rundt den endelige utformingen av de nye regelverkene.

Det å måtte forholde seg til uro og usikkerhet i verdensøkonomien er etter hvert blitt normen og finansforvaltningen innrettes mot å møte de utfordringer dette gir.

Oppsummert er KLPs målsetting å videreutvikle sin virksomhet på en måte som fortsatt vil skape gode verdier for både kunder, eiere og deres ansatte.

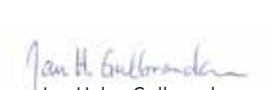
Oslo, 22. mars 2012

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Arne Øren
leder

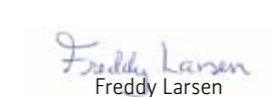

Finn Jøbsen
nestleder

Gunn Marit Helgesen

Jan Helge Gulbrandsen

Herlof Nilssen

Marit Torgersen

Freddy Larsen
Valgt av og blant de ansatte

Siv Holland
Valgt av og blant de ansatte

Sverre Thornes,
Konsernsjef

For dagene som kommer Fotografert av Harald Lindanger

Innhold

Regnskap og noter KLP konsern

Resultatregnskap	48
Balanse	49
Oppstilling av endringer i egenkapital	50
Kontantstrømpoppstilling	51
Noter:	
1. Generell informasjon	52
2. Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene	52
3. Viktige regnskapsestimer og vurderinger	61
4. Virksomhetssegmenter	64
5. Netto inntekter for ulike klasser finansielle instrumenter	66
6. Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser	67
7. Virkelig verdi hierarki	70
8. Eiendeler i forsikring med investeringsvalg	71
9. Risikostyring	72
10. Likviditetsrisiko	75
11. Renterisiko	76
12. Valutarisiko	77
13. Kredittrisiko	79
14. Pantelån og andre utlån	83
15. Aksjer i tilknyttede selskaper	84
16. Investerings eiendommer	84
17. Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån	85
18. Sikringsbokføring	86
19. Finansiell gjeld	87
20. Skatt	88
21. Forsikringstekniske forhold	89
22. Driftsmidler	92
23. Kapitalstyring og kapitaldekning	93
24. immaterielle eiendeler	94
25. Solvensmargin	95
26. Kapitalavkastning på livsforsikrings selskaper	95
27. Pensjonsansvar egne ansatte	96
28. Lønn og forpliktelser for ledende ansatte og styrende organer	98
29. Antall ansatte	101
30. Honorar til revisor	101
31. Driftskostnader	101
32. Andre inntekter og kostnader	101
33. Annen kortsiktig gjeld	101
34. Betingede forpliktelser	102
35. Opptjent egenkapital	102

Resultatregnskap Konsern

Noter	Millioner kroner	2011	2010
21	Premieinntekter for egen regning	22 574	20 959
5	Løpende avkastning fra finansielle eiendeler	9 343	7 542
5	Netto renteinntekt bank	142	87
5	Netto verdiendringer på finansielle instrumenter	-2 842	5 920
16	Netto inntekter fra investeringseiendommer	1 879	2 907
32	Andre inntekter	748	781
	SUM NETTO INNTEKTER	31 845	38 196
21	Erstatninger for egen regning	-10 615	-10 613
21	Endring i forsikringsmessige avsetninger	-17 291	-15 402
	Netto kostnader ansvarlig lån og fondsobligasjonslån	-406	-301
31	Driftskostnader	-1 115	-957
32	Andre kostnader	-660	-670
	SUM KOSTNADER	-30 087	-27 943
	Driftsresultat	1 757	10 252
21	Til/fra kursreguleringsfond i livsforsikring	2 505	-5 077
21	Til tilleggsavsetninger i livsforsikring	-2 156	-2 074
21	Midler tilført forsikringskundene i livsforsikring	-1 453	-2 586
	Resultat før skatt	653	515
20	Skattekostnad	-24	-21
35	RESULTAT	629	494
22,35	Revaluering eiendommer til bruk i egen virksomhet	92	43
35	Valutaomregning utenlandske datterselskaper	6	26
	SUM UTVIDET RESULTAT	97	69
	TOTALRESULTAT	726	563

Balanse Konsern

Noter	Millioner kroner	31.12.2011	31.12.2010
	EIENDELER		
24	Immaterielle eiendeler	344	366
22	Varige driftsmidler	1 041	959
15	Investeringer i tilknyttede selskap	3	3
16	Investeringseiendom	28 726	26 105
6,13	Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	41 438	42 291
6,13	Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer	46 936	39 897
6,7,13,14	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat	2 519	3 974
6,13,14	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder	51 024	52 041
6,7,13	Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat	77 050	64 305
6	Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat	36 168	35 933
6,7,13	Finansielle derivater	915	1 386
	Fordringer	1 603	1 460
8	Eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring	198	126
	Kontanter og bankinnskudd	3 820	2 924
	SUM EIENDELER	291 784	271 769
	EGENKAPITAL		
	Innskutt egenkapital	6 217	5 628
35	Opptjent egenkapital	5 847	5 121
	Sum egenkapital	12 064	10 749
	GJELD		
6,10,17,18,19	Fondsobligasjonslån	1 145	973
6,10,17,19	Ansvarlig lånekapital	3 143	3 100
27	Pensjonsforpliktelser	518	476
21	Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	244 086	227 966
21	Avsetning i livsforsikring med investeringsvalg	198	126
21	Premie-, erstatnings-, og sikkerhetsfondsavsetning i skadeforsikring	2 567	2 632
6,10,19	Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	22 152	9 250
6,10,19	Gjeld til kredittinstitusjoner	1 398	13 287
6,10,19	Gjeld til og innskudd kunder	1 840	1 026
6	Finansielle derivater	1 031	520
20	Utsatt skatt	45	21
33	Annen kortsiktig gjeld	1 596	1 642
	SUM GJELD	279 720	261 020
	SUM EGENKAPITAL OG GJELD	291 784	271 769
	POSTER UTENOM BALANSEN		
34	Betingede forpliktelser	4 753	3 678

Oslo, 22. mars 2012

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Arne Øren
leder

Herlof Nilssen

Finn Jebsen, nestleder

Marit Torgersen

Gunn Marit Helgesen

Freddy Larsen, Valgt av og blant de ansatte

Jan Helge Gulbrandsen

Siv Holland, Valgt av og blant de ansatte

Sverre Thornes, Konsernsjef

Oppstilling av endringer i egenkapital

2011			
Millioner kroner	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2011	5 628	5 121	10 749
Resultat	0	629	629
Utvidet resultat			
Revaluering av eiendommer til eget bruk	0	92	92
Valutaomregning utenlandske datterselskaper	0	6	6
Utvidet resultat	0	97	97
Totalresultat	0	726	726
Transaksjoner med eierne			
Innbetalt egenkapitaltilskudd	597	0	597
Tilbakebetalt egenkapitaltilskudd	-8	0	-8
Transaksjoner med eierne	590	0	590
Egenkapital 31.12.2011	6 217	5 847	12 064
2010			
Millioner kroner	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2010	5 107	4 614	9 721
Resultat	0	494	494
Utvidet resultat			
Revaluering av eiendommer til eget bruk	0	43	43
Valutaomregning utenlandske datterselskaper	0	26	26
Utvidet resultat	0	69	69
Totalresultat	0	563	563
Transaksjoner med eierne			
Innbetalt egenkapitaltilskudd	556	0	556
Tilbakebetalt egenkapitaltilskudd	-35	0	-35
Transaksjoner med eierne	521	0	521
Andre endringer			
Reklassifisering av fond i skadeforsikring	0	-79	-79
Andre endringer	0	23	23
Andre endringer	0	-57	-57
Egenkapital 31.12.2010	5 628	5 121	10 749

Kontantstrømpoppstilling Konsern

Millioner kroner	2011	2010
Kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter		
Innbetalte premier direkte forsikring	19 081	18 259
Utbetalte gjenforsikringspremier	-47	-52
Utbetalte erstatninger og forsikringsytelser direkte forsikring	-9 805	-8 784
Innbetalte gjenforsikringsoppgjør for erstatninger og forsikringsytelser	50	31
Innbetalinger ved flytting	305	153
Utbetalinger ved flytting	-321	-1 385
Utbetalinger til andre leverandører for varer og tjenester	-873	-1 211
Utbetalinger til ansatte, pensjonsinndretninger, arbeidsgiveravgift mv.	-615	-523
Utbetaling av renter	-1 068	-151
Innbetaling av renter	7 608	7 237
Innbetalinger av utbytte	2 433	954
Utbetalinger av skatter og offentlige avgifter	-101	-166
Netto inn- og utbetalinger fra eiendomsvirksomheten	880	3 164
Netto inn- og utbetaling av lån til kunder m.v.	3 615	6 053
Innbetalinger ved salg av aksjer	10 048	3 790
Utbetalinger ved kjøp av aksjer	-14 481	-13 874
Innbetalinger ved salg av obligasjoner	7 694	7 917
Utbetalinger ved kjøp av obligasjoner	-22 755	-11 721
Innbetalinger ved salg av sertifikater	5 879	7 212
Utbetalinger ved kjøp av sertifikater	-8 950	-4 799
Netto utbetaling til investering i eiendeler med investeringsvalg	-70	-105
Innbetalinger ved salg av eiendom	35	229
Utbetalinger ved kjøp av eiendom	-1 548	-1 340
Netto inn- og utbetalinger for kjøp/salg av andre verdipapirer med kort løpetid	438	1 650
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	-2 570	12 538
Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		
Innbetalinger ved salg av driftsmidler mv.	0	7
Utbetalinger ved kjøp av driftsmidler mv.	-96	-1 073
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-96	-1 066
Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter		
Innbetalinger ved opptak av langsiktig gjeld	15 901	9 250
Utbetalinger ved nedbetaling av langsiktig gjeld	-12 929	-20 440
Innbetalinger av egenkapitaltilskudd	597	556
Utbetalinger ved tilbakebetaling av egenkapitaltilskudd	-8	-35
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	3 562	-10 669
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	896	810
Beholding av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	2 924	2 113
Beholding av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	3 820	2 924

Noter Konsern

Note 1 Generell informasjon

Kommunal Landspensjonskasse (selskapet) og dets datterselskaper (samlet konsernet) leverer pensjons-, finans-, bank- og forsikrings-tjenester til kommuner og fylkeskommuner, helseforetak og til bedrifter både i offentlig og privat sektor.

Det største produktområdet er kollektiv pensjonsforsikring. Innen pensjonsforsikring tilbyr konsernet kommunal tjenestepensjon, foretakspensjon og innskuddspensjon. I tillegg tilbyr konsernet gruppe-

livs- og skadeforsikring, banktjenester, fonds- og kapitalforvaltning.

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) er et gjensidig forsikrings-selskap registrert og hjemmehørende i Norge. KLP har hovedkontor i Dronning Eufemias gate 10, Oslo.

Selskapet har ansvarlig lån notert på London Stock Exchange.

Note 2 Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene

Nedenfor følger en beskrivelse av de vesentligste regnskapsprinsippene som er benyttet i konsernregnskapet. Disse prinsippene er benyttet konsistent for alle perioder som er presentert.

2.1. BASISPRINSIPPER

Konsernregnskapet for KLP er utarbeidet i samsvar med International Financial Reporting Standards (IFRS) godkjent av EU med enkelte tillegg som følger av regnskapsloven og årsregnskapsforskriften for forsikringselskaper.

Konsernregnskapet er utarbeidet med utgangspunkt i prinsipp om historisk kost, med følgende unntak:

- Investerings eiendom målt til virkelig verdi
- Eiendommer konsernet selv benytter er revaluert til virkelig verdi
- Finansielle eiendeler og gjeld (herunder finansielle derivater) vurdert til virkelig verdi over resultatet.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen foreta regnskapsmessige estimater og skjønnsmessige vurderinger. Dette vil påvirke konsernets regnskapsførte verdi av eiendeler og gjeld, inntekter og kostnader. Faktiske tall vil kunne avvike fra benyttede estimater. Områder hvor det er utvist skjønnsmessige vurderinger og estimater av vesentlig betydning for konsernet er beskrevet i note 3.

2.1.1 Endringer i regnskapsprinsipper og opplysninger

(a) Nye og endrede standarder tatt i bruk av konsernet

Det er ingen nye eller endrede IFRS'er eller IFRIC-fortolkninger som er trådt i kraft for 2011 årsregnskapet som er vurdert å ha eller forventet å få en vesentlig påvirkning på konsernet.

(b) Standarder, endringer og fortolkninger til eksisterende standarder som ikke er trådt i kraft og hvor konsernet ikke har valgt tidlig anvendelse

Konsernet har ikke valgt tidlig anvendelse av noen nye eller endrede IFRS'er eller IFRIC-fortolkninger.

- IAS 19 «Employee Benefits» ble endret i juni 2011. Endringen medfører at alle estimatavvik føres i utvidet resultat ettersom

disse oppstår (ingen korridor), en umiddelbar resultatføring av alle kostnader ved tidligere perioders pensjonsopptjening og at man erstatter rentekostnader og forventet avkastning på pensjonsmidler med et netto rentebeløp som beregnes ved å benytte diskonteringsrenten på netto pensjonsforpliktelse (eiendel). Seneste implementeringstidspunkt for standarden er pr 1. januar 2013. KLP planlegger å implementere denne fra dette tidspunktet.

• IFRS 9 «Financial Instruments» regulerer klassifisering, måling og regnskapsføring av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser. IFRS 9 ble utgitt i november 2009 og oktober 2010, og erstatter de deler av IAS 39 som omhandler regnskapsføring, klassifisering og måling av finansielle instrumenter. Etter IFRS 9 skal finansielle eiendeler deles inn i to kategorier basert på målemetode: de som er målt til virkelig verdi og de som er målt til amortisert kost. Klassifiseringsvurdering gjøres ved første gangs regnskapsføring. Klassifiseringen vil avhenge av selskapets forretningsmodell for å håndtere sine finansielle instrumenter og karakteristikken ved de kontraktstestede kontantstrømmene fra instrumentet. For finansielle forpliktelser er kravene i hovedsak lik IAS 39. Hovedendringen, i de tilfeller hvor man har valgt virkelig verdi for finansielle forpliktelser, er at den delen av en endring i virkelig verdi som skyldes endring i selskapets egen kredittisiko føres over utvidet resultat i stedet for i resultatregnskapet, dersom dette ikke medfører en periodiseringsfeil i resultatmålingen. Konsernet vil anvende IFRS 9 når standarden trer i kraft og er godkjent av EU. Standarden trer i kraft for regnskapsperioder som begynner 1. januar 2015 eller senere.

• IFRS 10 «Consolidated Financial Statements» er basert på dagens prinsipper om å benytte kontrollbegrepet som det avgjørende kriteriet for å bestemme om et selskap skal inkluderes i konsernregnskapet til morselskapet. Standarden gir utvidet veiledning til vurderingen av om kontroll er til stede i de tilfeller hvor dette er vanskelig. Konsernet har ikke vurdert alle mulige konsekvenser som følge av IFRS 10. Konsernet planlegger å anvende standarden for regnskapsperioder som begynner 1. januar 2013 og senere.

• IFRS 12 «Disclosures of Interest in Other Entities» inneholder opplysningskravene for økonomiske interesser i datterselskaper, felleskontrollert virksomhet, tilknyttede selskaper, selskaper for særskilte formål «SPE» og andre ikke-balanseførte selskaper. Konsernet har ikke vurdert den fulle innvirkning av IFRS 12. Konsernet planlegger å anvende standarden for regnskapsperioder som begynner 1. januar 2013 og senere.

• IFRS 13 «Fair Value Measurement» definerer hva som menes med virkelig verdi når begrepet benyttes i IFRS, gir en enhetlig beskrivelse av hvordan virkelig verdi skal bestemmes i IFRS og definerer hvilke tilleggsopplysninger som skal gis når virkelig verdi benyttes. Standarden utvider ikke omfanget av regnskapsføring til virkelig verdi, men gir veiledning om anvendelsesmetode der bruken allerede er påkrevd eller tillatt i andre IFRS'er. Konsernet benytter virkelig verdi som målekriterium for visse eiendeler og forpliktelser. Konsernet har ikke vurdert den fulle innvirkning av IFRS 13. Konsernet planlegger å anvende IFRS 13 for regnskapsperioder som begynner 1. januar 2013 og senere.

For øvrig er det ingen andre IFRS'er eller IFRIC-fortolkninger som ikke er trådt i kraft som forventes å ha en vesentlig påvirkning på regnskapet.

2.1.2 Endringer av regnskap i forhold til tidligere perioder

Det er foretatt enkelte reklassifiseringer i regnskapet i forhold til tidligere perioder, og sammenligningstall er omarbeidet tilsvarende. Dette medfører at enkelte linjer og noter ikke er direkte sammenlignbare med årsregnskapet for 2010. Oppstillingen viser hvilke endringer som er foretatt:

Følgende endringer er gjort i konsernresultat - oppstillingens 2010 - tall i forhold til fjorårets avlagte konsernresultat.

Konsernresultat linje	Endret beløp
Erstatninger for egen regning/netto kostnader ansvarlig lån og obligasjoner	23/-23

Endring i forsikringsmessige avsetninger skadeforsikring (reduert skaderesultat)

8

Driftsresultat/ Resultat før skatt/Totalresultat

8

Følgende endringer er gjort i konsernbalanse - oppstillingens 2010 - tall i forhold til fjorårets avlagte konsernbalanse:

Konsernbalanselinje	Endret beløp
Opptjent egenkapital/premie-, erstatnings- og sikkerhetsavsetning i skadeforsikring (ULEA)	-89/89

Alle beløp er presentert i millioner kroner uten desimal med mindre annet er angitt.

Regnskapet er satt opp etter forutsetning om fortsatt drift.

2.2 KONSOLIDERINGSPRINSIPPER

2.2.1 Datterselskaper

Som datterselskaper regnes alle enheter der konsernet har bestemmende innflytelse/kontroll. Bestemmende innflytelse

oppnås normalt gjennom eie av mer enn halvparten av stemmeberettiget kapital. Datterselskaper blir konsolidert fra det tidspunkt hvor konsernet overtar kontrollen, og de utelates fra konsolideringen når kontrollen opphører. Verdipapirfond hvor konsernet har majoriteten av investeringene er utelatt fra konsolideringen. Dette gjelder uavhengig av verdipapirfondets juridiske form, og hvorvidt kapitalforvaltningen i fondet utføres av konsernet.

Kjøp av datterselskaper regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden. Anskaffelseskost settes lik virkelig verdi av eiendeler som ytes som vederlag ved kjøpet, egenkapitalinstrumenter som utstedes og pådratte forpliktelser ved overføring av kontroll. Det oppkjøpte selskapets identifiserbare eiendeler og gjeld verdsettes til virkelig verdi. Dersom anskaffelseskost overstiger virkelig verdi av identifiserbare netto eiendeler i datterselskapet, balanseføres overskytende som goodwill. Dersom anskaffelseskost er lavere, resultatføres differansen på oppkjøpstidspunktet.

Konserninterne transaksjoner og mellomværende mellom konsernselskaper er eliminert. Dersom konsernselskaper avlegger regnskaper etter andre prinsipper enn konsernet, omarbeides disse for å oppnå samsvar med konsernets regnskapsprinsipper før de konsolideres. Konsernets regnskap presenteres i norske kroner, og datterselskaper i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på balansedagens valutakurs. Ved konsolidering av resultatposter i utenlandsk valuta, benyttes gjennomsnittlig valutakurs.

2.2.2 Tilknyttede selskaper

Tilknyttede selskaper er enheter hvor konsernet har betydelig innflytelse uten å ha kontroll. Normalt oppnås betydelig innflytelse ved eierandel mellom 20 - 50 prosent av stemmeberettiget kapital. Konsernet har i tillegg til å eie minst 20 prosent av stemmeberettiget kapital, betydelig innflytelse gjennom styre-representasjon eller på annen måte, i alle selskaper som er definert å være tilknyttet selskap.

På kjøpstidspunktet regnskapsføres investering i tilknyttet selskap til anskaffelseskost. Egenkapitalmetoden benyttes for regnskapsføring i påfølgende perioder. Det innebærer at konsernets andel av over- eller underskudd i tilknyttede selskaper resultatføres og tillegges balanseført verdi sammen med ikke resultatførte egenkapitalendringer. Konsernet resultatfører ikke andel av underskudd dersom det medfører at balanseført verdi av investeringen blir negativ med mindre konsernet har påtatt seg forpliktelser på vegne av det tilknyttede selskapet.

Der det har vært nødvendig er regnskapsprinsipper i tilknyttede selskap endret for å oppnå samsvar med konsernets regnskapsprinsipper.

2.3 VIRKSOMHETSSEGMENTER

Konsernets forretningsmessige segmenter er definert i forhold til forretningsområder hvor risiko og avkastning skiller seg fra hverandre. Konsernets forretningssegmenter er gruppert i offentlig tjenestepensjon og gruppeliv, foretakstjenestepensjon, skadefor-

sikring, bank, kapitalforvaltning og øvrig virksomhet. Segmentene er nærmere omtalt i note 4.

2.4 OMREGNING AV TRANSAKSJONER I UTENLANDSK VALUTA

2.4.1 Funksjonell valuta og presentasjonsvaluta

Konsernregnskapet presenteres i norske kroner, som er den funksjonelle valutaen til morselskapet.

2.4.2 Transaksjoner og balanseposter

Transaksjoner i utenlandsk valuta er omregnet til norske kroner ved å benytte valutakursen på transaksjonstidspunktet. Valutagevinster- og tap på transaksjoner i utenlandsk valuta resultatføres. Det gjelder også omregning av pengeposter (eiendeler og gjeld) på balansedagen.

Omregningsdifferanser på ikke-pengeposter inngår som del av gevinst og tap ved vurdering til virkelig verdi. Omregningsdifferanser knyttet til ikke-pengeposter som aksjer til virkelig verdi over resultatet, inngår som et element i resultatført verdiendring.

2.4.3 Konsernselskaper

Enheter som konsolideres, og som har annen funksjonell valuta enn presentasjonsvalutaen, behandles som følger:

- balansen er regnet om til balansedagens kurs
- resultatregnskapet er regnet om til gjennomsnittskurs (dersom gjennomsnitt ikke totalt sett gir et rimelig estimat på bruk av transaksjonskurs, brukes transaksjonskursen)
- omregningsdifferanser føres over utvidet resultat.

2.5 VARIGE DRIFTSMIDLER

Konsernets varige driftsmidler består i hovedsak av kontormaskiner, inventar, biler og fast eiendom som benyttes av konsernet i dets virksomhet.

Fast eiendom benyttet av konsernet revalueres til virkelig verdi basert på periodiske verddivurderinger utført av konsernet, med fradrag for avskrivninger. Verddivurderingen utføres regelmessig. Prinsippene for verddivurdering av eiendommene er de samme som for investeringseiendom, og er nærmere beskrevet i forbindelse med prinsippene for regnskapsmessig behandling av investeringseiendom. Øvrige varige driftsmidler er regnskapsført til anskaffelseskost inkludert kostnader som kan direkte henføres til driftsmidlet, med fradrag for avskrivninger.

Påfølgende kostnader vedrørende driftsmidler aktiveres som en del av driftsmidlet dersom det er sannsynlig at påkostningen bidrar til fremtidige økonomiske fordeler for konsernet, og kostnaden kan måles pålitelig. Reparasjon og vedlikehold resultatføres i den perioden utgiftene pådras.

Økning av balanseført verdi på egenbenyttet eiendom som følge av revaluering, føres over utvidet resultat til egenkapitalen som endring i revalueringfond. En nedregulering av eiendommens virkelige verdi regnskapsføres over utvidet resultat mot eiendommens andel av revalueringfondet. En eventuell ytterligere nedregulering resultatføres over ordinært resultat.

Avskrivning er beregnet ved bruk av lineær metode, slik at anleggsmidlenes anskaffelseskost, eller revaluert verdi, avskrives til restverdi over forventet brukstid, som er:

Bygninger:	50 år
Kontormaskiner:	3 – 5 år
Biler:	5 år
Inventar:	3 – 5 år

For noen driftsmidler hvor verdifallet antas å være høyest i starten, er det benyttet saldoavskrivning.

Bygninger dekomponeres dersom vesentlige deler har signifikant ulik brukstid. Hver komponent avskrives i forhold til komponentens brukstid.

Årlig vurderes driftsmidlenes utnyttbare levetid. Ved indikasjoner på verdifall utover restverdi, foretas det beregning av gjenvinnbart beløp. Dersom gjenvinnbart beløp er lavere enn restverdi, foretas det nedskrivning til gjenvinnbart beløp.

Gevinst og tap ved avgang består av salgspris fratrukket balanseført verdi på salgstidspunktet. Gevinst og tap ved avgang resultatføres. Ved salg av revaluert driftsmiddel, overføres eventuelt beløp i revalueringreserven tilknyttet driftsmidlet til opptjent egenkapital. Ved virkelig verdifastsettelse er avkastningskravet korrigeret for 2011 som følge av modelltekniske endringer (fjernet ukurans på sluttverdi).

2.6 INVESTERINGSEIENDOM

Fast eiendom som ikke benyttes av konsernet, er klassifisert som investeringseiendom. Dersom en eiendom delvis benyttes av konsernet, og delvis er utleid til eksterne, klassifiseres den delen som leies ut til eksterne som investeringseiendom dersom den kan seksjoneres ut.

Investeringseiendom består av bygninger og tomter, og vurderes til virkelig verdi på balansedagen. Konsernet benytter en verdsettelsesmodell for å beregne markedsverdi.

Verdsettelsesmetoden er basert på neddiskontering av eiendommens forventede netto kontantstrøm med markedets avkastningskrav.

Ved beregning av netto kontantstrøm benyttes i utgangspunktet markedsleie til någjeldende betingelser, mens det for perioder etter kontraktsutløp fastsettes en antatt markedsleie. Videre hensyntas et inntektsfradrag basert på forventet ledighet, forventede påkostninger og normale driftskostnader.

Forventet kontantstrøm neddiskonteres med et avkastningskrav som fastsettes med grunnlag i den risikofrie renten (10-års norsk statsobligasjonsrente) justert med et tillegg for estimat på en 20-års risikofri rente. Estimert på 20-årsrenten tilsvarer helningen på swapkurven mellom 10 og 20 år. Den risikofrie renten tillegges så en generell eiendomsrisiko for å finne avkastningskrav for prime eiendommer. Til sist legges det på en risikopremie som fastsettes ut i fra risikovilligheten blant investorene i eiendoms-

markedet hensyntatt eiendomsspesifikke forhold som geografi, eiendomstype, kontrakter, leietakere og teknisk tilstand på eiendommen.

Kvartalsvis takseres et fast utvalg av eiendomsmassen til konsernet, pilotporteføljen, av eksterne, uavhengige og kvalifiserte aktører. Ved vesentlig avvik fra egen vurdering av virkelig verdi analyseres differansene og verdsettelsesmodellens parametere justeres dersom dette viser seg nødvendig.

Endringer i virkelig verdi resultatføres. Endringer i virkelig verdi resultatføres under linjen «Netto inntekter fra investeringseiendommer».

Dersom en investeringseiendom tas i bruk av konsernet, reklassifiseres eiendommen til varig driftsmiddel. Virkelig verdi på reklassifiseringstidspunktet utgjør kostpris for den reklassifiserte eiendommen.

Dersom en eiendom konsernet har benyttet blir leid ut til eksterne, reklassifiseres eiendommen til investeringseiendom. Enhver differanse mellom bokført verdi og virkelig verdi på reklassifiseringstidspunktet posteres mot egenkapitalen som en revaluering.

Eiendommer klassifisert som «anlegg under utførelse» bokføres til kostpris i den grad virkelig verdi ikke kan måles pålitelig. Eiendommen måles til kost fram til dens virkelige verdi enten kan måles på en pålitelig måte eller til eiendommen er ferdigstilt. Ved virkelig verdifastsettelse er avkastningskravet i 2011 korrigeret som følge av modelltekniske endringer (fjernet ukurans på sluttverdi).

Det er tatt hensyn til utsatt skatt på verdireguleringer for investeringseiendom.

Ved eventuelt salg av eiendommer som er regnskapsført til revaluert verdi overføres revalueringreserven fra ikke resultatført egenkapital til opptjent egenkapital.

2.7 IMMATERIELLE EIENDELER

Konsernets immaterielle eiendeler består av aktiverte IT-systemer. Ved kjøp av nytt IT-system aktiveres direkte henførbare kostnader utbetalt til systemleverandør, samt ekstern konsulentbistand og internt medgåtte kostnader for å få systemet installert og klart til bruk.

Ved videreutvikling av IT-systemer aktiveres både eksterne og interne kostnader jfr. ovenfor. Systemendringer som betraktes som vedlikehold kostnadsføres løpende.

Når et IT-system er ferdigstilt, avskrives aktiverte kostnader lineært over forventet brukstid (3 – 10 år). Ved senere aktiveringer grunnet videreutvikling avskrives disse over den opprinnelig fastsatte brukstid med mindre påkostningen øker systemets totale forventede brukstid.

Ved indikasjon på at balanseført verdi av et aktivert IT-system er høyere enn gjenvinnbart beløp, foretas det test for verdifall.

Hvis balanseført verdi er høyere enn gjenvinnbart beløp (nå-verdi ved fortsatt bruk/eie), foretas det nedskrivning til gjenvinnbart beløp.

2.8 FINANSIELLE INSTRUMENTER

2.8.1 Klassifisering

Finansielle instrumenter blir ved første gangs innregning klassifisert i en av følgende kategorier

Finansielle eiendeler

- Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet
  - Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost
  - Hold - til - forfall - investeringer regnskapsført til amortisert kost
- Finansielle forpliktelser
- Finansielle forpliktelser bestemt regnskapsført til virkelig verdi
  - Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost

a) Finansielle eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi over resultatet

Innenfor denne kategorien kan tilordningen være pliktig eller bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet.

- Finansielle eiendeler holdt for omsetning er eiendeler som er anskaffet primært med henblikk på å gi fortjeneste fra kortsiktige prissvinginger. Konsernets derivater inngår i denne kategorien med mindre de inngår som en del av en sikring.
- Finansielle eiendeler og forpliktelser bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet er klassifisert i denne kategorien dersom de finansielle instrumentene enten forvaltes som en gruppe, og hvor deres inntjening vurderes og rapporteres til ledelsen på grunnlag av virkelig verdi eller dersom klassifiseringen eliminerer eller reduserer regnskapsmessig inkonsistens i måling.

De finansielle eiendelene omfatter obligasjoner, sertifikater, aksjer og utlån mens de finansielle forpliktelsene omfatter gjeld til kredittinstitusjoner.

b) Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost

Utlån og fordringer er finansielle eiendeler, med unntak av derivater, med faste eller bestembare betalinger, og som ikke omsettes i et aktivt marked eller som konsernet har intensjon om å selge på kort sikt eller har øremerket til virkelig verdi over resultat. Utlån og fordringer til amortisert kost består av:

- Lån og fordringer tilknyttet investeringsvirksomheten
- Lån og fordringer øvrige inklusive fordringer på forsikringstakere

Lån og fordringer i investeringsvirksomheten omfatter gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer dvs. obligasjoner som ikke er priset i et aktivt marked samt utlån til kommuner, bedrifter og personkunder.

c) Finansielle eiendeler som holdes til forfall

Finansielle eiendeler som holdes til forfall består av finansielle eiendeler, som ikke er derivater, og som har faste eller bestembare betalinger og et definert forfallstidspunkt, og som

- konsernet har intensjon og evne til å holde til forfall med unntak for:
- De som foretaket ved førstegangsinnregning øremerker til virkelig verdi over resultatet
  - De som oppfyller definisjonen til lån og fordringer.

Kategorien omfatter obligasjoner som regnskapsføres til amortisert kost.

d) Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost

Kategorien omfatter fondsobligasjonslån, ansvarlig lånekapital, utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett og gjeld til og innskudd fra kunder.

2.8.2 Regnskapsføring og måling

Kjøp og salg av finansielle instrumenter regnskapsføres til virkelig verdi på handelsdato, det vil si når konsernet har forpliktet seg til å kjøpe eller selge det finansielle instrumentet. Direkte kjøpsomkostninger inkluderes i anskaffelseskost med unntak for kjøpsomkostninger knyttet til finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultat. For disse instrumentene kostnadsføres kjøpsomkostningene direkte. Finansielle eiendeler fraregnes når konsernet ikke lenger har rett til å motta kontantstrømmen fra eiendelen eller konsernet har overført all risiko og rettigheter knyttet til eierskapet. Finansielle forpliktelser fraregnes når den underliggende plikten i kontrakten er oppfylt, kansellert eller utløpt.

a) Verdimåling til virkelig verdi

Prinsippene for beregning av virkelig verdi relatert til de ulike instrumentene fremkommer av note 6.

b) Verdimåling til amortisert kost

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene neddiskontert med internrenten.

c) Nedskrivning av finansielle eiendeler som måles til amortisert kost

Ved vurderingen av om det foreligger verdiforringelse av en finansiell eiendel legges det vekt på hvorvidt utsteder/debitor har vesentlige finansielle vanskeligheter og om det foreligger kontraktsbrudd, herunder mislighold. Det vurderes om det er sannsynlig at skyldner går konkurs, hvorvidt det finnes et aktivt marked for eiendelen på grunn av finansielle vanskeligheter, eller om det observeres målbar nedgang i forventet kontantstrøm fra en gruppe finansielle eiendeler. Vurderingen baseres utelukkende på historiske forhold, fremtidige hendelser vurderes ikke uansett grad av sannsynlighet.

Dersom det foreligger objektive bevis for verdifall foretas det nedskrivning. Nedskrivningen beregnes ved å sammenligne ny, forventet kontantstrøm med opprinnelig kontantstrøm diskontert med hhv. opprinnelig effektiv rente (eiendeler med fast rente) eller med effektiv rente på måletidspunktet (eiendeler med flytende rente). Nedskrivningen reduserer eien-

delens balanseførte verdi og innregnes i resultatregnskapet under «Løpende avkastning fra finansielle eiendeler».

Tapsvurdering og tapsnedskrivning foretas kvartalsvis på individuelle utlån. Låneengasjement med ubetalte terminer eldre enn 90 dager eller kreditter med overtrekk eldre enn 90 dager gjennomgås på balansedagen. I tillegg foretas det en løpende vurdering av andre låneengasjementer hvor det foreligger objektive bevis for verdifall.

Utlån vurderes også gruppevis. Dersom det foreligger objektive bevis for at en gruppe av utlån har verdifall, foretas det en nedskrivning.

2.8.3 Presentasjon i balanse og resultatregnskap

a) Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultat

Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet presenteres i balansen enten som «Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat», «Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat» eller «Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat». Renteinntekter og aksjeutbytte inkluderes i linjen «Løpende avkastning fra finansielle eiendeler». For bankvirksomheten inngår renteinntektene i linjen «Netto renteinntekt bank». Øvrige verdiendringer inngår i linjen «Netto gevinst fra finansielle instrumenter».

b) Utlån og fordringer til amortisert kost

Utlån og fordringer til amortisert kost presenteres i balansen enten som «Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer», «Utlån til kommuner, bedrifter og personkunder», «fordringer» eller «Kontanter og bankinnskudd». Renteinntekter inkluderes i linjen «Løpende avkastning fra finansielle eiendeler». For bankvirksomheten inngår renteinntektene i linjen «Netto renteinntekt bank». Verdiendringer som kan knyttes til objektive indikasjoner på verdifall samt valutaendringer inngår i linjen «Netto gevinst fra finansielle instrumenter».

c) Finansielle eiendeler som holdes til forfall

Finansielle eiendeler som holdes til forfall består av obligasjoner og presenteres i balansen som «Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall». Renteinntekter etter effektiv rente metoden inkluderes i linjen «Løpende avkastning fra finansielle eiendeler». Verdiendringer som kan knyttes til objektive indikasjoner på verdifall samt urealiserte valutaendringer inngår i linjen «Netto gevinst fra finansielle instrumenter».

d) Gjeld til og innskudd fra kunder

Gjeld til og innskudd fra kunder bokføres til virkelig verdi i balansen når innskuddet blir registrert som overført til kundens konto. I etterfølgende perioder regnskapsføres gjeld til og innskudd fra kunder med flytende rente til amortisert kost etter den effektive rentemetode. Rentekostnadene inngår i linjen «Netto renteinntekt bank».

e) Ansvarlig lån

Ansvarlig lån regnskapsføres til virkelig verdi ved opptak. Ved påfølgende måling regnskapsføres ansvarlig lån til amortisert kost med bruk av effektiv rentemetode. Metoden benyttes for å tilordne rentekostnadene over en relevant periode, og pos-

teres over resultatet på linjen «Netto kostnader ansvarlige lån og fondsobligasjonslån». Ansvarlig lån i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på balansedagen. Verdiendring som følge av valutaendringen posteres over resultatet, og inngår i linjen «Netto kostnader ansvarlig lån og fondsobligasjonslån».

f) Utstedt fondsobligasjon

Fondsobligasjon regnskapsføres til pålydende på utstedelsestidspunktet, og vurderes deretter til amortisert kost. På fondsobligasjon som er sikret mot valuta – og renteendringer (virkelig verdisikring), justeres bokført verdi med verdiendring i sikret risiko. Verdiendringen føres over resultatet på linjen «Netto kostnader ansvarlig lån og fondsobligasjonslån».

g) Utstedte obligasjoner med fortrinnsrett

Utstedte obligasjoner med fortrinnsrett regnskapsføres første gang til virkelig verdi, det vil si pålydende justert for eventuell over-/underkurs ved utstedelse. Ved etterfølgende måling er obligasjonene vurdert til amortisert kost med den effektive rentemetode. Rentekostnadene inngår i linjen «Netto renteinntekt bank» i resultatregnskapet.

Utstedte obligasjoner med fast rente regnskapsføres etter reglene om virkelig verdisikring i den grad disse er sikret mot endring i rentenivået.

h) Gjeld til kredittinstitusjoner

Gjeld til kredittinstitusjoner balanseføres til markedsverdi ved anskaffelse. Ved etterfølgende måling benyttes virkelig verdi da dette eliminerer eller reduserer regnskapsmessig inkonsistens. Rentekostnadene inngår i linjen «Netto renteinntekt bank» mens øvrige verdiendringer inngår i linjen «Netto gevinst fra finansielle instrumenter» i resultatregnskapet.

i) Derivativer og sikring

Finansielle derivater balanseføres til virkelig verdi på det tidspunktet avtalen inngås. Ved etterfølgende måling regnskapsføres derivatene til virkelig verdi og presenteres som en eiendel dersom verdien er positiv og som en forpliktelse dersom verdien er negativ. Regnskapsføringen av tilhørende gevinster og tap avhenger av hvorvidt derivatet er utpekt som et regnskapsmessig sikringsinstrument, og i hvilken type regnskapsmessig sikring derivatet inngår.

For derivater som ikke inngår i regnskapsmessig sikringsforhold, resultatføres gevinster og tap løpende på linjen for «Netto verdiendringer på finansielle instrumenter». Disse inngår i kategorien finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultat. Renteinntekter og kostnader inngår i linjen «Løpende avkastning fra finansielle eiendeler».

Konsernet har i tre tilfeller benyttet seg av regnskapsmessig sikring (sikringsbokføring). I ett tilfelle er sikringsbokføring benyttet ved sikring av utstedt fondsobligasjon (sikringsobjekt) mot verdiendringer som følge av endringer i rente- og valutakurs (virkelig verdisikring). Sikringsinstrumentet er en kombinert rente- og valutaswap. Sikringsforholdet er dokumentert og sikringens effektivitet måles løpende. I det andre tilfellet er det virkeligverdi sikring

av fastrente innlån som er sikret mot renterisiko. Sikringsforholdet er dokumentert og sikringens effektivitet måles løpende. Det tredje tilfellet er virkelig verdi sikring av fastrente utlån. Sikringsforholdet er dokumentert og effektiviteten måles løpende.

Endring i virkelig verdi på sikringsinstrumentet er innregnet i resultatregnskapet på linjen for «Netto verdiendring på finansielle instrumenter». Verdiendringer på sikringsobjektet som kan henføres til den sikrede risikoen, er regnskapsført som en korleksjon av sikringsobjektets balanseførte verdi og innregnet i resultatet på linjen for «netto kostnader ansvarlig lån og fondsobligasjonslån» og «netto renteinntekter bank». I de tilfeller hvor et verdipapir har innebygd derivater som ikke er skilt ut, vil derivatets verdi inngå i papirets verdi som helhet. Verdiendringen i KLP/KLP-konsern vil rapporteres på resultatlinjen «Verdiendring på investeringer / netto verdiendringer på finansielle instrumenter».

2.9 MOTREGNING

Finansielle eiendeler og finansiell gjeld er bare motregnet i den grad det foreligger en juridisk rett til å motregne eiendel mot gjeld, samt at forfallstidspunktet for eiendelen samsvarer med forfallstidspunktet for gjelden.

2.10 KONTANTER OG KONTANTEKVIVALENTER

Som kontanter og bankinnskudd regnes kontantbeholdning og bankinnskudd tilknyttet daglig drift. Disse inngår i balansen på linjen for «Kontanter og bankinnskudd».

Bankinnskudd tilknyttet forvaltningsvirksomheten er definert som finansiell eiendel og inngår i balansen på linjen for «Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat». Bankinnskudd relatert til forvaltningsvirksomheten er ikke definert som kontanter i kontantstrømoppstillingen. Kontantstrømoppstilling er satt opp etter den direkte metoden.

2.11 KONSERNETS EGENKAPITAL

Egenkapitalen i konsernet er delt i to hovedelementer:

2.11.1 Innskutt egenkapital

Konsernets morselskap er et gjensidig selskap eid av sine kunder. Dette innebærer at arbeidsgivere som ønsker å bli medlemmer i KLPs fellesordninger på offentlig tjenestepensjon innbetaler et egenkapitaltilskudd ved innmelding. Egenkapitaltilskuddet fastsettes i forhold til kundens relative størrelse målt i premiereserve.

Egenkapitaltilskuddet kan benyttes til dekning av tap eller underskudd ved løpende drift. Det kan bare tilbakebetales i forbindelse med flytting av kundeforholdet ut av selskapet etter forhåndssamtykke fra Finanstilsynet. Gjenstand for eventuell tilbakebetaling er medlemmets andel av det faktiske oppsamlede egenkapitaltilskuddet på opphørstidspunktet, beregnet i henhold til medlemmets andel av selskapets samlede premiereserve.

Utdeling av avkastning på egenkapitaltilskuddet avhenger av selskapets resultater. Normalt tilføres årlig medlemmene bokført avkastning på egenkapitaltilskuddet. I beregningen er kostnader forbundet med ekstern finansiering gjennom ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner fratrukket.

Det foretas årlig vurdering av behovet for å innkalle egenkapitaltilskuddet fra medlemmene. Tilskuddet fastsettes i forhold til premiereserven innenfor et definert nivå, og det beregnes særskilt for den enkelte fellesordning.

Egenkapitaltilskuddet er ikke omsettelig.

2.11.2 Opptjent egenkapital

Konsernets opptjente egenkapital består av risikoutjevningfond, naturskadefond, revalueringsfond og egenkapitalfond. Egenkapitalfondet oppsto ved en overføring fra sikkerhetsfondet og særfond i forbindelse med årsoppgjøret for 1989.

Administrasjonsavsetningsfond i skadeforsikring inngikk tidligere i som bunden opptjent egenkapital, men er nå løst opp og reklassifisert til egenkapitalfond som følge av at forsikringslovgivningen nå legger til grunn at erstatningsavsetningen skal inneholde avsetning for indirekte skadebehandlingskostnader. Endringen i erstatningsreserven er en prinsippendring som er ført direkte mellom opptjent egenkapital og erstatningsavsetning. Effekten er presentert i konsernregnskapet med virkning for 2010.

Alminnelige selskapsrettslige regler gjelder for eventuell utdeling eller bruk av opptjent egenkapital.

2.12 REGNSKAPSFØRING AV INNETEKTER

Inntekter ved salg av varer vurderes til virkelig verdi av vederlaget, netto etter fradrag for merverdiavgift og eventuelle rabatter. Konserninternt salg elimineres.

2.12.1 Premieinntekter

Premieinntekter inntektsføres med det beløp som forfaller i regnskapsåret. Periodisering av opptjent premie ivaretas ved avsetning mot upoptjent premie. Årets tilflyttede reserver føres også over resultatregnskapet, og inngår i premieinntektene. Andel av periodens brutto premieinntekt som tilfaller reassurandør i forbindelse med gjenforsikring går til fradrag i brutto premieinntekt.

2.12.2 Renteinntekter/kostnader

Renteinntekter og rentekostnader tilknyttet alle rentebærende finansielle instrumenter er vurdert til amortisert kost og inntektsføres ved bruk av effektiv rentemetode. Etableringsgebyr ved utlån inngår i amortiseringen, og inntektsføres over lånets forventede løpetid.

For rentebærende finansielle investeringer som måles til virkelig verdi, klassifiseres renteinntekten som « Løpende avkastning fra finansielle eiendeler». For bankvirksomheten inngår renteinntektene i linjen «Netto renteinntekt bank», mens øvrige verdiendringer klassifiseres som « Netto gevinst fra finansielle instrumenter».

2.12.3 Leieinntekter og andre inntekter

Inntekter fra utleie av fast eiendom inntektsføres lineært over leiekontraktens løpetid. Inntekten inngår i linjen «Netto inntekter fra investeringseiendommer». Honorar for kapitalforvaltning inntektsføres i henhold til utført forvaltning for perioden frem til balansedagen. Inntekten inngår i linjen «Andre inntekter». Øvrige tjenester inntektsføres lineært over kontraktsperioden.

2.13 SKATT

Konsernets morselskap har store fremførbare underskudd som kan benyttes til å motregne eventuelle skattepliktige overskudd i norske datterselskaper ved hjelp av konsernbidrag med skattemessig effekt.

Ved avleggelsen av konsernregnskapet vurderes balanseføring av norsk utsatt skatt på konsernnivå. Utsatt skattefordel balanseføres i den grad det kan sannsynliggjøres at selskapene i konsernet vil ha tilstrekkelig skattemessig overskudd til å nyttiggjøre seg skattefordelen. Ved vurdering av sannsynlighet legges det vekt på historisk inntjening og forventet fremtidig skattemessig inntekt.

For utenlandske datterselskaper regnskapsføres betalbar- og utsatt skatt/skattefordel i henhold til lokale skatteregler. Skatten kan ikke utlignes mot morselskapets fremførbare underskudd ved hjelp av konsernbidrag med skattemessig effekt. I konsernregnskapets balanse fremkommer denne skatten på linjen «Utsatt skatt». I resultatregnskapet fremkommer skattekostnaden på «Skattekostnad».

Formuesskatt beregnes av netto skattepliktig formue. Ved beregning av skattepliktig formue benyttes ligningsverdi.

Det er foretatt en prinsippendring for 2011 ved at det er tatt hensyn til midlertidig forskjell på verdiregulerte bygninger og andre faste eiendommer. Sammenlignbare tall for 2010 er korrigert tilsvarende.

Skattekostnaden er ytterligere spesifisert i note 20.

2.14 FORSIKRINGSKONTRAKTER

I henhold til IFRS 4 må det være knyttet betydelig forsikringsrisiko til kontrakten for at den skal kunne defineres som en forsikringskontrakt. Forsikringsproduktene konsernet tilbyr tilfredsstiller kravet om betydelig forsikringsrisiko, og er regnskapsført i samsvar med IFRS 4. I henhold til IFRS 4 vurderes forsikringskontraktene samlet som en forsikringskontrakt selv om den inneholder en finansiell del.

Det er gjennomført tilstrekkelighetstest for å kontrollere at nivået på de regnskapsførte forpliktelsene på forsikringskontraktene står i forhold til forsikringskundernes kontraktsmessige rettigheter. Konsernets avsetninger tilfredsstiller kravene i denne testen, og IFRS 4 stiller derfor ikke ytterligere krav til reservering. Konsernet har derfor benyttet gjeldende norsk regelverk for regnskapsføring av forsikringskontrakter.

2.14.1 Bransjer

Konsernet tilbyr produkter til sine kunder innen følgende bransjer:

- Kollektiv pensjon (offentlig og privat)
- Gruppeliv
- Skadeforsikring

a) Kollektiv pensjon offentlig består i hovedsak av ytelsesbaserte kommunale ordninger som omfatter alderspensjon, etterlattepensjon, uførepensjon og premiefritak under ervervsuførhet.

De kollektive pensjonsordninger er basert på lineær opptjening. Dette innebærer at den enkeltes opptjente ytelser til enhver tid utgjør den forholdsmessige del av de ytelser vedkommende vil ha rett til ved fortsatt tjeneste til pensjonsalder. Den forholdsmessige del fremkommer som forholdet mellom den tjenestetid vedkommende allerede har opptjent og den samlede tjenestetid vedkommende vil oppnå ved fortsatt tjeneste til pensjonsalder, dog slik at sistnevnte størrelse ikke kan overstige 40 år ved beregningen av den forholdsmessige del. Ordningene er basert på sluttlønnsprinsippet. G-regulering av løpende pensjoner og oppsatte rettigheter er en del av pensjonsordningens definerte ytelser. Ordningenes ytelser samordnes med folketrygden etter gjeldende regler og sikrer et definert brutto pensjonsnivå. Regulering av løpende pensjoner og opptjente pensjonsrettigheter finansieres i sin helhet ved en særskilt reguleringspremie. Bruttogaranti m.v. finansieres ved engangspremier ved oppstart av og eventuelt ved senere endringer av pensjonen.

Netto premiereserve i pensjonsordningene er fastsatt som netto engangspremie for de opptjente alders-, uføre- og etterlattepensjoner. I tillegg er det avsatt administrasjonsreserve til de formål Finanstilsynet har anvist og ut fra konsernets faktiske omkostninger til disse formål. Videre inngår avsetninger for inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, herunder karensavsetning for uførerisiko, i pensjonsordningenes premiereserve.

I tillegg til bruttoordningene beskrevet over, tilbys ytelsesbasert foretakspensjon (nettoordning) og innskuddsbasert pensjon. Også dette er kollektive ordninger. Disse ordningene kalles derfor for nettoppensjonsordninger.

Innskuddsbasert pensjon er en pensjonsspareordning hvor virksomheten betaler innskudd i samsvar med en avtalt innskuddsplan til medlemmenes fremtidige alderspensjon. Den innskuddsbaserte pensjonsordningen har en tilknyttet risikoytelse som pr. 31.12.11 besto av innskuddsfritak og uførepensjon uten fripliseopptjening, begge deler med 12 måneders karens. For disse foretas en karensavsetning (IBNR/RBNS) på 12 måneders risikopremie. For kontrakter der det ved årsskiftet var forfalt premie for kortere tid enn 12 måneder, avsettes kun den forfalte risikopremien som IBNR/RBNS. Ut fra samme prinsipp avsettes (inntil) 12 måneders administrasjonsreservepremie som administrasjonsreserve, til dekning av administrasjon av de forventede uføreytelser som IBNR/RBNS skal dekke.

Avsetninger i livsforsikringer med investeringsvalg består av kundenes innbetalte sparekapital med tillegg av oppnådd avkastning.

b) Gruppeliv er i hovedsak konsentrert om kommunegruppeliv og lærergruppeliv som omfatter kun dødsrisiko. Andre deknninger forekommer for et mindre antall kunder. I tillegg kommer gjeldsgruppeliv som omfatter dødsrisiko og for en stor del av eksisterende kunder også uførerisiko.

De forsikringstekniske avsetninger i gruppelivsforsikring er basert

på risikoteoretiske metoder. Erstatningsreserven inkluderer avsetninger til de forventede utbetalinger til inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, uavhengig av om disse er rapportert eller ikke.

c) I skadeforsikring tilbys følgende produkter til arbeidsgiverkunder:

Yrkesskade, Trygghet og Ulykke

Forsikringskontrakter som dekker kundenes arbeidstagerer for yrkesskader som faller inn under yrkesskadeloven og hovedtariffavtalen. I tillegg tegnes forsikringskontrakter som dekker arbeidstagerne for ulykke i fritiden. Det tegnes også forsikringskontrakter som dekker skoleelever i skoletiden.

Brann-Kombinert

Forsikringskontrakter som dekker skade på kundenes eiendommer og eventuelle verditap som påføres kunden ved skade eller tap av eiendommen. Risikoen for selskapet reduseres gjennom tegning av reassuranskontrakter som dekker erstatninger over gitte beløp pr. skade.

Motorvogn

Forsikringskontrakter som dekker skade oppstått ved bruk av kundenes motorvogner. Risikoen for selskapet reduseres gjennom tegning av reassuranskontrakter som dekker erstatninger over gitte beløp pr. skade.

Ansvar

Forsikringskontrakter som dekker skade påført tredjeperson som en følge av kundenes virksomhet. Dekningen gjelder både for tingskader og personskader.

Reise

Forsikringskontrakter som dekker kundenes ansatte for skader og tap oppstått på reiser i regi av arbeidsgiver.

Til privatkunder tilbys produktene Brann - Kombinert, Motorvogn, Reise og Ulykke.

Konsernet skal til enhver tid ha forsikringstekniske avsetninger som gir full dekning av det forsikringstekniske ansvar og annen risiko avledet av forsikringsvirksomheten. Konsernets avsetninger skal i alle tilfeller til enhver tid oppfylle de minstekrav til avsetninger som følger av forskrifter eller av vedtak og regler gitt i medhold til «Forskrift om forsikringstekniske avsetninger og risikostatistikk i skadeforsikring» av 10. mai 1991 nr 301 og «Utfyllende forskrift om forsikringstekniske avsetninger og risikostatistikk i skadeforsikring» av 18. november 1992 nr. 1242.

2.14.2 Avsetninger i forsikringsfond

I det følgende omtales konsernets vesentligste forsikringsfond.

a) Premiereserve

Premiereserven utgjør den forsikringstekniske kontantverdien av pensjonsrettigheter som er opptjent på beregningstidspunktet. Premiereserven inkluderer også administrasjonsreserve etter KLPs beregningsgrunnlag, samt avsetninger for

inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, herunder karensavsetning for uførerisiko.

b) Tilleggsavsetninger

Tilleggsavsetninger føres i resultatregnskapet under linjen «Til/fra tilleggsavsetninger i livsforsikring» som pliktige avsetninger. Tilleggsavsetningene er fordelt til kundene med betinget virkning og kan anvendes til dekning av eventuelt avkastningsunderskudd. Eventuell negativ avkastning kan ikke dekkes av tilleggsavsetninger.

c) Premiefond

Premiefond inneholder forskuddsbetalte premier og eventuelle overskuddsmidler som fordeles til den enkelte kundes premiefondskonto. Premiefondsmidler kan benyttes til dekning av fremtidige premier.

d) Erstatningsavsetning

Erstatningsavsetning er knyttet til og innbefatter avsetning til ikke oppgjorte skader gruppelevsforsikring og skadeforsikring. Endring i erstatningsavsetning føres over resultatregnskapet som et element i erstatningskostnadene.

e) Kursreguleringsfond

Kursreguleringsfondet er definert i norsk forsikringslovgivning, og det er knyttet til kollektivporteføljen i livsforsikring.

Kursreguleringsfondet består av netto urealiserte gevinster tilknyttet finansielle omløpsmidler. Dersom netto kursreserver er negative, settes kursreguleringsfondet til null. Endringer i kursreguleringsfondet føres over resultatregnskapet.

Urealisert kursreserve tilknyttet finansielle omløpsmidler i utenlandsk valuta som kan tilskrives valutakursendringer avsettes ikke til kursreguleringsfond dersom investeringen er sikret mot valutakursendringer. Valutakursendring tilknyttet sikringsinstrumentet avsettes således heller ikke til kursreguleringsfond, men føres direkte over resultatet.

2.14.3 Grunnlagsrente

Konsernets ytelsesbaserte forsikringskontrakter i bransjen kollektiv pensjon inneholder en avkastningsgaranti (grunnlagsrente). Avkastningsgarantien skal oppfylles årlig. For nytegnede kontrakter inngått 01.01.2006 eller senere er grunnlagsrenten 2,75 prosent.

For øvrige kontrakter gjelder følgende:

I Fellesordningen for kommuner og bedrifter, Fellesordningen for fylkeskommuner og Fellesordningen for helseforetak er grunnlagsrenten 3,4 prosent for opptjening før 01.01.2004 (dog 3,0 prosent for en liten del av kundemassen), mens den for ny opptjening etter 01.01.2004 er 3,0 prosent. Grunnlagsrenten er 3,0 prosent i Pensjonsordningen for sykepleiere, Fellesordningen for sykehusleger og Pensjonsordningen for folkevalgte.

I foretakspensjonsordningene har noen ordninger grunnlagsrente 4 prosent for opptjening før 01.01.2004. Alle foretakspensjonsordninger har 3 prosent grunnlagsrente for ny opptjening etter

01.01.2004. Fra 01.01.2012 vil all ny opptjening være på 2,5 prosent.

Brutto premiereserve fordelt på grunnlagsrente

2011		2010	
Prosent	Andel	Prosent	Andel
2,75 %	0,0 %	2,75 %	0,0 %
3,00 %	70,4 %	3,00 %	68,6 %
3,40 %	29,5 %	3,40 %	31,3 %
4,00 %	0,1 %	4,00 %	0,1 %

Total gjennomsnittlig rentegaranti i bransjen kollektiv pensjon offentlig utgjorde i 2011 3,1 prosent og 3,5 prosent for kollektiv pensjon privat.

2.15 RESULTATELEMENTER I LIVSFORSIKRING

2.15.1 Avkastningsresultat

For å beregne avkastningsresultatet, er det innført et skille mellom kundenes oppsparte midler og forsikringssselskapets, det vil si eiernes egne midler. Det foretas en oppdeling i henholdsvis kollektiv- og selskapsportefølje. Kollektivporteføljen kan videre deles inn i underporteføljer med ulik investeringsprofil. Avkastningsresultatet består dermed av avkastningen på kollektivporteføljen fratrukket grunnlagsrente. Positivt avkastningsresultat tilfaller kunden, mens negativt avkastningsresultat må dekkes inn fra kundenes tilleggsavsetninger og/eller fra egenkapitalen. Selskapet fakturerer et særskilt premieelement (rentegarantipremie) for å innestå avkastningsgarantien. Dette premieelementet inngår i resultat til selskap/konsern.

2.15.2 Risikoresultat

Risikoresultatet er et uttrykk for utviklingen av dødelighet og uførhet i den forsikrede bestanden i perioden i forhold til forutsatt i selskapets premietariff. Et positivt risikoresultat tilbakeføres til kundene, men det er anledning til å holde tilbake inntil halvparten av et positivt risikoresultat i risikoutjevningfond under egenkapitalen. Risikoutjevningfondet kan kun benyttes til å dekke inn senere underskudd på risikoresultat, og kan maksimalt utgjøre 150 prosent av årets risikopremie.

Et eventuelt negativt risikoresultat må dekkes av risikoutjevningfond eller egenkapitalen i selskapet.

2.15.3 Administrasjonsresultat

Administrasjonsresultat er et resultat av hvordan selskapets faktiske omkostninger avviker fra premietariffen. Administrasjonsresultatet tilfaller i sin helhet selskapet.

2.15.4 Avkastning på selskapsporteføljen

KLP overfører deler av avkastningen på midlene i selskapsporteføljen til premiefond. Resten av avkastningen inngår i eiers resultat som disponeres til egenkapital.

2.15.5 Fripoliser og oppsatte rettigheter

For fripoliser er det overskuddsdeling, slik at minst 80 prosent av oppnådd avkastning på midlene til forvaltning tilfaller kundene, maksimalt 20 prosent tilfaller selskapet.

2.16 OVERSKUDDSMIDLER AVSATT TIL KUNDER

Overskuddsmidler tilført kunde kontraktene er avsatt på kundenes premiefond, og inngår som en del av de forsikringsmessige forpliktelsene på balansetidspunktet.

2.17 PENSJONSFORPLIKTELSER EGNE ANSATTE

Konsernets pensjonsforpliktelser er forsikringsmessig delvis dekket gjennom offentlig tjenestepensjon i KLP ved medlemskap i Fellesordningen for kommuner og bedrifter («Fellesordningen»). Pensjonsansvar utover Fellesordningen dekkes over driften. Pensjonskostnadene er behandlet i samsvar med IAS 19.

Netto pensjonsforpliktelse er forskjellen mellom pensjonsmidlenes virkelige verdi (dvs. flytneverdi) og nåverdien av de beregnede pensjonsforpliktelser. Disse beregningene er foretatt etter lineær opptjening på basis av forutsetninger om dødelighet, uførhet, frivillig avgang, uttak av AFP, fremtidig lønnsutvikling (i kommunal sektor for Fellesordningen), fremtidig vekst i folketrygdens grunnbeløp (G), antakelser om fremtidig avkastning m.m. De økonomiske forutsetningene er fastsatt i tråd med prinsippene i NRS' veiledning om pensjonsforutsetninger. Netto forpliktelse er klassifisert som avsetning for forpliktelse i balansen. Dersom verdien

av pensjonsmidlene overstiger nåverdien av beregnede pensjonsforpliktelser, er netto midler presentert som langsiktig fordring.

Periodens netto pensjonskostnad består av summen av periodens pensjonsopptjening, rentekostnad på den beregnede forpliktelse og forventet avkastning på pensjonsmidlene.

Fellesordningen er en flerforetaksordning, dvs. at den forsikrings-tekniske risiko er fordelt mellom alle kommuner og bedrifter som deltar i ordningen. De økonomiske og aktuariemessige forutsetninger som ligger til grunn for beregning av netto pensjonsforpliktelser baserer seg derfor på forutsetninger som er representative for hele fellesskapet.

Arbeidsgiveravgift er beregnet på nettoforpliktelse. Brutto pensjonsforpliktelse som grunnlag for fastsettelse av amortiseringsgrunnlaget for korridor inkluderer ikke arbeidsgiveravgift.

Premier knyttet til konsernets ansatte er eliminert i konsernregnskapet.

Note 3 Viktige regnskapsestimater og vurderinger

Konsernet utarbeider estimater og antakelser om fremtidige forhold. Disse evalueres løpende, og er basert på historiske erfaringsdata og forventninger om sannsynlige fremtidige hendelser vurdert ut i fra data som foreligger på tidspunktet for avleggelsen av regnskapet.

Det må forventes at estimatene vil avvike fra det endelige utfall, og nedenfor omtales de områdene hvor det er betydelig risiko for vesentlige endringer i balanseførte verdier i fremtidige perioder.

3.1 FORSIKRINGSKONTRAKTER

Ved beregning av forsikringsmessige avsetninger i bransjen kollektiv pensjonsforsikring, baseres forutsetningene om uførerisiko på KLPs uførefaringer i perioden 2005 - 2007. For de øvrige risikoelementer, herunder opplevelsesrisiko, benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2005 med sikkerhetsmarginer i henhold til den minstestandard Finanstilsynet fastsatte i 2007.

Selskapene i konsernet fakturerer gjennomsnittspremie for de ulike pensjonsordningene slik at den forsikringstekniske nettopremien utlignes mellom kundene som er inkludert i ordningen. Dersom dette ikke hadde blitt gjort ville den årlige nettopremien for alders-, uføre- og etterlattepensjon i KLP med utgangspunkt i en lønn på 350 000 kroner utgjøre for de ulike enkeltaldre og kjønn:

Menn			
Alder	30 år	45 år	60 år
Beløp	12 427 kr	18 817 kr	20 222 kr
Kvinner			
Alder	30 år	45 år	60 år
Beløp	18 876 kr	24 381 kr	21 613 kr

Ved beregning av forsikringstekniske avsetninger i bransjen gruppelev er det foretatt avsetninger for inntrufne skader som ikke er ferdig oppgjort. Avsetningene fastsettes ved hjelp av statistiske modeller. Modellene hensyntar erfaringer basert på innmeldte endringer i forsikringsbestanden.

Ved beregning av forsikringstekniske avsetninger i bransjen skadeforsikring er det foretatt individuell skadereservering for alle meldte skader (RBNS). Reserveringene justeres i takt med løpende skadebehandling. Alle åpne skader skal ha en spesiell vurdering minst én gang i året. Avsetning for inntrufne skader som ikke er meldt til selskapet (IBNR) skjer ved hjelp av statistiske modeller. Modellene hensyntar det erfaringsbaserte mønsteret innenfor de forskjellige risikogrupperne.

I skadeforsikring foretas det også målinger og justeringer av de totale erstatningsavsetningene (RBNS+IBNR) slik at det totale avsetningsnivået blir målt opp mot endringer i risikoelementer som skadefrekvens, storskadeinnslag, bestandssammensetning og bestandsstørrelse. Erstatningsavsetningene er vurdert til

Note 3 Viktige regnskapsestimater og vurderinger, forts.

forventningsrett nivå, dvs. at det ikke er sikkerhetsmarginer i denne. Erstatningsavsetningen er ikke neddiskontert, dvs. at det ikke er hensyntatt finansinntekter av de avsatte midler frem til utbetalingstidspunktet. Dette representerer en sikkerhetsmargin i forhold til fremtidige erstatningsutbetalinger.

Sikkerhetsavsetningen i skadeforsikring skal dekke ekstraordinære fluktuasjoner. Minstekravet tilsvarer et nivå som med 99 prosent sannsynlighet dekker fluktuasjoner i skaderesultatene.

Minstekrav til avsetninger i skadeforsikring er beregnet ved modeller gitt i forskrift om forsikringstekniske avsetninger fastsatt av Finanstilsynet. De faktiske avsetninger overstiger minstekravene.

Sensitivitetsoversikten er nærmere spesifisert i note 9.

3.2 INVESTERINGSEIENDOMMER

Bygninger og andre faste eiendommer vurderes til virkelig verdi slik dette er definert i IAS 40. Med virkelig verdi menes det beløp bygninger og andre faste eiendommer kan omsettes for i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte, frivillige parter. Konsernets investeringseiendommer anses ikke å være en del av et aktivt marked.

Per 31.12.2011 ble bygninger og faste eiendommer verdsatt ved hjelp av konsernets interne verddivurderingsmodell. Modellen tar utgangspunkt i neddiskontering av beregnet 20 års kontantstrøm, og benyttet per 31.12.2011 en diskonteringsfaktor i intervallet 7,38 - 9,23 prosent for norske eiendommer. For en svensk eiendom er det benyttet diskonteringsfaktor på 6,78 prosent.

Følgende hovedkomponenter inngår i fremtidig kontantstrøm:

- Gjeldende betingelser, kontraktsutløp og antatt markedsleie
- Ledige arealer med antatt markedsleie
- Parkeringsinntekter, parkeringsareal og antall plasser
- Antatt årlig inflasjon
- Årlig leieregulering i prosent av inflasjon
- Generell ledighet
- Normale årlige driftskostnader
- Normale årlige felleskostnader pr. m2
- Oppgraderingskostnader pr. m2 ved nytteleie
- Evt. ytterligere oppgraderingskostnader (år og beløp)
- Antall måneder ledighet ved hvert kontraktsutløp
- Antatt sluttverdi år 20
- Nominelt avkastningskrav

Som en del av verddivurderingen utføres også yieldbetraktninger for den enkelte eiendom og for totalporteføljen. I tillegg til verdsettelse ved bruk av KLP Eiendoms verddivurderingsmodell innhentes eksterne verddivurderinger for et utvalg av eiendommene. Disse benyttes for å fastsette egne beregningsparametere og for å kvalitetssikre de interne verddivurderingene.

Mindre endringer i avkastningskravet vil gi relativt store utslag i eiendomsverdiene og det antas at vesentlige endringer i spesielt

«Gjeldende betingelser, kontraktsutløp og antatt markedsleie» samt «Generell ledighet», er de faktorene som vil påvirke regnskapstallene i størst grad.

Sensitivitetsanalysen nedenfor viser hvordan verdien av en av konsernets sentralt beliggende kontoreiendommer i Oslo endrer seg ved visse endringer i sentrale parametre i konsernets verdsettelsesmodell. Analysen viser endring i verdi (angitt som prosentvis endring) for gitt endring i en parameter under forutsetning av at alle andre parametre holdes uendret. I realiteten vil det være slik at det er innbyrdes sammenheng mellom flere variabler, slik at en endring i en parameter vil medføre endring i en eller flere andre parametre. Oppgitte sensitivitetstall fanger ikke opp slike sammenhenger mot andre variabler, og er kun vist for illustrative formål. Virkningene av endringer i parametre vil variere noe fra eiendom til eiendom.

	Endringer i parameter	Endring i verdi
Avkastningskrav	+100 bps	-10 %
	-100 bps	12 %
Markedsleie	+10 %	7 %
	-10 %	-7 %
Exit yield	+100 bps	-5 %
	-100 bps	7 %
Inflasjon	+50 bps	6 %
	-50 bps	-5 %

I analysen over forstås avkastningskravet som den rente som benyttes ved neddiskontering av fremtidige kontantstrømmer i modellen. Markedsleie forstås som forventet leie ved reforhandling av eksisterende kontrakter eller ved skifte av leietager. Exit yield forstås som den yelden som benyttes til å beregne sluttverdi ved verddivurderingsmodellens siste analyseperiode (år 20).

3.3 PENSJONSFORPLIKTELSER EGNE ANSATTE

Nåverdien av netto pensjonsforpliktelser konsernet har overfor sine ansatte, avhenger av en rekke forutsetninger av økonomisk og demografisk art. Små endringer i disse variablene kan gi relativt store utslag i brutto påløpt pensjonsforpliktelse og dermed brutto pensjonskostnad. Selskapet avdemper den regnskapsmessige effekten av endrede forutsetninger ved måling av pensjonsforpliktelser ved at kun estimatavvik utover 10 prosent av det høyeste av brutto pensjonsforpliktelser og brutto pensjonsmidler fordeles og resultatføres over gjenværende løpetid.

Konsernet har fulgt «Veiledningen for fastsettelse av pensjonsforutsetninger» utgitt av Norsk regnskapsstiftelse (NRS). Oppdatert veiledning utgitt 5. januar 2012 er lagt til grunn for oppdatert måling av beste estimat påløpt forpliktelse og midler pr 31.12.2011.

Det er lagt vekt på at forutsetningene er innbyrdes konsistente. De parametrene som er av størst betydning for netto pensjonsforpliktelser, er diskonteringsrente, forutsetning om framtidig lønnsvekst, forutsetning om framtidig regulering av folketrygdens grunnbeløp (G-regulering), pensjonsregulering, forutsetninger om framtidig levealder og framtidig uttakstilbøyelighet av AFP.

Diskonteringsrenten er fastsatt med utgangspunkt i statsobligasjonsrenten, og ble vurdert per 31.12.2011 til 2,6 prosent og per 31.12.2010 til 4,0 prosent (25 års vektet utbetalingstid).

Forutsetningene om framtidig lønnsvekst, framtidig G-regulering/pensjonsregulering er fastsatt i tråd med veiledningens konkrete anbefaling til henholdsvis 3,5 prosent (lønnsvekst) og 3,25 prosent (regulering av G/pensjoner). For den kommunale pensjonsordningen skal pensjonsreguleringen være lik G-reguleringen.

Forutsetninger om levealder (dødelighet) er basert på nyeste dødelighetstabell (K2005).

Det er lagt til grunn en framtidig uttakstilbøyelighet på 45 prosent, det vil si 45 prosent tar ut AFP ved fylte 62 år.

3.4 VIRKELIG VERDI PÅ FINANSIELLE EIENDELER

Finansielle eiendeler som er klassifisert som eiendeler der endringer i virkelig verdi resultatføres, er i stor grad eiendeler som omsettes i et marked slik at markedsverdien kan fastsettes med stor grad av sikkerhet. For noterte papirer med liten omsetning, vurderes det hvorvidt den observerbare kursen kan antas å være reell.

Dersom det konkluderes med at en observerbar markedskurs ikke er representativ for eiendelens virkelige verdi, eller verdipapiret ikke omsettes i et notert marked, estimeres markedsverdien. Estimater baseres på markedsforhold som foreligger på balansedagen. Unoterte rentepapirer prises ut i fra en rentekurve med et risikotillegg som representerer markedets prising av utsteders bransjespesifikke risiko. Det innhentes jevnlig eksterne priser på en betydelig andel av disse unoterte papirene for å etterprøve egne verdsettelsesmodeller.

Prisingsmetodene og regnskapstallene er nærmere omtalt i note 6.

3.5 VIRKELIG VERDI PÅ FINANSIELL GJELD

Metoden for å beregne virkelig verdi ved hjelp av en verdsettelsesmodell er å beregne de forventede kontantstrømmene basert

på betingelsene i hver enkelt kontrakt, og dernest å diskontere disse verdiene til en nåverdi. De forventede kontantstrømmene for hver kontrakt er bestemt enten direkte med referanse til faktiske kontantstrømmer implisitt i observerbare markeder eller gjennom å modellere kontantstrømmene basert på relevante modeller for markedsprising. Disse modellene benytter som basis observerbare markedspriser og -rater, inkludert for eksempel rentekurver for det vesentlige av eiendelens eller gjeldens levetid og opsjonsvolatiliteter.

Prisingsmetodene og regnskapstallene er nærmere omtalt i note 6.

3.6 TAP PÅ FINANSIELLE EIENDELER

Finansielle eiendeler som ikke måles til markedsverdi, vurderes for verdifall på balansedagen. Konsernets utlånsportefølje vurderes enkeltvis for lån hvor det er observert mislighold. Dersom det foreligger objektiv hendelse på balansedagen som har innvirkning på framtidig kontantstrøm, nedskrives lånet. I tillegg foretas det gruppevis vurdering hvert kvartal av utlån med ensartet risikoprofil. Dette er nærmere beskrevet i note 2.

Konsernets utlånsportefølje har historisk vist ubetydelige tap. Årsaken til dette er at man har meget god sikkerhet i pant for utlån til privatmarkedet, og at øvrige utlån i all vesentlighet er rettet mot offentlig sektor eller foretak med offentlig garanti. Konsernet har ubetydelige tapsavsetninger, slik at eventuelle fremtidige tap vil gi direkte resultat effekt.

For konsernets portefølje av anleggsobligasjoner, inkludert anleggsobligasjoner som holdes til forfall, vurderes nedskrivningsbehov enkeltvis hvert kvartal. Porteføljen består av høyt ratede utstedere, og dersom utsteders rating endres negativt foretas det vurdering av nedskrivningsbehov.

Note 4 Virksomhetssegmenter

Millioner kroner	Kollektiv pensjon offentlig og gruppelev		Kollektiv pensjon privat		Skadeforsikring		Bank	
	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010
Premieinntekter f.e.r. fra eksterne kunder ¹	21 689	20 280	286	150	590	529	0	0
Premieinntekter f.e.r. fra andre konsernselskaper ¹	63	65	0	0	9	9	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	8 366	16 159	22	44	144	220	801	883
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	610	778	1	0	1	2	4	3
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	0	0	0	0	0	0	59	53
Sum inntekter	30 728	37 282	310	193	744	761	865	939
Erstatninger f.e.r.	-10 033	-10 080	-30	-17	-553	-516	0	0
Forsikringsmessige avsetninger f.e.r.	-17 012	-15 222	-276	-148	-3	-32	0	0
Kostnader innlån	-406	-301	0	0	0	0	-677	-689
Kostnader innlån fra andre konsernselskaper	0	0	0	0	0	0	-110	-106
Driftskostnader	-710	-618	-33	-26	-156	-133	-138	-108
Avskrivninger	-101	-118	0	0	-6	-10	-2	-2
Andre kostnader	-660	-652	0	0	0	0	0	0
Sum kostnader	-28 920	-26 992	-341	-191	-718	-691	-927	-906
Driftsresultat	1 808	10 290	-31	2	25	69	-62	33
Midler tilført forsikringskundene ²	-1 103	-9 718	7	-19	0	0	0	0
Resultat før skatt	705	572	-24	-17	25	69	-62	33
Skattekostnad	0	0	0	0	-29	10	17	-15
Resultat etter skatt	705	572	-24	-17	-4	79	-45	18
Endring i utvidet resultat	0	0	0	0	0	0	0	0
Totalresultat	705	572	-24	-17	-4	79	-45	18
Eiendeler 31.12	261 746	244 282	904	614	3 427	3 497	31 669	27 799
Gjeld 31.12	249 805	233 548	852	562	4 146	2 649	32 823	26 608
Nøkkeltall 31.12.								
Kapitaldekning	11,5 %	12,0 %	13,9 %	19,6 %	31,8 %	32,0 %	15,0 %	14,2 %
Solvensmargin kapitaldekning	244,0 %	224,0 %	217,2 %	197,6 %				
Kapitalavkastning kundefond med rentegaranti, bokført	4,5 %	5,1 %	6,3 %	6,0 %				
Kapitalavkastning kundefond med rentegaranti, verdjustert	3,2 %	7,5 %	3,7 %	8,3 %				
Rentenetto							0,1 %	0,1 %
Innskudd							1 840	1 026
Utlån	25 104	29 653					28 416	26 329
Misligholdte lån i prosent av brutto lån	0,0 %	0,0 %					0,0 %	0,0 %

Millioner kroner	Kapitalforvaltning		Øvrige		Eliminerings		Sum	
	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010
Premieinntekter f.e.r. fra eksterne kunder ¹	0	0	0	0	0	0	22 565	20 959
Premieinntekter f.e.r. fra andre konsernselskaper ¹	0	0	0	0	-72	-74	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	5	4	0	0	-816	-853	8 522	16 456
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	166	82	8	8	-42	-93	748	781
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	101	163	0	0	-160	-216	0	0
Sum inntekter	272	249	8	8	-1 090	-1 236	31 836	38 196
Erstatninger f.e.r.	0	0	0	0	0	0	-10 615	-10 613
Forsikringsmessige avsetninger f.e.r.	0	0	0	0	0	0	-17 291	-15 403
Kostnader innlån	0	0	0	0	677	690	-406	-301
Kostnader innlån fra andre konsernselskaper	0	0	0	0	110	106	0	0
Driftskostnader	-241	-224	-7	-6	302	315	-982	-801
Avskrivninger	-5	-5	0	0	-18	-20	-133	-155
Andre kostnader	0	0	0	0	1	-18	-660	-670
Sum kostnader	-246	-229	-7	-6	1 071	1 073	-30 087	-27 943
Driftsresultat	26	20	2	2	-19	-163	1 749	10 252
Midler tilført forsikringskundene ²							-1 095	-9 737
Resultat før skatt	26	20	2	2	-19	-163	653	515
Skattekostnad	-7	-5	-1	-1	-5	-10	-24	-21
Resultat etter skatt	19	15	1	1	-24	-173	629	494
Endring i utvidet resultat					97	69	97	69
Totalresultat	19	15	1	1	74	-104	726	563
Eiendeler 31.12	220	196	12	11	-6 194	-4 628	291 784	271 770
Gjeld 31.12	111	94	3	2	-8 020	-2 507	279 720	260 955

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

Ledelsen har identifisert virksomhetssegmentene, og intern rapportering støtter opp under disse. KLP konsernets virksomhet er inndelt i de fem områdene kollektiv pensjon offentlig/gruppelev, kollektiv pensjon privat, skadeforsikring, bank og kapitalforvaltning. All virksomhet er rettet mot kunder i Norge.

Kollektiv pensjon offentlig og gruppelev

Kommunal Landspensjonskasse tilbyr kollektiv offentlig tjenestepensjon. Dette er en ytelsesordning.

Kollektiv pensjon privat

KLP Bedriftspensjon tilbyr foretakspensjon innen både offentlig og privat sektor. Dette segmentet består av både ytelses- og innskuddsbaserte ordninger.

Skadeforsikring

KLP Skadeforsikring tilbyr ting- og personskadeprodukter til arbeidsgivere innen offentlig og privat sektor. I tillegg tilbys et bredt spekter av standard forsikringsprodukter til personmarkedet.

Bank

KLPs bankvirksomhet omfatter selskapene KLP Banken AS og dets heleide datterselskaper KLP Kommunekreditt AS og KLP Kreditt AS. Bankvirksomheten omfatter tjenester som innskudd og utlån til personmarkedet, samt utlån med offentlig garanti.

Kapitalforvaltning

Kapitalforvaltning tilbys fra selskapene KLP Kapitalforvaltning AS og KLP Fondsforvaltning AS. Selskapene tilbyr et bredt utvalg av verdipapirfond både til personkunder og institusjonelle kunder. Verdipapirforvaltningen har en samfunnsansvarlig profil.

Øvrig

Øvrige segmenter består av KLP Forsikringservice AS som tilbyr et bredt tjenestespekter til kommunale pensjonskasser.

Note 5 Netto inntekter for ulike klasser finansielle instrumenter

Millioner kroner	2011	2010
Renteinntekter bankinnskudd	101	55
Renteinntekter derivater	143	86
Renteinntekter gjeldsinstrumenter virkelig verdi	3 275	1 841
Sum renteinntekter finansielle eiendeler til virkelig verdi	3 519	1 982
Renteinntekter rentepapirer amortisert kost	4 234	4 059
Renteinntekter utlån amortisert kost	1 059	1 133
Sum renteinntekter finansielle eiendeler til amortisert kost	5 292	5 192
Utbytte/renter aksjer og andeler	567	410
Andre inntekter og kostnader	-35	-41
Sum andre løpende kostnader og inntekter	532	369
Løpende avkastning fra finansielle eiendeler	9 343	7 542
Renteinntekter utlån virkelig verdi	547	176
Sum renteinntekter finansielle eiendeler til virkelig verdi	547	176
Renteinntekter utlån amortisert kost	342	736
Sum renteinntekter finansielle eiendeler til amortisert kost	342	736
Rentekostnader gjeld til kredittinstitusjoner	-166	-579
Rentekostnader obligasjon med fortrinnsrett	-549	-114
Rentekostnader gjeld og innskudd fra kunder	-50	-16
Andre inntekter og kostnader	17	-115
Sum andre inntekter og kostnader bank	-748	-825
Netto renteinntekt bank ¹	142	87
Verdiendring aksjer og andeler	-2 735	3 404
Verdiendring derivater	-790	838
Verdiendring gjeldsinstrumenter til virkelig verdi	860	1 642
Verdiendring utlån virkelig verdi	-139	-18
Verdiendring innlån virkelig verdi	2	65
Sum verdiendring finansielle instrumenter til virkelig verdi	-2 803	5 931
Andre urealiserte verdier	0	0
Sum andre urealiserte verdier	0	0
Netto urealisert gevinst fra finansielle instrumenter	-2 587	5 931
Realiserte aksjer og andeler	-81	346
Realiserte derivater	-134	-151
Realiserte gjeldsinstrumenter til virkelig verdi	-38	-124
Sum realiserte finansielle instrumenter til virkelig verdi	-253	71
Realiserte obligasjoner til amortisert kost ²	34	-53
Sum realiserte finansielle instrumenter til amortisert kost	34	-53
Andre finansielle inntekter og kostnader	-36	-30
Sum andre finansielle inntekter	-36	-30
Netto realisert gevinst fra finansielle instrumenter	-255	-11
Netto verdiendringer fra finansielle instrumenter	-2 842	5 920
Sum netto inntekter fra finansielle instrumenter	6 643	13 549

¹ Netto renteinntekt bank er inntekter og kostnader tilknyttet bankvirksomheten.

² Realiserte verdier på obligasjoner til amortisert kost kommer av realiserte mer- eller mindreverdier på valuta. Papirer denominert i utenlandsk valuta blir sikret, noe som resulterer i minimal nettoeffekt av valutaendringer (reflekteres i verdiendring / realiserte derivater). Se note 9 og 12 for mer informasjon.

Noten spesifiserer netto inntekter fra finansielle instrumenter.

Note 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser

Virkelig verdi av investeringer notert i et aktivt marked er basert på gjeldende kjøpskurs. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand. Dersom markedet for verdipapiret ikke er aktivt, eller verdipapiret ikke er notert på børs eller tilsvarende, benytter konsernet verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår, henvisning til omsetning av lignende instrumenter og prising ved hjelp av eksternt innhentede rentekurver og rentedifferansekurver. Estimatenes bygger i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdata, og i liten grad på selskapsespesifikk informasjon.

De ulike finansielle instrumenter prises dermed på følgende måte:

a) Aksjer (noterte)

Likvide aksjer verdsettes som hovedregel på basis av priser levert fra indekxleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom ulike kilder for å fange opp eventuelle feil. Følgende kilder benyttes for aksjer: Oslo Børs, Morgan Stanley Capital International (MSCI) og Reuters.

Oslo Børs har førsteprioritet, deretter MSCI og til slutt Reuters.

b) Aksjer (unoterte)

Konsernet benytter, så langt det lar seg gjøre, bransje anbefalingene til Verdipapirfondenes forening. Dette innebærer i hovedtrekk følgende:

Sist omsatt kurs har hovedprioritet. Dersom sist omsatt kurs ligger utenfor salg/kjøpskursen i markedet, justeres pris deretter. Det vil si at hvis sist omsatt er under salgskurs, justeres pris opp til salgskursen. Hvis den er over kjøpskurs justeres den ned til kjøpskursen. Dersom prisbildet anses som utdatert justeres prisen etter en markedsindeks. Selskapet har valgt Oslo Børs sin small cap indeks (OSESX) som en tilnærming for unoterte aksjer.

For aksjer hvor svært lite informasjon foreligger, så hentes det inn vurderinger fra meglere som benyttes som grunnlag for å estimere en antatt markedspris.

c) Utenlandske rentepapirer

Utenlandske rentepapirer prises i hovedregel på bakgrunn av priser innhentet fra indekxleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom flere ulike kilder for å fange opp eventuelle feil. Følgende kilder benyttes: JP Morgan, Barclays Capital Indices, Bloomberg og Reuters.

JP Morgan og Barclays Capital Indices har førsteprioritet (de dekker henholdsvis stat og foretaksobligasjoner). Deretter benyttes Bloomberg foran Reuters med bakgrunn i Bloombergs priskilde Business Valuator Accredited in Litigation (BVAL). BVAL inneholder verifiserte priser fra Bloomberg. Sisteprioritet er Reuters.

d) Norske rentepapirer - stat

Til prising av norske statsobligasjoner benyttes Reuters som kilde. Det er Oslo Børs som leverer prisen (via Reuters). Kursene sammenlignes med kursene fra Bloomberg for å avdekke eventuelle feil.

e) Norske rentepapirer - annet enn stat

Alle norske rentepapirer unntatt stat prises teoretisk. Det benyttes en nullkupongkurve, samt rentedifferansekurver til prisingen. Reuters benyttes som kilde til nullkupongkurven fra 0 til 10 år. Fra 12 år og over benyttes Bloomberg som kilde siden Reuters ikke leverer priser over 10 år.

Rentedifferansekurvene mottas fra Verdipapirfondenes forening. Disse er basert på innhentede rentedifferansekurver fra fem ulike marked-saktører som blir omarbeidet til en snittkurve.

f) Rentepapirer utstedt av utenlandske foretak, men denominert i kroner
Virkelig verdi beregnes etter samme prinsipp som for norske rentepapirer beskrevet ovenfor. Rentedifferansekurver levert av SE Banken og Swedbank omarbeides til en snittkurve som legges til grunn for beregningen av virkelig verdi.

g) Futures/FRA/IRF

Alle futureskontrakter til konsernet handles på børs. Reuters benyttes som priskilde. Det innhentes også priser fra en annen kilde som kontroll på at prisene fra Reuters er korrekte.

h) Opsjoner

Bloomberg benyttes som kilde for prising av opsjoner som handles på børs.

i) Renteswapper

Renteswapper verdsettes i en modell som hensyntar observerbare markedsdata som rentekurver og relevant kredittpåslag.

j) Lån med sikkerhet i pant

Prinsippene for beregning av virkelig verdi avhenger av hvorvidt utlånene har rentebinding eller ikke.

Virkelig verdi av utlån med rentebinding beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen.

Virkelig verdi av utlån uten rentebinding anses tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med endring i markedsrentene.

k) Utlån til kommuner og foretak med kommunal garanti

Fordringene verdsettes ved hjelp av en verdsettelsesmodell som benytter relevante kredittpåslagsjusteringer innhentet i markedet. For utlånene som er til kommuner, fylkeskommuner og kommunalt støttede prosjekter benyttes observerbare rentekurver og kredittrentedifferansekurver i en verdsettelsesmodell som neddiskonterer fremtidig kontantstrøm. Kredittpåslagene som modellberegningene benytter tar utgangspunkt i kvoteringer

Note 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser, forts.

fra tre ulike kursstillere. Det gjøres en vurdering av kvaliteten i kvoteringene ved å sammenlikne dem innbyrdes og mot forrige mottatte observasjon samt annen markedsinformasjon.

For garanterte utlån beregnes virkelig verdi som neddiskontert kontantstrøm basert på samme rentekurver som direktelånene, men kredittmarginen er i utgangspunktet basert på initiell margin. Garantier handles bilateralt (OTC) og ikke over åpne markedsplasser som for eksempel en børs og prises derfor ikke i markedet. Initiell margin det er inngått enighet om på inngåelsestidspunktet er det beste estimat for markedsplåslag på samme tidspunkt. Kredittverdigeheten endrer seg ikke like mye for lånet som for garantisten eller låntaker hver for seg. Låntaker er oftest ikke kredittvurdert av kredittvurderingsbyråer eller banker. Garantisten er enten en kommune eller bank (eller begge deler – triple default lån). Statistiske analyser indikerer at kredittmarginen på garanterte lån svinger mindre enn på ikke-garanterte lån og obligasjoner. Garanterte lån kredittplåslagjusteres derfor ikke før garantisten har opplevd en signifikant ratingendring siden den initielle marginen ble satt. Konsernets utlån med både kommune- og bankgaranti kredittplåslagjusteres i forhold til initiell margin kun hvis begge garantistene har fått endret kreditt-rating signifikant siden utbetalingsdatoen.

l) Plasseringer hos kredittinstitusjoner

Plasseringer hos kredittinstitusjoner er innskudd med kort løpetid. Virkelig verdi beregnes ved å neddiskontere kontraktsfest-

ede kontantstrømmer med markeds-rente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen.

m) Virkelig verdi av gjeld til kredittinstitusjoner

Disse transaksjonene verdsettes ved bruk av en verdsettelsesmodell, inkludert relevante kredittspredjusteringer innhentet i markedet.

n) Virkelig verdi av fordringer på kredittinstitusjoner,

utlån til privatpersoner og innskudd fra kunder
Alle utlån og innskudd er uten rentebinding. Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten.

o) Virkelig verdi av ansvarlige lån

For lån notert på børs hvor det anses å være et aktivt marked brukes den observerbare prisen som virkelig verdi. For øvrige lån som ikke er en del av et aktivt marked fastsettes virkelig verdi ut i fra en intern verdsettelsesmodell basert på observerbare data.

p) Virkelig verdi av utstedt fondsobligasjon

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

q) Virkelig verdi av utstedte obligasjoner med fortrinnsrett

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

Note 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser, forts.

Tabellen under gir en nærmere spesifisering av innholdet i de ulike klassene av eiendeler og finansielle derivater

Finansielle eiendeler Millioner kroner	31.12.2011		31.12.2010	
	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall - målt til amortisert kost				
Norske hold til forfall obligasjoner	17 459	18 309	18 771	19 435
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	23 979	25 075	23 520	24 212
Sum gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	41 438	43 383	42 291	43 647
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer - målt til amortisert kost				
Norske obligasjonslån	16 852	17 185	12 059	11 840
Utenlandske obligasjonslån	30 064	31 205	27 829	28 359
Andre fordringer	21	21	9	9
Sum gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	46 936	48 411	39 897	40 208
Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat				
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	2 519	2 519	3 974	3 974
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat	2 519	2 519	3 974	3 974
Utlån kommuner, bedrifter og personkunder - målt til amortisert kost				
Lån med sikkerhet i pant	9 054	9 054	8 694	8 706
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	41 971	41 971	43 346	43 585
Sum utlån	51 024	51 024	52 041	52 292
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat				
Norske obligasjoner	41 761	41 761	32 406	32 406
Norske sertifikater	3 764	3 764	2 036	2 036
Utenlandske obligasjoner	22 117	22 117	19 957	19 957
Utenlandske sertifikater	695	695	136	136
Plassering hos kredittinstitusjoner	8 714	8 714	9 769	9 769
Sum gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat	77 050	77 050	64 305	64 305
Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat				
Aksjer	16 328	16 328	16 660	16 660
Aksjefond	17 909	17 909	17 594	17 594
Eiendomsfond	706	706	653	653
Alternative investeringer	1 225	1 225	1 025	1 025
Sum egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi	36 168	36 168	35 933	35 933
Lån og fordringer øvrige inkl. fordringer på forsikringstakere - målt til amortisert kost				
Fordringer i forbindelse med direkte forretninger	1 374	1 374	1 126	1 126
Fordringer i forbindelse med gjenforsikringsforretninger	218	218	321	321
Gjenforsikringsandel av ikke opptjent bruttopremie	0	0	-2	-2
Gjenforsikringsandel av brutto erstatningsavsetning	11	11	13	13
Andre fordringer	0	0	1	1
Sum lån og fordringer øvrige inkl. fordringer på forsikringstakere	1 603	1 603	1 460	1 460
Finansiell gjeld				
Fondsobligasjonslån	1 145	1 017	973	887
Ansvarlige lånekapital	3 143	2 988	3 100	3 019
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 398	1 398	13 287	13 287
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	22 152	22 152	9 250	9 250
Gjeld til og innskudd fra kunder	1 840	1 840	1 026	1 026
Sum finansiell gjeld	29 680	29 397	27 637	27 468
Eiendeler i livsforsikring med investeringsvalg	198	198	126	126
Avsetning i livsforsikring med investeringsvalg	198	198	126	126
Finansielle derivater				
Millioner kroner	2011		2010	
	Eiendeler	Forpliktelser	Eiendeler	Forpliktelser
Valutateterminer	54	423	522	32
Renteswapper	706	598	577	476
Renteopsjoner	0	0	0	12
Aksjeopsjon	155	0	288	0
Rentefutures	0	10	0	0
Sum finansielle derivater	915	1 031	1 386	520

Note 7 Virkelig verdi hierarki

Eiendeler		
Millioner kroner	31.12.2011	31.12.2010
Utlån kommuner, bedrifter og personkunder		
Nivå 1: Verdsettelse basert på priser i et aktivt marked	0	0
Nivå 2: Verdsettelse basert på observerbare markedsdata	2 519	3 974
Nivå 3: Verdsettelse basert på annet enn observerbare markedsdata	0	0
Utlån kommuner, bedrifter og personkunder	2 519	3 974
Gjeldsinstrumenter (obligasjoner, sertifikater og plasseringer hos kredittinstitusjoner)		
Nivå 1: Verdsettelse basert på priser i et aktivt marked	49 219	44 177
Nivå 2: Verdsettelse basert på observerbare markedsdata	27 832	20 128
Nivå 3: Verdsettelse basert på annet enn observerbare markedsdata	0	0
Gjeldsinstrumenter (obligasjoner, sertifikater og plasseringer hos kredittinstitusjoner)	77 050	64 305
Egenkapitalinstrumenter (aksjer, aksje- og eiendomsfond og alternative investeringer)		
Nivå 1: Verdsettelse basert på priser i et aktivt marked	31 378	32 335
Nivå 2: Verdsettelse basert på observerbare markedsdata	2 259	2 008
Nivå 3: Verdsettelse basert på annet enn observerbare markedsdata	2 531	1 589
Egenkapitalinstrumenter (aksjer, aksje- og eiendomsfond og alternative investeringer)	36 168	35 933
Finansielle derivater		
Nivå 1: Verdsettelse basert på priser i et aktivt marked	0	0
Nivå 2: Verdsettelse basert på observerbare markedsdata	915	1 386
Nivå 3: Verdsettelse basert på annet enn observerbare markedsdata	0	0
Finansielle derivater	915	1 386
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	116 652	105 598
Forpliktelser		
Millioner kroner	31.12.2011	31.12.2010
Finansielle derivater		
Nivå 1: Verdsettelse basert på priser i et aktivt marked	0	0
Nivå 2: Verdsettelse basert på observerbare markedsdata	1 031	520
Nivå 3: Verdsettelse basert på annet enn observerbare markedsdata	0	0
Finansielle derivater	1 031	520
Gjeld til kredittinstitusjoner ²		
Nivå 1: Verdsettelse basert på priser i et aktivt marked	392	330
Nivå 2: Verdsettelse basert på observerbare markedsdata	1 006	12 958
Nivå 3: Verdsettelse basert på annet enn observerbare markedsdata	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 398	13 287
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	2 429	13 807
Endringer i nivå 3		
Millioner kroner	2011	2010
Inngående balanse	1 589	889
Solgt	-360	-390
Kjøpt	1 018	975
Urealiserte endringer	285	115
Utgående balanse	2 531	1 589
Realisert gevinst/tap	62	66

¹ I tillegg til eiendelene som er listet opp, faller også eiendeler i innskuddsbaserte ordninger inn under virkelig verdi hierarkiet. I tabellen holdes dette utenfor, men av de 197 millioner kronene ville dette tillegget utgjort 90 millioner i aksjer og andeler i nivå 1 og 107 millioner i gjeldsinstrumenter til virkelig verdi i nivå 1 pr 31.12.2011

² Gjeld til kredittinstitusjoner består av call money og sertifikatlån.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

Nivå 1: Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

Nivå 2: Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra observerbare markedsdata. Dette inkluderer priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens og derfor ikke anses som omsatt i et aktivt marked, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner.

Nivå 3: Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes i markeder ansett som inaktive. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos konsernet er noterte aksjer og Private Equity.

Note 8 Eiendeler i forsikring med investeringsvalg

Millioner kroner	Antall andeler	Kurs	Virkelig verdi 31.12.11	Gj.sn avkastning pr andel %	Gj.sn avkastning pr andel hele kroner	Virkelig verdi 31.12.10
Andeler i aksjefond						
KLP AKSJEGLOBAL INDEKS II	57 962	1 086,19	63	-5,17 %	-59	42
KLP AKSJENORGE INDEKS	22 473	1 200,47	27	-12,34 %	-169	20
Sum andeler i aksjefond	80 435		90			62
Andeler i obligasjonsfond						
KLP PENSJON II	40 254	1 234,38	50	7,68 %	93	27
KLP OBLIGASJON GLOBAL I	50 669	999,64	51	8,19 %	86	28
Sum andeler i obligasjonsfond	90 923		100			55
Andeler i pengemarkedsfond						
KLP PENGEMARKED	6 056	1 002,96	6	3,04 %	30	3
Sum andeler i pengemarkedsfond	6 056		6			3
Sum andeler i verdipapirfond			196			120
Bankinnskudd			1			6
Sum eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring			198			126

Prosent	1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal
Avkastning pr kvartal	1,37 %	0,30 %	-5,93 %	4,67 %

Beholdningens avkastning er verdiendring på innskutt beløp, og tar hensyn til transaksjoner i perioden. Dette betegnes som pengevektet avkastning. Fondets avkastning er den totale avkastningen for fondet, også kalt tidsvektet avkastning.

Dersom det ikke er foretatt transaksjoner i perioden, er beholdningens og fondets avkastning den samme.

Note 9 Risikostyring

Konsernet er gjennom sin virksomhet eksponert både for forsikringsrisiko og finansiell risiko. For konsernet er den overordnede risikostyringen innrettet mot at den finansielle risikoen håndteres på en slik måte at konsernet til enhver tid imøtekommer de forpliktelsene forsikringskontraktene påfører virksomheten. Styret fastsetter overordnede risikostراتيجier som operasjonaliseres på administrativt nivå.

Risikostrategi implementeres og følges opp av linjeorganisasjonen, med periodisk avrapportering. Eventuelle brudd på risikolinjer og rammer rapporteres løpende, med beskrivelse av tiltak som er gjort for å bringe forholdet i orden. Enheter utenfor linjeorganisasjonen fører tilsyn med at risikotakningen skjer innenfor de fullmaktene linjen har.

9.1 FORSIKRINGSRISIKO

Forsikringsrisiko består av risikoen for at en fremtidig, definert hendelse som konsernet har forpliktet seg til å yte økonomisk vederlag for, inntreffer. Forsikringsmessige resultater vil være mer stabile og forutsigbare jo større porteføljen er.

Konsernets forsikringsvirksomhet er fordelt på bransjene kollektiv pensjon offentlig, kollektiv pensjon privat og skadeforsikring. Som beskrevet i note 2, er de mest tungtveiende risikoer i kollektiv pensjon uførisiko og opplevelsesrisiko, mens dødsrisiko er noe mindre tungtveiende. Gruppeliv omfatter primært dødsrisiko, mens gjeldsgruppeliv omfatter dødsrisiko og for en stor del av eksisterende kunder, uførisiko. I skadeforsikring er det utarbeidet retningslinjer for hvilke typer risiko selskapet aksepterer i sin portefølje. I utgangspunktet aksepteres risikoer fra kunder som ligger innenfor konsernets primære målgruppe på skadeforsikring, så sant forsikringsomfanget ligger innenfor de standardproduktene konsernet tilbyr.

Innenfor skadeforsikring styres forsikringsrisiko generelt gjennom avsetninger for fremtidig forventede erstatninger på eksisterende kontrakter, prising av risikoelementet i forsikringspremien, og gjennom reassuransekontrakter. I tillegg er det gjennomført mer spesifikke tiltak i henhold til den forsikringsmessige dekningsomfang som tilbys.

Forsikringsrisiko innenfor bransjene kollektiv pensjon offentlig/privat og gruppeliv styres generelt gjennom tett oppfølging av risikoforløpet og eventuell derav følgende endring av tariffene. Konsernet er sikret mot ekstreme begivenheter gjennom katastrofereassuranse.

9.1.1 Forsikringsmessige avsetninger

De forsikringsmessige avsetningene er satt til et forventningsrett nivå, med tillegg av sikkerhetsmarginer avhengig av bransje. I tillegg er det avsatt til sikkerhetsfond i skadeforsikring og risikoutjevningfond innenfor kollektiv pensjon for å møte uventede svingninger i erstatningstilfeller.

For uførisiko i bransjen kollektiv pensjon benyttes forutsetninger basert på KLPs uføreeferinger – frem til 2009. For de øvrige

risikoelementer innenfor kollektiv pensjon benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2005 med sikkerhetsmarginer i henhold til den minstestandard Finanstilsynet fastsatte i 2007. KLP har en overvekt av opplevelsesrisiko. I forhold til opplevelsesrisiko er det en sikkerhetsmargin på 15 prosent for menn i forhold til antatt dødelighet i 2020 ut fra K2005 og 10 prosent for kvinner i bransjen både kollektiv pensjon offentlig og kollektiv pensjon privat.

9.1.2 Premiefastsettelse

Utviklingen i konsernets forsikringsrisiko følges løpende. Risikoresultat og fremtidige forventninger til utvikling i forsikret risiko basert på observasjoner og/eller risikoteoretiske modeller som danner grunnlag for prising av risikoelementet i premien. Premiene fastsettes årlig, med unntak for bransjen skadeforsikring. Der vurderes premien fortløpende, mens premie fakturert til kunde gjelder for ett år av gangen.

I bransjen kollektiv pensjon offentlig har konsernet en stor bestand som gir høy grad av forutsigbarhet og stabilitet i tariffene. Normalt vil de derfor ligge fast i flere år av gangen. I skadeforsikring differensieres premien ut i fra den enkelte kundes risiko.

9.1.3 Reassuranse og reassuranseprogram

a) Kollektiv pensjon offentlig/privat og gruppelivsforsikring
Slik forsikringskontraktene er fastsatt er den løpende risiko generelt innenfor rammen av konsernets risikobærende evne. Behovet for reassuranse er derfor begrenset.

Konsernet har tegnet en katastrofereassuranseavtale for kollektiv pensjon offentlig. Avtalen dekker inntil 300 millioner kroner utover selskapets egenregning på 50 millioner kroner ved begivenheter som fører til at flere enn 10 personer dør eller blir uføre. For kollektiv pensjon privat dekker denne avtalen inntil 20 millioner kroner utover selskapets egenregning på 5 millioner kroner ved begivenheter som fører til at flere enn 3 personer dør eller blir uføre. Avtalene dekker ikke begivenheter som følge av epidemier, krig og terrorisme.

b) Skadeforsikring

Reassuransekontraktene dekker alle erstatninger over et gitt beløp pr. hendelse/ulykke. Det er fastsatt retningslinjer for å minimere motpartsrisikoen i reassuransekontraktene i skadeforsikring. Blant annet er det satt maksimalgrenser for den enkelte reassurandør, og det er definert et minimumsnivå på reassurandørens kredittrating.

9.1.4 Konsentrasjonsrisiko i skadeforsikring

Det foretas løpende vurdering av konsentrasjonsrisikoen. Denne risikoen er først og fremst knyttet til eiendomsrisikoer. Porteføljen av forsikrede eiendommer kjennetegnes generelt av en god geografisk spredning, men med større konsentrasjon i Oslo-regionen. Risikoene slås sammen der hvor dette er naturlig. Det foreligger dermed ikke vesentlig kumulasjon mellom disse risikoene. Konsernet har fire eiendomsrisikoer med forsikringssum høyere enn en milliard kroner på henholdsvis 1

585, 1 335, 1 249 og 1 051 millioner kroner. I intervallet med forsikringssum 500 – 1 000 millioner kroner har konsernet 18 eiendomsrisikoer.

9.1.5 Følsomhetsberegning

9.1.5.1 Følsomhetsberegning i kollektiv pensjon offentlig og privat

Effekten av en umiddelbar 20 prosent økning i uførehyppighet i kollektiv pensjon offentlig ville med dagens bestand innebære en effekt på 902,8 millioner kroner (-1,6 millioner kroner i kollektiv pensjon privat) på årets risikoresultat. Effekten på premiereserven ved en tilsvarende permanent endring i uførehyppighet vil være på 1 335,7 millioner kroner.

En umiddelbar 10 prosent reduksjon i dødeligheten ville med dagens bestand innebære en effekt på 326,0 millioner kroner (0,2 millioner kroner på kollektiv pensjon privat) på årets risikoresultat. Effekten på premiereserven ved en tilsvarende permanent endring i dødelighet vil være på 5 480,0 millioner kroner.

Konsernets store bestand innen kollektiv offentlig pensjon bidrar til å stabilisere forsikringsrisikoen og erstatningsanslagene. Avvik relateres i all hovedsak til ikke forsikringsbare størrelser som ikke påvirker resultatet.

9.1.5.2 Følsomhetsberegning i skadeforsikring

Resultateffekten i skadeforsikring ved:

1 prosent endring i kostnader	1,6 millioner kroner
1 prosent endring i premienivå	6,5 millioner kroner
1 prosent endring i skadeutbetalinger	5,5 millioner kroner
1 prosent endring i erstatningsavsetning	19,6 millioner kroner

Effekten på resultatet vil være den samme før og etter reassuranse.

9.2 FINANSIELL RISIKO

Konsernets finansielle mål er å oppnå en konkurransedyktig og stabil avkastning, samtidig som soliditeten tilfredsstillende eksterne og interne krav. Konsernet har en langsiktig investeringsstrategi hvor risikotagningen til en hver tid er tilpasset konsernets risikobærende evne. Fokus i forvaltningen er kostnadseffektivitet, langsiktighet og bredt diversifiserte porteføljer med mål om å oppnå konkurransedyktig og stabil avkastning til våre kunder og eiere over tid.

Konsernets finansielle risiko består av likviditetsrisiko, markedsrisiko og kredittrisiko.

9.2.1 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke har tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld, ikke innkalte restforpliktelser som måtte komme til forfall og løpende drift uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres, eller i form av ugunstige finansieringsvilkår. Likviditetsstrategien inneholder ulike krav og rammer for å etterleve den ønskede likviditetsrisikoprofilens rammer for refinansieringsbehov for ulike tidshorisonter og krav til likviditetsbuffer. I tillegg omhandles ansvarsforhold og beredskapsplan. Likviditetsstrategi-

en operasjonaliseres på administrativt nivå, og likviditeten forvaltes internt etter mandater. Aktivassammensetningen i konsernets porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå.

Ikke innkalt restforpliktelse på 4 753 millioner kroner består av kommiterte, ikke innbetalte beløp rettet mot private equity og godkjente lånetilsagn som ikke er utbetalt. Summen er nærmere spesifisert i note 34 betingede forpliktelser. Avtalene regulerer mellom annet krav om solvens for at trekket kan godkjennes for utbetaling. Pr 31.12.2011 foreligger det ingen forfalte ubetalte krav knyttet til obligasjoner.

9.2.2 Markedsrisiko

Markedsrisiko er risikoen for tap som følge av endringer i markedspriser på ulike aktiva som aksjer, obligasjoner, eiendom og andre verdipapirer og valuta. Markedsrisikoen avhenger både av hvor stor eksponering en har i de ulike aktiva og av volatiliteten i markedsprisene. Utviklingen i norske og internasjonale verdipapirmarkeder har generelt stor betydning for konsernets resultater.

Risiko for fall i verdien på ulike aktiva er den største finansielle risikoen på kort sikt. Av risikoen på aktivasiden er aksjeeksponeringen den største finansielle risikofaktoren. Konsernets renterisiko knyttet til et vedvarende lavt rentenivå er begrenset. Forsikrings-tekniske avsetninger, som utgjør hovedbestanden av konsernets passivside, påvirkes ikke av endringer i markedsrenten. Ved fremtidig overgang til markedsverdi på forpliktelsene, vil årlig prising av rentegarantien innebære at risikoen for at rentenivået er lavere enn grunnlagsrenten ikke bæres av forsikringsselskapet. Ettersom konsernet hovedsakelig tilbyr pensjonsordninger til offentlig sektor, vil konsernet prise rentegarantien helt til den forsikrede dør, noe som innebærer at avkastningsrisikoen som oppstår fra forsikringsforpliktelsene er begrenset.

Konsernet valutasikrer hoveddelen av internasjonal eksponering. Økonomisk sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater. Som hovedregel er alle konsernets renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner. For aksjeinvesteringer i fremmed valuta er målsetningen 90 prosent sikringsgrad med tillatte svingninger mellom 80 og 100 prosent.

Alle aksje- og renteeksponeringer er inkludert i et risikomålings-system som muliggjør simulering og overvåking av aksje- og renterisiko på tvers av porteføljer. Aktiv risiko styres gjennom å spesifisere en referanseindeks og en fastsatt samvariasjon relativt til indeksen for hver portefølje. Hver enkelt aksje er spesifisert i note 14 i selskapsregnskapet.

Konsernet styrer aksjerisiko dynamisk ved at aksjeandelen løpende tilpasses finansielle buffere. Effekten av denne type sikringstiltak reduserer sannsynligheten for lav avkastning. Den dynamiske sikringsstrategien sørger for at konsernets risiko er riktig utnyttet i forhold til risikoevnen. Strategien bidrar til å sikre at konsernet som et minimum oppnår forhåndsfastsatt inntektsmål. Inntektsmålet fastsettes på bakgrunn av målsetting om soliditet ved utgangen av perioden, slik at konsernet også skal ha risiko-

Note 9 Risikostyring, forts.

kapasitet fremover. Strategien innebærer at eksponeringen mot aksjer eller andre aktiva med forventet høy risiko og avkastning øker etter hvert som soliditeten styrkes. Når soliditeten svekkes innebærer dette at konsernet reduserer markedsrisikoen. Dette bidrar til å redusere belastningen på konsernets soliditetskaper i nedgangsperioder og dermed også til å beskytte egenkapitalen. I tillegg har konsernet en høy andel anleggsobligasjoner og utlån med fastrente som bidrar til stabilitet i avkastningen og reduserer risikoen for lav avkastning i lavrentescenarier.

Sensitivitetsanalyse markedsrisiko

Ved utgangen av 2011 var omlag 12 prosent av konsernets midler plassert i aksjer (målt ved eksponering) og 10 prosent plassert i eiendom. Øvrige midler var plassert i rentebærende omløps- og anleggsmidler, inkludert utlån. Gitt ingen endring av eksponeringen og eksisterende soliditetskaper (målt som kursreserver og tilgjengelige tilleggsavsetninger) vil avkastningen fra porteføljen med 98 prosent sannsynlighet være høy nok til å dekke konsernets forpliktelser innen hovedproduktet offentlig tjenestepensjon i 2011 uten å trekke på egenkapitalen.

De ulike selskapene i konsernet utfører egne stresstester i tråd med gjeldende krav og regler. Det utføres ingen aggregert stresstest for konsernet, men stresstesten som utføres for morselskapet KLP kan betraktes som en stresstest for hele konsernet. Bakgrunnen er at KLP bærer risikoen for de ulike datterselskapene.

I henhold til Finanstilsynets stresstest I har KLP en bufferkapitalutnyttelse på 72 prosent, i 2010 var bufferkapitalutnyttelsen 88 prosent. Formålet med stresstesten er å belyse hvordan ulike scenarier kan påvirke KLP's evne til å oppfylle lovpålagte soliditets- og sikkerhetskrav. En vesentlig årsak til reduksjonen fra 2010 er reduserte stressnivåer for aksjer. Den mest vesentlige risikoen i stresstesten er markedsrisiko som isolert sett representerte et tapspotensial på 30,9 milliarder. I stresstesten for 4. kvartal 2011 ble det inkludert tapspotensialet for konsentrasjonsrisiko. Dette påvirker ikke tapspotensialet nevneverdig som følge av bredt diversifiserte porteføljer. Brutto bidrag til tapspotensialet fra de ulike risikoklassene fordeler seg som følger:

Renterisiko	11,8 milliarder kroner
Aksjerisiko	12,9 milliarder kroner
Eiendomsrisiko	7,5 milliarder kroner
Valutarisiko	1,3 milliarder kroner
Spreadrisiko	10,9 milliarder kroner
Konsentrasjonsrisiko	0,1 milliarder kroner

Summen av tapspotensialet knyttet isolert til hver risikotype summerer seg ikke opp til samlet tapspotensialet for markedsrisiko. Dette skyldes at ved beregning av samlet tapspotensial hensyntas korrelasjonen mellom de ulike risikotypene. Tallene er før og etter skatt.

9.2.3 Kredittrisiko

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittrisiko i utlånene og investeringene er det nedsett en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittrisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debitors kredittvurdering overvåkes og følges opp.

Konsernet har god balanse mellom norske obligasjoner og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. I porteføljen av hold til forfall og lån og fordringer er i underkant av 60 prosent ratet AAA. Konsernet har en egen internasjonal statsobligasjonsportefølje og innslaget av statsobligasjoner er også relativt høyt i den norske obligasjonsporteføljen.

Konsernet har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittrisiko og historisk svært lave tap. Konsernet yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til kommuner og lån med kommunale garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør rundt 9,6 milliarder kroner. Verdien av pantene utgjør en større verdi enn utlånene siden en stor del av pantene er etablert tilbake i tid, og prisstigningen på boliger de siste årene har vært betydelig.

9.3 SAMLET MAKSIMAL EKSPONERING FOR KREDITTRISIKO FOR KONSERNET

Konsernets samlede maksimale eksponering for kredittrisiko består av de bokførte verdier på finansielle eiendeler og forpliktelser. De bokførte klassene av verdipapirer er nærmere spesifisert i note 6 virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser.

Note 10 Likviditetsrisiko

Tabellene nedenfor spesifiserer poster klassifisert etter forfallsstruktur. Beløpene i tabellen er udiskonterte kontraktsmessige kontantstrømmer.

31.12.2011	Innen 1 mnd	1-12 mnd	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Millioner kroner						
Ansvarlig lån	0	151	2 930	766	0	3 848
Fondsobligasjonslån	0	43	174	217	1 699	2 134
Gjeld til og innskudd fra kunder	1 840	0	0	0	0	1 840
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	6 564	16 528	855	0	23 948
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	1 398	0	0	0	1 398
Finansielle derivater	394	162	197	181	-125	809
Leverandørgjeld	1 046	0	0	0	0	1 046
Betingede forpliktelser	4 753	0	0	0	0	4 753
Sum	8 033	8 320	19 829	2 020	1 574	39 776

31.12.2010	Innen 1 mnd	1-12 mnd	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Millioner kroner						
Ansvarlig lånekapital	0	150	600	3 197	0	3 948
Fondsobligasjonslån	0	42	169	212	1 639	2 063
Gjeld til og innskudd fra kunder	1 026	0	0	0	0	1 026
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	3 263	6 505	308	0	10 076
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	13 411	0	0	0	13 411
Finansielle derivater	49	239	406	223	-18	901
Leverandørgjeld	672	0	0	0	0	672
Betingede forpliktelser	3 678	0	0	0	0	3 678
Sum	5 425	17 105	7 681	3 940	1 622	35 773

Risikoen for at konsernet ikke skal ha tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld og løpende drift er svært liten ettersom en stor del av konsernets eiendeler er likvide. Konsernet har betydelige midler investert i pengemarked, obligasjoner og aksjer som kan selges ved likviditetsbehov. Konsernets likviditetsstrategi innebærer at konsernet til enhver tid skal ha tilstrekkelige likvide midler til å møte konsernets forpliktelser ved forfall, uten at det påløper kostnader av betydning knyttet til å frigjøre midler.

Aktivasammensetningen i konsernets porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå. KLP Kapitalforvaltning har det løpende ansvaret og rapporterer på konsernets likviditet. Det er etablert interne rammer for størrelsen på likviditetsbeholdningen. Konsernets enhet for risikostyring overvåker og rapporterer utviklingen i likviditetsbeholdningen fortløpende. Konsernstyret fastsetter årlig en kapitalforvaltnings- og likviditetsstrategi for konsernet. Likviditetsstrategien inneholder blant annet rammer, ansvarsforhold, risikomål og beredkapsplan for likviditetsstyringen.

Tabellen over viser finansielle forpliktelser konsernet har samlet på rentebetalinger og tilbakebetaling av hovedstol, basert på forfall. Bankvirksomheten innehar den største delen av de finansielle forpliktelsene i konsernet.

Utbetalingsprofil forsikringsforpliktelser										
31.12.2011										
Millioner kroner	År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp	9 166	37 999	57 608	139 366	154 742	138 985	87 350	44 760	669 976	

31.12.2010										
Millioner kroner	År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp	8 297	34 486	52 016	124 383	128 574	101 779	56 046	25 597	531 179	

Utbetalingsprofilen for forsikringsforpliktelser er basert på udiskonterte verdier og gjelder livsforsikring og skadeforsikring.

Forsikringsforpliktelser relatert til livsforsikringsvirksomhetene er i regnskapet neddiskontert og viser nåverdien på balansetidspunktet. Erstatningsavsetningene er ikke neddiskontert i regnskapet til skadeforsikring.

Note 12 Valutarisiko

31.12.2010

Millioner kroner/ utenlandsk valuta	Balanseposter ekskl. valutaderivater		Valutaderivater		Omregnings- kurs Valuta/NOK	Sum		Netto- posisjon
	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler	Gjeld		Eiendeler	Gjeld	
Australske dollar	135	0	11	-135	5,958	135	-124	64
Canadiske dollar	169	-2	7	-168	5,850	167	-160	42
Sveitsiske franc	112	0	9	-116	6,236	112	-107	30
Danske kroner	371	-64	37	-293	1,046	307	-256	54
Euro	1 662	-299	28	-1 369	7,798	1 363	-1 341	172
Britiske pund	356	-84	2	-263	9,100	272	-261	98
Hong Kong dollar	340	0	47	-375	0,748	340	-327	9
Israelske shekel	26	0	2	-25	1,641	26	-23	4
Islandske kroner	263	0	0	0	0,051	263	0	13
Japanske yen	51 696	-2 344	1 376	-49 176	0,072	49 352	-47 800	112
Koreanske won	7 521	0	730	-7 300	0,005	7 521	-6 570	5
New Zealandske dollar	2	0	0	-2	4,541	2	-2	1
Svenske kroner	1 998	-225	0	-1 648	0,865	1 774	-1 648	109
Singapore dollar	35	0	6	-39	4,537	35	-33	6
Amerikanske dollar	4 221	-860	71	-3 410	5,813	3 361	-3 339	133
Sum kortsiktige posisjoner								852
Euro	309	-312	0	0	7,798	309	-312	-17
Japanske yen	31 365	-25 112	0	0	0,072	31 365	-25 112	448
Amerikanske dollar	122	-98	0	0	5,813	122	-98	139
Sum langsiktige posisjoner								570
Sum valutaposisjoner før og etter skatt								1 422

¹ Tabellen viser samlede balanseposter for hver enkelt valuta, fordelt på kort- og langsiktige posisjoner. Nettoposisjonen viser den reelle valutarisikoen KLP konsernet har ved utgangen av perioden i NOK. Andre beløp er i lokal valuta. Tabellen viser en sikringsgrad på 2011 og 2010 for valuta på henholdsvis 93 og 97 prosent.

Konsernet har en fremgangsmåte som innebærer valutasikring av hoveddelen av internasjonal eksponering. Økonomisk sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater. Som hovedregel er alle konsernets renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner, mens for aksjeinvesteringer i fremmed valuta ligger sikringsgraden mellom 80 og 100 prosent.

Dersom alle valutaposisjoner endrer seg med 1 prosent på samme tidspunkt og i samme retning vil dette påvirke resultatet med 47,9 millioner. For 2010 blir tilsvarende resultatteffekt 14,2 millioner kroner.

Note 13 Kredittisiko

31.12.2011

Millioner kroner	AAA	AA	A	BBB	Uratet/NIG	Sum
Gjeldsinstrumenter som holdes til fall - målt til amortisert kost						
Finans- og kredittforetak	0	2 043	1 042	1 032	861	4 977
Offentlig garanti	1 368	0	0	0	50	1 419
Sparebanker	0	0	50	0	210	260
Stat og statsgaranti innen OECD	21 087	839	1 581	0	0	23 506
Statsforetak og Covered Bonds	3 246	0	0	0	1 462	4 708
Øvrige	0	989	2 587	0	2 991	6 568
Sum	25 701	3 871	5 260	1 032	5 574	41 438
Gjeldsinstrumenter som klassifiseres som lån og fordringer - målt til amortisert kost						
Finans- og kredittforetak	510	259	3 889	0	2 302	6 960
Offentlig garanti	1 111	0	0	0	829	1 940
Sparebanker	0	0	451	0	681	1 132
Stat og statsgaranti innen OECD	14 355	0	2 045	0	0	16 400
Statsforetak og Covered Bonds	5 973	1 118	1 768	0	2 401	11 260
Øvrige	0	1 268	2 245	389	5 341	9 243
Sum	21 949	2 645	10 399	389	11 555	46 936
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning						
Finans- og kredittforetak	45	2 477	4 029	10	1 959	8 520
Offentlig garanti	681	55	0	0	720	1 456
Sparebanker	0	0	826	0	7 972	8 797
Stat og statsgaranti innen OECD	5 452	3 832	349	0	0	9 633
Statsforetak og Covered Bonds	1 311	0	0	0	3 077	4 388
Øvrige	0	223	25	391	4 272	4 910
Sum	7 490	6 586	5 229	401	17 999	37 704
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler						
Danmark	0	0	170	0	0	170
Finland	0	46	0	0	0	46
Norge	0	75	68	0	0	143
Storbritannia	0	0	2	0	0	2
Sveits	0	0	43	0	0	43
Sverige	0	0	149	0	0	149
Tyskland	0	0	84	0	0	84
USA	0	0	278	0	0	278
Sum	0	121	794	0	0	915
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - Rentefondsandeler						
Offentlig sektor, finans og kredittforetak	0	0	0	0	1 240	1 240
Stat og statsgaranti innen OECD	0	0	0	0	117	117
Øvrige	0	0	16 405	0	12 871	29 276
Sum	0	0	16 405	0	14 228	30 633
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - Utlån og fordringer						
Danmark	0	0	130	0	0	130
Finland	0	299	0	0	0	299
Frankrike	0	0	0	0	0	0
Norge	0	0	2 743	0	2 661	5 404
Sverige	0	195	444	0	0	639
Storbritannia	0	1 763	9	0	0	1 771
USA	0	0	470	0	0	470
Sum	0	2 257	3 796	0	2 661	8 713
Sum verdipapirer	55 140	15 480	41 882	1 822	52 016	166 339

Note 13 Kreditrisiko, forts.

Utlån kommuner, bedrifter og personkunder ¹	0 %	20 %	35 %	100 %	Totalt
Offentlig sektor ¹	0	39 789	0	3 098	42 887
Foretak	0	0	0	1 474	1 474
Privatpersoner	0	0	9 100	82	9 182
Sum	0	39 789	9 100	4 654	53 543

31.12.2010	AAA	AA	A	BBB	Uratet/NIG	Sum
------------	-----	----	---	-----	------------	-----

Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall - målt til amortisert kost	AAA	AA	A	BBB	Uratet/NIG	Sum
Finans- og kredittforetak	0	3 067	1 556	9	917	5 549
Offentlig garanti	1 030	0	0	0	50	1 080
Sparebanker	0	0	49	0	278	328
Stat og statsgaranti innen OECD	21 420	839	1 587	0	0	23 845
Statsforetak og Covered Bonds	3 007	0	0	0	1 466	4 473
Øvrige	0	542	2 984	0	3 491	7 016
Sum	25 456	4 447	6 176	9	6 203	42 291

Gjeldsinstrumenter som klassifiseres som lån og fordringer - målt til amortisert kost	AAA	AA	A	BBB	Uratet/NIG	Sum
Finans- og kredittforetak	510	1 717	2 694	0	1 306	6 228
Offentlig garanti	1 111	30	0	0	679	1 820
Sparebanker	0	0	656	0	788	1 443
Stat og statsgaranti innen OECD	13 924	0	2 045	0	0	15 970
Statsforetak og Covered Bonds	4 689	1 118	263	0	1 862	7 931
Øvrige	0	259	2 650	359	3 237	6 505
Sum	20 234	3 124	8 308	359	7 872	39 897

Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - Obligasjoner og sertifikater	AAA	AA	A	BBB	Uratet/NIG	Sum
Finans- og kredittforetak	0	2 857	2 751	20	846	6 474
Offentlig garanti	643	0	0	0	756	1 399
Sparebanker	0	0	657	0	6 066	6 722
Stat og statsgaranti innen OECD	7 080	1 554	379	0	0	9 013
Statsforetak og Covered Bonds	522	0	0	0	971	1 493
Øvrige	0	0	118	106	2 602	2 826
Sum	8 244	4 411	3 905	126	11 242	27 927

Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	AAA	AA	A	BBB	Uratet/NIG	Sum
Danmark	0	0	358	0	0	358
Finland	0	459	0	0	0	459
Norge	0	106	23	0	0	128
Storbritannia	0	8	4	0	0	12
Sveits	0	0	260	0	0	260
Sverige	0	0	68	0	0	68
USA	0	0	101	0	0	101
Sum	0	573	813	0	0	1 386

Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - Rentefondsandeler	AAA	AA	A	BBB	Uratet/NIG	Sum
Offentlig sektor, finans og kredittforetak	0	0	0	0	1 053	1 053
Stat og statsgaranti innen OECD	0	0	0	0	106	106
Øvrige	0	0	13 369	0	12 081	25 450
Sum	0	0	13 369	0	13 240	26 609

Note 13 Kreditrisiko, forts.

Millioner kroner	AAA	AA	A	BBB	Uratet/NIG	Sum
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - Utlån og fordringer						
Danmark	0	0	21	0	0	21
Frankrike	0	894	0	0	0	894
Norge	0	573	1 630	0	2 480	4 683
Storbritannia	0	2 884	0	0	0	2 884
Sverige	0	82	651	0	0	733
USA	0	105	448	0	0	554
Sum	0	4 538	2 751	0	2 480	9 769

Sum verdipapirer	53 935	17 093	35 322	494	41 036	147 880
------------------	--------	--------	--------	-----	--------	---------

Utlån kommuner, bedrifter og personkunder ¹	0 %	20 %	35 %	100 %	Sum
Offentlig sektor	3	42 881	0	2 858	45 741
Privatpersoner	0	0	8 909	71	8 980
Foretak	0	1 192	0	4	1 196
Ufordelt	0	0	0	98	98
Sum utlån	3	44 073	8 909	3 030	56 014

¹ Kreditrisikoen som utlån er eksponert mot er beregnet med utgangspunkt i forskriften om minstekrav til kapitaldekning, og reglene som gjelder ved fastsettelse av beregningsgrunnlaget. Utlånene er lagt separat i og med at de ikke inngår med samme ratingkategorier.

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittrisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittrisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debitors kredittvurdering overvåkes og følges opp av KLP Kapitalforvaltning.

Konsernet har god balanse mellom norske obligasjoner og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. Konsernet kan sies å ha en høy konsentrasjon av gjeldsinstrumenter rettet mot norsk offentlig sektor, dog dette ikke impliserer konsentrasjonsrisiko i ordinær forstand siden motpartsrisikoen er minimal.

I noteinndelingen er det kun benyttet rating fra Standard & Poor's. KLP Konsern benytter seg også av rating fra Moody's Investor Services og

Fitch Ratings og alle tre er likestilte og som grunnlag for investeringer i rentepapirer. Tabellen viser eksponering mot ratingkategoriene som S&P benytter seg av, hvor AAA er tilknyttet papirer med høyest kredittverdighet. Uratet/non investement grade (NIG) gjelder i all hovedsak kommuner/fylkeskommuner, enkelte norske finansinstitusjoner og andre investeringer innen norsk finans. KLP Konsernet har strenge retningslinjer for investeringer i rentepapirer, som også gjelder for investeringer som faller inn under denne kategorien.

Linjene i noten er sammenfallende med balanseoppsettet. Unntakene er gjeldsinstrumenter til virkelig verdi som er delt opp i tre kategorier i noten og utlån som vist samlet i noten, men som befinner seg på to linjer i balansen (virkelig verdi og amortisert kost).

Geografisk uttrekk av gjeldsinstrumenter - Eksponering mot profilerte land i Eurosonen (PIIGS ²)					
31.12.2011	Anskaffelses-	Urealisert	Herav skyldes	Markeds-	Bokført verdi
Millioner kroner	kost	gevinst/tap	valuta	verdi	31.12.2011
Spania					
Rentepapirer som måles til virkelig verdi	176	-9	-3	167	167
Rentepapirer som måles til amortisert kost	813	-18	0	795	813
Sum Spania	988	-27	-3	962	980
Italia					
Rentepapirer som måles til virkelig verdi	422	-72	-22	349	349
Rentepapirer som måles til amortisert kost	3 587	-289	-31	3 298	3 556
Sum Italia	4 009	-361	-54	3 648	3 905
Sum	4 997	-388	-56	4 609	4 885

For Spania og Italia utgjør henholdsvis ren statsgjeld 167 millioner og 3647,7 millioner, og statsgaranterte papirer 794,6 millioner og 0 millioner (markedsverdi) pr 31.12.2011.

31.12.2011	Spania	Italia
Rating		
Moody's	A1	A2
Standard & Poor's	AA-	A
Fitch	AA-	A+

² Akronymet PIIGS viser til de antatt mest utsatte landene som følge av markedsuroen rundt statsgjelden i eurosonen og henviser til Portugal, Ireland, Italy, Greece, Spain.

Note 13 Kredittrisiko, forts.

31.12.2010	Anskaffelses- kost	Urealisert gevinst/tap	Herav skyldes valuta	Markeds- verdi	Bokført verdi 31.12.2010
Spania					
Rentepapirer som måles til virkelig verdi	95	-15	-2	80	80
Rentepapirer som måles til amortisert kost	813	5	0	818	813
Sum Spania	908	-10	-2	897	892
Italia					
Rentepapirer som måles til virkelig verdi	367	-33	-23	334	334
Rentepapirer som måles til amortisert kost	3 645	-60	-83	3 584	3 562
Sum Italia	4 012	-93	-106	3 919	3 897
Portugal					
Rentepapirer som måles til virkelig verdi	48	-4	-2	45	45
Sum Portugal	48	-4	-2	45	45
Sum	4 967	-108	-110	4 861	4 834

På Spania og Italia utgjør henholdsvis ren statsgjeld 79,7 millioner og 3918,7 millioner, og statsgaranterte papirer 817,6 millioner og 0 millioner (markedsverdi) pr 31.12.2010.

31.12.2010	Portugal	Spania	Italia
Rating			
Moody's	A1	Aa1	Aa2
Standard & Poor's	A-	AA	A+
Fitch	A+	AA+	AA-

Oversikten viser statsgjeld KLP konsernet har mot utvalgte land, samt rating. Landene i tabellen er valgt på bakgrunn av profilen de har oppnådd som utsatte økonomier i eurosonen, og i den pågående gjeldsuroen. Gjeldsuroen baserer seg i første rekke på frykten for mislighold av statsgjelden. I Hellas, landet hvor sannsynligheten for mislighold er høyest, har KLP konsernet ingen rentepapirer. KLP Konsernet har ingen statspapirer i Irland og Portugal per 31.12.2011. Papirene som er målt til amortisert kost, er ikke nedskrevet.

Utlånene er lagt separat i og med at de ikke inngår med samme ratingkategorier.

Premiefordringer og fordringer i forbindelse med reassurans

Millioner kroner	2011	2010
Premiefordringer	887	502
Nedskrivninger av premiefordringer	-2	-4
Fordringer på reassurandører	251	341
Nedskrivninger av fordringer på reassurandører	0	0
Sum	1 135	839

Konsernets premiefordringer er i hovedsak rettet mot offentlig sektor og kredittrisikoen vurderes som lav. Hovedbransjen kollektiv pensjon – offentlig er i tillegg tilknyttet Overføringsavtalen for offentlig sektor. Denne overføringsavtalen har en sikringsordning som skal bidra til å sikre pensjonsrettigheter opparbeidet hos arbeidsgivere som opphører eller som ikke betaler premie ved forfall etter nærmere regler. Konsernet kan således søke dekning for ubetalte krav i denne bransjen hos sikringsordningen dersom kravet faller innenfor sikringsordningens bestemmelser.

Konsernet reduserer kredittrisikoen på reassurans ved å benytte flere ulike reassurandører. Reassurandørens kredittverdighet blir vurdert ved avtaleinngåelse.

Note 14 Pantelån og andre utlån

	Kommuner og fylkeskom- muner	Statlige og kommuneide foretak ¹	Private or- ganisasjoner og foretak ²	Lønnstakere, trygdede etc.	Sum 31.12.2011	Sum 31.12.2010
Akershus	1 763	404	119	1 797	4 083	4 060
Aust-Agder	497	7	24	145	673	992
Buskerud	3 316	1 200	93	358	4 967	5 911
Finnmark	982	143	0	66	1 191	1 240
Hedmark	2 239	185	121	317	2 861	3 192
Hordaland	2 052	554	276	822	3 704	3 728
Møre og Romsdal	3 294	855	450	542	5 142	5 238
Nordland	2 934	339	50	340	3 663	3 540
Nord-Trøndelag	1 325	103	34	124	1 585	1 679
Oppland	1 225	105	39	205	1 573	1 575
Oslo	0	556	158	1 561	2 275	2 158
Rogaland	2 194	662	23	648	3 527	4 057
Sogn og Fjordane	1 487	81	82	58	1 709	1 842
Svalbard og Jan Mayen	29	36	0	1	66	71
Sør-Trøndelag	3 633	49	73	423	4 179	4 725
Telemark	602	84	117	216	1 020	884
Troms	1 605	301	147	335	2 387	2 464
Vest-Agder	654	453	11	179	1 298	1 199
Vestfold	2 871	236	85	686	3 879	3 736
Østfold	2 219	139	50	666	3 074	2 985
Ufordelt	298	1	0	50	349	443
Påløpte renter					339	294
Sum	35 219	6 491	1 953	9 541	53 543	56 014

Denne tabellen fordeler utlånene til KLP-konsern på fylke og sektor. Sektor er basert på sektorkodene fra Statistisk Sentralbyrå.

Millioner kroner	31.12.2011	31.12.2010
Individuelle nedskrivninger på utlån til amortisert kost		
Antall lån	11	8
Sum hovedstol før nedskrivninger	1,03	0,72
Nedskrivninger	-0,83	-0,69
Sum hovedstol etter nedskrivninger	0,20	0,03
Individuelle nedskrivninger		
Nedskrivning på individuelle utlån 01.01.	0,69	0,62
Periodens konstaterte tap hvor det tidligere er foretatt individuell nedskrivning	-0,09	0,16
Periodens nedskrivning på individuelle utlån	0,24	0,00
Periodens reversering av nedskrivning på individuelle utlån	-0,02	-0,09
Nedskrivning på individuelle utlån 31.12	0,83	0,69

Forfalte, ikke nedskrevne utlån

Millioner kroner	31.12.2011 Restgjeld	31.12.2010 Restgjeld
Forfalt		
30-90 dager	54	39
over 90 dager	76	113
Sum forfalte utlån	130	151

¹ Denne kategorien omfatter, foruten statlige og kommuneide foretak, også kommunal forretningsdrift

² Denne kategorien omfatter hovedsakelig private foretak med begrenset ansvar og organisasjoner uten profittmål

Antall er absolutte tall, beløp er gjengitt i millioner kroner. Misligholdte utlån gjelder utlån som måles til amortisert kost.

Konsernet har en utlånportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittrisiko og historisk svært lave tap. Konsernet yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til kommuner og lån med offentlige garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør rundt 8,7 milliarder kroner. Sektordiversifiseringen på utlån i konsernet er meget liten, da en meget høy andel av utlånene er rettet mot offentlig sektor. Konsentrasjons-risikoen dette antyder er likevel en lite reell risiko å hensynta, da utlånene omfattes av offentlig garanti, som innebærer en særdeles lav motpartsrisiko.

Note 15 Aksjer i tilknyttede selskaper

Millioner kroner	Kontor- og forretningsadresse	Eierandel %	Anskaffelses-kost	Bokført verdi 31.12.10	Tilgang/avgang	Resultat-andel ¹	Bokført verdi 31.12.11
Norsk Pensjon AS ¹	Hansteens gate 2 0253 Oslo	25 %	5,0	2,81	0,0	0,2	2,97
Fylkeshuset, Molde AS	Fylkeshuset, Julsundvn. 9, 6400 Molde	48 %	0,0	0,05	0,0	0,0	0,05
Sum aksjer i tilknyttede selskaper			5,0	2,85	0,0	0,2	3,02

Alle aksjer har lik stemmeandel.

Finansiell informasjon om tilknyttede selskaper

Millioner kroner	Eiendeler	Gjeld	Inntekt	Resultat
2011				
Norsk Pensjon AS ¹	15,3	1,7	10,4	1,7
Fylkeshuset, Molde AS	179,2	174,5	21,6	4,7
2010				
Norsk Pensjon AS ²	16,2	4,3	10,0	0,6
Fylkeshuset, Molde AS	148,0	142,0	17,4	0,0

¹ Resultatandel på Norsk Pensjon fra foregående år er ført på 2011. Resultatet for 2011 blir ført på 2012.

² KLP solgte én aksje i Norsk Pensjon AS i 2010 og har etter det en beholdning på 4 999 aksjer.

Note 16 Investeringseiendommer

Millioner kroner	2011	2010
Leieinntekter	1 711	1 571
Driftskostnader ¹	-297	-246
Valutaendringer	6	-26
Netto realisert gevinst/tap	49	17
Endring i virkelig verdi	410	1 591
Sum netto inntekter fra investeringseiendom	1 879	2 907

¹ Av totale driftskostnader utgjør totale reparasjoner og vedlikehold ca 62 mill., hvorav eiendommer som ikke genererte leieinntekter utgjør ca 2,5 millioner kroner (Biskop Gunnerus gt. som stod tom på slutten av 2010 og 2011).

Millioner kroner	2011	2010
Bokført verdi 01.01.	26 105	23 088
Tilgang som følge av kjøp	2 804	1 156
Tilgang som følge av reklassifisering	-73	413
Tilgang som følge av aktiveringer	211	69
Avgang som følge av salg	-731	-212
Netto opp/nedskrivning som følge av endring i virkelig verdi	410	1 591
Bokført verdi 31.12.	28 726	26 105

Forpliktelse etc.

Konsernet har en forpliktelse til å selge Solna Haga i Sverige dersom SAS velger å benytte seg av kjøpsopsjon som løper ut 2013. Solna Haga har en bokført verdi på NOK 979 millioner (SEK 1 125 millioner) pr 31.12.2011.

Note 17 Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån

Millioner kroner	Lånebeløp valuta	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2011	Forfall
Låneopptak				
Oktober 1997	JPY 9 500	554	742	Evigvarende
April 2006	EUR 300	2 372	2 401	Evigvarende
Sum ansvarlig lånekapital		2 926	3 143	
April 2004	JPY 15 000	984	1 145	Evigvarende
Sum fondsobligasjonslån		984	1 145	
Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån		3 911	4 288	

Millioner kroner	Lånebeløp valuta	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2010	Forfall
Låneopptak				
Oktober 1997	JPY 9 500	554	685	Evigvarende
April 2006	EUR 300	2 372	2 415	Evigvarende
Sum ansvarlig lånekapital		2 926	3 100	
April 2004	JPY 15 000	984	973	Evigvarende
Sum fondsobligasjonslån		984	973	
Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån		3 911	4 074	

JPY 9 500: Renten på lånet er fast 4,0 prosent p.a. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse lånet etter 20 år. Etter 30.10.2017 vil renten være den høyeste av fast 4,75 prosent p.a. og 6 mnd JPY-rente + 2,05 prosent p.a. I 2009 ble den eksisterende økonomiske sikringen, som bestod av et utlån med en tilhørende renteswap, erstattet av en ny motforretning bestående av to obligasjoner på 4,5 mrd. JPY og 5 mrd. JPY, fra henholdsvis Telia FRN og United Utilities. Denne motforretningen er vist samlet i tabellen nedenfor. KLP har ikke påberopt seg regnskapsmessig sikring for den økonomiske sikringen knyttet til dette innlånet.

EUR 300: Renten på lånet er fast 5,25 prosent p.a. frem til 11.04.2016, deretter endres den til en flytende rente fastsatt til 2,27 prosent over tre måneders EURIBOR. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse det til pari kurs den 11.04.2016. Lånet er valutasikret ved en tilsvarende plassering i EUR-denominerte obligasjoner som vist i tabellen nedenfor. KLP har ikke påberopt seg regnskapsmessig sikring for den økonomiske sikringen knyttet til dette innlånet. Sammensetningen av obligasjoner har blitt endret det siste året.

JPY 15 000: Renten på lånet er fast USD-rente på 5,07 prosent p.a. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse lånet 28.04.2034. Dersom KLP ikke benytter sin rett til innløsning i 2034, får lånet flytende rente. Kredittmarginen øker da med 1 prosentpoeng til 6 mnd JPY LIBOR-rente + margin på 3,30 prosent p.a. For å sikre rente- og valutarisikoen knyttet til lånet, er det inngått en kombinert rente- og valutaswap, der KLP betaler 3 mnd NIBOR-rente + margin på 2,65 prosent p.a og mottar USD-rente på 5,07 prosent p.a. Denne sikringsforretningen er vist i note 18.

Millioner kroner	Pålydende valuta	Anskaffelses-kost NOK	OIF renter	Urealisert valuta	Bokført verdi 31.12.2011	Forfall
Obligasjoner	JPY 9 500	635	2	102	739	2017
Obligasjoner ²	EUR 304	2 419	40	-77	2 382	2015/2016
Sum sikringsforretninger		3 055	42	25	3 121	

Millioner kroner	Pålydende valuta	Anskaffelses-kost NOK	OIF renter	Urealisert valuta	Bokført verdi 31.12.2010	Forfall
Obligasjoner	JPY 9 500	635	2	46	683	2017
Obligasjoner ²	EUR 304	2 445	34	-123	2 356	2015/2016
Sum sikringsforretninger		3 080	36	-77	3 039	

¹ Rentekostnader på de to ansvarlige lånene var 151,3 millioner kroner (147,9) og 41,8 millioner kroner (45,3) for fondsobligasjonslånet i 2011. Tall i parentes er 2010 tall.

² Ny sammensetning av obligasjoner gjennom 2011.

Note 18 Sikringsbokføring

31.12.2011			
Millioner kroner	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi
Sikringsobjekt			
Fondsobligasjonslån	-984	-161	-1 145
Sikringsinstrument			
Kombinert rente- og valutaswap	984	161	161
Sikringseffektivitet pr 31.12.2011		100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		100 %	
Sikringsobjekt			
Sikringsobjekt 1: Utlån fast rente i NOK	5 008	156	5 165
Sikringsobjekt 2: Obligasjon med fortrinnsrett i NOK	2 750	-64	2 686
Sikringsinstrument			
Sikringsinstrument 1: Renteswap utlån fast rente i NOK	4 994	-168	4 825
Sikringsinstrument 2: Renteswap innlån i NOK	2 750	70	2 820
Sikringsforhold 1:			
Sikringseffektivitet pr 31.12.2011		-93 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		-93 %	
Sikringsforhold 2:			
Sikringseffektivitet pr 31.12.2011		-91 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		-91 %	
31.12.2010			
Millioner kroner	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi
Sikringsobjekt			
Fondsobligasjonslån	-984	11	-973
Sikringsinstrument			
Kombinert rente- og valutaswap	984	-11	-11
Sikringseffektivitet pr 31.12.2010		100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		100 %	
Sikringsobjekt			
10 års fastrente innlån med kupong 4,6 %	-250	-4,9	-255
Sikringsinstrument			
Renteswap	250	5,1	5
Sikringseffektivitet pr. 31.12.2010		96 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		96 %	

Noten viser de finansielle instrumentene i konsernet som sikringsbokføres, med tilhørende sikringsinstrument.

Fondsobligasjon i utenlandsk valuta med fast rente

Fondsobligasjonslånet er sikret mot endringer i rente- og valutakurser ved kjøp av en kombinert rente- og valutaswap. Sikringen er regnskapsført etter reglene om virkelig verdisikring. I praksis innebærer sikringen bytte av valuta betingelser (15 milliarder JPY mot 0,984 milliarder NOK) og rentebetingelser (fast rente på 5,07 % mot NIBOR + 2,6475 %) på henholdsvis innlånet og den kombinerte rente- og valutaswapen. Sikringseffektiviteten måles ved å se på endring i virkelig verdi på sikringsobjekt og sikringsinstrumentet.

Sikringseffektiviteten blir vurdert retrospektivt hver måned og den vurderes som effektiv hvis endringen i virkelig verdi mellom sikringsobjekt og sikringsinstrument samsvarer med intervallet 80 % til 125 %.

Obligasjon med fortrinnsrett (OMF) med fast rente

Sikringsinstrumentet er renteswap der konsernet betaler flytende og mottar fast. Sikringen er regnskapsført etter reglene om virkelig verdisikring og formålet med denne sikringen er å sikre renterisikoen på innlånet. Sikringsobjektet og sikringsinstrumentet er inngått på samme vilkår. Hovedstol, rente, løpetid og rentedatoer er identiske. Sikringseffektiviteten blir målt ved å sammenligne akkumulert verdiendring på sikringsinstrumentet mot akkumulert verdiendring på sikringsobjektet.

Note 18 Sikringsbokføring, forts.

Sikringseffektiviteten blir vurdert retrospektivt og den vurderes som effektiv hvis endringen i virkelig verdi mellom sikringsobjekt og sikringsinstrument samsvarer med intervallet 80 % til 125 %.

Utlån med fast rente

Sikringen av utlånet er gjort ved en renteswap der konsernet betaler flytende og mottar fast. Sikringen er regnskapsført etter reglene om virkelig verdi sikring, og formålet med denne sikringen er å sikre renterisikoen på utlånet. Sikringsobjektet og sikringsinstrumentet er inngått på samme vilkår. Sikringseffektiviteten blir målt ved å sammenligne akkumulert verdiendring på sikringsinstrumentet mot akkumulert verdiendring på sikringsobjektet.

Sikringseffektiviteten blir vurdert retrospektivt og den vurderes som effektiv hvis endringen i virkelig verdi mellom sikringsobjekt og sikringsinstrument samsvarer med intervallet 80 % til 125 %.

Generelt

Virkelig verdi sikring innebærer at den sikrede verdiutviklingen på sikringsobjektet regnskapsføres over resultatet. Tilsvarende regnskapsføres verdien- dringen på sikringsinstrumentet over resultatet.

Ettersom verdiutviklingen på sikringsobjektet og sikringsinstrumentet er tilnærmet 100 % negativt korrelert på fondsobligasjonslånet, og sikringen av inn- og utlånet i bankvirksomheten har en meget høy sikringseffektivitet, vil resultateffekten bli meget liten på de tre tilfellene av sikringsbokføring. Se også note 2 for nærmere omtale av regnskapsmessig sikringsbokføring.

Note 19 Finansiell gjeld

Millioner kroner	Pålydende i NOK	Valuta	Rente	Forfall	Bokført verdi 31.12.2011	Bokført verdi 31.12.2010
Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån						
Evigvarende ansvarlig lån						
Kommunal Landspensjonskasse	2 372	EUR	Fast	Evigvarende	2 402	2 415
Kommunal Landspensjonskasse	554	JPY	Fast	Evigvarende	742	685
Fondsobligasjonslån						
Kommunal Landspensjonskasse	984	JPY	Fast	Evigvarende	1 145	973
Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån	3 910				4 288	4 074
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer						
Obligasjoner med fortrinnsrett						
KLP Kommunekreditt		NOK	Flytende	2011		3 000
KLP Kommunekreditt	5 900	NOK	Flytende	2012	5 900	1 500
KLP Kommunekreditt	1 095	SEK	Flytende	2013	1 095	0
KLP Kommunekreditt	4 000	NOK	Flytende	2013	4 000	1 000
KLP Kommunekreditt	4 000	NOK	Flytende	2014	4 000	0
KLP Kommunekreditt	4 300	NOK	Flytende	2015	4 300	3 500
KLP Kommunekreditt	2 000	NOK	Fast	2015	2 000	0
KLP Kommunekreditt	750	NOK	Fast	2020	750	250
Verdijusteringer og påløpte renter					107	0
Sum obligasjoner med fortrinnsrett	22 045				22 152	9 250
Gjeld til kredittinstitusjoner						
KLP Kreditt		NOK	Flytende	2011		12 958
KLP Banken	1 000	NOK	Fast	2012	1 006	
Kommunal Landspensjonskasse	392	NOK/ EUR/USD	Flytende	2012	392	330
Sum gjeld til kredittinstitusjoner	1 392				1 398	13 287
Gjeld til og innskudd fra kunder ¹						
Privat	1 809	NOK			1 809	905
Næring	31	NOK			31	121
Sum gjeld til og innskudd fra kunder	1 840				1 840	1 026
Sum finansiell gjeld	29 187				29 680	27 636

¹ Det er ikke kontraktfestet forfall på innskudd

Noten viser finansiell gjeld konsernet har ved periodeslutt.

De angitte selskapene er utstedere av den finansielle gjelden som er beskrevet. Innskudd hører inn under KLP Banken AS.

Note 20 Skatt

Millioner kroner	2011	2010
Regnskapsmessig resultat før skatt	653	569
Forskjeller mellom regnskapsmessig- og skattemessig resultat:		
Tilbakeføring av verdireduksjon finansielle eiendeler	5 298	518
Tilbakeføring av verdøkning finansielle eiendeler	-4 964	-6 097
Tilbakeføring av verdøkning eiendommer	-472	-1 634
Regnskapsmessig tap ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	1 817	1 302
Regnskapsmessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	-1 239	-1 293
Skattemessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	60	25
Skattemessig tap ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	0	-1
Reversering av tidligere års nedskrvn. på aksjer mv som er inntektsført	-5	-5
Tilbakeføring av 3 % skattefrie inntekter etter fritaksmetoden	2	11
Andel av skattemessige inntekter i deltagerlignede selskaper	32	80
Andel av regnskapsmessige inntekter i deltagerlignede selskaper	0	0
Andre permanente forskjeller	-213	-113
Opplysning av adm.avsetning 01.01.2011	-85	0
Endring i prinsipp vedrørende verdiendring eiendommer	0	7 381
Endring i forskjeller som påvirker forholdet mellom regnskapsmessig og skattemessig inntekt	-81	-765
Skattemessig resultat	803	-23
Avgitt/Mottatt konsernbidrag med skattemessig effekt	0	0
Årets over-/underskudd overføres til fremførbart underskudd	803	-23
Fremførbart underskudd fra tidligere år	-9 526	-9 504
Årets endring i fremførbart underskudd	803	-23
Sum fremførbart underskudd og godtgjørelse pr 31.12.	-8 723	-9 526

Ubenyttet godtgjørelse fra tidligere år kan bare benyttes i ti år. Selskapet benyttet ingenting i 2011 og det er mindre trolig at selskapet vil få anledning til å benytte resterende godtgjørelse før den utløper.

Avstemming av grunnlag for utsatt skatt	31.12.2011	31.12.2010
Skatteøkende midlertidige forskjeller:		
Driftsmidler	33	55
Bygninger og andre faste eiendommer	7 655	7 381
Langsiktige fordringer	286	83
Risikoutjevningfond	435	265
Verdipapirer	4 922	4 488
Andeler i deltakerlignende selskaper	48	30
Utlån til kunder og kredittforetak	104	64
Andre forskjeller	7	0
Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	13 491	12 366
Skattereduserende midlertidige forskjeller:		
Gevinst- og tapskonto	-585	-526
Driftsmidler	-1	-1
Pensjonsforpliktelse	-592	-600
Andre forpliktelser	-2	0
Verdipapirer	-82	-214
Ubenyttet godtgjørelse aksjeutbytte	-238	-513
Andre forskjeller	-9	-9
Sum skattereduserende midlertidige forskjeller	-1 509	-1 862
Netto midlertidige forskjeller	11 982	10 504
Fremførbart underskudd	-15 799	-16 827
Grunnlag for utsatt skatt	-3 817	-6 323
28 % utsatt skattefordel	-1 069	-1 770
Nedvurdering av utsatt skattefordel	1 024	1 750
Balanseført utsatt skatt/-skattefordel	-45	-21
Resultatført endring av utsatt skatt	-24	-21

Skattemessig effekt knyttet til poster i utvidet resultat er 0 kroner.

Note 21 Forsikringstekniske forhold

Premier, erstatninger og endring i forsikringsmessige avsetninger pr bransje

Millioner kroner	Premieinntekter for egen regning		Erstatninger for egen regning		Endring i forsikringsmessige avsetninger før resultatfordeling	
	2011	2010	2011	2010	2011	2010
Livsforsikring						
Kollektiv pensjon - Offentlig	21 543	20 114	9 890	9 896	17 011	15 217
Kollektiv pensjon - Privat	295	150	30	17	276	148
Gruppeliv	146	166	143	184	1	6
Skadeforsikring						
Næringsbetonte forsikringer	444	423	379	432	-4	26
Privatbetonte forsikringer	104	65	94	57	7	6
Naturskadeforsikringer	41	41	80	27		
Sum	22 574	20 959	10 616	10 613	17 291	15 402

Forsikringsforpliktelser pr bransje

Millioner kroner	Sum		Endring i 2011
	31.12.2011	31.12.2010	
Kollektiv pensjon - Ytelsesbasert	244 086	227 966	16 120
Kollektiv pensjon - Innskuddsbasert	198	126	72
Skadeforsikring	2 567	2 632	-65
Sum forsikringsmessige avsetninger	246 850	230 724	16 126

Forsikringsforpliktelser i livsforsikring pr bransjer

Millioner kroner	Kollektiv pensjon - offentlig		Kollektiv pensjon - privat		Gruppeliv	Sum		Endring i 2011
	Ytelsesbasert med årlig avkastningsgaranti	Ytelsesbasert med flerårig avkastningsgaranti	Ytelsesbasert med årlig avkastningsgaranti	Innskuddsbasert med investeringsvalg		31.12.2011	31.12.2010	
Premiereserve	221 976	1 275	605	195	7	224 058	206 836	17 222
Tilleggsavsetning	12 234	85	25			12 344	10 179	2 165
Kursreguleringsfond	4 958		0			4 958	7 463	-2 505
Premiefond, pensjonistenes overskuddsfond og innskuddsfond	2 801	28	16	3		2 848	3 528	-680
Erstatningsavsetning			0		69	69	79	-10
Bufferavsetning		7				7	7	0
Sum forsikringsforpliktelser livsforsikring 31.12.2011	241 969	1 394	646	198	76	244 283	228 092	16 192
Sum forsikringsforpliktelser livsforsikring 31.12.2010	227 175	273	433	126	85	228 092		

Forsikringsmessige avsetninger i skadeforsikring pr bransje

Millioner kroner	Næringsbetonte forsikringer	Privatbetonte forsikringer	Naturskade og andre pool-ordninger	Sum		Endring 2011
				31.12.2011	31.12.2010	
Premieavsetning	69	64	7	140	134	6
Finanstilsynets minstekrav	69	64	7	140	134	6
Erstatningsavsetning	1 842	68	53	1 963	2 043	-79
Finanstilsynets minstekrav	1 559	54	53	1 665	1 759	-93
Sikkerhetsavsetning	437	26	1	464	456	8
Finanstilsynets minstekrav	197	26	1	224	236	-12
Sum forsikringsmessige avsetninger skadeforsikring 31.12.2011	2 348	158	61	2 567	2 632	-65
Sum forsikringsmessige avsetninger skadeforsikring 31.12.2010	2 506	107	19	2 632		

Note 21 Forsikringstekniske forhold forts.

Endringer i forsikringsforpliktelser i livsforsikring								
Millioner kroner	Premie- reserve	Tilleggs- avsetning	Kursreguler- ingsfond	Premie- og innskudds- fond	Buffer- avsetning	Erstatnings- avsetning	Sum	
							2011	2010
Inngående balanse	206 836	10 179	7 463	3 528	7	79	228 092	204 875
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser								
Netto resultatførte avsetninger	17 208	2 153	-2 505	85	0	-10	16 931	22 516
Overskudd på avkastningsresultatet	7	4	0	1 135	0	0	1 146	2 206
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	2	0	0	154	0	0	156	190
Annen tilordning av overskudd	1	0	0	164	0	0	164	195
Sum resultatførte endringer	17 218	2 157	-2 505	1 537	0	-10	18 398	25 107
Overføringer mellom fond/disp. til premiebetaling								
Til/fra fond ved flytteavregning	3	8		-2 254			-2 242	-1 891
Sum ikke resultatførte endringer	3	8		-2 218	0		-2 206	-1 889
Sum endringer i forsikringsforpliktelser	17 221	2 166	-2 505	-680	0	-10	16 192	23 218
Sum forsikringsforpliktelser 31.12.2011	224 058	12 344	4 958	2 848	7	69	244 283	228 092
Sum forsikringsforpliktelser 31.12.2010	206 836	10 179	7 463	3 528	7	79	228 092	
Resultatanalyse								
Millioner kroner				Kollektiv pensjon - Offentlig	Kollektiv pensjon - Privat	Gruppeliv	Sum	
				2011	2010		2011	2010
Resultat til forsikringskunder								
Avkastningsresultat				3 275	14	0	3 288	4 305
Risikoresultat ekskl. fortjenesteelement - kundeandel				154	2		156	161
Andre resultatelement				165			165	195
Sum resultat til forsikringskunder				3 594	16	0	3 610	4 661
Oppreservering på grunn av lengre levetid								
Overført til tilleggsavsetninger					10		10	0
Avsatt til kundenes premiefond				2 143	4		2 147	2 074
Sum disponert resultat til kunder				3 594	16	0	3 610	4 661
Resultat til forsikringsgiver								
Andel av avkastningsresultat				12	0		12	13
Risikoresultat ekskl. fortjenesteelement				154	0	-3	151	-26
Administrasjonsresultat				55	-28	7	33	59
Vederlag for rentegaranti og fortjeneste- element				212	2		214	185
Andre resultatelementer				-165			-165	-191
Resultat til forsikringsgiver (teknisk resultat i livsforsikring)				268	-26	3	245	40

Note 21 Forsikringstekniske forhold forts.

Flytting og nytegning i livsforsikring							
Millioner kroner	Kollektiv pensjon - Offentlig		Kollektiv pensjon - Privat				
	Ytelsesbasert	Ytelsesbasert	Ytelsesbasert	Innskuddsbasert			
	2011	2010	2011	2010	2011	2010	
Tilflyttede midler							
Premiereserve	112	54	173	26	22	72	
Tilleggsavsetning	16	0	7	1	0	0	
Mottatte midler ført over resultatet	127	54	180	27	22	72	
Premiefond	31	11	7	2	2	3	
Sum mottatte midler	158	65	187	28	24	75	
Antall kontrakter	10	9	18	12	65	717	
Fraflyttede midler							
Premiereserve	282	1 289	10	3	3	5	
Tilleggsavsetning	13	100	0	0	0	0	
Kursreserver	16	0	0	0	0	0	
Avgitte midler ført over resultatet	310	1 389	10	3	3	5	
Premiefond	4	14	0	0	0	0	
Sum avgitte midler	314	1 403	10	3	3	5	
Antall kontrakter	13	35	2	2	11	60	
Nytegning							
Millioner kroner	Kollektiv pensjon - Offentlig ²		Kollektiv pensjon - Privat				
	Ytelsesbasert	Ytelsesbasert	Ytelsesbasert	Gruppeliv			
	2011	2010	2011	2010	2011	2010	
Premievolum	41	26	9	4	14	12	
Antall kontrakter	80	81	6	2	175	98	

Note 22 Driftsmidler

Millioner kroner	Eiendom til eget bruk	Transportmidler	Maskiner/Inventar	2011	Eiendom til eget bruk	Transportmidler	Maskiner/Inventar	2010
Bokført verdi 01.01.	870	5	84	959	403	6	41	450
Anskaffelseskost 01.01.	883	12	209	1 104	377	11	152	540
Akkumulert avskrivninger tidligere år	-36	-7	-125	-168	-21	-6	-111	-138
Akkumulert verdiregulering tidligere år	23	0	0	23	48	0	0	48
Tilgang	0	1	16	17	851	1	57	909
Eiendeler holdt for salg	0	-1	-2	-3	0	0	0	0
Kjøp ifbm virksomhetsoverdragelse	0	0	0	0	0	0	0	0
Verdireguleringer	92	0	0	92	43	0	0	43
Tap ved verdifall	0	0	0	0	0	0	0	0
Avskrivninger	-18	-1	-15	-34	-14	-2	-14	-30
Reklassifisert til investeringseiendom	0	0	0	0	-413	0	0	-413
Andre endringer	0	0	10	10	0	0	0	0
Anskaffelseskost 31.12.	883	12	223	1 118	883	12	209	1 104
Akkumulert avskrivninger 31.12.	-54	-9	-140	-202	-36	-7	-125	-168
Akkumulert verdiregulering 31.12.	114	0	0	114	23	0	0	23
Bokført verdi 31.12.	944	3	94	1 041	870	5	84	959
Økonomisk levetid	50 år	5 år	3 - 5 år					
Avskrivningsplan	Lineært	Saldo/ Lineært	Saldo/ Lineært					

Note 23 Kapitalstyring og kapitaldekning

Millioner kroner	31.12.2011	31.12.2010
Innskutt egenkapital	6 217	5 628
Opptjent egenkapital	5 847	5 186
Sum egenkapital	12 064	10 814
Fondsobligasjon	1 145	984
Immaterielle aktiva	-344	-366
Risikoutjevningfond	-431	-265
Urealiserte kursendringer på selskapsporteføljen	-133	-174
Reassuransesetning	-11	-14
Fradrag for investeringer i andre finansinstitusjoner	-3	-3
Annen egenkapital	-401	-371
Overskuddsfond	-19	-49
Justering av egenkapital på konsernnivå	-117	-17
Kjernekapital	11 751	10 539
Evigvarende ansvarlig kapital	3 032	3 020
Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	-3	-3
Tilleggskapital	3 028	3 017
Netto ansvarlig kapital	14 780	13 556

Eiendeler og poster utenom balansen fordelt på risikovekter ¹	31.12.2011		31.12.2010	
	Uvektet beløp	Vektet beløp	Uvektet beløp	Vektet beløp
Rentepapirer	50 603	0 %	49 689	0 %
Obligasjoner med fortrinnsrett	17 089	10 %	3 694	10 %
Rentepapirer, utlån, bankinnskudd og rentefond	94 718	20 %	103 538	20 %
Utlån med pant i bolig	9 100	35 %	8 908	35 %
Rentefond	16 465	50 %	16 243	50 %
Aksjer, aksjefond og rentepapirer	99 100	100 %	85 333	100 %
Private Equity	3 626	150 %	2 719	150 %
Andel investeringsvalg ²	198	25	120	16
Sum vektete eiendeler i balansen		136 634		121 743
Derivater og betingede forpliktelser	48 971	3 113	48 937	2 359
Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner		-6		-7
Fradrag urealiserte gevinster på finansielle investeringer		-4 022		-5 757
Risikovektet beregningsgrunnlag		135 718		118 338
Kapitaldekning		10,9 %		11,5 %
Kjernekapitaldekning		8,7 %		8,9 %

¹ Beskrivelsen gitt på hver av satsene er gitt på bakgrunn av de eiendelene som utgjør majoriteten av grunnlaget for vekting² Andel i investeringsvalg er de av eiendelene i KLP Bedriftspensjon som inngår i investeringsvalgporteføljen og vektet 1/5 av ordinær vekting.

Note 23 Kapitalstyring og kapitaldekning, forts.

Konsernets morselskap er et gjensidig eiet livsforsikringselskap hvor det overordnede målet er å forvalte den kapitalen medlemmene har plassert i selskapet enten som eier (egenkapital) eller som pensjonskunde (pensjonsfond) best mulig innenfor virksomhetens risikoevne.

Livsforsikringsvirksomhet er underlagt egen forskrift som setter krav til kapitalforvaltningen, og som gir plasseringsbegrensninger i forvaltningen av pensjonskundernes midler. Innenfor forskriftens handlingsrom utformes konsernets forvaltningsstrategi av pensjonskundernes midler. Det defineres hvilke investeringsområder (aktivaklasser) som kapitalen plasseres i. De ulike aktivaklassene har ulike egenskaper og risikoprofil, og andelen som investeres i de ulike aktivaklassene justeres løpende gitt virksomhetens risikoevne og risikoappetitt. Dette overvåkes og rapporteres på daglig basis. Foruten grunnleggende diversifisering av kundernes midler har selskapet en langsiktig investeringsstrategi hvor risikotagningen til en hver tid er tilpasset selskapets risikobærende evne.

Den risikobærende evnen bygger på at risikoen skal korrelere med selskapets finansielle buffere og evnen til å tåle uforutsette negative bevegelser.

For mer informasjon rundt kapital- og risikostyring henvises det til note 9 Risikostyring.

Konsernet driver også annen virksomhet hvor det stilles regulatoriske krav til kapitalforvaltning. Dette er i hovedsak skadeforsikring og bankvirksomhet. Disse virksomhetene drives gjennom heleide datterselskaper, og må oppfylle regulatoriske soliditetskrav på selskapsnivå.

Skadeforsikringsvirksomhet er på samme måte som livsforsikring underlagt egen forskrift som stiller krav til kapitalforvaltningen. På samme måte som for livsforsikring defineres ulike investeringsområder (aktivaklasser) som kapitalen plasseres i. Andelen som investeres i de ulike aktivaklassene tilpasses virksomhetens definerte risikoevne og risikoappetitt.

Bankvirksomheten drives innenfor en tydelig definert målgruppe for plassering av utlån for å oppnå ønsket nivå på sikkerhet og garantier for plasseringene.

Virksomhetene må oppfylle myndighetsfastsatte krav til kapitaldekning og kjernekapitaldekning på konsolidert nivå. Kapitaldekningsreglene bygger på at sannsynligheten for at en finansinstitusjon eller et verdipapirforetak ikke skal klare å oppfylle sine betalingsforpliktelser vil være stigende med gjeldsgraden. Hovedkomponentene består av netto ansvarlig kapital sett i forhold til en balanse justert for antatt motpartsrisiko.

Kapitaldekningen er en pliktig rapportering som rapporteres kvartalsvis på selskapsnivå og halvårlig på konsolidert nivå.

Kjernekapital

Innskutt og opptjent egenkapital inngår som den mest betydelige delen av kjernekapitalen. På generelt grunnlag kan det sies at andre poster, som regnskapsmessig inngår som egenkapital, men som har begrenset tapsabsorbasjon blir trukket ut av kjernekapitalen (se over for detaljer). Fondsobligasjoner inngår som kjernekapital med maksimum 15 prosent av øvrig kjernekapital. Eventuelt overskytende teller som tilleggskapital. Immaterielle eiendeler blir trukket ut av kjernekapitalen. Urealiserte kursendringer i selskapsporteføljen kommer som fradrag når resultat på selskap er inkludert.

Tilleggskapital

Ansvarlig lån i utenlandsk valuta verdsettes til laveste kurs av dagskurs på beregningstidspunktet og valutakursen på opptakstidspunktet, bortsett fra det ansvarlige lånet i japanske yen (JPY). På dette benyttes, istedenfor opptakstidspunkt, valutakurs pr. 29.10.2001, tidspunkt for søknad til daverende Kredittilsynet om å legge endret valutakurs til grunn. Fondsobligasjonslånet faller også under laveste verdis prinsipp.

Frdrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner blir fordelt 50/50 på kjernekapital og tilleggskapital etter § 7 i forskriften om beregning av ansvarlig kapital.

Myndighetenes krav til minimum kapitaldekning er fastsatt til 8 prosent for forsikringselskaper som for andre finansinstitusjoner.

Note 24 Immaterielle eiendeler

Millioner kroner	IT-systemer	Andre	2011	IT-systemer	Andre	2010
Bokført verdi 01.01.	350	16	366	364	16	380
Anskaffelseskost 01.01.	654	16	669	543	16	559
Total tilgang	82	0	82	112	0	112
herav internt opparbeidet	17	0	17	18	0	18
herav kjøpt	65	0	65	93	0	93
Kostnadsført eiendel	0	0	0	0	0	0
Anskaffelseskost 31.12.	735	16	751	655	16	671
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger tidligere år	-304	0	-304	-179	0	-179
Årets ordinære avskrivninger	-67	0	-67	-61	0	-61
Nedskrivning ¹	-37	0	-37	-65	0	-65
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger 31.12.	-407	0	-407	-305	0	-305
Bokført verdi 31.12.	328	16	344	350	16	366

Avskrivningstid 3 til 10 år 3 til 10 år

1) Ved utgangen av 2011 ble det identifisert tre aktiverte IT-systemer hvor bokført verdi oversteg antatt gjenvinnbart beløp. Antatt gjenvinnbart beløp er beregnet ved å estimere framtidig inntjening med bokført verdi. Dette resulterte i følgende vurdering:

Millioner kroner	31.12.2011	31.12.2010
Bokført verdi før nedskrivning	92	155
Gjenvinnbart beløp	56	90
Nedskrivning	37	65

Nedskrivningen inngår som en del av driftskostnadene i resultatoppstillingen.

Note 25 Solvensmargin

Millioner kroner	2011	2010	2009
Solvensmarginkrav			
Livsforsikring	8 747	8 201	7 610
Skadeforsikring	127	127	127
Samlet solvensmarginkrav	8 874	8 328	7 737
Solvenskapital			
Ansvarlig kapital	14 780	13 556	12 532
Annen solvensmargin kapital livsforsikring	6 390	5 224	4 200
Annen solvensmargin kapital skadeforsikring	372	355	339
Samlet solvenskapital	21 541	19 134	17 071
Solvensmargindekning	242,7 %	229,7 %	220,7 %

Solvensmargin for livsforsikringselskapene Kommunal Landspensjonskasse og KLP Bedriftspensjon AS er beregnet i henhold til forskrift 19. mai 1995 nr. 481 om beregning av solvensmarginkrav og solvensmargin kapital for norske livsforsikringselskaper kapittel 2. Solvensmargin for KLP Skadeforsikring AS er beregnet i henhold til forskrift 19. mai 1995 nr. 482 om beregning av solvensmarginkrav og solvensmargin kapital for norske skadeforsikringselskaper og gjenforsikringselskaper kapittel 2.

Note 26 Kapitalavkastning for livsforsikringselskaper

Avkastning I = Bokført avkastning.

Avkastning II = Verdijustert avkastning. Dette er den bokførte avkastning +/- urealiserte verdiendringer som føres mot kursreguleringsfond

Kommunal Landspensjonskasse	2011	2010	2009	2008	2007
Prosent					
Kollektivporteføljen totalt					
Avkastning I - Bokført	4,5	5,1	6,4	1,0	7,5
Avkastning II - Verdijustert	3,2	7,5	7,7	-3,0	6,7
Kollektivporteføljens underporteføljer					
Balansert portefølje 1					
Avkastning I - Bokført	4,5	5,1	6,1	0,9	ikke aktuell
Avkastning II - Verdijustert	3,2	7,5	7,4	-3,1	ikke aktuell
Balansert portefølje 2					
Avkastning I - Bokført	4,5	5,1	7,0	1,1	ikke aktuell
Avkastning II - Verdijustert	3,3	7,5	8,2	-2,8	ikke aktuell
Offensiv portefølje					
Avkastning I - Bokført	ikke aktuell	5,4	6,8	2,7	ikke aktuell
Avkastning II - Verdijustert	ikke aktuell	7,9	8,0	-2,3	ikke aktuell
Investeringsvalgporteføljen	2,2	8,6	9,2	ikke aktuell	ikke aktuell
Selskapsporteføljen	4,2	5,2	6,7	4,0	ikke aktuell

Til og med 2007 ble kundemidler og selskapsmidler forvaltet i samme portefølje. I 2011 ble ingen midler forvaltet i underportefølje Offensiv. Investeringsvalgporteføljen ble etablert 01.01.2009 for pensjonskunder i KLP med flerårig rentegaranti og særskilt investeringsportefølje.

KLP Bedriftspensjon AS	2011	2010	2009	2008	2007
Prosent					
Kollektivporteføljen					
Avkastning I - Bokført	6,3	6,0	7,1	1,1	ikke aktuell
Avkastning II - Verdijustert	3,7	8,3	8,3	-2,3	ikke aktuell
Investeringsvalgporteføljen	0,2	9,3	23,3	-21,3	ikke aktuell
Selskapsporteføljen	4,8	5,0	8,4	-0,8	ikke aktuell

Avtaler knyttet til ytelsesbasert foretakspensjon ble etablert i KLP Bedriftspensjon AS 01.01.2008 ved virksomhetsoverdragelse fra morselskapet. Det er ingen underporteføljer i denne kollektivporteføljen. Investeringsvalgporteføljen i KLP Bedriftspensjon AS gjelder innskuddspensjon.

Note 27 Pensjonsansvar egne ansatte

Hoveddelen av pensjonsansvaret er dekket gjennom KLP's Fellesordning for kommuner og bedrifter («Fellesordningen»). Selskapet tilbyr også pensjonsordning utover Fellesordningen. Denne forpliktelsen dekkes over driften. Fellesordningen er en ytelsesbasert pensjonsordning som tilfredsstiller kravene om obligatorisk tjenestepensjon (OTP). Selskapet har AFP-ordning.

Den regnskapsmessige behandling av pensjonsforpliktelser er nærmere beskrevet i note 2.

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2011	2010
Pensjonskostnader				
Nåverdi av årets opptjening	79	9	88	86
Rentekostnad	37	5	42	41
Brutto pensjonskostnad	116	13	130	127
Forventet avkastning	-31	0	-31	-29
Administrasjonskostnad/Rentegaranti	3	0	3	3
Netto pensjonskostnad inkludert administrasjonskostnad	89	13	102	102
Arbeidsgiveravgift netto pensjonskostnad inkludert administrasjonskostnad	13	2	14	14
Resultatført planendring	0	0	0	-73
Resultatført pensjonskostnad inkludert arbeidsgiveravgift	101	15	116	42

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2011	2010
Pensjonsforpliktelser 31.12				
Brutto påløpt forpliktelse	1 141	138	1 280	980
Pensjonsmidler	622	7	629	555
Netto pensjonsforpliktelser/ -midler før arbeidsgiveravgift	520	131	651	424
Arbeidsgiveravgift	73	19	92	60
Netto forpliktelse inkludert arbeidsgiveravgift	593	150	743	484
Ikke resultatført aktuarielt tap/gevinst eksklusiv arbeidsgiveravgift	-176	-21	-197	-7
Ikke resultatført aktuarielt tap/gevinst arbeidsgiveravgift	-25	-3	-28	-1
Balanseført netto forpliktelse/ -midler inkludert arbeidsgiveravgift	392	126	518	476

	31.12. 2011	31.12. 2010
Antall		
Medlemstatus («Fellesordningen»)		
Antall aktive	770	728
Antall oppsatte (tidligere ansatte med oppsatte rettigheter)	214	201
Antall pensjoner	161	154

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2011	2010
Utviklingen av ikke-resultatført aktuariell gevinst/tap				
Ikke resultatført aktuarielt gevinst/tap IB	-3	-5	-8	25
Aktuarielt gevinst/tap midler	2	0	1	0
Aktuarielt gevinst/tap forpliktelse	-176	-16	-192	-29
Aga på avvik	-25	-2	-27	-4
Ikke resultatført aktuarielt gevinst/tap UB	-201	-24	-225	-8

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2011	2010
Endring i pensjonsmidler				
Brutto pensjonsmidler bokført verdi 01.01.	560	7	567	492
Pensjonsavtale omgjort til fripoliser i KLP Kreditt AS	-14	0	-14	-14
Forventet avkastning	31	0	31	29
Aktuarielle tap/gevinster	2	0	1	0
Administrasjonskostnad/rentegaranti	-3	0	-3	-3
Overtakelser/oppkjøp	0	0	0	0
Innbetalt premie/tilskudd (inkludert administrasjonskostnader)	61	4	65	67
Utbetalinger	-14	-4	-18	-16
Brutto pensjonsmidler bokført verdi 31.12.	622	7	629	555

Note 27 Pensjonsansvar egne ansatte (forts.)

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2011	2010
Endring i pensjonsforpliktelser				
Brutto pensjonsforpliktelser bokført verdi 01.01.	882	113	995	921
Pensjonsavtale omgjort til fripoliser i KLP Kreditt AS	-18	0	-18	-18
Planendring	0	0	0	-64
Brutto pensjonsforpliktelser IB etter planendring	864	113	977	839
Nåverdi av årets opptjening	79	9	88	86
Rentekostnad	37	5	42	41
Aktuarielle tap/gevinster	176	16	192	29
Utbetalinger	-14	-4	-18	-16
Brutto pensjonsforpliktelser bokført verdi 31.12.	1 141	138	1 280	980

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2011	2010
Pensjonsordningens over-/ underfinansiering				
Nåverdien av den ytelsesbaserte pensjonsforpliktelsen	1 141	138	1 280	980
Virkelig verdi av pensjonseiendelene	-622	-7	-629	-555
Netto pensjonsforpliktelse	520	131	651	424

Millioner kroner	31.12.2010	31.12.2009	31.12.2008	31.12.2007
Pensjonsordningens over-/ underfinansiering siste 4 år				
Nåverdien av den ytelsesbaserte pensjonsforpliktelsen	980	921	818	683
Virkelig verdi av pensjonseiendelene	-555	-492	-400	-362
Netto pensjonsforpliktelse	424	429	418	321

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2011	2010
Avkastning på pensjonsmidlene				
Forventet avkastning på pensjonsmidlene	31	0	31	29
Aktuarielt tap/gevinst på pensjonsmidlene	2	0	1	0
Faktisk avkastning på pensjonsmidlene	32	0	32	29

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2011	2010
Planendringer i perioden				
Planendringer i perioden	0	0	0	-64
Aga på planendring	0	0	0	-9
Resultatført planendringer i perioden	0	0	0	73
Ikke resultatført planendring UB	0	0	0	0

Prosent	31.12.2011	31.12.2010
Økonomiske forutsetninger for resultatet (felles for alle pensjonsordningene)		
Diskonteringsrente	4,00 %	4,50 %
Lønnsvekst	4,00 %	4,50 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)	3,75 %	4,25 %
Pensjonsregulering	2,97 %	4,25 %
Forventet avkastning	5,40 %	5,70 %
Arbeidsgiveravgiftssats	14,10 %	14,10 %
Amortiseringstid	15	15
Korridorstørrelse	10,00 %	10,00 %

Prosent	31.12.2011	31.12.2010
Økonomiske forutsetninger for balansen (felles for alle pensjonsordningene)		
Diskonteringsrente	2,60 %	4,00 %
Lønnsvekst	3,50 %	4,00 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)	3,25 %	3,75 %
Pensjonsregulering	2,48 %	2,97 %
Forventet avkastning	4,10 %	5,40 %
Arbeidsgiveravgiftssats	14,10 %	14,10 %
Amortiseringstid	15	15
Korridorstørrelse	10,00 %	10,00 %

Note 27 Pensjonsansvar egne ansatte (forts.)

Aktuarielle forutsetninger:

KLPs Fellesordning for kommuner og bedrifter (*Fellesordningen*):

En viktig del av grunnlaget for pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser er hvordan dødelighet og uførhet gjør seg gjeldende blant medlemmene i pensjonsordningen. For 2011 beregningen ha man lagt til grunn en styrket K2005 tariff for dødelighet og en uførefrekvens i samsvar med den som er observert i KLPs totale medlemsbestand.

Uttak av AFP i 2011 (prosent i forhold til gjenværende arbeidstakere):

Ved fylte 62 år er det 45 prosent som går av med AFP-pensjon. Resten går av ved pensjonsalder.

Frivillig avgang for Fellesordning i 2011 (i %)

Alder (i år)	< 20	20-23	24-29	30-39	40-50	51-55	>55
Turnover	20 %	15 %	10 %	7,5 %	5 %	2 %	0 %

Levealder: Det er lagt til grunn K2005 uten sikkerhetsmargin for dødelighetsforutsetninger i 2011.

Pensjoner over driften:

Uttak av AFP/tidligpensjon er ikke relevant for denne ordningen. Når det gjelder levealder, er samme variant av K2005 lagt til grunn som i Fellesordningen.

Prosent	31.12.2011	31.12.2010
Pensjonsmidlenes sammensetning:		
Eiendom	11,7 %	11,3 %
Utlån	10,4 %	13,1 %
Aksjer	14,3 %	18,5 %
Anleggs-/HTF- obligasjoner	33,1 %	32,9 %
Omløpsobligasjoner	22,0 %	22,5 %
Likviditet/pengemarked	8,6 %	1,6 %
Sum	100,0 %	100,0 %

Pensjonsmidlene er basert på KLPs finansielle midler i kollektivporteføljen. Tabellen viser prosentvis plassering av pensjonsmidlene ved utgangen av året som administreres av KLP. Verdjustert avkastning av eiendelene ble 3,3 prosent i 2011 og 7,5 prosent i 2010.

Forventet innbetaling til ytelsesplaner etter ansettelsens opphør for perioden 1. januar 2011 – 31. desember 2011 er 88 872 940 kroner.

Note 28 Lønn og forpliktelser for ledende ansatte og styrende organer

Styret i KLP har fastsatt prinsipper og retningslinjer for godtgjørelse som gjelder for hele konsernet, samt etablert et kompensasjonsutvalg som er et underutvalg av styret. Utvalget innstiller på og fører kontroll med at godtgjørelsesordningene i konsernet er i tråd med styrets prinsipper og retningslinjer. For ytterligere opplysninger om godtgjørelsesordninger i selskaper som inngår i KLP-konsernet, se www.klp.no

Ledende ansatte er definert som ledergruppen i konsernet Kommunal Landspensjonskasse. Dette innbefatter konsernsjef, konserndirektører i KLP og administrerende direktører for enkelte datterselskap.

Alle medlemmene i konsernledelsen har pensjonsalder på 65 år. Årets pensjonskostnad inkluderer årets opptjening og rentekostnad fratrukket forventet avkastning og planendring.

Konsernsjefen har etterlønn tilsvarende en årslønn inkludert tilleggsgoder ved eventuelt opphør av ansettelsesforholdet. Det foreligger ingen forpliktelser til å gi styreleder særskilt vederlag eller andre fordeler ved opphør eller endring av vervet. KLP betaler styreansvarsforsikring for sine styremedlemmer.

To av medlemmene i konsernledelsen har avtale om bonus. Bonusen er primært knyttet til oppnådde resultater, og er individuelt begrenset oppad i forhold til en gitt prosent av vedkommendes årslønn, henholdsvis inntil 50 prosent og 150 prosent av årslønn. En av medlemmene i konsernledelsen har avtale om etterlønn i tre år.

Alle medarbeidere i konsernet kan oppta lån i KLP til lånevilkår for ansatte. Ingen ledende ansatte har vilkår som avviker fra dette. Lån til eksterne styremedlemmer/kontrollkomitémedlemmer/representantskapsmedlemmer blir kun gitt til ordinære lånevilkår.

2011

Tusen kroner	Lønn, honorar m.v.	Bonus	Andre ytelser	Årets pensjonsopptjening	Lån i konsernet	Rentesats pr 31.12.11	Avdragsplan ²
Ledende ansatte¹							
Sverre Thornes, konsernsjef	3 063		165	1 001	7 507	2,70-3,60	A2038
Ida Espolin Johnson, konserndirektør livsforsikring	2 234		116	803	8 400	3,15-4,60	A2039
Ole Jacob Frich, kommunikasjonsdirektør	1 334		130	395	6 576	3,15-3,90	A2041
Aage E. Schaanning, konserndirektør økonomi og finans	2 814		120	871	2 977	2,70-2,95	A2031
Rune Mæland, konserndirektør IT	1 394		160	277	1 741	2,70	A2034
Toril B. Ressem, konserndirektør konserntjenester (januar og februar)	378		29	90	2 707	2,95-3,60	A2041
Cathrine Hellandsvik, konserndirektør konserntjenester (mars til desember)	990		88	260	2 002	2,95-3,45	A2037
Mette-Jorunn Meisland, konserndirektør marked	1 134		117	381	6 000	2,95-3,45	A2038
Hans Martin Hovden, administrerende direktør KLP Skadeforsikring AS	1 527		124	416	7 422	2,95-3,60	A2041
Håvard Gulbrandsen, administrerende direktør KLP Kapitalforvaltning AS	1 638	1 575	121	543	2 794	3,15	A2040
Gunnar Gjørtz, administrerende direktør KLP Eiendom AS	2 311		128	854	4 899	3,15	boligkreditt
Leif Magne Andersen, administrerende direktør KLP Banken AS (fom. desember 2011)	206		10	51			
Styret							
Arne Øren, leder	283						
Finn Jebsen, nestleder	226						
Herlof Nilssen	188				497	3,75	A2031
Gunn Marit Helgesen	175						
Jan Helge Gulbrandsen	150						
Marit Torgersen	89						
Siv Holland, valgt av og blant de ansatte	150				1 751	3,15	boligkreditt
Freddy Larsen, valgt av og blant de ansatte	188				1 354	2,70-3,55	A2031
Kontrollkomité							
Ole Hetland, leder	67						
Jan Rune Fagermoen, nestleder	56						
Bengt Johansen	84						
Line Alfarustad	29						
Dordi E. Flormælen	29						
Representantskap							
Sum representantskap, inkl. ansattrepresentanter ³	677				36 770		
Ansatte							
Lån til ansatte i konsernet					1 046 987		

Note 28 Lønn og forpliktelser for ledende ansatte og styrende organer forts.

2010	Lønn, honorar m.v.	Bonus	Andre ytelser	Årets pensjonsopptjening	Lån i konsernet	Rentesats pr 31.12.10	Avdragsplan ²
Ledende ansatte¹							
Sverre Thomes, konsernsjef	2 862		182	938	6 907	3,15-3,34	A2038
Ida Espolin Johnson, konserndirektør livsforsikring	2 146		130	752	8 400	3,15-3,35	A2040
Ole Jacob Frich, kommunikasjonssjef	1 280		126	371	6 363	3,15-3,50	A2041
Aage E. Schaanning, konserndirektør økonomi og finans	2 577		124	816	3 127	3,15-3,40	S2033
Rune Mæland, konserndirektør IT	1 262		151	256	1 741	3,40	A2036
Toril B. Ressem, konserndirektør konserntjenester	1 330		146	511	2 707	3,15	S2040
Hans Martin Hovden, administrerende direktør KLP Skadeforsikring AS	1 405		114	383	445	3,15	A2026
Steinar Manengen, administrerende direktør KLP Eiendom AS	2 420	1 165	147	812	5 500	3,15	A2037
Stig Helberg, administrerende direktør KLP Banken AS	1 719		118	522	0	-	-
Håvard Gulbrandsen, administrerende direktør KLP Kapitalforvaltning AS	1 494	563	118	516	2 471	3,15	A2041
Styret							
Arne Øren, leder	273						
Finn Jebsen, nestleder	201						
Ann Inger S. Døhl	169						
Herlof Nilssen	163				525	4,30	A2026
Gunn Marit Helgesen	169						
Jan Gulbrandsen	111						
Siv Holland, valgt av og blant de ansatte	74				1 737	3,15	boligkreditt
Freddy Larsen, valgt av og blant de ansatte	145				1 523	3,15-4,10	A2033
Kontrollkomité							
Ole Hetland, leder	80						
Anne-Marie Barane, nestleder	67						
Aud Mørk	67						
Jan Rune Fagermoen	67						
Bengt Johansen	8						
Representantskap							
Sum representantskap, inkl. ansatterepresentanter	702				25 569		
Lån til ansatte i konsernet					1 098 488		

¹ Oppgitt lønn/godtgjørelse gjelder kun for den perioden den ledende ansatte har innehatt stillingen.

² S = Serielån, A = Annuitetslån, siste avdrag.

Note 29 Antall ansatte

	2011	2010
Antall fast ansatte i konsernet 31.12.	775	762
Gjennomsnittlig antall ansatte i konsernet	769	752

Note 30 Honorar til revisor

Millioner kroner	2011	2010
Ordinær revisjon	5,9	4,8
Attestasjonstjenester	0,5	0,6
Skatterådgivning	0,3	0,1
Andre tjenester utenfor revisjonen	0,3	0,2
Sum honorar til revisor	7,0	5,7

Beløpene ovenfor er inklusive merverdiavgift.

Note 31 Driftskostnader

Millioner kroner	2011	2010
Artsinndeling		
Personalkostnader	644	554
Avskrivninger og nedskrivninger	138	158
Andre driftskostnader	334	245
Sum driftskostnader	1 115	957

Note 32 Andre inntekter og kostnader

Millioner kroner	2011	2010
Andre inntekter		
Tilskudd servicepensjon/AFP	655	660
Honorarinntekter kapitalforvaltning	92	81
Inntekter fra tilknyttede selskaper	0	8
Øvrige inntekter	2	32
Sum andre inntekter	748	781
Andre kostnader		
Andre kostnader knyttet til finansielle eiendeler og gjeld	5	5
Utbetalinger servicepensjon/AFP	654	664
Øvrige kostnader	1	1
Sum andre kostnader	660	670

Note 33 Annen kortsiktig gjeld

Millioner kroner	31.12.2011	31.12.2010
Leverandørgjeld	1 046	672
Gjeld til forsikringskunder ¹	79	626
Skyldig arbeidsgiveravgift, mva. og skattetrekk	264	241
Skyldig lønn og feriepenger	72	70
Annen kortsiktig gjeld	134	33
Sum annen kortsiktig gjeld	1 596	1 642

¹ Gjeld til forsikringskunder innebærer gjeld konsernet har til kunder, beløpet gjelder hovedsakelig retur av pensjoner, tilskuddsordningen og sikringsordningen

Note 34 Betingede forpliktelser

Millioner kroner	31.12.2011	31.12.2010
Kausjonsansvar tilhørende KLP	2	2
Kommitert, ikke trukket investering i private equity og eiendomsfond	3 658	2 630
Godkjente, ikke utbetalte lånetilsagn tilhørende KLP Konsern	1 094	1 047
Sum betingede forpliktelser	4 753	3 678

Note 35 Opptjent egenkapital

	Revaluer- ingsfond	Risikoutjev- ningsfond	Natur- skadefond	Øvrig opptjent egenkapital	Opptjent egenkapital
Balanseført verdi 01.01.2010	48	237	225	4 104	4 614
Resultat	0	27	21	446	494
Utvidet resultat:					
-revaluering av eiendom til eget bruk	43	0	0	0	43
-valutaomregning utenlandske datterselskap	0	0	0	26	26
Andre endringer (direkte balanseført):					
-reklassifisering av fond i skadeforsikring	0	0	0	-79	-79
-prinsippendring revalueringsfond	0	0	0	23	23
Balanseført verdi 31.12.2010	91	265	246	4 519	5 121
Resultat	0	166	-36	499	629
Utvidet resultat:					
-revaluering av eiendom til eget bruk	92	0	0	0	92
-valutaomregning utenlandske datterselskap	0	0	0	6	6
Balanseført verdi 31.12.2011	183	431	211	5 023	5 847

Innhold Regnskap og noter KLP

Resultatregnskap	104-105
Balanse	106-107
Oppstilling av endringer i egenkapital	108
Kontantstrømoppstilling	109
Noter:	
1. Generell informasjon	110
2. Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene	110
3. Viktige regnskapsestimater og vurderinger	117
4. Netto inntekter fra finansielle instrumenter	119
5. Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser	121
6. Virkelig verdi hierarki	126
7. Risikostyring	129
8. Likviditetsrisiko	132
9. Renterisiko	133
10. Valutarisiko	134
11. Kredittrisiko	136
12. Pantelån og andre utlån	140
13. Aksjer og andeler i foretak i samme konsern og tilknyttede selskaper	141
14. Aksjer og aksjefondsandeler pr 31.12.2011	142
15. Kursreguleringsfond finansielle omløpsmidler	153
16. Investerings eiendommer	153
17. Forsikringstekniske forhold	154
18. Immaterielle eiendeler	157
19. Sikringsbokføring	158
20. Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån	159
21. Kapitalstyring og kapitaldekning	160
22. Solvensmargin	161
23. Kapitalavkastning	162
24. Salgskostnader	162
25. Pensjonsansvar egne ansatte	163
26. Skatt	166
27. Lønn og forpliktelser for ledende ansatte og styrende organer	167
28. Antall ansatte	168
29. Honorar til revisor	169
30. Transaksjoner med nærstående parter	169
31. Andre forpliktelser	169
32. Andre forsikringsrelaterte inntekter og kostnader	170
32. Betingede forpliktelser	170

Resultatregnskap KLP

Noter	Millioner kroner	2011	2010
	Forfalte premier, brutto	21 644	20 293
	Avgitte gjenforsikringspremier	-3	-2
	Overføring av premiereserve fra andre forsikringselskaper/pensjonskasser	112	54
17	Sum premieinntekter	21 752	20 345
	Inntekter fra investeringer i eiendomsdatterselskap	1 696	2 922
	Renteinntekter / utbytte på finansielle eiendeler	8 790	6 998
	Verdiendringer på investeringer	-2 728	5 438
	Realisert gevinst og tap på investeringer	-337	69
4	Sum netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	7 420	15 427
	Inntekter fra investeringer i eiendomsdatterselskap	10	4
	Renteinntekter / utbytte på finansielle eiendeler	55	7
	Verdiendringer på investeringer	-37	10
	Realisert gevinst og tap på investeringer	1	0
4	Sum netto inntekter fra investeringsvalgporteføljen	30	21
	Inndekning AFP/service - pensjoner	655	646
	Diverse renteinntekter	6	4
32	Andre forsikringsrelaterte inntekter	660	650
	Utbetalte erstatninger	-9 732	-8 692
	Endring i erstatningsavsetninger	10	1
	Overføring av premiereserve, tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond til andre forsikringselskaper/pensjonskasser	-310	-1 389
17	Sum erstatninger	-10 033	-10 080
	Endring i premiereserve	-16 886	-15 239
	Endring i tilleggsavsetninger	-2 140	-1 960
	Endring i kursreguleringsfond	2 492	-5 067
	Endring i premie- og innskuddsfond	-83	-64
17	Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-16 618	-22 331
	Endring i premiereserve	-54	-19
	Endring i premie- og innskuddsfond	-1	0
	Endring i andre avsetninger	-6	-10
	Overføring av tilleggsavsetninger fra andre forsikringselskaper/pensjonskasser	16	0
17	Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsvalgportefølje	-45	-29
	Overskudd på avkastningsresultatet	-1 131	-2 197
	Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	-154	-189
	Annen tilordning av overskudd	-165	-195
17	Sum midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-1 451	-2 581
	Forvaltningskostnader	-170	-154
24	Salgskostnader	-99	-84
	Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader	-519	-477
	Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	-788	-714
32	Andre forsikringsrelaterte kostnader	-656	-651
17	Resultat av teknisk regnskap	271	59

Resultatregnskap KLP, forts.

Noter	Millioner kroner	2011	2010
	Inntekter fra investering i datterselskap, tilknyttet selskap og felleskontrollert virksomhet	100	216
	Renteinntekter / utbytte på finansielle eiendeler	452	421
16	Netto driftsinntekter på eiendom	38	39
	Verdiendringer på investeringer	-43	81
	Realisert gevinst og tap på investeringer	93	-54
4	Sum netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	639	703
	Andre inntekter	10	13
	Forvaltningskostnader	-22	-18
	Andre kostnader	-194	-194
	Sum forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen	-215	-212
	Resultat av ikke-teknisk regnskap	434	504
	Resultat før skattekostnad	705	563
26	Skattekostnader	0	0
	Resultat før andre resultatkomponenter	705	563
	Andre resultatkomponenter	0	0
	TOTALRESULTAT	705	563
	Disponeringer og overføringer		
	Overført til annen opptjent egenkapital	-539	-550
	Overført til risikoutjevningfond	-166	-13
	Sum resultatdisponering og overføring	-705	-563

Balanse KLP

Noter	Millioner kroner	31.12.2011	31.12.2010
EIENDELER			
EIENDELER I SELSKAPSPORTEFØLJEN			
	Immaterielle eiendeler	293	306
18	Sum immaterielle eiendeler	293	306
	Investeringer i selskapsporteføljen		
	Investeringseiendommer	941	949
5, 16	Sum investeringseiendommer	941	949
	Aksjer og andeler i datterforetak og tilknyttede selskaper	2 037	2 130
13	Sum aksjer og andeler i datterforetak og tilknyttede selskaper	2 037	2 130
	Investeringer som holdes til forfall	3 225	3 238
11	Obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	3 860	3 341
5	Sum finansielle eiendeler til amortisert kost	7 085	6 579
	Aksjer og andeler	968	1 222
11	Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	3 114	2 021
11	Utlån og fordringer	723	504
11	Finansielle derivater	252	86
	Andre finansielle eiendeler	10	0
5,6	Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	5 067	3 832
5	Sum investeringer i selskapsporteføljen	16 468	14 699
	Fordringer i forbindelse med direkte forretninger	795	628
30	Konsernmellomværende	109	33
	Andre fordringer	60	95
	Sum fordringer	964	756
	Anlegg og utstyr	63	62
	Kasse, bank	288	460
	Sum andre eiendeler	351	522
	Sum eiendeler i selskapsporteføljen	18 075	16 283
EIENDELER I KUNDEPORTEFØLJENE			
	Investeringer i kollektivporteføljen		
13	Aksjer og andeler i eiendomsdatterselskap	27 816	25 122
	Fordringer på og verdipapirer utstedt av datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	4 306	3 200
5	Sum datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	32 122	28 322
	Investeringer som holdes til forfall	37 013	37 982
11	Obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	41 942	35 788
11,12	Øvrig utlån og fordring	20 798	26 453
5,11	Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	99 753	100 223
	Aksjer	16 064	16 353
14	Aksjefondsandeler	17 977	17 772
14	Alternative investeringer	521	110
11	Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	62 961	51 456
11	Utlån og fordringer	12 228	12 266
11	Finansielle derivater	571	1 117
	Andre finansielle eiendeler	70	18
5,6	Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	110 392	99 092
5	Sum eiendeler i kollektivporteføljen	242 267	227 637
	Investeringer i investeringsvalgportefølje		
13	Aksjer og andeler i eiendomsdatterselskap	170	33
5,11	Finansielle eiendeler til amortisert kost	538	103
6,14	Finansielle eiendeler til virkelig verdi	696	139
5	Sum eiendeler i investeringsvalgportefølje	1 404	274
	EIENDELER	261 746	244 194

Balanse KLP, forts.

Noter	Millioner kroner	31.12.2011	31.12.2010
EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSER			
	Annen innskutt egenkapital	6 217	5 628
	Sum innskutt egenkapital	6 217	5 628
	Risikoutjevningssfond	431	265
	Annen opptjent egenkapital	5 293	4 754
	Sum opptjent egenkapital	5 723	5 019
	Evigvarende ansvarlig lånekapital	3 143	3 100
20	Fondsobligasjon	1 145	973
5,20	Sum ansvarlig lånekapital mv.	4 288	4 074
	Premiereserve	221 983	206 075
	Tilleggsavsetninger	12 234	10 144
15	Kursreguleringsfond	4 958	7 450
	Erstatningsavsetning	69	79
	Premiefond, innskuddsfond og pensjonistenes overskuddsfond	2 801	3 512
17	Sum forsikringsforpliktelser i livsforsikring – kontraktsfastsatte forpliktelser	242 045	227 260
	Premiereserve	1 275	243
	Tilleggsavsetninger	85	19
	Premiefond, innskuddsfond og pensjonistenes overskuddsfond	35	12
17	Sum forsikringsforpliktelser investeringsvalgporteføljen	1 394	273
25	Pensjonsforpliktelser	362	340
	Sum avsetninger for forpliktelser	362	340
	Forpliktelser i forbindelse med direkte forsikring	74	619
	Forpliktelser til kredittinstitusjoner	392	330
5	Finansielle derivater tilknyttet selskapsporteføljen	2	11
5	Finansielle derivater tilknyttet kollektivporteføljen	836	373
31	Andre forpliktelser	357	210
	Sum forpliktelser	1 662	1 544
	Andre påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter	54	57
	Sum påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter	54	57
	EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSER	261 746	244 194
POSTER UTENOM BALANSEN			
33	Betingede forpliktelser	4 510	2 978
	Poster utenom balansen	4 510	2 978

Oslo, 22. mars 2012

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringselskap

Arne Øren
lederFinn Jebsen
nestleder

Gunn Marit Helgesen

Jan Helge Gulbrandsen

Herlof Nilssen

Marit Torgersen

Freddy Larsen

Siv Holland

Valgt av og blant de ansatte

Valgt av og blant de ansatte

Sverre Thornes,
Konsernsjef

Oppstilling av endringer i egenkapital KLP

2011			
Millioner kroner	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2011	5 628	5 019	10 647
Resultat før andre resultatkomponenter	0	705	705
Andre resultatkomponenter	0	0	0
Totalresultat	0	705	705
Transaksjoner med eierne			
Innbetalt egenkapitaltilskudd	597	0	597
Tilbakebetalt egenkapitaltilskudd	-8	0	-8
Transaksjoner med eierne	590	0	590
Egenkapital 31.12.2011	6 217	5 723	11 941
2010			
Millioner kroner	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2010	5 107	4 535	9 642
Resultat før andre resultatkomponenter	0	563	563
Andre resultatkomponenter	0	0	0
Totalresultat	0	563	563
Transaksjoner med eierne			
Innbetalt egenkapitaltilskudd	556	0	556
Tilbakebetalt egenkapitaltilskudd	-35	0	-35
Transaksjoner med eierne	521	0	521
Andre endringer			
Prinsippendringer skadeavsetning (ULEA)	0	-79	-79
Andre endringer	0	-79	-79
Egenkapital 31.12.2010	5 628	5 019	10 647

Kontantstrømpoppstilling KLP

Millioner kroner	2011	2010
Kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter		
Innbetalte premier direkte forsikring	18 341	17 642
Utbetalte gjenforsikringspremier	-3	-2
Utbetalte erstatninger og forsikringsytelser direkte forsikring	-9 208	-8 277
Innbetalinger ved flytting	110	55
Utbetalinger ved flytting	-308	-1 378
Utbetalinger til andre leverandører for varer og tjenester	-590	-449
Utbetalinger til ansatte, pensjonsinnetninger, arbeidsgiveravgift mv.	-344	-316
Utbetaling av renter	-206	-206
Innbetaling av renter	6 599	6 662
Innbetalinger av utbytte	2 433	954
Utbetalinger av skatter og offentlige avgifter	1	-5
Innbetalinger til eiendomsvirksomheten	2 793	1 715
Netto inn- og utbetalinger av lån til kunder mv.	4 843	-1 112
Innbetalinger ved salg av aksjer	6 143	3 623
Utbetalinger ved kjøp av aksjer	-11 949	-14 440
Innbetalinger ved salg av obligasjoner	7 829	7 481
Utbetalinger ved kjøp av obligasjoner	-22 532	-11 369
Innbetalinger ved salg av sertifikater	5 718	7 085
Utbetalinger ved kjøp av sertifikater	-8 950	-4 686
Innbetaling ved salg av eiendom	22	0
Utbetalinger ved kjøp av eiendom	-1 569	-1 935
Netto inn- og utbetalinger for kjøp/salg av andre verdipapirer med kort løpetid	152	-1 451
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	-673	-409
Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		
Utbetalinger ved kjøp av driftsmidler mv.	-88	-157
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-88	-157
Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter		
Innbetalinger av egenkapitalinnskudd	597	556
Utbetalinger ved tilbakebetaling av egenkapitalinnskudd	-8	-35
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	589	521
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	-172	-44
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	460	504
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	288	460

Noter KLP

Note 1 Generell informasjon

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap (selskapet) leverer pensjons- og forsikringstjenester til kommuner og fylkeskommuner, helseforetak og til bedrifter både i offentlig og privat sektor.

Det største produktområdet er kollektiv pensjonsforsikring. Innen pensjonsforsikring tilbyr selskapet kommunal tjenestepensjon.

Note 2 Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene

Nedenfor følger en beskrivelse av de vesentligste regnskapsprinsippene som er benyttet i selskapsregnskapet.

2.1 BASISPRINSIPPER

Årsregnskapet er satt opp i henhold til Forskrift nr. 1241 av 16. desember 1998: «Forskrift for årsregnskap m.m. for forsikrings-selskaper» (årsregnskapsforskriften). Det innebærer at selskapets årsregnskap er utarbeidet i samsvar med internasjonale regnskapsstandarder (EU – godkjent IFRS/IAS) med de tillegg som følger av forskriften.

Selskapet har benyttet Forskrift nr. 57 av 21.01.2008 «Forskrift om forenklet anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder» for føring av konsernbidrag. Det innebærer at regnskapsført konsernbidrag er presentert som henholdsvis gjeld (avgitt konsernbidrag) og fordring (mottatt konsernbidrag), selv om konsernbidragene ikke var vedtatt på balansetidspunktet.

Årsregnskapet er utarbeidet med utgangspunkt i prinsipp om historisk kost, med følgende unntak:

- Investerings eiendom målt til virkelig verdi
- Finansielle eiendeler og gjeld (herunder finansielle derivater) vurdert til virkelig verdi over resultatet
- Eierandeler i datterselskaper og tilknyttede selskaper er vurdert etter egenkapitalmetoden.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen foreta regnskapsmessige estimater og skjønnsmessige vurderinger. Dette vil påvirke selskapets regnskapsførte verdi av eiendeler og gjeld, inntekter og kostnader. Faktiske tall vil kunne avvike fra benyttede estimater. Områder hvor det er utvist skjønnsmessige vurderinger og estimater av vesentlig betydning for selskapet er beskrevet i note 3.

Alle beløp er presentert i millioner kroner uten desimal med mindre annet er angitt.

Regnskapet er satt opp etter forutsetning om fortsatt drift.

2.1.1 Endringer i regnskapsprinsipper og opplysninger

a) Nye og endrede standarder tatt i bruk av selskapet
Det er ingen nye eller endrede IFRS'er eller IFRIC-fortolkninger som er trådt i kraft for 2011 årsregnskapet som er vurdert å ha eller forventet å få en vesentlig påvirkning på selskapet.

b) Standarder, endringer og fortolkninger til eksisterende standarder som ikke er trådt i kraft og hvor selskapet ikke har valgt tidlig anvendelse

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) er et gjensidig forsikrings-selskap registrert og hjemmehørende i Norge. KLP har hovedkontor i Dronning Eufemiasgate 10, Oslo.

Selskapet har ansvarlig lån notert på London Stock Exchange.

Selskapet har ikke valgt tidliganvendelse av noen nye eller endrede IFRS'er eller IFRIC-fortolkninger.

- IAS 19 «Employee Benefits» ble endret i juni 2011. Endringen medfører at alle estimatavvik føres i utvidet resultat ettersom disse oppstår (ingen korridor), en umiddelbar resultatføring av alle kostnader ved tidligere perioders pensjonsopptjening og at man erstatter rentekostnader og forventet avkastning på pensjonsmidler med et netto rentebeløp som beregnes ved å benytte diskonteringsrenten på netto pensjonsforpliktelse (eiendel). Seneste implementeringstidspunkt for standarden er pr 1. januar 2013. KLP planlegger å implementere denne fra dette tidspunktet.

- IFRS 9 «Financial Instruments» regulerer klassifisering, måling og regnskapsføring av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser. IFRS 9 ble utgitt i november 2009 og oktober 2010, og erstatter de deler av IAS 39 som omhandler regnskapsføring, klassifisering og måling av finansielle instrumenter. Etter IFRS 9 skal finansielle eiendeler deles inn i to kategorier basert på målemetode: de som er målt til virkelig verdi og de som er målt til amortisert kost. Klassifiseringsvurdering gjøres ved første gangs regnskapsføring. Klassifiseringen vil avhenge av selskapets forretningsmodell for å håndtere sine finansielle instrumenter og karakteristikkene ved de kontraktstfestede kontantstrømmene fra instrumentet. For finansielle forpliktelser er kravene i hovedsak lik IAS 39. Selskapet vil anvende IFRS 9 når standarden trer i kraft og er godkjent av EU. Standarden trer i kraft for regnskapsperioder som begynner 1. januar 2013 eller senere, men IASB har på høring et forslag til utsatt ikrafttredelse til regnskapsperioder som begynner 1. januar 2015 eller senere.

- IFRS 10 «Consolidated Financial Statements» er basert på dagens prinsipper om å benytte kontrollbegrepet som det avgjørende kriteriet for å bestemme om et selskap skal inkluderes i selskapsregnskapet til morselskapet. Standarden gir utvidet veiledning til vurderingen av om kontroll er til stede i de tilfeller hvor dette er vanskelig. Selskapet har ikke vurdert alle mulige konsekvenser som følge av IFRS 10. Selskapet planlegger å anvende standarden for regnskapsperioder som begynner 1. januar 2013 og senere.

- IFRS 12 «Disclosures of Interest in Other Entities» inneholder opplysningskravene for økonomiske interesser i datterselskaper, felleskontrollert virksomhet, tilknyttede

selskaper, selskaper for særskilte formål «SPE» og andre ikke-balanseførte selskaper. Selskapet har ikke vurdert den fulle innvirkning av IFRS 12. Selskapet planlegger å anvende standarden for regnskapsperioder som begynner 1. januar 2013 og senere.

- IFRS 13 «Fair Value Measurement» definerer hva som menes med virkelig verdi når begrepet benyttes i IFRS, gir en enhetlig beskrivelse av hvordan virkelig verdi skal bestemmes i IFRS og definerer hvilke tilleggsopplysninger som skal gis når virkelig verdi benyttes. Standarden utvider ikke omfanget av regnskapsføring til virkelig verdi men gir veiledning om anvendelsesmetode der bruken allerede er påkrevd eller tillatt i andre IFRS'er. Selskapet benytter virkelig verdi som målekriterium for visse eiendeler og forpliktelser. Selskapet har ikke vurdert den fulle innvirkning av IFRS 13. Selskapet planlegger å anvende IFRS 13 for regnskapsperioder som begynner 1. januar 2012 og senere.

For øvrig er det ingen andre IFRS'er eller IFRIC-fortolkninger som ikke er trådt i kraft som forventes å ha en vesentlig påvirkning på regnskapet.

2.1.2 Endringer av regnskap i forhold til tidligere perioder

Det er foretatt enkelte reklassifiseringer i regnskapet i forhold til tidligere perioder, og sammenligningstall er omarbeidet tilsvarende. Dette medfører at enkelte linjer og noter ikke er direkte sammenlignbare med årsregnskapet for 2010. Oppstillingen viser hvilke endringer som er foretatt:

Følgende endringer er gjort i resultatregnskapet for KLP for 2010-tall i forhold til fjorårets avlagte resultatregnskap:

Resultatregnskapslinje	Endret beløp
Renteinntekter/utbytte på finansielle eiendeler/andre inntekter	4 / -4
Endring i tilleggsavsetning/overføring av tilleggsavsetning fra andre forsikringsselskaper/pensjonskasser	100 / -100
Inntekter fra investering i datterselskap, tilknyttet selskap og felleskontrollert virksomhet	-9
Overført til annen opptjent egenkapital	-9

Følgende endringer er gjort i balanseoppstillingens 2010-tall i forhold til fjorårets avlagte balanse:

Balanse linje	Endret beløp
Aksjer og andeler i datterforetak og tilknyttede selskaper/annen opptjent egenkapital	89 / 89

2.2 DATTERSELSKAPER OG TILKNYTTETE SELSKAPER

2.2.1 Datterselskaper

Som datterselskaper regnes alle enheter der selskapet har bestemmende innflytelse/kontroll. Bestemmende innflytelse oppnås normalt gjennom eie av mer enn halvparten av stemmeberettiget kapital. Datterselskaper innregnes etter egenkapitalmetoden. Det innebærer at selskapets andel av over- eller underskudd i datterselskaper resultatføres og tillegges balanseført verdi sammen

med ikke resultatførte egenkapitalendringer. Selskapet resultatfører ikke andel av underskudd dersom det medfører at balanseført verdi av investeringen blir negativ med mindre selskapet har påtatt seg forpliktelser på vegne av datterselskapet.

Kjøp av datterselskaper regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden. Anskaffelseskost settes lik virkelig verdi av eiendeler som ytes som vederlag ved kjøpet, egenkapitalinstrumenter som utstedes og pådratte forpliktelser ved overføring av kontroll. Det oppkjøpte selskapets identifiserbare eiendeler og gjeld verdsettes til virkelig verdi. Dersom anskaffelseskost overstiger virkelig verdi av identifiserbare netto eiendeler i datterselskapet, balanseføres overskytende som goodwill. Dersom anskaffelseskost er lavere, resultatføres differansen på oppkjøpstidspunktet.

Selskapets regnskap presenteres i norske kroner, og datterselskaper i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på balansedagens valutakurs.

2.2.2 Tilknyttede selskaper

Tilknyttede selskaper er enheter hvor selskapet har betydelig innflytelse uten å ha kontroll. Normalt oppnås betydelig innflytelse ved eierandel mellom 20 prosent – 50 prosent av stemmeberettiget kapital. Selskapet har i tillegg til å eie minst 20 prosent av stemmeberettiget kapital, betydelig innflytelse gjennom styrerepresentasjon eller på annen måte, i alle selskaper som er definert å være tilknyttet selskap.

På kjøpstidspunktet regnskapsføres investering i tilknyttet selskap til anskaffelseskost. Egenkapitalmetoden benyttes for regnskapsføring i påfølgende perioder. Det innebærer at selskapets andel av over- eller underskudd i tilknyttede selskaper resultatføres og tillegges balanseført verdi sammen med ikke resultatførte egenkapitalendringer. Selskapet resultatfører ikke andel av underskudd dersom det medfører at balanseført verdi av investeringen blir negativ med mindre selskapet har påtatt seg forpliktelser på vegne av det tilknyttede selskapet.

Der det har vært nødvendig er regnskapsprinsipper i tilknyttede selskap endret for å oppnå samsvar med selskapets regnskapsprinsipper.

2.3 OMREGNING AV TRANSAKSJONER I UTENLANDSK VALUTA

2.3.1 Funksjonell valuta og presentasjonsvaluta

Selskapsregnskapet presenteres i norske kroner, som er den funksjonelle valutaen til selskapet.

2.3.2 Transaksjoner og balanseposter

Transaksjoner i utenlandsk valuta er omregnet til norske kroner ved å benytte valutakursen på transaksjonstidspunktet. Valutagevinster og -tap på transaksjoner i utenlandsk valuta resultatføres. Det gjelder også omregning av pengeposter (eiendeler og gjeld) på balansedagen.

Omregningsdifferanser på ikke-pengeposter inngår som del av gevinst og tap ved vurdering til virkelig verdi. Omregningsdifferanser knyttet til ikke-pengeposter som aksjer til virkelig verdi over resultatet, inngår som et element i resultatført verdiendring.

2.4 VARIGE DRIFTSMIDLER

Selskapets varige driftsmidler består i hovedsak av kontormaskiner, inventar og biler.

Varige driftsmidler er regnskapsført til anskaffelseskost inkludert

kostnader som kan direkte henføres til driftsmidlet, med fradrag for avskrivninger.

Påfølgende kostnader vedrørende driftsmidler aktiveres som en del av driftsmidlet dersom det er sannsynlig at påkostningen bidrar til fremtidige økonomiske fordeler for selskapet, og kostnaden kan måles pålitelig. Reparasjon og vedlikehold resultatføres i den perioden utgiftene pådras.

Avskrivning er beregnet ved bruk av lineær metode, slik at anleggsmidlenes anskaffelseskost, eller revaluert verdi, avskrives til restverdi over forventet brukstid, som er:

Kontormaskiner:	3 – 5 år
Biler:	5 år
Inventar:	3 – 5 år

For noen driftsmidler hvor verdifallet antas å være høyest i starten, er det benyttet saldoavskrivning.

Årlig vurderes driftsmidlenes utnyttbare levetid. Ved indikasjoner på verdifall utover restverdi, foretas det beregning av gjenvinnbart beløp. Dersom gjenvinnbart beløp er lavere enn restverdi foretas det nedskrivning til gjenvinnbart beløp.

Gevinst og tap ved avgang består av salgspris fratrukket balanseført verdi på salgstidspunktet. Gevinst og tap ved avgang resultatføres.

2.5 INVESTERINGSEIENDOM

Fast eiendom som ikke benyttes av selskapet, er klassifisert som investeringseiendom dersom eiendommene er direkte eiet av selskapet. Eiendommene som er eiet gjennom et aksjeselskap eller ansvarlig selskap klassifiseres som aksjer og andeler i datterselskap.

Investeringseiendom består av bygninger og tomter, og vurderes til virkelig verdi på balansedagen. Selskapet benytter en verdsettelsesmodell for å beregne markedsverdi.

Verdsettelsesmetoden er basert på neddiskontering av eiendommens forventede netto kontantstrøm med markedets avkastningskrav.

Ved beregning av netto kontantstrøm benyttes i utgangspunktet markedsleie til någjeldende betingelser, mens det for perioder etter kontraktsutløp fastsettes en antatt markedsleie. Videre hensyntas et inntektsfradrag basert på forventet ledighet, foreventede påkostninger og normale driftskostnader.

Forventet kontantstrøm neddiskonteres med et avkastningskrav som fastsettes med grunnlag i den risikofrie renten (10 – års norsk statsobligasjonsrente) justert med et tillegg for estimat på en 20 – års risikofri rente. Estimaten på 20 – årsrenten tilsvare helningen på swapkurven mellom 10 og 20 år. Den risikofrie renten tillegges så en generell eiendomsrisiko for å finne avkastningskrav for prime eiendommer. Til sist legges det på en risikopremie som fastsettes ut i fra risikovilligheten blant investorene i eiendomsmarkedet hensyntatt eiendomsspesifikke forhold som geografi, eiendoms-type, kontrakter, leietakere og teknisk tilstand på eiendommen.

Kvartalsvis takseres et fast utvalg av eiendomsmassen til selskapet av eksterne, uavhengige og kvalifiserte aktører. Ved vesentlig avvik fra egen vurdering av virkelig verdi analyseres differansene og verdsettelsesmodellens parametere justeres dersom dette viser seg nødvendig.

Endringer i virkelig verdi resultatføres.

Dersom en investeringseiendom tas i bruk av selskapet, reklassifiseres eiendommen til varig driftsmiddel. Virkelig verdi på reklassifiseringstidspunktet utgjør kostpris for den reklassifiserte eiendommen.

Dersom en eiendom selskapet har benyttet blir leid ut til eksterne, reklassifiseres eiendommen til investeringseiendom.

Eiendommer klassifisert som «anlegg under utførelse» bokføres til kostpris i den grad virkelig verdi ikke kan måles pålitelig. Eiendommen måles til kost fram til dens virkelige verdi enten kan måles på en pålitelig måte eller til eiendommen er ferdigstilt. Ved virkelig verdifastsettelse er avkastningskravet i 2011 korrigert som følge av modelltekniske endringer (fjernet ukurans på sluttverdi).

2.6 IMMATERIELLE EIENDELER

Selskapets immaterielle eiendeler består av aktiverte IT-systemer. Ved kjøp av nytt IT-system aktiveres direkte henførbare kostnader utbetalt til systemleverandør, samt ekstern konsulentbistand og internt medgåtte kostnader for å få systemet installert og klart til bruk.

Ved videreutvikling av IT-systemer aktiveres både eksterne og interne kostnader jfr. ovenfor. Systemendringer som betraktes som vedlikehold kostnadsføres løpende.

Når et IT-system er ferdigstilt, avskrives aktiverte kostnader lineært over forventet brukstid (3 – 10 år). Ved senere aktiveringer grunnet videreutvikling avskrives disse over den opprinnelig fastsatte brukstid med mindre påkostningen øker systemets totale forventede brukstid.

Ved indikasjon på at balanseført verdi av et aktivert IT-system er høyere enn gjenvinnbart beløp, foretas det test for verdifall. Hvis balanseført verdi er høyere enn gjenvinnbart beløp (nåverdi ved fortsatt bruk/eie), foretas det nedskrivning til gjenvinnbart beløp.

2.7 FINANSIELLE EIENDELER

2.7.1 Klassifisering

Finansielle instrumenter blir ved første gangs innregning klassifisert i en av følgende kategorier

Finansielle eiendeler

- Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet
- Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost
- Hold-til-forfall-investeringer regnskapsført til amortisert kost

Finansielle forpliktelser

- Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost

a) Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet

Innenfor denne kategorien kan tilordningen være pliktig eller bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet.

- Finansielle eiendeler holdt for omsetning er eiendeler som er anskaffet primært med henblikk på å gi fortjeneste fra kortsiktige prissvinginger. Selskapets derivater inngår i denne kategorien med mindre de inngår som en del av en sikring.
- Finansielle eiendeler bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet. Finansielle eiendeler klassifiseres i denne kategorien dersom de enten forvaltes

som en gruppe, og hvor deres inntjening vurderes og rapporteres til ledelsen på grunnlag av virkelig verdi eller dersom klassifiseringen eliminerer eller reduserer regnskapsmessig inkonsistens i måling

Gruppen omfatter obligasjoner, sertifikater og aksjer.

b) Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost

Utlån og fordringer er finansielle eiendeler, med unntak av derivater, med faste eller bestembare betalinger, og som ikke omsettes i et aktivt marked eller som selskapet har intensjon om å selge på kort sikt eller har øremerket til virkelig verdi over resultat. Utlån og fordringer til amortisert kost består av

- Lån og fordringer tilknyttet investeringsvirksomheten
- Lån og fordringer øvrige inklusive fordringer på forsikrings takere

Lån og fordringer i investeringsvirksomheten omfatter gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer dvs. obligasjoner som ikke er priset i et aktivt marked samt utlån til kommuner, bedrifter og personkunder.

c) Finansielle eiendeler som holdes til forfall

Finansielle eiendeler som holdes til forfall består av finansielle eiendeler, som ikke er derivater, og som har faste eller bestembare betalinger og et definert forfallstidspunkt, og som selskapet har intensjon og evne til å holde til forfall med unntak for

- De som foretaket ved førstegangsinnregning øremerker til virkelig verdi over resultatet
- De som oppfyller definisjonen til lån og fordringer.

Kategorien omfatter obligasjoner som regnskapsføres til amortisert kost.

d) Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost

Kategorien omfatter fondsobligasjonslån og ansvarlig lånekapital.

2.7.2 Regnskapsføring og måling

Kjøp og salg av finansielle instrumenter regnskapsføres til virkelig verdi på handelsdato, det vil si når selskapet har forpliktet seg til å kjøpe eller selge den finansielle eiendelen. Direkte kjøpsomkostninger inkluderes i anskaffelseskost med unntak for kjøpsomkostninger knyttet til finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultat. For disse instrumentene kostnadsføres kjøpsomkostningene direkte. Finansielle eiendeler fraregnes når selskapet ikke lenger har rett til å motta kontantstrømmen fra eiendelen eller selskapet har overført all risiko og rettigheter knyttet til eierskapet. Finansielle forpliktelser fraregnes når den underliggende plikten i kontrakten er oppfylt, kansellert eller utløpt.

a) Verdimåling til virkelig verdi

Prinsippene for beregning av virkelig verdi relatert til de ulike instrumentene fremkommer av note 5.

b) Verdimåling til amortisert kost

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene

neddiskontert med internrenten.

c) Nedskrivning av finansielle eiendeler som måles til amortisert kost

Ved vurderingen av om det foreligger verdiforringelse av en finansiell eiendel legges det vekt på hvorvidt utsteder/debitor har vesentlige finansielle vanskeligheter og om det foreligger kontraktsbrudd, herunder mislighold. Det vurderes om det er sannsynlig at skyldner går konkurs, hvorvidt det finnes et aktivt marked for eiendelen på grunn av finansielle vanskeligheter, eller om det observeres målbar nedgang i forventet kontantstrøm fra en gruppe finansielle eiendeler. Vurderingen baseres utelukkende på historiske forhold, fremtidige hendelser vurderes ikke uansett grad av sannsynlighet.

Dersom det foreligger objektive bevis for verdifall foretas det nedskrivning. Nedskrivningen beregnes ved å sammenligne ny, forventet kontantstrøm med opprinnelig kontantstrøm diskontert med hhv. opprinnelig effektiv rente (eiendeler med fast rente) eller med effektiv rente på måletidspunktet (eiendeler med flytende rente). Nedskrivningen reduserer eiendelens balanseførte verdi og innregnes i resultatregnskapet under «Verdiendring på investeringer».

Tapsvurdering og tapsnedskrivning foretas kvartalsvis på individuelle utlån. Låneengasjement med ubetalte terminer eldre enn 90 dager eller kreditter med overtrekk eldre enn 90 dager gjennomgås på balansedagen. I tillegg foretas det en løpende vurdering av andre låneengasjementer hvor det foreligger objektive bevis for verdifall.

Utlån vurderes også gruppevis. Dersom det foreligger objektive bevis for at en gruppe av utlån har verdifall foretas en nedskrivning.

2.7.3 Presentasjon i balanse og resultatregnskap

a) Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultat

Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet presenteres i balansen enten som «Aksjer», «Aksjefondsandeler, «Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning» eller «Utlån og fordringer». Renteinntekter og aksjeutbytte inkluderes i linjen «Renteinntekter/utbytte på finansielle eiendeler». Øvrige verdiendringer inngår i linjen «Verdiendringer på investeringer».

b) Utlån og fordringer til amortisert kost

Utlån og fordringer til amortisert kost presenteres i balansen enten som «Obligasjoner klassifisert som utlån og fordring» eller «Øvrige utlån og fordring». Renteinntekter inkluderes i linjen «Renteinntekter/utbytte på finansielle eiendeler». Verdiendringer som kan knyttes til objektive indikasjoner på verdifall samt valutaendringer inngår i linjen «Verdiendringer på investeringer».

c) Finansielle eiendeler som holdes til forfall

Finansielle eiendeler som holdes til forfall består av obligasjoner og presenteres i balansen som «Investeringer som holdes til forfall». Renteinntekter etter effektiv rente metoden inkluderes i linjen «Renteinntekter/utbytte på finansielle eiendeler». Verdiendringer som kan knyttes til objektive indikasjoner på verdifall samt urealiserte valutaendringer inngår i linjen «Verdiendringer på investeringer».

d) Ansvarlig lån

Ansvarlig lån regnskapsføres til virkelig verdi ved opptak. Ved påfølgende måling regnskapsføres ansvarlig lån til amortisert kost med bruk av effektiv rentemetode. Metoden benyttes for

å tilordne rentekostnadene over en relevant periode, og posteres over resultatet på linjen «Andre kostnader». Ansvarlig lån i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på balansedagen. Verdiendring som følge av valutaendringen posteres over resultatet, og inngår i linjen «Verdiendring på investeringer».

e) Utstedt fondsobligasjon

Fondsobligasjon regnskapsføres til pålydende på utstedelsestidspunktet, og vurderes deretter til amortisert kost. På fondsobligasjon som er sikret mot valuta – og renteendringer (virkelig verdisikring), justeres bokført verdi med verdiendring i sikret risiko. Verdiendringen føres over resultatet på linjen «Verdiendring på investeringer».

f) Derivater og sikring

Finansielle derivater balanseføres til virkelig verdi på det tidspunktet den inngås. Ved etterfølgende måling regnskapsføres derivatene til virkelig verdi og presenters som en eiendel dersom verdien er positiv og som en forpliktelse dersom verdien er negativ. Regnskapsføringen av tilhørende gevinster og tap avhenger av hvorvidt derivatet er utpekt som et regnskapsmessig sikringsinstrument, og i hvilken type regnskapsmessig sikring derivatet inngår.

For derivater som ikke inngår i regnskapsmessig sikringsforhold, resultatføres gevinster og tap løpende på linjen for «Verdiendring på investeringer». Disse inngår i kategorien finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultat. Renteinntekter og kostnader inngår i linjen « Renteinntekter/utbytte på finansielle eiendeler».

Selskapet har i ett tilfelle benyttet seg av regnskapsmessig sikring (sikringsbokføring). Sikringsbokføring er benyttet ved sikring av utstedt fondsobligasjon (sikringsobjekt) mot verdiendringer som følge av endringer i rente- og valutakurs (virkelig verdisikring). Sikringsinstrumentet er en kombinert rente- og valutaswap. Sikringsforholdet er dokumentert og sikringens effektivitet måles løpende.

Endring i virkelig verdi på sikringsinstrumentet er innregnet i resultatregnskapet på linjen for «Verdiendringer på investeringer». Verdiendringer på sikringsobjektet som kan henføres til den sikrede risikoen, er regnskapsført som en korreksjon av sikringsobjektets balanseførte verdi og innregnet i resultatet på linjen for « Verdiendringer på investeringer». I de tilfeller hvor et verdipapir har innebygde derivater som ikke er skilt ut, vil derivatets verdi inngå i papirets verdi som helhet. Verdiendringen i KLP vil rapporteres på resultatlinjen «Verdiendring på investeringer/netto gevinst fra finansielle instrumenter».

2.8 MOTREGNING

Finansielle eiendeler og finansiell gjeld er bare motregnet i den grad det foreligger en juridisk rett til å motregne forpliktelse mot gjeld, samt at forfallstidspunktet for eiendelen samsvarer med forfallstidspunktet for gjelden.

2.9 KONTANTER OG KONTANTEKVIVALENTER

Som kontanter og bankinnskudd regnes kontantbeholdning og bankinnskudd tilknyttet daglig drift. Disse inngår i balansen på linjen for «Kasse, bank». Bankinnskudd tilknyttet forvaltningsvirksomheten er definert som finansiell eiendel og inngår i balansen på linjen for «Utlån og fordringer». Bankinnskudd relatert til forvaltningsvirksomheten er ikke definert som kontanter i kontantstrømoppstillingen. Kontantstrømoppstilling er satt opp etter den direkte metoden.

2.10 EGENKAPITAL

Egenkapitalen i selskapet er delt i tre hovedelementer:

2.10.1 Innskutt egenkapital

Kommunal Landspensjonskasse er et gjensidig selskap eid av sine kunder. Dette innebærer at arbeidsgivere som ønsker å bli medlemmer i KLPs fellesordninger på offentlig tjenestepensjon innbetaler et egenkapitaltilskudd ved innmelding. Egenkapitaltilskuddet fastsettes i forhold til kundens relative størrelse målt i premiereserve.

Egenkapitaltilskuddet kan benyttes til dekning av tap eller underskudd ved løpende drift. Det kan bare tilbakebetales i forbindelse med flytting av kundeforholdet ut av selskapet etter forhåndssamtykke fra Finanstilsynet. Gjenstand for eventuell tilbakebetaling er medlemmets andel av det faktiske oppsamlede egenkapitaltilskuddet på opphørstidspunktet, beregnet i henhold til medlemmets andel av selskapets samlede premiereserve.

Utdeling av avkastning på egenkapitaltilskuddet avhenger av selskapets resultater. Normalt tilføres årlig medlemmene bokført avkastning på egenkapitaltilskuddet. I beregningen er kostnader forbundet med ekstern finansiering gjennom ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner fratrukket.

Det foretas årlig vurdering av behovet for å innkalle egenkapitaltilskuddet fra medlemmene. Tilskuddet fastsettes i forhold til premiereserven innenfor et definert nivå, og det beregnes særskilt for den enkelte fellesordning.

Egenkapitaltilskuddet er ikke omsettelig.

2.10.2 Opptjent egenkapital

Selskapets opptjente egenkapital består i all hovedsak av et egenkapitalfond. Egenkapitalfondet oppsto ved en overføring fra sikkerhetsfondet og særfond i forbindelse med årsoppgjøret for 1989. Almennelige selskapsrettslige regler gjelder for eventuell utdeling eller bruk av egenkapitalfondet.

2.10.3 Risikoutjevningfond

Risikoutjevningfondets formål er å dekke eventuelle tap ved personrisiko i forsikringsvirksomheten. I livs- og pensjonsforsikring er det adgang til å avsette inntil 50 prosent av risikooverskuddet til risikoutjevningfondet begrenset oppad til 150 prosent av årlig risikopremie.

2.11 REGNSKAPSFØRING AV INNTEKTER

Inntekter ved salg av varer vurderes til virkelig verdi av vederlaget, netto etter fradrag for merverdiavgift og eventuelle rabatter.

2.11.1 Premieinntekter

Premieinntekter inntektsføres med det beløp som forfaller i regnskapsåret. Periodisering av opptjent premie ivaretas ved avsetning mot uopptjent premie. Årets tilflyttede reserver føres også over resultatregnskapet, og inngår i premieinntektene.

2.11.2 Renteinntekter/kostnader

Renteinntekter og rentekostnader tilknyttet alle rentebærende finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost, inntektsføres ved bruk av effektiv rentemetode. Etableringsgebyr ved utlån inngår i amortiseringen, og inntektsføres over lånets forventede løpetid.

For rentebærende finansielle investeringer som måles til virkelig verdi, klassifiseres renteinntekten som «Renteinntekt/utbytte

på finansielle eiendeler», mens øvrige verdiendringer klassifiseres som «Verdiendringer på investeringer».

2.12 SKATT

Selskapet har store framførbare underskudd som kan benyttes til å motregne eventuelle skattepliktige overskudd. Ved avleggelsen av selskapsregnskapet vurderes balanseføring av utsatt skatt. Selskapet er morselskap i et skattekonsern og utsatt skattefordel balanseføres i den grad det kan sannsynliggjøres at selskapene i konsernet vil ha tilstrekkelig skattemessig overskudd til å nyttiggjøre seg skattefordelen. Ved vurdering av sannsynlighet legges det vekt på historisk inntjening og forventet framtidig skattemessig inntekt.

Formuesskatt beregnes av netto skattepliktig formue. Ved beregning av skattepliktig formue benyttes ligningsverdier.

Skattekostnaden er spesifisert i note 26.

2.13 OVERSKUDDSMIDLER AVSATT TIL KUNDER

Overskuddsmidler tilført kundekontraktene er avsatt på kundenes premiefond, og inngår som en del av de forsikringsmessige forpliktelsene på balansetidspunktet.

2.14 FORSIKRINGSKONTRAKTER

I henhold til IFRS 4 må det være knyttet betydelig forsikringsrisiko til kontrakten for at den skal kunne defineres som en forsikringskontrakt. Forsikringsproduktene selskapet tilbyr tilfredsstillende kravet om betydelig forsikringsrisiko, og er regnskapsført i samsvar med Forskrift for årsregnskaper m.m. for forsikringsselskaper og IFRS 4. I henhold til IFRS 4, vurderes forsikringskontraktene samlet som en forsikringskontrakt selv om den inneholder en finansiell del.

Det er gjennomført tilstrekkelighetstest for å kontrollere at nivået på de regnskapsførte forpliktelsene på forsikringskontraktene står i forhold til forsikringskundernes kontraktsmessige rettigheter. Selskapets avsetninger tilfredsstillende kravene i denne testen, og IFRS 4 stiller derfor ikke ytterligere krav til reservering. Selskapet har derfor benyttet gjeldende norsk regelverk for regnskapsføring av forsikringskontrakter.

2.15 FORSIKRINGSMESSIGE BRANSJER

Selskapet tilbyr produkter til sine kunder innen følgende bransjer:

2.15.1 Kollektiv pensjon – offentlig

Kollektiv pensjon består i hovedsak av ytelsesbaserte kommunale ordninger som omfatter alderspensjon, etterlattepensjon, uførepensjon og premiefritak under ervervsuførhet.

De kollektive pensjonsordninger er basert på lineær opptjening. Dette innebærer at den enkeltes opptjente ytelser til enhver tid utgjør den forholdsmessige del av de ytelser vedkommende vil ha rett til ved fortsatt tjeneste til pensjonsalder. Den forholdsmessige del fremkommer som forholdet mellom den tjenestetid vedkommende allerede har opptjent og den samlede tjenestetid vedkommende vil oppnå ved fortsatt tjeneste til pensjonsalder, dog slik at sistnevnte størrelse ikke kan overstige 40 år ved beregningen av den forholdsmessige del. Ordningene er basert på sluttlønnsprinsippet. G-regulering av løpende pensjoner og oppsatte rettigheter er en del av pensjonsordningens definerte ytelser. Ordningenes ytelser samordnes med folketrygden etter gjeldende regler og sikrer et definert brutto pensjonsnivå.

Regulering av løpende pensjoner og opptjente pensjonsrettigheter

finansieres i sin helhet ved en særskilt reguleringspremie. Brutto-garanti m.v. finansieres ved engangspremier ved oppstart av og eventuelt ved senere endringer av pensjonen.

Netto premiereserve i pensjonsordningene er fastsatt som netto engangspremie for de opptjente alders-, uføre- og etterlattepensjoner. I tillegg er det avsatt administrasjonsreserve. Videre inngår avsetninger for inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, herunder karensavsetning for uførerisiko, i pensjonsordningenes premiereserve.

2.15.2 Gruppeliv

Gruppeliv er i hovedsak konsentrert om kommunegruppeliv og lærergruppeliv som omfatter kun dødsrisiko. Andre dekninger forekommer for et mindre antall kunder. I tillegg kommer gjeldsgruppeliv som omfatter dødsrisiko og for en stor del av eksisterende kunder også uførerisiko.

De forsikringstekniske avsetninger i gruppelivsforsikring er basert på risikoteoretiske metoder. Erstatningsreserven inkluderer avsetninger til de forventede utbetalinger til inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, uavhengig av om disse er rapportert eller ikke.

2.16 AVSETNINGER I FORSIKRINGSFOND

2.16.1 Premiereserve

Premiereserven utgjør den forsikringstekniske kontantverdien av pensjonsrettigheter som er opptjent på beregningstidspunktet. Premiereserven inkluderer også administrasjonsreserve etter KLPs beregningsgrunnlag, samt avsetninger for inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, herunder karensavsetning for uførerisiko.

2.16.2 Tilleggsavsetninger

Tilleggsavsetningene er fordelt til kundene med betinget virkning og kan anvendes til dekning av eventuelt avkastningsunderskudd. Eventuell negativ avkastning kan ikke dekkes fra tilleggsavsetninger.

2.16.3 Premiefond

Premiefond inneholder forskuddsbetalte premier og eventuelle overskuddsmidler som fordeles til den enkelte kundes premiefondskonto. Premiefondsmidler kan benyttes til dekning av fremtidige premier.

2.16.4 Erstatningsavsetning

Erstatningsavsetning er knyttet til gruppeliv og innbefatter avsetning til ikke oppgjorte skader. Endring i erstatningsavsetning føres over resultatregnskapet som et element i erstatningskostnadene.

2.16.5 Kursreguleringsfond

Kursreguleringsfondet er definert i norsk forsikringslovgivning.

Kursreguleringsfondet består av netto urealiserte gevinster tilknyttet finansielle omløpsmidler i kollektivporteføljen. Dersom netto kursreserver er negative, settes kursreguleringsfondet til null. Endringer i kursreguleringsfondet føres over resultatregnskapet.

Urealisert kursreserve tilknyttet finansielle omløpsmidler i utenlandsk valuta som kan tilskrives valutakursendringer avsettes ikke til kursreguleringsfond dersom investeringen er sikret mot valutakursendringer. Valutakursendring tilknyttet sikringsinstrumentet avsettes således heller ikke til kursreguleringsfond, men føres direkte over resultatet.

2.16.6 Grunnlagsrente

Selskapets forsikringskontrakter i kollektiv pensjon inneholder en

avkastningsgaranti (grunnlagsrente). Avkastningsgarantien skal oppfylles årlig, men for kunder som har valgt flere – årig avkastningsgaranti, er dette kundens egen risiko fram til utløpet av flerårsperioden. For nytegnede kontrakter inngått 01.01.2006 eller senere er grunnlagsrenten 2,75 prosent.

For øvrige kontrakter gjelder følgende:

I Fellesordningen for kommuner og bedrifter, Fellesordningen for fylkeskommuner og Fellesordningen for helseforetak er grunnlagsrenten 3,4 prosent for opptjening før 01.01.2004 (dog 3,0 prosent for en liten del av kundemassen), mens den for ny opptjening etter 01.01.2004 er 3,0 prosent. Grunnlagsrenten er 3,0 prosent i Pensjonsordningen for sykepleiere, Fellesordningen for sykehusleger og Pensjonsordningen for folkevalgte. Fra 01.01.2012 vil all ny opptjening være på 2,5 %.

Brutto premiereserve fordelt på grunnlagsrente:

2011		2010	
Prosent	Andel	Prosent	Andel
2,75 %	0,0 %	2,75 %	0,0 %
3,0 %	70,5 %	3,0 %	68,6 %
3,4 %	29,5 %	3,4 %	31,3 %
4,0 %	0,0 %	4,0 %	0,1 %

Total gjennomsnittlig rentegaranti i bransjen kollektiv pensjon utgjorde i 2011 3,12 prosent.

2.16.7 Dødelighet og uførhet

For uførisiko benyttes forutsetninger basert på KLPs uførefaringer i perioden 2005 – 2007. For de øvrige risikoelementer benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2005 med sikkerhetsmarginer i henhold til den minstestandard Finanstilsynet fastsatte i 2007.

2.17 RESULTATELEMENTER

2.17.1 Renteresultat

Forvaltningsmessig er det innført et klart skille mellom kundenes oppsparte midler og forsikringssekskapets, det vil si eiernes midler. Dette fremkommer i rapporteringen definert som henholdsvis investeringer i kollektiv- og investeringsvalgportefølje for kundemidler og investeringer i selskapsportefølje. Kollektivporteføljen kan videre deles inn i underporteføljer med ulik investeringsprofil. Avkastningsresultatet består dermed av avkastningen på kundeporteføljen fratrukket grunnlagsrenten. Positivt avkastningsresultat tilfaller kunden, mens negativt avkastningsresultat må dekkes inn fra kundenes tilleggsavsetninger og/eller fra egenkapitalen. Selskapet fakturerer et særskilt premieelement (rentegarantipremie) for å innestå rentegarantien. Dette premieelementet inngår i resultat til selskapet.

2.17.2 Risikoresultat

Risikoresultatet er et uttrykk for utviklingen av dødelighet og uførhet i den forsikrede bestanden i perioden i forhold til forutsatt i selskapets premietariff. Et positivt risikoresultat tilbakeføres til kundene, men det er anledning til å holde tilbake inntil halvparten av et positivt risikoresultat i risikoutjevningfond under egenkapitalen. Risikoutjevningfondet kan kun benyttes til å dekke inn senere underskudd på risikoresultat, og kan maksimalt utgjøre 150 prosent av årets risikopremie.

Et eventuelt negativt risikoresultat må dekkes av risikoutjevningfond eller egenkapitalen i selskapet.

2.17.3 Administrasjonsresultat

Administrasjonsresultat er et resultat av hvordan selskapets faktiske omkostninger avviker fra premietariffen. Administrasjonsresultatet tilfaller i sin helhet selskapet.

2.17.4 Avkastning på selskapsportefølje

Avkastning på midler i selskapsporteføljen tilfaller selskapet. Selskapet har som praksis å overføre deler av selskapsporteføljens avkastning til kundenes premiefond.

2.18 FLYTTING

Flytting til og fra KLPs kollektive pensjonsordninger gjennomføres i henhold til ordningenes vedtekter pr årsslutt. Flyttetransaksjoner regnskapsføres i det påfølgende år. Mottatte premiereserver i forbindelse med flytting er vist på linje «Overføring av premiereserve fra andre» i resultatet, og utgjør en del av premieinntektene. Overførte premiereserver, kursreserver og tilleggsavsetninger i forbindelse med flytting presenteres som en erstatningskostnad i resultatregnskapet. Beløpet vises på linje «Overføring av premiereserve, tilleggsavsetning og kursreserve til andre».

2.19 PENSJONSFORPLIKTELSE EGENE ANSATTE

Selskapets pensjonsforpliktelser er forsikringsmessig delvis dekket gjennom offentlig tjenestepensjon i KLP ved medlemskap i Fellesordningen for kommuner og bedrifter («Fellesordningen»). Pensjonsansvar utover Fellesordningen dekkes over driften. Pensjonskostnadene er behandlet i samsvar med Forskrift for årsregnskaper m.m. for forsikringssekskaper.

Netto pensjonsforpliktelse er forskjellen mellom pensjonsmidlenes virkelige verdi (dvs. flyttestverdi) og nåverdien av de beregnede pensjonsforpliktelser. Disse beregningene er foretatt etter lineær opptjening på basis av forutsetninger om dødelighet, uførhet, frivillig avgang, uttak av AFP, fremtidig lønnsutvikling (i kommunal sektor for Fellesordningen), fremtidig vekst i folketrygdens grunnbeløp (G), antakelser om fremtidig avkastning m.m. De økonomiske forutsetningene er fastsatt i tråd med prinsippene i NRS' veiledning om pensjonsforutsetninger. Netto forpliktelse er klassifisert som avsetning for forpliktelse i balansen. Dersom verdien av pensjonsmidlene overstiger nåverdien av beregnede pensjonsforpliktelser, er netto midler presentert som langsiktig fordring.

Periodens netto pensjonskostnad består av summen av periodens pensjonsopptjening, rentekostnad på den beregnede forpliktelse og forventet avkastning på pensjonsmidlene.

Fellesordningen er en flerforetaksordning, dvs. at den forsikrings-tekniske risiko er fordelt mellom alle kommuner og bedrifter som deltar i ordningen. De økonomiske og aktuariemessige forutsetninger som ligger til grunn for beregning av netto pensjonsforpliktelser baserer seg derfor på forutsetninger som er representative for hele fellesskapet.

Arbeidsgiveravgift er beregnet på nettoforpliktelse. Brutto pensjonsforpliktelse som grunnlag for fastsettelse av amortiseringsgrunnlaget for korridor inkluderer ikke arbeidsgiveravgift.

2.20 KONSERNREGNSKAP

KLP rapporterer konsernregnskap i samsvar med de internasjonale regnskapsstandardene IFRS/IAS. Konsernregnskapet vises særskilt i separat oppstilling, og det er utarbeidet fullt notesett for konsernet inkludert beskrivelse av benyttede regnskapsprinsipper.

Note 3 Viktige regnskapsestimater og vurderinger

Selskapet utarbeider estimater og antakelser om framtidige forhold. Disse evalueres løpende, og er basert på historiske erfaringsdata og forventninger om sannsynlige framtidige hendelser vurdert ut i fra data som foreligger på tidspunktet for avleggelsen av regnskapet.

Det må forventes at estimatene vil avvike fra det endelige utfall, og nedenfor omtales de områdene hvor det er betydelig risiko for vesentlige endringer i balanseførte verdier i framtidige perioder.

3.1 FORSIKRINGSKONTRAKTER

Ved beregning av forsikringsmessige avsetninger i bransjen kollektiv pensjon offentlig, baseres forutsetningene om uførisiko på KLPs uførefaringer i perioden 2005 – 2007. For de øvrige risikoelementer, herunder opplevelsesrisiko, benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2005 med sikkerhetsmarginer i henhold til den minstestandard Finanstilsynet fastsatte i 2007.

KLP fakturerer gjennomsnittspremie for de ulike pensjonsordningene slik at den forsikringstekniske nettopremien utlignes mellom kundene som er inkludert i ordningen. Dersom dette ikke hadde blitt gjort ville den årlige nettopremien for alders-, uføre- og etterlattepensjon med utgangspunkt i en lønn på kroner 350 000 utgjøre for de ulike enkeltaldre og kjønn:

Menn			
Alder	30 år	45 år	60 år
Beløp	12 427 kr	18 817 kr	20 222 kr
Kvinner			
Alder	30 år	45 år	60 år
Beløp	18 876 kr	24 381 kr	21 613 kr

Ved beregning av forsikringstekniske avsetninger i bransjen gruppelev er det foretatt avsetninger for inntrufne skader som ikke er ferdig oppgjort. Avsetningene fastsettes ved hjelp av statistiske modeller. Modellene hensyntar erfaringer basert på innmeldte endringer i forsikringsbestanden.

3.2 INVESTERINGSEIENDOMMER

Bygninger og andre faste eiendommer vurderes til virkelig verdi slik dette er definert i IAS 40. Med virkelig verdi menes det beløp bygninger og andre faste eiendommer kan omsettes for i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte, frivillige parter. Selskapets investeringseiendommer anses ikke å være en del av et aktivt marked.

Mesteparten av selskapets eiendomsinvesteringer er utført gjennom datterselskaper. Disse datterselskapene er verdsatt/presentert i samsvar med egenkapitalmetoden basert på eiendomsverdiene beregnet som beskrevet i dette avsnittet.

Pr 31.12.2011 ble bygninger og faste eiendommer verdsatt ved hjelp av KLP Eiendoms verddivurderingsmodell. Modellen tar utgangspunkt i neddiskontering av beregnet 20 års kontantstrøm, og benyttet per 31.12.2011 en diskonteringsfaktor i intervallet 7,38 – 9,23 prosent for norske eiendommer. For en svensk eiendom er det benyttet diskonteringsfaktor på 6,78 prosent.

Følgende hovedkomponenter inngår i fremtidig kontantstrøm:

- Gjeldende betingelser, kontraktsutløp og antatt markedsleie
- Ledige arealer med antatt markedsleie
- Parkeringsinntekter, parkeringsareal og antall plasser
- Antatt årlig inflasjon
- Årlig leieregulering i prosent av inflasjon
- Generell ledighet
- Normale årlige driftskostnader
- Normale årlige felleskostnader pr m²
- Oppgraderingskostnader pr m² ved nytuleie
- Evt. ytterligere oppgraderingskostnader (år og beløp)
- Antall måneder ledighet ved hvert kontraktsutløp
- Antatt sluttverdi år 20
- Nominelt avkastningskrav

Som en del av verddivurderingen utføres også yieldbetraktninger for den enkelte eiendom og for totalporteføljen. I tillegg til verdsettelse ved bruk av KLP Eiendoms verddivurderingsmodell innhentes eksterne verddivurderinger for et utvalg av eiendommene. Disse benyttes for å fastsette egne beregningsparametere og for å kvalitetssikre de interne verddivurderingene.

Mindre endringer i avkastningskravet vil gi relativt store utslag i eiendomsverdiene og det antas at vesentlige endringer i spesielt «Gjeldende betingelser, kontraktsutløp og antatt markedsleie» samt «Generell ledighet», er de faktorene som vil påvirke regnskapstallene i størst grad.

Sensitivitetsanalysen nedenfor viser hvordan verdien av en av selskapets sentralt beliggende kontoreiendommer i Oslo endrer seg ved visse endringer i sentrale parametre i selskapets verdsettelsesmodell. Analysen viser endring i verdi (angitt som prosentvis endring) for gitt endring i en parameter under forutsetning av at alle andre parametre holdes uendret. I realiteten vil det være slik at det er innbyrdes sammenheng mellom flere variabler, slik at en endring i en parameter vil medføre endring i en eller flere andre parametre. Oppgitte sensitivitetstall fanger ikke opp slike sammenhenger mot andre variabler, og er kun vist for illustrative formål. Virkningene av endringer i parametre vil variere noe fra eiendom til eiendom.

	Endringer i parameter	Endring i verdi
Avkastningskrav	+100 bps	-10 %
	-100 bps	12 %
Markedsleie	+10 %	7 %
	- 10 %	-7 %
Exit yield	+ 100 bps	-5 %
	- 100 bps	7 %
Inflasjon	+ 50 bps	6 %
	- 50 bps	-5 %

I analysen over forstås avkastningskravet som den rente som benyttes ved neddiskontering av framtidige kontantstrømmer i modellen. Markedsleie forstås som forventet leie ved reforhandling av eksisterende kontrakter eller ved skifte av leietager. Exit yield forstås som den yelden som benyttes til å beregne sluttverdi ved verddivurderingsmodellens siste analyseperiode (år 20).

3.3 PENSJONSFORPLIKTELSER EGNE ANSATTE

Nåverdien av netto pensjonsforpliktelser selskapet har overfor sine ansatte, avhenger av en rekke forutsetninger av økonomisk og demografisk art. Små endringer i disse variablene kan gi relativt store utslag i brutto påløpt pensjonsforpliktelse og dermed brutto pensjonskostnad. Selskapet avdemper den regnskapsmessige effekten av endrede forutsetninger ved måling av pensjonsforpliktelser ved at kun estimatavvik utover 10 prosent av det høyeste av brutto pensjonsforpliktelser og brutto pensjonsmidler fordeles og resultatføres over gjenværende løpetid.

Selskapet følger «Veiledningen for fastsettelse av pensjonsforutsetninger» utgitt av Norsk regnskapsstiftelse (NRS). Oppdatert veiledning utgitt 5. januar 2012 er lagt til grunn for oppdatert måling av beste estimat påløpt forpliktelse og midler pr 31.12.2011.

Det er lagt vekt på at forutsetningene er innbyrdes konsistente. De parametrene som er av størst betydning for netto pensjonsforpliktelser, er diskonteringsrente, forutsetning om framtidig lønnsvekst, forutsetning om framtidig regulering av folketrygdens grunnbeløp (G-regulering), pensjonsregulering, forutsetning om framtidig levealder og framtidig uttakstilbøyelighet av AFP.

Diskonteringsrenten er fastsatt med utgangspunkt i statsobligasjonsrenten, og ble vurdert per 31.12.2011 til 2,6 prosent og per 31.12.2010 til 4 prosent (25 års vektet utbetalingstid).

Forutsetningene om framtidig lønnsvekst, framtidig G-regulering/pensjonsregulering er fastsatt i tråd med veiledningens konkrete anbefaling til henholdsvis 3,5 prosent (lønnsvekst) og 3,25 prosent (regulering av G/pensjoner). For den kommunale pensjonsordningen skal pensjonsreguleringen være lik G-reguleringen.

Forutsetninger om levealder (dødelighet) er basert på nyeste dødelighetstabell (K2005).

Det er lagt til grunn en framtidig uttakstilbøyelighet på 45 prosent, det vil si 45 prosent tar ut AFP ved fylte 62 år.

3.4 VIRKELIG VERDI PÅ FINANSIELLE EIENDELER

Finansielle eiendeler som er klassifisert som eiendeler der endringer i virkelig verdi resultatføres, er i stor grad eiendeler som omsettes i et marked slik at markedsverdien kan fastsettes med stor grad av sikkerhet. For noterte papirer med liten omsetning, vurderes det hvorvidt den observerbare kursen kan antas å være reell.

Dersom det konkluderes med at en observerbar markedskurs ikke er representativ for eiendelens virkelige verdi, eller verdipapiret ikke omsettes i et notert marked, estimeres markedsv

verdien. Estimater baseres på markedsførhold som foreligger på balansedagen. Unoterte rentepapirer prises ut i fra en rentekurve med et risikotillegg som representerer markedets prising av utsteders bransjespesifikke risiko. Det innhentes jevnlig eksterne priser på en betydelig andel av disse unoterte papirene for å etterprøve egne verdsettelsesmodeller.

Prisingsmetodene og regnskapstillene er nærmere omtalt i note 5.

3.5 VIRKELIG VERDI PÅ FINANSIELL GJELD

Metoden for å beregne virkelig verdi ved hjelp av en verdsettelsesmodell er å beregne de forventede kontantstrømmene basert på betingelsene i hver enkelt kontrakt, og dernest å diskontere disse verdiene til en nåverdi. De forventede kontantstrømmene for hver kontrakt er bestemt enten direkte med referanse til faktiske kontantstrømmer implisitt i observerbare markeder eller gjennom å modellere kontantstrømmene basert på relevante modeller for markedsprising. Disse modellene benytter som basis observerbare markedspriser og -rater, inkludert for eksempel rentekurver for det vesentlige av eiendelens eller gjeldens levetid og opsjonsvolatiliteter.

Prisingsmetodene og regnskapstillene er nærmere omtalt i note 5.

3.6 TAP PÅ FINANSIELLE EIENDELER

Finansielle eiendeler som ikke måles til markedsverdi, vurderes for verdifall på balansedagen. Selskapets utlånsportefølle vurderes enkeltvis for lån hvor det er observert mislighold. Dersom det foreligger en objektiv hendelse på balansedagen som har innvirkning på framtidig kontantstrøm, nedskrives lånet. I tillegg foretas det gruppevis vurdering hvert kvartal av utlån med ensartet risikoprofil. Dette er nærmere beskrevet under note 2.

Selskapets utlånsportefølle har historisk vist ubetydelige tap. Årsaken til dette er at man har meget god sikkerhet i pant for utlån til privatmarkedet, og at øvrige utlån i all vesentlighet er rettet mot offentlig sektor eller foretak med offentlig garanti. Selskapet har ubetydelige tapsavsetninger, slik at eventuelle framtidige tap vil gi direkte resultatteffekt.

Selskapets portefølle av anleggsobligasjoner, inkludert anleggsobligasjoner som holdes til forfall, vurderes nedskrivningsbehov enkeltvis hvert kvartal. Porteføljen består av høyt ratede utstedere, og dersom utsteders rating endres negativt foretas det nedskrivning kun dersom det i tillegg observeres forhold som oppfattes som en objektiv hendelse som innvirker på framtidige kontantstrømmer fra investeringen.

Note 4 Netto inntekter fra finansielle instrumenter

2011				
Millioner kroner	Selskapsporteføljen	Kollektivporteføljen	Investeringsvalgporteføljen	Sum
Opp/nedskrivning aksjer og andeler	87	385	2	474
Resultat datterforetak	13	1 310	8	1 331
Resultat tilknyttede foretak	0	0	0	0
Sum inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	100	1 696	10	1 806
Renter bank	11	356	1	367
Renter finansielle derivater	8	135	0	143
Renter obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	92	2 928	29	3 050
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til virkelig verdi	111	3 419	30	3 559
Renter obligasjoner amortisert kost	303	3 816	25	4 145
Renter utlån	0	1 107	0	1 107
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til amortisert kost	303	4 923	25	5 252
Utbytte/renter aksjer og andeler	36	531	0	567
Andre inntekter og kostnader	1	-83	0	-82
Sum netto renteinntekter / utbytte på finansielle instrumenter	452	8 790	55	9 297
Leieinntekter eiendom	38	0	0	38
Sum netto driftsinntekter på eiendom	38	0	0	38
Verdiendring aksjer og andeler	-26	-2 427	-37	-2 490
Verdiendring obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-150	643	0	493
Verdiendring finansielle derivater	176	-960	0	-785
Verdiendring utlån og fordringer	-2	16	0	14
Sum verdiendring finansielle instrumenter til virkelig verdi	-2	-2 728	-37	-2 768
Verdiendring annet	-41	0	0	-41
Sum verdiendringer på investeringer	-43	-2 728	-37	-2 809
Realisert aksjer og andeler	59	-161	3	-99
Realisert obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-8	-46	1	-54
Realisert finansielle derivater	1	-150	-1	-150
Realisert utlån og fordringer	0	26	-1	26
Sum realiserte finansielle instrumenter til virkelig verdi	52	-331	1	-278
Realisert obligasjoner til amortisert kost ¹	40	-6	0	34
Sum realiserte finansielle instrumenter til amortisert kost	40	-6	0	34
Andre finansielle kostnader og inntekter	0	0	0	0
Sum realisert gevinst og tap på investeringer	93	-337	1	-243
Sum netto inntekter fra investeringer	639	7 420	30	8 088

Note 5 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelse

Virkelig verdi av investeringer notert i et aktivt marked er basert på gjeldende kjøpskurs. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand. Dersom markedet for verdipapiret ikke er aktivt, eller verdipapiret ikke er notert på børs eller tilsvarende, benytter konsernet verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår, henvisning til omsetning av lignende instrumenter og prising ved hjelp av eksternt innhentede rentekurver og rentedifferansekurver. Estimatenes bygger i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdata, og i liten grad på selskaps-spesifikk informasjon.

De ulike finansielle instrumenter prises dermed på følgende måte:

a) Aksjer (noterte)

Likvide aksjer verdsettes som hovedregel på basis av priser levert fra indekssleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom ulike kilder for å fange opp eventuelle feil. Følgende kilder benyttes for aksjer: Oslo Børs, Morgan Stanley Capital International (MSCI) og Reuters.

Oslo Børs har førsteprioritet, deretter MSCI og til slutt Reuters.

b) Aksjer (unoterte)

Konsernet benytter, så langt det lar seg gjøre, bransje anbefalingene til Verdipapirfondenes forening. Dette innebærer i hovedtrekk følgende:

Sist omsatt kurs har hovedprioritet. Dersom sist omsatt kurs ligger utenfor salg/kjøpskursen i markedet, justeres pris deretter. Det vil si at hvis sist omsatt er under salgskurs, justeres pris opp til salgskursen. Hvis den er over kjøpskurs justeres den ned til kjøpskursen. Dersom prisbildet anses som utdatert justeres prisen etter en markedsindeks. Selskapet har valgt Oslo Børs sin small cap indeks (OSESX) som en tilnærming for unoterte aksjer.

For aksjer hvor svært lite informasjon foreligger, så hentes det inn vurderinger fra meglere som benyttes som grunnlag for å estimere en antatt markedspris.

c) Utenlandske rentepapirer

Utenlandske rentepapirer prises i hovedregel på bakgrunn av priser innhentet fra indekssleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom flere ulike kilder for å fange opp eventuelle feil. Følgende kilder benyttes: JP Morgan, Barclays Capital Indices, Bloomberg og Reuters.

JP Morgan og Barclays Capital Indices har førsteprioritet (de dekker henholdsvis stat og foretaksobligasjoner). Deretter benyttes Bloomberg foran Reuters med bakgrunn i Bloombergs priskilde Business Valuator Accredited in Litigation (BVAL). BVAL inneholder verifiserte priser fra Bloomberg. Sisteprioritet er Reuters.

d) Norske rentepapirer – stat

Til prising av norske statsobligasjoner benyttes Reuters som kilde. Det er Oslo Børs som leverer prisen (via Reuters). Kursene sammenlignes med kursene fra Bloomberg for å avdekke eventuelle feil.

e) Norske rentepapirer – annet enn stat

Alle norske rentepapirer unntatt stat prises teoretisk. Det benyttes en nullkuponkurve, samt rentedifferansekurver til prisingen. Reuters

benyttes som kilde til nullkuponkurven fra 0 til 10 år. Fra 12 år og over benyttes Bloomberg som kilde siden Reuters ikke leverer priser over 10 år.

Rentedifferansekurvene mottas fra Verdipapirfondenes forening. Disse er basert på innhentede rentedifferansekurver fra fem ulike markedsaktører som blir omarbeidet til en snittkurve.

f) Rentepapirer utstedt av utenlandske foretak, men denominert i kroner

Virkelig verdi beregnes etter samme prinsipp som for norske rentepapirer beskrevet ovenfor. Rentedifferansekurver levert av SE Banken og Swedbank omarbeides til en snittkurve som legges til grunn for beregningen av virkelig verdi.

g) Futures/FRA/IRF

Alle futureskontrakter til konsernet handles på børs. Reuters benyttes som priskilde. Det innhentes også priser fra en annen kilde som kontroll på at prisene fra Reuters er korrekte.

h) Opsjoner

Bloomberg benyttes som kilde for prising av opsjoner som handles på børs.

i) Renteswapper

Renteswapper verdsettes i en modell som hensyntar observerbare markedsdata som rentekurver og relevant kredittpåslag.

j) Lån med sikkerhet i pant

Prinsippene for beregning av virkelig verdi avhenger av hvorvidt utlånene har rentebinding eller ikke.

Virkelig verdi av utlån med rentebinding beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen.

Virkelig verdi av utlån uten rentebinding anses tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med endring i markedsrentene.

k) Utlån til kommuner og foretak med kommunal garanti

Fordringene verdsettes ved hjelp av en verdsettelsesmodell som benytter relevante kredittpåslagsjusteringer innhentet i markedet. For utlånene som er til kommuner, fylkeskommuner og kommunalt støttede prosjekter benyttes observerbare rentekurver og kredittrentedifferansekurver i en verdsettelsesmodell som neddiskonterer fremtidig kontantstrøm. Kredittpåslagene som modellberegningene benytter tar utgangspunkt i kvoteringer fra tre ulike kursstillere. Det gjøres en vurdering av kvaliteten i kvoteringene ved å sammenlikne dem innbyrdes og mot forrige mottatte observasjon samt annen markedsinformasjon.

For garanterte utlån beregnes virkelig verdi som neddiskontert kontantstrøm basert på samme rentekurver som direktelånene, men kredittmarginen er i utgangspunktet basert på initiell margin. Garantier handles bilateralt (OTC) og ikke over åpne markedsplasser som for eksempel en børs, og prises derfor ikke i markedet. Initiell margin det er inngått enighet om på inngåelsestidspunktet er det beste estimat for markedspris på samme tidspunkt. Kredittverdigheten endrer seg ikke like mye for lånet som for garantisten eller låntaker hver for seg. Låntaker er oftest ikke kredittvurdert av kredittvurderingsbyråer eller banker. Garantisten er enten en kommune eller bank (eller begge deler – triple default lån). Statistiske analyser indikerer at kredittmarginen på garanterte lån svinger mindre enn på ikke-garanterte lån og

2010

Millioner kroner	Selskaps- porteføljen	Kollektiv- porteføljen	Investerings- valgporteføljen	Sum
Opp/nedskrivning aksjer og andeler	83	1 514	2	1 599
Resultat datterforetak	133	1 408	2	1 543
Resultat tilknyttede foretak	0	0	0	0
Sum inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	216	2 922	4	3 142
Renter bank	12	223	0	235
Renter finansielle derivater	10	76	0	86
Renter obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	81	1 595	5	1 681
<i>Sum renteinntekter finansielle instrumenter til virkelig verdi</i>	<i>104</i>	<i>1 893</i>	<i>5</i>	<i>2 002</i>
Renter obligasjoner amortisert kost	278	3 686	3	3 966
Renter utlån	3	1 111	0	1 114
<i>Sum renteinntekter finansielle instrumenter til amortisert kost</i>	<i>281</i>	<i>4 797</i>	<i>3</i>	<i>5 081</i>
Utbytte/renter aksjer og andeler	37	373	0	410
Andre inntekter og kostnader	-1	-66	0	-66
Sum netto renteinntekter/utbytte på finansielle instrumenter	421	6 998	7	7 426
Leieinntekter eiendom	39	0	0	39
Sum netto driftsinntekter på eiendom	39	0	0	39
Verdiendring aksjer og andeler	6	4 716	9	4 731
Verdiendring obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-163	231	0	68
Verdiendring finansielle derivater	182	501	0	683
Verdiendring utlån og fordringer	0	-9	0	-9
<i>Sum verdiendring finansielle instrumenter til virkelig verdi</i>	<i>25</i>	<i>5 438</i>	<i>10</i>	<i>5 473</i>
<i>Sum verdiendring finansielle instrumenter til amortisert kost</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Verdiendring annet	56	0	0	56
Sum verdiendringer på investeringer	81	5 438	10	5 529
Realisert aksjer og andeler	9	324	0	333
Realisert obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-2	104	1	103
Realisert finansielle derivater	-18	-131	0	-150
Realisert utlån og fordringer	11	-229	0	-218
<i>Sum realiserte finansielle instrumenter til virkelig verdi</i>	<i>1</i>	<i>67</i>	<i>0</i>	<i>68</i>
Realisert obligasjoner til amortisert kost ¹	-55	2	0	-53
<i>Sum realiserte finansielle instrumenter til amortisert kost</i>	<i>-55</i>	<i>2</i>	<i>0</i>	<i>-53</i>
Sum realisert gevinst og tap på investeringer	-54	69	0	16
Sum netto inntekter fra investeringer	703	15 427	21	16 152

¹ Realiserte verdier på obligasjoner til amortisert kost kommer av realiserte mer- eller mindrev verdier på valuta.

Note 5 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser, forts.

obligasjoner. Garanterte lån kredittpåslagjusteres derfor ikke før garantisten har opplevd en signifikant ratingendring siden den initielle marginen ble satt. Konsernets utlån med både kommune- og bankgaranti kredittpåslagjusteres i forhold til initiell margin kun hvis begge garantistene har fått endret kredittrating signifikant siden utbetalingsdatoen.

I) Plasseringer hos kredittinstitusjoner

Plasseringer hos kredittinstitusjoner er innskudd med kort løpetid. Virkelig verdi beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen.

m) Virkelig verdi av ansvarlige lån

For lån notert på børs hvor det anses å være et aktivt marked brukes den observerbare prisen som virkelig verdi. For øvrige lån som ikke er en del av et aktivt marked fastsettes virkelig verdi ut i fra en intern verdsettelsesmodell basert på observerbare data.

n) Virkelig verdi av utstedt fondsobligasjon

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

Tabellene under gir en nærmere spesifisering av innholdet i de ulike klassene.

31.12.2011

Millioner kroner	Selskapsporteføljen		Kollektivporteføljen		Investeringsvalgporteføljen		Sum	
	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi
Eiendeler målt til amortisert kost								
Investeringer som holdes til forfall - målt til amortisert kost								
Norske hold til forfall obligasjoner	627	647	15 504	16 291	74	79	16 205	17 017
Opptjente ikke forfalte renter	24	24	505	505	2	2	530	530
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	2 530	2 634	20 609	21 581	111	116	23 250	24 332
Opptjente ikke forfalte renter	44	44	395	395	2	2	442	442
Sum investeringer som holdes til forfall	3 225	3 349	37 013	38 773	189	199	40 427	42 321
Obligasjoner - målt til amortisert kost								
Norske obligasjonslån	774	789	15 089	15 392	114	117	15 977	16 298
Opptjente ikke forfalte renter	18	18	356	356	3	3	378	378
Utenlandske obligasjonslån	2 991	3 139	25 870	26 840	226	236	29 087	30 215
Opptjente ikke forfalte renter	76	76	627	627	5	5	709	709
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	3 860	4 022	41 942	43 216	349	362	46 150	47 599
Øvrige utlån og fordringer - målt til amortisert kost								
Ansvarlig lån	0	0	0	0	0	0	0	0
Pantelån	0	0	6 340	6 340	0	0	6 340	6 340
Lån med offentlig garanti	0	0	18 563	18 838	0	0	18 563	18 838
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	201	201	0	0	201	201
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	25 103	25 378	0	0	25 103	25 378
Sum finansielle eiendeler til amortisert kost	7 085	7 371	104 059	107 367	538	561	111 681	115 299
Eiendeler målt til virkelig verdi								
Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat								
Norske aksjer	264	264	2 677	2 677	0	0	2 941	2 941
Utenlandske aksjer	0	0	13 387	13 387	0	0	13 387	13 387
Sum aksjer og andeler	264	264	16 064	16 064	0	0	16 328	16 328
Eiendomsfond	0	0	706	706	0	0	706	706
Norske aksjefond	0	0	15 179	15 179	267	267	15 446	15 446
Utenlandske aksjefond	0	0	2 092	2 092	0	0	2 092	2 092
Sum aksjefondsandeler	0	0	17 977	17 977	267	267	18 244	18 244
Alternative investeringer norske	704	704	0	0	0	0	704	704
Alternative investeringer utenlandske	0	0	521	521	0	0	521	521
Sum alternative investeringer	704	704	521	521	0	0	1 225	1 225

Note 5 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser, forts.

Millioner kroner	Selskapsporteføljen		Kollektivporteføljen		Investeringsvalgporteføljen		Sum	
	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat								
Norske obligasjoner	2 057	2 057	17 206	17 206	0	0	19 263	19 263
Opptjente ikke forfalte renter	34	34	307	307	0	0	340	340
Utenlandske obligasjoner	100	100	11 290	11 290	0	0	11 390	11 390
Norske obligasjonsfond	0	0	19 052	19 052	409	409	19 461	19 461
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	10 583	10 583	0	0	10 583	10 583
Opptjente ikke forfalte renter	2	2	114	114	0	0	116	116
Norske sertifikater	610	610	3 993	3 993	0	0	4 603	4 603
Opptjente ikke forfalte renter	6	6	49	49	0	0	54	54
Utenlandske sertifikater	303	303	365	365	0	0	669	669
Opptjente ikke forfalte renter	3	3	3	3	0	0	6	6
Sum obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	3 114	3 114	62 961	62 961	409	409	66 484	66 484
Norske utlån og fordringer	454	454	9 886	9 886	8	8	10 348	10 348
Utenlandske utlån og fordringer	269	269	2 341	2 341	9	9	2 619	2 619
Sum utlån og fordringer	723	723	12 228	12 228	16	16	12 967	12 967
Derivater								
Renteswapper	252	252	364	364	0	0	615	615
Aksjeopsjoner	0	0	154	154	1	1	155	155
Valutaterminer	0	0	54	54	0	0	54	54
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	252	252	571	571	1	1	824	824
Andre finansielle eiendeler	10	10	70	70	2	2	82	82
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	5 067	5 067	110 392	110 392	696	696	116 155	116 155
Sum investeringer	12 152	12 438	214 451	217 759	1 234	1 257	227 836	231 453
Forpliktelser								
Derivater								
Renteswapper	0	0	-405	-405	0	0	-405	-405
Rentefutures	0	0	-8	-8	0	0	-8	-8
Rente- og valutawapper	-1	-1	-234	-234	0	0	-235	-235
Valutaterminer	-1	-1	-188	-188	0	0	-189	-189
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	-2	-2	-836	-836	0	0	-838	-838
Ansvarlig lånekapital								
Evigvarende ansvarlig lånekapital	3 143	3 143	0	0	0	0	3 143	3 143
Fondsobligasjon	1 145	1 145	0	0	0	0	1 145	1 145
Sum ansvarlig lånekapital mv.	4 288	4 288	0	0	0	0	4 288	4 288

Note 5 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser, forts.

31.12.2010

	Selskapsporteføljen		Kollektivporteføljen		Investeringsvalgporteføljen		Sum	
	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi
Millioner kroner								
Eiendeler målt til amortisert kost								
Investeringer som holdes til forfall - målt til amortisert kost								
Norske hold til forfall obligasjoner	664	661	16 782	17 412	23	24	17 469	18 097
Opptjente ikke forfalte renter	25	25	539	539	0	0	564	564
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	2 510	2 580	20 259	20 870	24	25	22 793	23 474
Opptjente ikke forfalte renter	39	39	402	402	1	1	441	441
Sum investeringer som holdes til forfall	3 238	3 304	37 982	39 223	48	50	41 268	42 576
Obligasjoner - målt til amortisert kost								
Norske obligasjonslån	584	564	10 715	10 515	14	14	11 313	11 092
Opptjente ikke forfalte renter	11	11	267	267	0	0	278	278
Utenlandske obligasjonslån	2 678	2 800	24 235	24 635	39	40	26 952	27 476
Opptjente ikke forfalte renter	68	68	571	571	1	1	640	640
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	3 341	3 443	35 788	35 988	55	56	39 184	39 487
Øvrige utlån og fordringer - målt til amortisert kost								
Pantelån	0	0	7 163	7 175	0	0	7 163	7 175
Lån med offentlig garanti	0	0	22 308	22 591	0	0	22 308	22 591
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	183	183	0	0	183	183
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	29 653	29 948	0	0	29 653	29 948
Sum finansielle eiendeler til amortisert kost	6 579	6 747	103 423	105 159	103	105	110 104	112 011
Eiendeler målt til virkelig verdi								
Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat								
Norske aksjer	307	307	3 139	3 139	0	0	3 445	3 445
Utenlandske aksjer	0	0	13 215	13 215	0	0	13 215	13 215
Sum aksjer og andeler	307	307	16 353	16 353	0	0	16 660	16 660
Eiendomsfond	0	0	653	653	0	0	653	653
Norske aksjefond	0	0	15 560	15 560	64	64	15 624	15 624
Utenlandske aksjefond	0	0	1 559	1 559	0	0	1 559	1 559
Sum aksjefondsandeler	0	0	17 772	17 772	64	64	17 836	17 836
Alternative investeringer norske	915	915	0	0	0	0	915	915
Alternative investeringer utenlandske	0	0	110	110	0	0	110	110
Sum alternative investeringer	915	915	110	110	0	0	1 025	1 025

Note 5 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser, forts.

	Selskapsporteføljen		Kollektivporteføljen		Investeringsvalgporteføljen		Sum	
	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi
Millioner kroner								
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat								
Norske obligasjoner	1 419	1 419	13 469	13 469	0	0	14 889	14 889
Opptjente ikke forfalte renter	35	35	322	322	0	0	357	357
Utenlandske obligasjoner	94	94	9 905	9 905	0	0	9 999	9 999
Norske obligasjonsfond	0	0	16 237	16 237	73	73	16 311	16 311
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	9 823	9 823	0	0	9 823	9 823
Opptjente ikke forfalte renter	3	3	110	110	0	0	113	113
Norske sertifikater	410	410	1 494	1 494	0	0	1 904	1 904
Opptjente ikke forfalte renter	4	4	20	20	0	0	24	24
Utenlandske sertifikater	55	55	75	75	0	0	130	130
Opptjente ikke forfalte renter	1	1	1	1	0	0	1	1
Sum obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	2 021	2 021	51 456	51 456	73	73	53 550	53 550
Norske utlån og fordringer	341	341	8 927	8 927	0	0	9 269	9 269
Utenlandske utlån og fordringer	163	163	3 338	3 338	0	0	3 502	3 502
Sum utlån og fordringer	504	504	12 266	12 266	1	1	12 770	12 770
Derivater								
Renteswapper	86	86	308	308	0	0	394	394
Aksjeopsjoner	0	0	287	287	0	0	288	288
Valutaterminer	0	0	522	522	0	0	522	522
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	86	86	1 117	1 117	0	0	1 203	1 203
Andre finansielle eiendeler	0	0	18	18	0	0	18	18
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	3 832	3 832	99 092	99 092	139	139	103 063	103 063
Sum investeringer	10 411	10 580	202 515	204 250	241	244	213 167	215 074
Forpliktelser								
Derivater								
Renteswapper	0	0	342	342	0	0	342	342
Aksjeopsjon	0	0	0	0	0	0	0	0
Rente- og valutawapper	11	11	29	29	0	0	39	39
Valutaterminer	0	0	3	3	0	0	3	3
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	11	11	373	373	0	0	383	383
Ansvarlig lånekapital								
Evigvarende ansvarlig lånekapital	3 100	3 019	0	0	0	0	3 100	3 019
Fondsobligasjoner	973	887	0	0	0	0	973	887
Sum ansvarlig lånekapital mv.	4 074	3 905	0	0	0	0	4 074	3 905

Note 6 Virkelig verdi hierarki

Følgende tabell presenterer finansielle instrumenter målt til virkelig verdi.

31.12.2011	Selskaps- porteføljen	Kollektiv- porteføljen	Investeringsvalg- porteføljen	Sum
Eiendeler				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning				
Nivå 1: Verdssettelse basert på priser i et aktivt marked	328	42 360	409	43 098
Nivå 2: Verdssettelse basert på observerbare markedsdata	2 786	20 600	0	23 386
Nivå 3: Verdssettelse basert på annet enn observerbare markedsdata	0	0	0	0
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	3 114	62 961	409	66 484
Utlån og fordringer				
Nivå 1: Verdssettelse basert på priser i et aktivt marked	648	4 681	16	5 345
Nivå 2: Verdssettelse basert på observerbare markedsdata	75	7 547	0	7 622
Nivå 3: Verdssettelse basert på annet enn observerbare markedsdata	0	0	0	0
Utlån og fordringer	723	12 228	16	12 967
Egenkapitalinstrumenter (aksjer, aksjefondsandeler og alternative investeringer)				
Nivå 1: Verdssettelse basert på priser i et aktivt marked	0	30 740	267	31 007
Nivå 2: Verdssettelse basert på observerbare markedsdata	957	1 301	0	2 259
Nivå 3: Verdssettelse basert på annet enn observerbare markedsdata	11	2 521	0	2 531
Egenkapitalinstrumenter (aksjer, aksjefondsandeler og alternative investeringer)	968	34 562	267	35 797
Finansielle derivater og andre finansielle eiendeler				
Nivå 1: Verdssettelse basert på priser i et aktivt marked	0	0	0	0
Nivå 2: Verdssettelse basert på observerbare markedsdata	262	642	3	906
Nivå 3: Verdssettelse basert på annet enn observerbare markedsdata	0	0	0	0
Finansielle derivater og andre finansielle eiendeler	262	642	3	906
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	5 067	110 392	696	116 155
Forpliktelser				
Finansielle derivater				
Nivå 1: Verdssettelse basert på priser i et aktivt marked	0	0	0	0
Nivå 2: Verdssettelse basert på observerbare markedsdata	2	836	0	838
Nivå 3: Verdssettelse basert på annet enn observerbare markedsdata	0	0	0	0
Finansielle derivater	2	836	0	838
Gjeld til kredittinstitusjoner og annen gjeld				
Nivå 1: Verdssettelse basert på priser i et aktivt marked	90	301	0	392
Nivå 2: Verdssettelse basert på observerbare markedsdata	0	0	0	0
Nivå 3: Verdssettelse basert på annet enn observerbare markedsdata	0	0	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner og annen gjeld	90	301	0	392
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	92	1 138	1	1 230

Note 6 Virkelig verdi hierarki, forts.

31.12.2010	Selskaps- porteføljen	Kollektiv- porteføljen	Investeringsvalg- porteføljen	Sum
Eiendeler				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning				
Nivå 1: Verdssettelse basert på priser i et aktivt marked	332	38 543	73	38 948
Nivå 2: Verdssettelse basert på observerbare markedsdata	1 690	12 912	0	14 602
Nivå 3: Verdssettelse basert på annet enn observerbare markedsdata	0	0	0	0
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	2 021	51 456	73	53 550
Utlån og fordringer				
Nivå 1: Verdssettelse basert på priser i et aktivt marked	202	4 622	1	4 825
Nivå 2: Verdssettelse basert på observerbare markedsdata	302	7 644	0	7 945
Nivå 3: Verdssettelse basert på annet enn observerbare markedsdata	0	0	0	0
Utlån og fordringer	504	12 266	1	12 770
Egenkapitalinstrumenter (aksjer, aksjefondsandeler og alternative investeringer)				
Nivå 1: Verdssettelse basert på priser i et aktivt marked	0	31 860	64	32 577
Nivå 2: Verdssettelse basert på observerbare markedsdata	1 203	805	0	1 355
Nivå 3: Verdssettelse basert på annet enn observerbare markedsdata	19	1 570	0	1 589
Egenkapitalinstrumenter (aksjer, aksjefondsandeler og alternative investeringer)	1 222	34 235	64	35 520
Finansielle derivater og andre finansielle eiendeler				
Nivå 1: Verdssettelse basert på priser i et aktivt marked	0	0	0	0
Nivå 2: Verdssettelse basert på observerbare markedsdata	86	1 136	0	1 222
Nivå 3: Verdssettelse basert på annet enn observerbare markedsdata	0	0	0	0
Finansielle derivater og andre finansielle eiendeler	86	1 136	0	1 222
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	3 832	99 092	139	103 063
Forpliktelser				
Finansielle derivater				
Nivå 1: Verdssettelse basert på priser i et aktivt marked	0	0	0	0
Nivå 2: Verdssettelse basert på observerbare markedsdata	11	373	0	384
Nivå 3: Verdssettelse basert på annet enn observerbare markedsdata	0	0	0	0
Finansielle derivater	11	373	0	384
Gjeld til kredittinstitusjoner og annen gjeld				
Nivå 1: Verdssettelse basert på priser i et aktivt marked	0	330	0	330
Nivå 2: Verdssettelse basert på observerbare markedsdata	0	0	0	0
Nivå 3: Verdssettelse basert på annet enn observerbare markedsdata	0	0	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner og annen gjeld	0	330	0	330
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	11	703	0	714

Note 6 Virkelig verdi hierarki, forts.

Endringer i nivå 3 aksjer, unoterte Selskapsporteføljen	Bokført verdi	Bokført verdi
	2011	2010
Inngående balanse 01.01.	19	64
Solgt	0	-227
Kjøpt	0	203
Urealiserte endringer	-8	-21
Utgående balanse 31.12.	11	19
Realisert gevinst / tap	0	25

Endringer i nivå 3 aksjer, unoterte Kollektivporteføljen	Bokført verdi	Bokført verdi
	2011	2010
Inngående balanse 01.01.	14	5
Solgt	-10	0
Kjøpt	334	7
Urealiserte endringer	2	3
Utgående balanse 31.12.	340	14
Realisert gevinst / tap	3	-5

Endringer i nivå 3, Private Equity Kollektivporteføljen	Bokført verdi	Bokført verdi
	2011	2010
Inngående balanse 01.01.	1 556	821
Solgt	-350	-163
Kjøpt	683	765
Urealiserte endringer	291	133
Utgående balanse 31.12.	2 180	1 556
Realisert gevinst / tap	58	46

Sum nivå 3	2 531	1 589
-------------------	--------------	--------------

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

Nivå 1: Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

Nivå 2: Instrumenter i dette nivået anses ikke å ha et aktivt marked. Virkelig verdi hentes fra observerbare markedsdata; dette inkluderer hovedsakelig priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner.

Nivå 3: Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes på markeder som anses som inaktivt. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos KLP er unoterte aksjer og private equity.

Note 7 Risikostyring

KLP er gjennom sin virksomhet eksponert både for forsikringsrisiko og finansiell risiko. For selskapet er den overordnede risikostyringen innrettet mot at den finansielle risikoen håndteres på en slik måte at selskapet til enhver tid imøtekommer de forpliktelsene forsikringskontraktene påfører virksomheten. Styret fastsetter overordnede risikostراتيجier som operasjonaliseres på administrativt nivå.

Risikostategi implementeres og følges opp av linjeorganisasjonen, med periodisk avrapportering. Eventuelle brudd på risikolinjer og rammer rapporteres løpende, med beskrivelse av tiltak som er gjort for å bringe forholdet i orden. Enheter utenfor linjeorganisasjonen fører tilsyn med at risikotakningen skjer innenfor de fullmaktene linjen har.

7.1 FORSIKRINGSRISIKO

Forsikringsrisiko består av risikoen for at en fremtidig definert hendelse, som selskapet har forpliktet seg til å yte økonomisk vederlag for, inntreffer. Forsikringsmessige resultater vil være mer stabile og forutsigbare jo større porteføljen er.

Selskapets forsikringsvirksomhet er innenfor bransjene kollektiv pensjon og gruppepension. Som beskrevet i note 2, er de mest tungtveiende risikoer i kollektiv pensjon uførerisiko og opplevelsesrisiko, mens dødsrisiko er noe mindre tungtveiende. Gruppepension omfatter primært dødsrisiko, mens gjeldsgruppepension omfatter dødsrisiko og, for en stor del av eksisterende kunder, uførerisiko.

Forsikringsrisiko innenfor bransjene kollektiv pensjon og gruppepension styres generelt gjennom tett oppfølging av risikoforløpet og eventuell derav følgende endring av tariffene. Selskapet er sikret mot ekstreme begivenheter gjennom katastrofereassurans.

7.1.1 Forsikringsmessige avsetninger

De forsikringsmessige avsetningene er satt til et forventningsrett nivå, med tillegg av sikkerhetsmarginer. I tillegg er det avsatt til risikoutjevningfond innenfor kollektiv pensjon for å møte uventede svingninger i erstatningstilfeller.

For uførerisiko i bransjen kollektiv pensjon benyttes forutsetninger basert på selskapets uførerfaringer – frem til 2009. For de øvrige risikoelementer innenfor kollektiv pensjon benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2005 med sikkerhetsmarginer i henhold til den minstestandard Finanstilsynet fastsatte i 2007. KLP har en overvekt av opplevelsesrisiko. I forhold til opplevelsesrisiko er det en sikkerhetsmargin på 15 prosent for menn i forhold til antatt dødelighet i 2020 ut fra K2005 og 10 prosent for kvinner.

7.1.2 Premiefastsettelse

Utviklingen i selskapets forsikringsrisiko følges løpende. Risikoresultat og fremtidige forventninger til utvikling i forsikret risiko basert på observasjoner og/eller risikoteoretiske modeller som danner grunnlag for prising av risikoelementet i premien. Premiene fastsettes årlig. Bransjen kollektiv pensjon har en høy grad av forutsigbarhet og stabilitet i tariffene. Normalt vil de derfor ligge fast i flere år av gangen.

7.1.3 Reassurans og reassuransprogram

Slik forsikringskontraktene er fastsatt er den løpende risiko generelt innenfor rammen av selskapets risikobærende evne. Behovet for reassurans er derfor begrenset.

KLP har tegnet en katastrofereassuransavtale. Avtalen dekker inntil 300 millioner kroner utover selskapets egenregning på 50 millioner kroner ved begivenheter som fører til at flere enn 10 personer dør eller blir uføre. Avtalen dekker ikke begivenheter som følge av epidemier, krig og terrorisme.

7.1.4 Følsomhetsberegninger i kollektiv pensjon

Effekten av en umiddelbar 20 prosent økning i uførehypighet ville med dagens bestand innebære en effekt 903 millioner kroner på årets risikoresultat. Effekten på premiereserven ved en tilsvarende permanent endring i uførehypighet vil være på 1 336 millioner kroner.

En umiddelbar 10 prosent reduksjon i dødeligheten ville med dagens bestand innebære en effekt på 326 millioner kroner på årets risikoresultat. Effekten på premiereserven ved en tilsvarende permanent endring i dødelighet vil være på 5 480 millioner kroner.

Selskapets store bestand innen kollektiv offentlig pensjon bidrar til å stabilisere forsikringsrisikoen og erstatningsanslagene. Avvik relateres i all hovedsak til ikke forsikringsbare størrelser som ikke påvirker resultatet.

7.2 FINANSIELL RISIKO

Selskapets finansielle mål er å oppnå en konkurransedyktig og stabil avkastning, samtidig som soliditeten i selskapet tilfredsstiller eksterne og interne krav. Selskapet har en langsiktig investeringsstrategi hvor risikotagningen til enhver tid er tilpasset selskapets risikobærende evne. Fokus i forvaltningen er kostnadseffektivitet, langsiktighet og bredt diversifiserte porteføljer med mål om å oppnå konkurransedyktig og stabil avkastning til våre kunder og eiere over tid.

KLPs finansielle risiko består av likviditetsrisiko, markedsrisiko og kredittrisiko.

7.2.1 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at selskapet ikke har tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld / ikke innkalt restforpliktelser og løpende drift uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres. Likviditetsstrategien inneholder ulike krav og rammer for å etterleve den ønskede likviditetsrisikoprofilen. I tillegg omhandles ansvarsforhold og beredskapsplan. Likviditetsstrategien operasjonaliseres på administrativt nivå, og likviditeten forvaltes internt etter mandat.

Behovet for likviditet i KLP er først og fremst knyttet til utbetaling til pensjonere og dekning av løpende driftskostnader. Det kreves også likviditet i forbindelse med valuta- og derivathandler, samt ved endringer i aktivaallokering (som for eksempel eiendoms kjøp). Likviditetsbehovet i KLP tilfredsstilles hovedsakelig av kontraktsfestede innbetalinger. Selskapets likviditetsbeholdning benyttes hovedsakelig til å dekke løpende kostnader, herunder pensjonsutbetalinger. Ved likviditetsbehov ut over gjeldende likviditetsbeholdning, kan likviditet normalt frigjøres ved salg av finansielle aktiva.

I risikostyringen søker en å ha en likviditetsbuffer tilsvarende tre måneders likviditetsbehov. Dette måles ved:

Likviditetsbuffer = Likvide midler / kortsiktig likviditetsbehov
Likvide midler defineres som likviditetsbeholdning og forventede

de innbetalinger (til likviditetsporteføljen) de neste tre måneder, mens kortsiktig likviditetsbehov defineres som kortsiktig gjeld (forpliktelser som forfaller innen tre måneder) og annet kjønt behov for likviditet innen tre måneder.

Aktivasammensetningen i selskapets porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå.

Ikke innkalt restforpliktelse på 4 510 millioner kroner består av kommitterte, ikke innbetalte beløp rettet mot private equity og godkjente lånetilsagn som ikke er utbetalt. Summen er nærmere spesifisert i note 33 betingede forpliktelser. Avtalene regulerer mellom annet krav om solvens for at trekket kan godkjennes for utbetaling. Pr 31.12.2011 foreligger det ingen forfalte ubetalte krav knyttet til obligasjoner.

7.2.2 Markedsrisiko

Markedsrisiko er risikoen for tap som følge av endringer i markedspriser på ulike aktiva som aksjer, obligasjoner, eiendom og andre verdipapirer og valuta. Markedsrisikoen avhenger både av hvor stor eksponering en har i de ulike aktiva og av volatiliteten i markedsprisene. Utviklingen i norske og internasjonale verdipapirmarkeder har generelt stor betydning for KLPs resultater.

Risiko for fall i verdien på ulike aktiva er den største finansielle risikoen på kort sikt. Av risikoen på aktivasiden er aksjeeksponeringen den største finansielle risikofaktoren. KLPs renterisiko knyttet til et vedvarende lavt rentenivå er imidlertid begrenset. Forsikringstekniske avsetninger påvirkes slik regelverket i dag er utformet ikke av endringer i markedsrenten. Ved fremtidig overgang til markedsverdi på forpliktelsene, vil årlig prising av avkastningsgarantien vil kunne innebære at risikoen for at rentenivået er lavere enn grunnlagsrenten ikke bæres av forsikringsselskapet. Ettersom KLP utelukkende tilbyr pensjonsordninger til offentlig sektor, vil KLP prise avkastningsgarantien helt til den forsikrede dør, noe som innebærer at avkastningsgarantien som oppstår fra forsikringsforpliktelsene er begrenset.

KLP valutasikrer hoveddelen av internasjonal eksponering. Økonomisk sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater. Som hovedregel er alle KLPs renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner. For aksjeinvesteringer i fremmed valuta er målsetningen 90 prosent sikringsgrad med tillatte svingninger mellom 80 og 100 prosent.

Alle aksje- og renteeksponeringer er inkludert i et risikomålings-system som muliggjør simulering og overvåkning av aksje- og renterisiko på tvers av porteføljer. Aktiv risiko styres gjennom å spesifisere en referanseindeks og en fastsatt samvariasjon relativ til indeksen for hver portefølje.

KLP styrer aksjerisikoen dynamisk ved at aksjeandelen løpende tilpasses til selskapets finansielle buffere. Denne type sikringstiltak reduserer sannsynligheten for lav avkastning. Strategien bidrar til å sikre at KLP som et minimum oppnår et forhåndsfastsatt inntektsmål. Inntektsmålet fastsettes på bakgrunn av målsetting om soliditet ved utgangen av perioden, slik at selskapet også skal ha risikokapasitet i fremover. Strategien innebærer at KLP øker eksponeringen mot aksjer eller andre aktiva med forventet høy risiko etter hvert som soliditeten styrkes. Når soliditeten svekkes innebærer dette at KLP reduserer markedsrisikoen. Dette bidrar til å redusere belastningen på KLPs soliditetskapital i nedgangsperioder og dermed også til å beskytte egenkapitalen. I tillegg har

KLP en høy andel anleggsobligasjoner og utlån med fastrente som bidrar til stabilitet i avkastningen og reduserer risikoen for lav avkastning i lavrentescenarier.

I KLPs forvaltning brukes derivater prinsipielt for risikoreduksjon samt for kostnads- og tidseffektiv implementering av verdisikring eller tilpasninger i investeringsporteføljen.

Sensitivitetsanalyse markedsrisiko

KLPs markedsrisiko vurderes fortløpende ved hjelp av stresstester og statistiske analyseverktøy. KLP har utviklet og arbeider kontinuerlig med videreutvikling av modeller for måling og overvåkning av risiko. KLP har i 2011 gjort beregninger i henhold til ny beregningsstudie for virkninger av nytt soliditetsregelverk i forsikring (Solvens II).

Ved utgangen av 2011 var omlag 14 prosent av KLPs midler plassert i aksjer (målt ved eksponering) og 11 prosent plassert i eiendom. Øvrige midler var plassert i rentebærende omløps- og anleggsmidler, inkludert utlån. Gitt ingen endring av eksponeringen og eksisterende soliditetskapital (målt som kursreserver og tilgjengelige tilleggsavsetninger) vil avkastningen fra porteføljen med 98 prosent sannsynlighet være høy nok til å dekke selskapets forpliktelser i 2012 uten å trekke på egenkapitalen.

I henhold til Finanstilsynets stresstest I har selskapet en bufferkapitalutnyttelse på 72 prosent, i 2010 var bufferkapitalutnyttelsen 88 prosent. Formålet med stresstesten er å belyse hvordan ulike scenarier kan påvirke KLPs evne til å oppfylle lovpålagte soliditets- og sikkerhetskrav. En vesentlig årsak til reduksjonen fra 2010 er reduserte stressnivåer for aksjer. Den mest vesentlige risikoen i stresstesten er markedsrisiko som isolert sett representerte et tapspotensial på 30,9 milliarder. I stresstesten for 4. kvartal 2011 ble det inkludert tapspotensialet for konsentrasjonsrisiko. Dette påvirker ikke tapspotensialet nevneverdig som følge av bredt diversifiserte porteføljer. Brutto bidrag til tapspotensialet fra de ulike risikoklassene fordeler seg som følger:

Renterisiko	11,8 milliarder kroner
Aksjerisiko	12,9 milliarder kroner
Eiendomsrisiko	7,5 milliarder kroner
Valutarisiko	1,3 milliarder kroner
Spreadrisiko	10,9 milliarder kroner
Konsentrasjonsrisiko	0,1 milliarder kroner

Summen av tapspotensialet knyttet isolert til hver risikotype summerer seg ikke opp til samlet tapspotensialet for markedsrisiko. Dette skyldes at ved beregning av samlet tapspotensial hensyntas korrelasjonen mellom de ulike risikotypene. Tallene er før og etter skatt.

7.2.3 Kredittisiko

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debtors kredittvurdering overvåkes og følges opp.

KLP har god balanse mellom norske obligasjoner og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. I porteføljen av hold til forfall og lån og fordringer er omlag av 60 prosent ratet AAA. KLP har en egen internasjonal statsobligasjonsportefølje og omlag halvparten av den norske omløpsobligasjonsporteføljen er statsobligasjoner.

KLP har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittisiko og historisk svært lave tap. KLP yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til kommuner og lån med kommunale garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør rundt av 6,4 milliarder kroner. Verdien av pantene utgjør en større verdi enn utlånene siden en stor del av pantene er etablert tilbake i tid, og prisstigningen på boliger de siste årene har vært betydelig.

7.3 SAMLET MAKSIMAL EKSPONERING FOR KREDITTRISIKO

Selskapets samlede maksimale eksponering for kredittisiko består av bokførte verdier. De bokførte klassene av verdipapirer er nærmere spesifisert i note 5 virkelig verdi av finansielle eiendeler.

For utlån med offentlig garanti består kredittrisikoen i hovedsak hvorvidt utlånene blir nedbetalt i henhold til opprinnelig nedbetalingsplan eller om det innvilges betalingsutsettelse.

Note 8 Likviditetsrisiko

Tabellen nedenfor spesifiserer selskapets finansielle forpliktelser klassifisert etter forfallsstruktur.

Beløpene i tabellen er udiskonterte kontraktmessige kontantstrømmer.

31.12.2011						
Millioner kroner	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån	0	151	2 930	766	0	3 848
Fondsobligasjonslån	0	43	174	217	1 699	2 134
Finansielle derivater	393	115	41	152	-125	576
Leverandørgjeld	18	0	0	0	0	18
Forpliktelser til kredittinstitusjoner	0	392	0	0	0	392
Betingede forpliktelser	4 510	0	0	0	0	4 510
Sum	4 921	702	3 145	1 135	1 574	11 478

31.12.2010						
Millioner kroner	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån	0	150	600	3 197	0	3 948
Fondsobligasjonslån	0	42	169	212	1 639	2 063
Finansielle derivater	49	64	163	158	-18	418
Leverandørgjeld	17	0	0	0	0	17
Forpliktelser til kredittinstitusjoner	0	330	0	0	0	330
Betingede forpliktelser	2 978	0	0	0	0	2 978
Sum	3 044	586	933	3 567	1 622	9 752

Tabellen over viser finansielle forpliktelser KLP har samlet på rentebetalinger og innbetaling av hovedstol, basert på forfall.

Risikoen for at KLP ikke skal ha tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld og løpende drift er svært liten ettersom en stor del av selskapets eiendeler er likvide. KLP har betydelige midler investert i pengemarked, obligasjoner og aksjer som kan selges ved likviditetsbehov. KLP sin likviditetsstrategi innebærer at selskapet til enhver tid skal ha tilstrekkelige likvide midler til å møte KLP sine forpliktelser ved forfall, uten at det påløper kostnader av betydning knyttet til å frigjøre midler.

Aktivasammensetningen i KLP sine porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå. KLP Kapitalforvaltning har det løpende ansvaret og rapporterer på selskapets likviditet. Det er etablert interne rammer for størrelsen på likviditetsbeholdningen. KLP sin enhet for risikostyring overvåker og rapporterer utviklingen i likviditetsbeholdningen fortløpende. Styret i KLP fastsetter årlig en kapitalforvaltnings- og likviditetsstrategi for KLP. Likviditetsstrategien inneholder blant annet rammer, ansvarsforhold, risikomål og beredskapsplan for likviditetsstyringen.

Utbetalingsprofil pensjonsforpliktelser

31.12.2011									
Millioner kroner									
År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp	8 710	37 211	57 181	138 936	154 436	138 714	87 180	44 673	667 040

31.12.2010									
Millioner kroner									
År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp	7 849	33 732	51 642	124 101	128 422	101 662	55 982	25 568	528 958

Utbetalingsprofilen viser antatte utbetalingstidspunkter for de fremtidige pensjonsforpliktelsene til KLP og er basert på udiskonterte verdier.

Forsikringsforpliktelsene i regnskapet er neddiskontert og viser nåverdien på balansetidspunktet.

Note 9 Renterisiko

31.12.2011							
Millioner kroner	Inntil 3 mnd.	3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1-5 år	Fra 5-10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm	Sum
Eiendeler							
Aksjefondsandeler ¹	0	0	0	0	0	4	4
Alternative investeringer ²	0	0	0	0	0	7	6
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	5	6	6	-164	-190	-56	-394
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	7	7
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-15	-28	-300	-347	-189	61	-818
Rentefondsandeler	-1 456	0	0	0	0	12	-1 444
Spesialfondsandeler ²	0	0	0	0	0	1	0
Utlån og fordringer	-10	-13	0	0	0	49	27
Utlån	0	0	0	0	0	91	91
Sum eiendeler	-1 477	-35	-294	-511	-380	175	-2 522
Forpliktelser							
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	0	8	0	73	0	18	98
Fondsobligasjon, ansvarlige lån	0	0	0	50	33	0	83
Utlån og fordringer - call money	0	0	0	0	0	-6	-6
Sum forpliktelser	0	8	0	123	33	11	175
Sum før og etter skatt	-1 477	-27	-294	-388	-347	186	-2 347

31.12.2010							
Millioner kroner	Inntil 3 mnd.	3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1-5 år	Fra 5-10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm	Sum
Eiendeler							
Aksjefondsandeler ¹	1	0	0	0	0	4	4
Alternative investeringer ²	-13	0	0	0	0	5	-8
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	-29	7	3	-149	-158	-55	-382
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	7	7
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-19	-19	-278	-379	-130	49	-777
Rentefondsandeler	-1 270	0	0	0	0	5	-1 265
Utlån og fordringer	-7	-13	0	0	0	39	19
Call money	0	0	0	0	0	0	0
Utlån	0	0	0	0	0	201	201
Sum eiendeler	-1 338	-26	-275	-528	-289	254	-2 203
Forpliktelser							
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-1	-5	7	99	0	18	117
Fondsobligasjon, ansvarlige lån	0	0	0	43	28	0	71
Utlån og fordringer - call money	0	0	0	0	0	0	0
Sum forpliktelser	-1	-5	7	141	28	18	188
Sum før og etter skatt	-1 339	-31	-268	-387	-261	271	-2 015

¹ Aksjefondsandeler dekker den delen av fondet som ikke er aksjer, men som består av eiendeler omfattet av renterisiko; overskuddslikviditet i form av bankkontoer og derivater brukt til sikringsformål.

² Alternative investeringer i KLP sin balanse blir brukt om fond med spesielle egenskaper (hedgefund) som ble opprettet i Irland, spesialfond er tilsvarende fond opprettet i Norge etter at det ble tillatt.

Noten viser resultateffekten ved endring av markedsrenten på en prosent, for virkelig verdi risiko og flytende rente risiko. Virkelig verdi risiko er beregnet ved endring i virkelig verdi på relaterte instrumenter hvis renten hadde vært en prosent høyere ved periodeslutt. Flytende rente risiko indikerer endringen i kontantstrømmer hvis renten hadde vært en prosent høyere gjennom året det rapporteres på. Summen av disse reflekterer den samlede resultateffekten som scenariot ved en prosents høyere rente hadde medført.

Renterisikoen totalt sett er begrenset for KLP da en høy andel er investert i anleggsobligasjoner og utlån med fast rente målt til amortisert kost, som ikke gir utslag i resultatet ved endring i markedsrenten.

Note 10 Valutarisiko

31.12.2011

Millioner kroner/ utenlandsk valuta ¹	Balanseposter ekskl. valutaderivater		Valutaderivater		Omregningskurs valuta/NOK		Netto- posisjon	
	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler	Gjeld		
Australske dollar	134	0	11	-134	6,12	145	-134	64
Brasilianske real	95	0	0	0	3,20	95	0	304
Canadiske dollar	216	-3	18	-210	5,86	234	-213	117
Sveitsiske franc	109	0	9	-109	6,38	119	-109	64
Chilensk peso	2 966	0	0	0	0,01	2 966	0	34
Colombiansk peso	6 141	0	0	0	0,00	6 141	0	19
Tsjekkisk koruna	24	0	0	0	0,30	24	0	7
Danske kroner	336	-20	0	-284	1,04	336	-304	34
Egyptiske pund	5	0	0	0	0,99	5	0	5
Euro	1 645	-139	11	-1 470	7,75	1 655	-1 610	354
Britiske Pund	396	-1	0	-373	9,27	396	-374	203
Hong Kong dollar	764	0	25	-298	0,77	789	-298	377
Ungarsk forint	234	0	0	0	0,02	234	0	6
Indonesisk rupiah	86 575	0	0	0	0,00	86 575	0	57
Israelske shekel	217	0	2	-228	1,56	220	-228	-12
Indisk rupi	1 041	0	0	0	0,11	1 041	0	117
Islandske kroner	255	0	0	0	0,05	255	0	12
Japanske yen	49 042	0	1 933	-48 913	0,08	50 975	-48 913	160
Koreansk won	58 133	0	0	0	0,01	58 133	0	301
Marokkansk dirham	5	0	0	0	0,70	5	0	3
Meksikanske peso	196	0	0	0	0,43	196	0	84
Malaysisk ringgit	38	0	0	0	1,88	38	0	72
New Zealandske dollar	2	0	0	-2	4,66	2	-2	1
Filipinske peso	112	0	0	0	0,14	112	0	15
Polske zloty	15	0	0	0	1,74	15	0	26
Svenske kroner	2 310	-1 006	0	-1 205	0,87	2 310	-2 211	87
Singapore dollar	29	0	3	-30	4,60	32	-30	9
Thailandske baht	216	0	0	0	0,19	216	0	41
Tyrkisk lira	7	0	0	0	3,16	7	0	24
Taiwan new dollar	1 107	0	0	0	0,20	1 107	0	218
Amerikanske dollar	4 835	-836	100	-3 912	5,97	4 935	-4 749	1 114
Sør-afrikansk rand	215	0	0	0	0,74	215	0	159
Sum kortsiktige valutaposisjoner								4 077
Euro	464	-312	0	-154	7,75	464	-465	-10
Japanske yen	31 969	-25 350	0	0	0,08	31 969	-25 350	513
Amerikanske dollar	127	-98	0	0	5,97	127	-98	168
Sum langsiktige valutaposisjoner								672
Sum valutaposisjoner før og etter skatt								4 749

Note 10 Valutarisiko, forts.

31.12.2010

Millioner kroner/ utenlandsk valuta ¹	Balanseposter ekskl. valutaderivater		Valutaderivater		Omregningskurs valuta/NOK		Netto- posisjon	
	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler	Gjeld		
Australske dollar	133	0	11	-133	5,96	133	-122	64
Canadiske dollar	167	-2	7	-165	5,85	165	-158	42
Sveitsiske franc	110	0	9	-114	6,24	110	-106	30
Danske kroner	363	-64	37	-291	1,05	299	-254	47
Euro	1 641	-299	27	-1 348	7,80	1 342	-1 321	163
Britiske Pund	350	-82	2	-260	9,10	269	-258	98
Hong Kong dollar	334	0	47	-369	0,75	334	-322	9
Israelske shekel	25	0	2	-25	1,64	25	-22	4
Islandske kroner	255	0	0	0	0,05	255	0	13
Japanske yen	51 198	-2 281	1 376	-48 751	0,07	48 917	-47 375	111
Koreanske won	7 521	0	730	-7 300	0,01	7 521	-6 570	5
New Zealandske dollar	2	0	0	-2	4,54	2	-2	1
Svenske kroner	1 956	-225	0	-1 643	0,87	1 731	-1 643	76
Singapore dollar	34	0	6	-39	4,54	34	-33	6
Amerikanske dollar	4 163	-860	70	-3 351	5,81	3 303	-3 281	129
Sum kortsiktige posisjoner								798
Euro	309	-312	0	0	7,80	309	-312	-17
Japanske yen	31 365	-25 112	0	0	0,07	31 365	-25 112	448
Amerikanske dollar	122	-98	0	0	5,81	122	-98	139
Sum langsiktige posisjoner								570
Sum valutaposisjoner før og etter skatt								1 368

¹ Tabellen viser samlede balanseposter for hver enkelt valuta, fordelt på kort- og langsiktige posisjoner. Nettoposisjonen viser den reelle valutarisikoen KLP har ved utgangen av perioden i NOK. Andre beløp er i lokal valuta. Tabellen viser en sikringsgrad for valuta på 2011 og 2010 på henholdsvis 93 og 97 prosent.

Dersom alle valutaposisjoner endrer seg med 1 prosent på samme tidspunkt og i samme retning vil dette påvirke resultatet med 4,75 millioner. For 2010 blir tilsvarende resultatteffekt 13,7 millioner kroner.

KLP har en fremgangsmåte som innebærer valutasikring av hoveddelen av internasjonal eksponering. Økonomisk sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater. Som hovedregel er alle KLPs renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner, mens for aksjeinvesteringer i fremmed valuta ligger sikringsgraden mellom 80 og 100 prosent.

Note 11 Kreditrisiko

31.12.2011						
Millioner kroner	AAA	AA	A	BBB	Uratet/NIG	Sum
Investeringer som holdes til forfall - målt til amortisert kost						
Finans- og kredittforetak	0	2 043	945	1 023	831	4 842
Offentlig garanti	1 331	0	0	0	50	1 382
Sparebanker	0	0	45	0	0	45
Stat og statsgaranti innen OECD	20 863	806	1 581	0	0	23 249
Statsforetak og Covered Bonds	3 189	0	0	0	1 303	4 492
Øvrige	0	958	2 498	0	2 962	6 418
Sum	25 383	3 806	5 069	1 023	5 147	40 427
Obligasjoner - målt til amortisert kost						
Finans- og kredittforetak	510	259	3 889	0	2 167	6 825
Offentlig garanti	999	0	0	0	818	1 817
Sparebanker	0	0	451	0	644	1 095
Stat og statsgaranti innen OECD	14 193	0	2 045	0	0	16 238
Statsforetak og Covered Bonds	5 891	1 118	1 768	0	2 392	11 169
Øvrige	0	1 268	2 156	389	5 193	9 006
Sum	21 593	2 645	10 310	389	11 214	46 150
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning						
Finans- og kredittforetak	27	2 445	4 010	10	1 909	8 402
Offentlig garanti	673	55	0	0	708	1 436
Sparebanker	0	0	810	0	7 638	8 448
Stat og statsgaranti innen OECD	5 382	3 832	349	0	0	9 563
Statsforetak og Covered Bonds	709	0	0	0	2 094	2 802
Øvrige	0	223	25	391	5 150	5 788
Sum	6 791	6 554	5 195	401	17 498	36 440
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler						
Danmark	0	0	170	0	0	170
Finland	0	24	0	0	0	24
Norge	0	75	0	0	0	75
Storbritannia	0	0	2	0	0	2
Sveits	0	0	43	0	0	43
Sverige	0	0	149	0	0	149
Tyskland	0	0	84	0	0	84
USA	0	0	278	0	0	278
Sum	0	99	725	0	0	824
Rentefond						
Offentlig sektor, finans og kredittforetak	0	0	0	0	1 023	1 023
Stat og statsgaranti innen OECD	0	0	0	0	117	117
Øvrige	0	0	15 953	0	12 952	28 905
Sum	0	0	15 953	0	14 092	30 044
Utlån og fordringer						
Danmark	0	0	130	0	0	130
Finland	0	300	0	0	0	300
Frankrike	0	0	0	0	0	0
Norge	0	0	2 740	0	6 984	9 724
Sverige	0	166	445	0	0	611
Storbritannia	0	1 730	2	0	0	1 732
USA	0	0	470	0	0	470
Sum	0	2 196	3 787	0	6 984	12 967
Sum verdipapirer	53 768	15 301	41 039	1 812	54 934	166 854

Note 11 Kreditrisiko, forts.

Millioner kroner	AAA	AA	A	BBB	Uratet/NIG	Sum
Utlån - målt til amortisert kost ¹						
Offentlig sektor		0 %	20 %	35 %	100 %	Totalt
Privatpersoner		0	14 429	0	4 302	18 731
Sum øvrige utlån		0	0	6 338	35	6 373
Sum øvrige utlån	0	14 429	6 338	4 337	25 104	
31.12.2010						
Millioner kroner	AAA	AA	A	BBB	Uratet/NIG	Sum
Investeringer som holdes til forfall - målt til amortisert kost						
Finans- og kredittforetak	0	3 067	1 459	0	878	5 403
Offentlig garanti	1 014	0	0	0	50	1 064
Sparebanker	0	0	44	0	45	89
Stat og statsgaranti innen OECD	21 195	806	1 587	0	0	23 587
Statsforetak og Covered Bonds	2 950	0	0	0	1 307	4 257
Øvrige	0	510	2 895	0	3 462	6 867
Sum	25 158	4 383	5 985	0	5 742	41 268
Obligasjoner klassifisert som lån og fordringer - målt til amortisert kost						
Finans- og kredittforetak	510	1 717	2 694	0	1 270	6 192
Offentlig garanti	1 000	0	0	0	668	1 668
Sparebanker	0	0	649	0	721	1 370
Stat og statsgaranti innen OECD	13 782	0	2 045	0	0	15 827
Statsforetak og Covered Bonds	4 655	1 118	201	0	1 853	7 826
Øvrige	0	259	2 561	359	3 121	6 300
Sum	19 946	3 094	8 151	359	7 633	39 184
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning						
Finans- og kredittforetak	0	2 857	2 741	20	787	6 405
Offentlig garanti	636	0	0	0	744	1 380
Sparebanker	0	0	657	0	5 763	6 419
Stat og statsgaranti innen OECD	6 978	1 554	379	0	0	8 910
Statsforetak og Covered Bonds	509	0	11	0	960	1 480
Øvrige	0	0	118	106	2 598	2 822
Sum	8 122	4 411	3 905	126	10 853	27 417
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler						
Danmark	0	0	138	0	0	138
Finland	0	459	0	0	0	459
Norge	0	106	22	0	0	127
Storbritannia	0	8	4	0	0	12
Sveits	0	0	260	0	0	260
Sverige	0	0	106	0	0	106
USA	0	0	101	0	0	101
Sum	0	573	630	0	0	1 203
Rentefond						
Offentlig sektor, finans og kredittforetak	0	0	0	0	935	935
Stat og statsgaranti innen OECD	0	0	0	0	106	106
Øvrige	0	0	13 030	0	12 062	25 092
Sum	0	0	13 030	0	13 103	26 134

Note 11 Kredittrisiko, forts.

Millioner kroner	AAA	AA	A	BBB	Uratet/ NIG	Sum
Utlån og fordringer						
Frankrike	0	854	0	0	0	854
Norge	0	500	1 686	0	5 656	7 842
Storbritannia	0	2 872	0	0	0	2 872
Sverige	0	0	651	0	0	651
USA	0	105	446	0	0	552
Sum	0	4 332	2 783	0	5 656	12 770

Sum verdipapirer	53 227	16 792	34 484	485	42 986	147 975
-------------------------	---------------	---------------	---------------	------------	---------------	----------------

Utlån - målt til amortisert kost ¹	0 %	20 %	35 %	100 %	Totalt
Offentlig sektor	3	19 197	0	2 797	21 997
Privatpersoner	0	0	7 650	6	7 656
Sum utlån	3	19 197	7 650	2 803	29 653

¹ Kredittrisikoen som utlån er eksponert mot er beregnet med utgangspunkt i forskriften om minstekrav til kapitaldekning, og reglene som gjelder ved fastsettelse av beregningsgrunnlaget. Utlånene er lagt separat i og med at de ikke inngår med samme ratingkategorier.

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittrisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittrisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debitors kredittvurdering overvåkes og rapporteres av KLP Kapitalforvaltning.

KLP har god balanse mellom norske obligasjoner og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. KLP har en høy konsentrasjon av gjeldsinstrumenter rettet mot norsk offentlig sektor, dog dette ikke impliserer konsentrasjonsrisiko i ordinær forstand siden motpartsrisikoen er minimal.

I noteinndelingen er det kun benyttet rating fra Standard & Poor's. KLP Konsern benytter seg også av rating fra Moody's Investor Services og Fitch Ratings og alle tre er likestilte og som grunnlag for investeringer i rentepapirer. Tabellen viser eksponering mot ratingkategoriene som S&P benytter seg av, hvor AAA er tilknyttet papirer med høyest kredittverdighet. Uratet/non investement grade gjelder i all hovedsak kommuner/fylkeskommuner, enkelte norske finansintusjoner og andre investeringer innen norsk finans. KLP har strenge retningslinjer for investeringer i rentepapirer, som også gjelder for investeringer som faller inn under denne kategorien.

Geografisk uttrekk av gjeldsinstrumenter - Eksponering mot profilerte land i Eurosonen (PIIGS²)

31.12.2011	Anskaffelses-kost	Ureal Gevinst/ tap	Herav skyldes valuta	Markedsverdi	Bokført verdi 31.12.2011
Spania					
Rentepapirer som måles til virkelig verdi	176	-9	-3	167	167
Rentepapirer som måles til amortisert kost	780	-18	0	762	780
Sum Spania	956	-27	-3	929	947
Italia					
Rentepapirer som måles til virkelig verdi	422	-72	-22	349	349
Rentepapirer som måles til amortisert kost	3 587	-289	-31	3 298	3 556
Sum Italia	4 009	-361	-54	3 648	3 905
Sum	4 964	-388	-56	4 577	4 852

På Spania og Italia utgjør henholdsvis ren statsgjeld 167 millioner og 3 647,7 millioner, og statsgaranterte papirer 794,6 millioner og 0 millioner (markedsverdi) pr 31.12.2011.

Porteføljefordeling (markedsverdi)

31.12.2011	Spania	Italia	Sum
Millioner kroner			
Selskapsporteføljen	27	370	397
Kollektivporteføljen	895	3 269	4 164
Investeringsvalgporteføljen	7	9	16
Sum	929	3 648	4 577

Note 11 Kredittrisiko, forts.

31.12.2011	Spania		Italia		
Rating					
Moody's	A1		A2		
Standard & Poor's	AA-		A		
Fitch	AA-		A+		
31.12.2010					
Millioner kroner	Anskaffelses kost	Ureal Gevinst/ tap	Herav skyldes valuta	Markedsverdi	Bokført verdi 31.12.2010
Spania					
Rentepapirer som måles til virkelig verdi	95	-15	-2	80	80
Rentepapirer som måles til amortisert kost	780	5	0	785	780
Sum Spania	875	-10	-2	865	860
Italia					
Rentepapirer som måles til virkelig verdi	367	-33	-23	334	334
Rentepapirer som måles til amortisert kost	3 645	-60	-83	3 584	3 562
Sum Italia	4 012	-93	-106	3 919	3 897
Portugal					
Rentepapirer som måles til virkelig verdi	48	-4	-2	45	45
Sum Portugal	48	-4	-2	45	45
Sum	4 934	-107	-110	4 828	4 801

På Spania og Italia utgjør henholdsvis ren statsgjeld 79,7 millioner kroner og 3 918,7 millioner kroner, og statsgaranterte papirer 817,6 millioner kroner og 0 millioner kroner (markedsverdi) pr 31.12.2010.

Porteføljefordeling (markedsverdi)

31.12.2010	Portugal	Spania	Italia	Sum
Millioner kroner				
Selskapsporteføljen	0	29	1 605	1 633
Kollektivporteføljen	45	835	2 312	3 192
Investeringsvalgporteføljen	0	1	2	3
Sum	45	865	3 919	4 828

31.12.2010	Portugal	Spania	Italia
Rating			
Moody's	A1	Aa1	Aa2
Standard & Poor's	A-	AA	A+
Fitch	A+	AA+	AA-

¹ Kredittrisikoen som utlån er eksponert mot er beregnet med utgangspunkt i forskriften om minstekrav til kapitaldekning, og reglene som gjelder ved fastsettelse av beregnings-grunnlaget. Utlånene er lagt separat i og med at de ikke inngår med samme ratingkategorier.

² Akronymet PIIGS viser til de antatt mest utsatte landene som følge av markedsuroen rundt statsgjelden i eurosonen og henviser til Portugal, Ireland, Italy, Greece, Spain.

Oversikten viser statsgjeld KLP har mot utvalgte land, samt rating. Landene i tabellen er valgt på bakgrunn av profilen de har oppnådd som utsatte økonomier i eurosonen, og i den pågående gjeldsuroen. Gjeldsuroen baserer seg i første rekke på frykten for mislighold av statsgjelden. I Hellas, landet hvor sannsynligheten for mislighold er høyest, har KLP konsernet ingen rentepapirer. KLP har ingen statspapirer i Irland og Portugal pr 31.12.2011. Papirene som er målt til amortisert er ikke nedskrevet.

Premiefordringer

Millioner kroner	2011	2010
Premiefordringer	603	273
Nedskrivninger av premiefordringer	-2	-1
Sum	602	272

Konsernets premiefordringer er i hovedsak rettet mot offentlig sektor og kredittrisikoen vurderes som lav. Hovedbransjen kollektiv pensjon – offentlig er i tillegg tilknyttet Overføringsavtalen for offentlig sektor. Denne overføringsavtalen har en sikringsordning som skal bidra til å sikre pensjonsrettigheter opp-arbeidet hos arbeidsgivere som opphører eller som ikke betaler premie ved forfall etter nærmere regler. Konsernet kan således søke dekning for ubetalte krav i denne bransjen hos sikringsordningen dersom kravet faller innenfor sikringsordningens bestemmelser.

Note 12 Pantelån og andre utlån

Millioner kroner	Kommuner og fylkeskommuner	Statlige og kommuneide foretak ¹	Private organisasjoner og foretak ²	Lønnstakere, trygdede og tilsvarende	Sum 31.12.2011	Sum 31.12.2010
Akershus	1 049	341	38	1 235	2 662	2 984
Aust-Agder	116	3	11	107	237	376
Buskerud	1 350	1 016	47	230	2 642	3 181
Finnmark	380	142	0	46	568	505
Hedmark	674	32	9	180	896	1 720
Hordaland	464	207	248	560	1 480	2 160
Møre og Romsdal	1 330	183	192	395	2 101	2 138
Nordland	1 103	82	0	220	1 405	1 499
Nord-Trøndelag	680	56	33	91	860	650
Oppland	497	56	39	140	732	833
Oslo	0	556	158	1 022	1 736	1 843
Rogaland	847	20	14	392	1 273	2 255
Sogn og Fjordane	500	39	0	38	576	724
Svalbard og Jan Mayen	0	23	0	1	23	31
Sør-Trøndelag	1 257	37	73	282	1 649	2 708
Telemark	428	47	116	127	718	680
Troms	815	247	132	224	1 419	1 251
Vest-Agder	106	250	11	131	498	644
Vestfold	971	167	24	468	1 630	1 714
Østfold	1 065	96	50	408	1 620	1 507
Ufordelt	163	1		42	206	70
Påløpte renter					172	181
Sum	13 794	3 601	1 197	6 340	25 104	29 653

Denne tabellen fordeler utlånene til KLP på fylke og sektor. Sektor er basert på sektorkodene fra Statistisk Sentralbyrå.

Millioner kroner	2011	2010
Individuelle nedskrivninger på utlån til amortisert kost		
Antall lån	10	8
Sum hovedstol før nedskrivninger	0,99	0,72
Nedskrivninger	-0,82	-0,69
Sum hovedstol etter nedskrivninger	0,17	0,03
Individuelle nedskrivninger		
Nedskrivning på individuelle utlån 01.01.	0,69	0,62
Periodens konstaterte tap hvor det tidligere er foretatt individuell nedskrivning	-0,05	0,16
Periodens nedskrivning på individuelle utlån	0,19	0,00
Periodens reversering av nedskrivning på individuelle utlån	-0,02	-0,09
Nedskrivning på individuelle utlån	0,82	0,69
Forfalte, ikke nedskrevne utlån	2011	2010
Millioner kroner	Restgjeld	Restgjeld
Forfalt		
31-90 dager	41	35
over 90 dager	22	33
Sum misligholdt	63	70

Antall er absolutte tall, beløp er gjengitt i millioner kroner. Misligholdte utlån gjelder utlån målt til amortisert kost. Alle nedskrivninger gjelder utlån med pant i bolig.

¹ Denne kategorien omfatter, foruten statlige og kommuneide foretak, også kommunal forretningsdrift

² Denne kategorien omfatter hovedsakelig private foretak med begrenset ansvar og organisasjoner uten profittmål

KLP har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittrisiko og historisk svært lave tap. KLP yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til kommuner og lån med offentlige garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør rundt 6,4 milliarder kroner (inkludert påløpte renter). Sektordiversifiseringen på utlån i KLP er meget liten, da en meget høy andel av utlån er rettet mot offentlig sektor. Konsentrasjonsrisikoen dette antyder er likevel lite reell da utlånene omfattes av offentlig garanti, som innebærer en særdeles lav motpartsrisiko.

Note 13 Aksjer og andeler i foretak i samme konsern og tilknyttede selskaper

Millioner kroner	Kontor- og forretningsadresse	Eierandel %	EK ved 1. gangs anskaffelse	Anskaffelseskost	Bokført verdi 31.12.10	Tilgang/avgang	Verdi-regulering	Resultatandel	Egenkap. transaksjon	Utbytte	Bokført verdi 31.12.11
Foretak i samme konsern (eksklusiv eiendom)											
KLP Skadeforsikring AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100	58,7	78,7	843,7	0,0	0,0	25,2	-132,1	0,0	736,8
KLP Bedriftspensjon AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100	50,0	50,0	50,9	0,0	0,0	-23,8	25,0	0,0	52,1
KLP Fondsforvaltning AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100	6,6	14,0	11,5	0,0	0,0	7,8	-6,3	0,0	13,0
KLP Forsikringservice AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100	0,1	0,1	8,8	0,0	0,0	1,9	-2,0	0,0	8,8
KLP Bankholding AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100	15,1	15,1	1 222,3	0,0	0,0	-80,8	0,0	0,0	1 141,6
KLP Kapitalforvaltning AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100	50,0	50,0	77,7	0,0	0,0	18,5	-14,4	0,0	81,9
Sum aksjer og andeler i foretak i samme konsern (ekskl. eiendom)				207,9	2 215,3	0,0	0,0	-51,2	-129,7	0,0	2 034,2
Foretak i samme konsern, eiendomsdatterselskaper											
Aksjer i kollektiv- og investeringsvalgporteføljen											
KLP Eiendom AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100	0,1	0,1	25 155,0	0,0	387,6	-176,7	2 620,3	0,0	27 986,2
Sum aksjer i foretak i samme konsern, eiendomsdatterselskaper				0,1	25 155,0	0,0	387,6	-176,7	2 620,3	0,0	27 986,2
Aksjer og andeler i selskapsporteføljen											
KLP Huset AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100	0,0	0,1	1 208,5	0,0	86,6	-1,6	44,2	0,0	1 337,7
Sum andeler i foretak i samme konsern, eiendomsdatterselskaper				611,1	1 208,5	0,0	86,6	-1,6	44,2	0,0	1 337,7
Sum aksjer og andeler i foretak i sammen konsern (inkl eiendom)				819,1	28 578,8	0,0	474,2	-229,5	2 534,8	0	31 358,1
Tilknyttede selskaper											
Norsk Pensjon AS	Hansteens gate 2 0253 Oslo	25	20,0	5,0	2,8	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	3,0
Fylkeshuset, Molde AS	Fylkeshuset, Julsundvn. 9, 6400 Molde	48	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sum aksjer og andeler i tilknyttede selskaper				5,0	2,9	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	3,02

Alle aksjer og andeler har lik stemmeandel.

Note 14 Aksjer og aksjefondsandeler pr 31.12.2011

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
NORGE					
KONGSBERG AUTO	4 404 756	6	ATEA ASA	254 279	15
ROYAL CARIB CRUS	290 000	43	BOUVET ASA	380 400	26
SCHIBSTED	120 000	18	EDB ERGOGROUP ASA	1 999 082	19
SUM FORBRUKSVARER	67		HIGH DENSITY DEVICES AS	435 768	2
AUSTEVOLL SEA	308 950	6	HIGH DENSITY DEVICES AS RIGHT	2 357 380	0
LEROY SEAFOOD	100 000	8	NORDIC SEMICOND	3 283 123	47
MORPOL ASA	1 350 000	11	OPERA SOFTWARE	632 482	18
SUM KONSUMENTVARER	26		Q-FREE ASA	226 500	4
ELECTROMAGNETIC GEOSERVICES	548 832	7	RENEWABLE ENERGY CORP	3 417 963	11
FAIRSTAR HEAVY	506 000	4	VIZRT	1 317 417	25
FARSTAD SHIPPING	18 245	3	SUM IT	167	
FRED OLSEN PRODUCTION ASA	395 700	3	TELENOR	2 826 240	268
GANGER ROLF ASA	362 134	38	SUM TELEKOM	268	
KVAERNER ASA	535 000	5	HAFLSLUND ASA	39 228	3
NORTH ENERGY ASA	113 000	1	SUM FORSYNING	3	
NORWEGIAN ENERGY CO AS	2 096 341	10	NORSK HYDRO ASA	4 071 541	112
PANORO ENERGY ASA	1 590 000	7	NORTHLAND RESOURCES SA	1 716 795	15
PETRO GEO SVCS	675 555	44	SCANA INDUSTRIER	1 020 112	2
QUESTERRE ENERGY	1 094 800	4	YARA INTERNATIONAL	472 088	113
SAGA TANKERS ASA	1 757 000	3	SUM RÅVARER	243	
SD STANDARD DRILLING PLC	1 159 500	8	TELENOR	2 089 672	205
SEADRILL LTD	19 600	4	SUM TELEKOM	205	
SEVAN DRILLING AS	2 640 157	13	OMEGA SMARTBUILD EAST AFRICA	175	0
SIEM OFFSHORE	1 244 584	10	NORSK TILLITSMANN	11 175	1
SOLSTAD OFFSHORE	195 918	16	SILVER PENSJONSFORSIKRING AS	556 444	10
SONGA OFFSHORE	1 073 319	20	SUM TELEKOM	11	
STATOILHYDRO ASA	3 420 902	524	SUM NORGE	2 941	
SUBSEA 7 SA	1 083 202	120	UTLAND		
TGS NOPEC GEO	171 050	23	ABERCROMBIE & FITCH CO A	5 400	2
TRONDER ENERGI AS	3 000 000	328	ACCOR	16 217	2
SUM ENERGI	1 386		ADIDAS	12 381	5
ABG SUNDAL COLLIER HOLDING ASA	1 950 000	7	ADVANCE AUTO PARTS	74 000	31
AKER	205 000	32	AISIN SEIKI CO	8 300	1
AKTIV KAPITAL	300 000	8	AMAZON.COM	20 362	21
DNB ASA	3 057 833	179	APOLLO GROUP A	12 900	4
FORNEBU UTVIKLING ASA	3 900 000	6	AUTOLIV INC	2 600	1
GJENSIDIGE FORSIKRING ASA	11 200	1	AUTOZONE	1 000	2
NMI AS	7 500	8	BED BATH & BEYOND	14 247	5
NORWEGIAN PROPERTIES ASA	1 581 000	11	BENESSE HOLDINGS INC	4 900	1
OSLO BORS VPS HOLDING ASA	4 300 200	254	BEST BUY CO	19 084	3
SPAREBANKEN VEST	444 988	14	BLOCK (H&R)	334 494	33
STOREBRAND ASA	830 000	26	BMW STAMM	23 618	9
SUM FINANS	545		BORGWARNER INC	8 000	3
CLAVIS PHARMA	370 000	18	BRITISH SKY BROADCASTING	67 424	5
PCI BIOTECH HOLDING ASA	286 960	10	BURBERRY GROUP	27 359	3
PHOTOCURE	885 977	31	CABLEVISION SYSTEMS A	8 400	1
PRONOVA BIOPHARMA AS	685 000	5	CANADIAN TIRE CORP A	74 400	29
REDCORD AS	7 100	0	CARMAX	15 900	3
SUM HELSE	64		CARNIVAL CORP	26 938	5
EITZEN CHEMICAL	9 200 000	1	CARNIVAL PLC (P AND O PRINCES)	6 945	1
MASTER MARINE AS	2 596 133	1	CBS CORP B	35 177	6
NORWEGIAN AIR SHUTTLE ASA	300 000	16	CHIPOTLE MEXICAN GRILL INC	1 900	4
ODFJELL ASA	283 135	10	COACH	16 200	6
ORKLA	2 832 740	126	COMCAST A SPECIAL (NEW)	36 548	5
SOLVTRANS HOLDING ASA	790 000	10	COMCAST CORP A (NEW)	117 372	17
STOLT NIELSEN	144 298	17	COMPASS GROUP	639 826	36
VEIDEKKE	442 018	17	CONTINENTAL	2 855	1
WILH. WILHELMSSEN HOLDING ASA	197 906	27			
WILH. WILHELMSSEN HOLDING ASA - B AKSJE	13 570	2			
SUM INDUSTRI	228				

Note 14 Aksjer og aksjefondsandeler pr 31.12.2011, forts.

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
CROWN LTD	26 293	1	MCDONALD'S CORP	57 971	35
D.R. HORTON	15 700	1	MCGRAW-HILL COS	17 304	5
DAIHATSU MOTOR CO	48 800	5	MEDIASET	78 926	1
DAIMLERCHRYSLER	64 616	17	MICHELIN	13 180	5
DARDEN RESTAURANTS	127 600	35	MITSUBISHI MOTORS CORP	507 000	4
DENSO CORP	36 300	6	NETFLIX INC	3 000	1
DENTSU	10 200	2	NEWELL RUBBERMAID	12 018	1
DIOR (CHRISTIAN)	3 470	2	NEWS CORP A	374 880	40
DIRECTV GROUP (THE)	41 514	11	NEWS CORP B	17 292	2
DISCOVERY COMMUNICATIONS-A	200	0	NEXT	8 190	2
DISCOVERY COMMUNICATIONS-C	6 800	2	NGK SPARK PLUG CO	19 000	1
DISH NETWORK CORP	15 000	3	NIKE B	20 100	12
DISNEY (WALT)	229 943	51	NIKON CORP	37 000	5
DOLLAR GENERAL CORP	500	0	NISSAN MOTOR CO	177 400	9
DOLLAR TREE INC	6 850	3	NITORI CO	55 000	31
ECHO ENTERTAINMENT GROUP LTD	36 255	1	NOKIAN RENKAAT	13 928	3
ELECTROLUX B	29 567	3	NORDSTROM	7 600	2
EUTELSAT COMMUNICATIONS	18 422	4	OMNICOM GROUP	15 653	4
EXPEDIA	10 550	2	OPAP	6 469	0
FAIRFAX MEDIA	330 239	1	O'REILLY AUTOMOTIVE INC	7 600	4
FAMILY DOLLAR STORES	4 600	2	ORIENTAL LAND CO	6 900	4
FAST RETAILING CO	4 400	5	PANASONIC CORP	123 600	6
FIAT ORD	51 716	1	PEARSON	45 764	5
FORD MOTOR CO	252 713	16	PENNEY (J.C) CO	22 000	5
FUJI HEAVY INDUSTRIES	41 000	1	PERSIMMON	156	0
GALAXY ENTERTAINMENT GRP	62 000	1	PEUGEOT SA	20 672	2
GAMESTOP CORP A	5 800	1	PORSCHE AUTOMOBIL HOLDING SE	11 352	4
GAP	24 601	3	PPR	4 494	4
GARMIN	20 900	5	PRICELINE.COM	2 900	8
GENERAL MOTORS CO	57 600	7	PUBLICIS GROUPE	6 963	2
GENTING SINGAPORE PLC	297 000	2	RAKUTEN	414	3
GENUINE PARTS CO	8 775	3	RALPH LAUREN CORP	3 200	3
GOODYEAR TIRE & RUBBER	31 600	3	REED ELSEVIER (GB)	664 422	32
HARLEY-DAVIDSON	16 544	4	REED ELSEVIER (NL)	439 222	30
HASBRO	6 100	1	RENAULT	14 350	3
HENNES & MAURITZ B	57 458	11	RICHEMONT (FIN) UNIT A	29 291	9
HOME DEPOT	87 907	22	ROSS STORES	13 200	4
HONDA MOTOR CO	116 300	21	ROYAL CARIBBEAN CRUISES	12 000	2
HUSQVARNA B	11 199	0	SANDS CHINA LTD	168 000	3
INDITEX	69 072	34	SANKYO CO (6417)	4 300	1
INTERCONTINENTAL HOTELS	667	0	SCRIPPS NETWORKS INTER-CL A	9 400	2
INTERPUBLIC GROUP OF COS	35 100	2	SEARS HOLDINGS CORP	2 365	0
INT'L GAME TECHNOLOGY	11 800	1	SEKISUI CHEMICAL CO	35 900	2
ISETAN CO	17 600	1	SEKISUI HOUSE	70 500	4
ISUZU MOTORS	79 000	2	SES A-FDR	225 237	32
JARDINE CYCLE & CARRIAGE	17 000	4	SHARP CORP	55 800	3
JC DECAUX INTERNATIONAL	18 700	3	SHAW COMMUNICATIONS B	280 762	33
JOHNSON CONTROLS	48 500	9	SHIMANO	4 000	1
KINGFISHER	132 823	3	SINGAPORE PRESS HLDG	75 550	1
KOHL'S CORP	14 994	4	SIRIUS XM RADIO INC	233 300	3
LAGARDERE	4 634	1	SODEXHO ALLIANCE	12 103	5
LAS VEGAS SANDS CORP	20 300	5	SONY CORP	56 400	6
LEGGETT & PLATT	17 200	2	STANLEY ELECTRIC CO	1 900	0
LG ELECTRONICS INC	385	0	STAPLES	366 235	30
LI & FUNG LTD	332 920	4	STARBUCKS CORP	41 878	11
LIBERTY GLOBAL A	7 020	2	STARWOOD HOT.&RES. WORLD	10 299	3
LIBERTY GLOBAL C	7 400	2	SUZUKI MOTOR CORP	20 900	3
LIBERTY INTERACTIVE A	33 559	3	SWATCH GROUP INH	1 825	4
LIMITED BRANDS	14 955	4	SWATCH GROUP NAM	3 892	2
LOWE'S COS	269 570	41	TABCORP HOLDINGS	38 854	1
LULULEMON ATHLETICA INC	5 800	2	TAKASHIMAYA CO	18 000	1
LVMH	14 497	12	TARGET CORP	126 400	39
MACY'S	22 756	4	THOMSON REUTERS CORP	22 206	4
MAGNA INTERNATIONAL A	16 244	3	TIFFANY & CO	6 800	3
MARKS & SPENCER GROUP	93 116	3	TIM HORTONS INC	12 000	3
MARRIOTT INT'L A	15 698	3	TIME WARNER	198 554	43
MARRIOTT VACATIONS WORLD	1	0	TIME WARNER CABLE-A	18 290	7
MATTEL	185 376	31	TJX COS	21 389	8
MAZDA MOTOR CORP	53 000	1	TOYOTA INDUSTRIES CORP	24 100	4

Note 14 fortsetter på neste side

Note 14 Aksjer og aksjefondsandeler pr 31.12.2011, forts.

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
TRIPADVISOR INC	10 550	2	KAO CORP	218 100	35	CANADIAN NAT RESOURCES	66 740	15	SAIPEM ORD	16 868	4
TRW AUTOMOTIVE HOLDINGS CORP	10 100	2	KELLOGG CO	116 600	35	CANADIAN OIL SANDS LTD	30 900	4	SANTOS	53 911	4
URBAN OUTFITTERS INC	6 600	1	KERRY GROUP A	142 046	31	CENOVUS ENERGY INC	45 836	9	SBM OFFSHORE	11 333	1
VF CORP	4 900	4	KESKO B	3 550	1	CGG VERITAS	6 966	1	SCHLUMBERGER	82 126	33
VIACOM B (NEW)	29 377	8	KIMBERLY-CLARK CORP	90 463	40	CHESAPEAKE ENERGY CORP	41 700	6	SOUTHWESTERN ENERGY CO	22 100	4
VIRGIN MEDIA	18 400	2	KIRIN HOLDINGS CO	65 400	5	CIMAREX ENERGY CO	5 400	2	SPECTRA ENERGY	39 600	7
VOLKSWAGEN STAMM	2 043	2	KRAFT FOODS A	125 489	28	CONCHO RESOURCES INC	6 100	3	SUNCOR ENERGY	95 711	16
VOLKSWAGEN VORZUG	10 317	9	KROGER CO	247 731	36	CONOCOPHILLIPS	145 700	63	SUNOCO	4 800	1
WHIRLPOOL CORP	7 540	2	LAWSON	2 800	1	CONSOL ENERGY	13 600	3	TALISMAN ENERGY	65 000	5
WHITBREAD	11 039	2	LOBLAW	139 039	31	CONTINENTAL RESOURCES INC/OK	2 700	1	TECHNIP	5 927	3
WOLTERS KLUWER	304 923	32	LOREAL	13 506	8	CRESCENT POINT ENERGY TRUST	15 239	4	TENARIS SA	30 085	3
WPP PLC	74 657	5	MCCORMICK & CO NV	18 100	5	DENBURY RESOURCES	13 900	1	TONENGENERAL SEKIYU	27 000	2
WYNN MACAU LTD	248 200	4	MEAD JOHNSON NUTRITION CO-A	15 731	6	DEVON ENERGY CORP	24 044	9	TOTAL	222 368	68
WYNN RESORTS	4 500	3	MEIJI HOLDINGS CO LTD	9 200	2	DIAMOND OFFSHORE DRILL.	9 900	3	TOURMALINE OIL CORP	6 600	1
YAMADA DENKI CO	7 050	3	METCASH LTD	1 186 750	29	DOCKWISE LTD	61 765	6	TRANSCANADA CORP	42 697	11
YAMAHA CORP	12 700	1	METRO A	99 700	32	EL PASO CORP	44 895	7	TRANSOCEAN LTD	20 325	5
YAMAHA MOTOR CO	15 600	1	METRO STAMM	9 578	2	ENBRIDGE	44 793	10	TULLOW OIL	56 577	7
YUM BRANDS	26 132	9	MOLSON COORS BREWING B	129 500	34	ENCANA CORP	47 048	5	ULTRA PETROLEUM CORP	15 300	3
SUM FORBRUKSVARER	1 331		MONSTER BEVERAGE CORP	5 600	3	ENERPLUS CORP	6 238	1	VALERO ENERGY CORP	36 082	5
			MORRISON WM SUPERMARKETS	168 113	5	ENI	368 556	45	WEATHERFORD INT'L	47 284	4
			NESTLE	246 738	85	EOC LTD	980 000	5	WHITING PETROLEUM CORP	7 100	2
AEON CO	44 400	4	NIPPON MEAT PACKERS	14 200	1	EOG RESOURCES	16 200	10	WILLIAMS COS	37 243	7
AHOLD (KON.)	467 421	38	NISSHIN SEIFUN GROUP	15 500	1	EQT CORPORATION	8 600	3	WOODSIDE PETROLEUM	38 601	7
AJINOMOTO CO	50 000	4	NISSIN FOODS HOLDINGS CO LTD	5 700	1	EXXON MOBIL CORP	355 726	180	WORLEYPARSONS	19 842	3
ALIMENTATION COUCHE-T. B	175 900	33	OLAM INTERNATIONAL	181 000	2	FMC TECHNOLOGIES	14 400	4	SUM ENERGI	1 143	
ARCHER-DANIELS-MIDLAND	211 415	36	PEPSICO	193 131	76	FUGRO CERT	3 833	1			
ARYZTA AG	4 460	1	PERNOD RICARD	15 247	8	GALP ENERGIA SGPS SA-B SHRS	40 626	4	3I GROUP PLC	133 225	2
ASAHI GROUP HOLDINGS LTD	248 700	33	PROCTER & GAMBLE CO	229 024	91	HALLIBURTON CO	55 900	12	ACE	88 400	37
ASSOCIATED BRITISH FOODS	303 475	31	RALCORP HOLDINGS INC	2 100	1	HELMERICH AND PAYNE	5 000	2	ADMIRAL GROUP PLC	15 693	1
AVON PRODUCTS	25 390	3	RECKITT BENCKISER GROUP PLC	131 136	39	HESS	19 300	7	AEGON	101 708	2
BEAM INC	10 439	3	SABMILLER	71 268	15	HUSKY ENERGY	25 900	4	AFLAC	26 215	7
BEIERSDORF	6 868	2	SAFEWAY INC	263 554	33	IMPERIAL OIL	132 241	35	AGEAS	147 968	1
BROWN-FORMAN CORP B	11 325	5	SAINSBURY (J)	1 143 396	32	INDEPENDENT TANKERS CORP LTD	2 092 461	1	AIA GROUP LTD	463 300	9
BUNGE	10 600	4	SAPUTO	8 600	2	INGRAIN INC	1 240 493	30	ALLIANZ	25 534	15
CAMPBELL SOUP CO (US)	160 248	32	SARA LEE CORP	43 754	5	INPEX CORPORATION	140	5	ALLSTATE CORP	30 207	5
CARLSBERG B	8 230	3	SEVEN AND I HOLDINGS CO	57 840	10	JX HOLDINGS INC	143 105	5	AMERICAN EXPRESS	60 352	17
CARREFOUR	45 616	6	SHISEIDO CO	10 800	1	KINDER MORGAN INC	10 700	2	AMERICAN INT'L GROUP	27 878	4
CASINO ORD	5 238	3	SHOPPERS DRUG MART CORP	16 100	4	KINDER MORGAN MANAGEMENT LLC	5 305	2	AMERICAN INT'L GROUP WARRANT	27 531	1
CHURCH & DWIGHT CO INC	16 400	4	SYSCO CORP	46 552	8	MARATHON OIL CORP	45 200	8	AMERICAN TOWER CORP A	22 200	8
CLOROX CO	6 905	3	TATE & LYLE PLC	461 328	30	MARATHON PETROLEUM CORP-W/I	22 600	4	AMERIPRISE FINANCIAL	14 070	4
COCA-COLA AMATIL	451 981	32	TESCO	1 391 842	52	MEG ENERGY CORP	13 000	3	AMP LTD	169 819	4
COCA-COLA CO	154 500	65	TOYO SUISAN KAISHA	3 000	0	MURPHY OIL CORP	11 600	4	ANNALY CAPITAL MANAGEMENT IN	352 700	34
COCA-COLA ENTERPRISES	207 600	32	TYSON FOODS A	28 500	4	NABORS INDUSTRIES	33 584	3	ANZ BANKING GROUP	387 149	49
COCA-COLA HBC	9 651	1	UNI-CHARM CORP	10 100	3	NATIONAL OILWELL VARCO	25 763	10	AOB CORP	17 546	5
COLGATE-PALMOLIVE	27 300	15	UNILEVER NV CERT	123 416	25	NESTE OIL	7 028	0	ARCH CAPITAL GROUP	10 200	2
COLRUYT	10 783	2	UNILEVER PLC	95 947	19	NEWFIELD EXPLORATION CO	7 700	2	ASSICURAZIONI GENERALI	65 601	6
CONAGRA FOODS	219 439	35	WALGREEN CO	211 523	42	NEXEN	33 472	3	ASSURANT	125 800	31
CONSTELLATION BRANDS A	9 700	1	WESTON (GEORGE)	7 300	3	NOBLE DRILLING CORP	15 406	3	ASX	11 215	2
COSTCO WHOLESALE CORP	33 569	17	WHOLE FOODS MARKET	10 800	4	NOBLE ENERGY	11 200	6	AVALONBAY COMMUNITIES	5 304	4
CVS/CAREMARK	103 290	25	WILMAR INTERNATIONAL	147 400	3	OCCIDENTAL PETROLEUM	49 400	28	AVIVA	160 849	4
DANONE	43 663	16	WOOLWORTHS LTD	281 254	43	ORIGIN ENERGY	67 629	5	AXA	97 774	8
DELHAIZE GROUPE	90 179	30	YAKULT HONSHA CO	20 800	4	PACIFIC RUBIALES ENERGY CORP	200	0	AXIS CAPITAL HOLDINGS	156 800	30
DIAGEO	414 258	54	SUM KONSUMENTVARER	1 818		PEABODY ENERGY CORP	17 200	3	BALOISE-HOLDING AG	1 593	1
DISTRIBUIDORA INTERNACIONAL	45 616	1				PENN WEST PETROLEUM LTD	29 067	3	BANCA MONTE PASCHI ORD	146 059	0
DR PEPPER SNAPPLE GROUP-W/I	17 158	4	ALPHA NATURAL RESOURCES INC	6 000	1	PETROFAC LTD	19 887	3	BANCO BILBAO VIZCAYA ARGENTA	255 213	13
ESTEE LAUDER COS A	7 100	5	AMEC	19 017	2	PIONEER NATURAL RES.	6 600	4	BANCO POPOLARE SPA	43 559	0
FAMILYMART CO	2 600	1	ANADARKO PETROLEUM CORP	30 330	14	PLAINS EXPLORATION AND PROD	6 200	1	BANCO POPULAR ESPANOL	99 162	3
GENERAL MILLS	168 960	41	APACHE CORP	23 304	13	PROGRESS ENERGY RESOURCES CO	8 300	1	BANCO SABADELL	87 120	2
GREEN MOUNTAIN COFFEE ROASTE	9 800	3	ARC RESOURCES LTD	11 496	2	PROSPECTOR OFFSHORE DRILLING	570 000	6	BANK EAST ASIA	74 470	2
HEINEKEN HOLDING	136 833	33	ARCH COAL	6 800	1	QEP RESOURCES INC	19 500	3	BANK KYOTO	34 000	2
HEINEKEN NV	122 565	34	ARCHER LTD	275 000	4	RANGE RESOURCES CORP	9 800	4	BANK LEUMI LE-ISRAEL	92 727	2
HEINZ (H.J) CO	24 630	8	BAKER HUGHES	27 481	8	READ WELL SERVICES HOLDING (A-AKSJE) AS	903 273	18	BANK MONTREAL	35 727	12
HENKEL AG & CO KGAA	9 610	3	BASSDRILL LTD	647 074	5	READ WELL SERVICES HOLDING (B-AKSJE) AS	201 212	4	BANK NEW YORK MELLON	314 113	37
HENKEL AG & CO KGAA	110 503	32	BG GROUP	206 202	26	REPSOL YPF	48 269	9	BANK NOVA SCOTIA	163 644	49
HERSHEY CO (THE)	12 200	4	BP	1 152 291	49	ROWAN COS	7 200	1	BANK OF AMERICA CORP	569 347	19
INBEV	60 026	22	CABOT OIL & GAS CORP	6 200	3	ROYAL DUTCH SHELL A	366 222	80	BANK YOKOHAMA	127 000	4
J.M.SMUCKER	72 800	34	CAIRN ENERGY	89 160	2	ROYAL DUTCH SHELL B	296 040	67	BARCLAYS	650 696	11
JERONIMO MARTINS SGPS	13 900	1	CAMECO CORP	25 100	3				BB&T CORP	41 100	6
			CAMERON INTERNATIONAL	15 500	5				BENDIGO AND ADELAIDE BANK LTD	45 310	2

Note 14 Aksjer og aksjefondsandeler pr 31.12.2011, forts.

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
BERKSHIRE HATHAWAY B	51 000	23	HOST HOTELS AND RESORTS	39 396	3	PEOPLES UNITED FINANCIAL	9 800	1	WESTPAC BANKING	390 998	48
BLACKROCK INC	5 200	6	HSBC HOLDINGS (GB)	1 612 278	73	PLUM CREEK TIMBER CO	150 900	33	WEYERHAEUSER CO	30 059	3
BNP PARIBAS	54 282	13	HUDSON CITY BANCORP	13 200	0	PNC FINL SERVICES GROUP	117 730	41	WHARF HOLDINGS	90 000	2
BOC HONG KONG HOLDINGS	219 200	3	ICAP	34 031	1	POWER CORP OF CANADA	234 198	33	WHEELOCK AND CO. LTD.	60 000	1
BOSTON PROPERTIES	8 300	5	IGM FINANCIAL	128 800	33	POWER FINANCIAL CORP	215 700	32	WILLIS GROUP HOLDINGS PLC	6 500	2
BRITISH LAND CO	83 031	4	IMMOFINANZ AG	113 624	2	PRICE (T. ROWE) GROUP	15 200	5	XL GROUP PLC	19 900	2
BROOKFIELD ASSET MAN A	207 086	34	ING GROEP	215 188	9	PRINCIPAL FINANCIAL GRP	18 000	3	ZURICH FINL SERVICES	8 182	11
BROOKFIELD OFFICE PROPERTIES	346 300	32	INSURANCE AUSTRALIA GRP.	146 555	3	PROGRESSIVE CORP	34 048	4	SUM FINANS		2 525
BSCH BCO SANTANDER CENTR	1 079 504	49	INTERCONTINENTAL	4 100	3	PROLOGIS INC	25 796	4	ABBOTT LABORATORIES	176 694	59
CANADIAN IMPERIAL BANK	90 608	39	INTESA SANPAOLO ORD	566 075	6	PRUDENTIAL	143 139	8	ACTELION LTD-REG	13 825	3
CAPITAL ONE FINANCIAL	27 016	7	INTESA SANPAOLO RNC	37 534	0	PRUDENTIAL FINANCIAL	27 205	8	AETNA	20 956	5
CAPITAL SHOPPING CENTRES GROUP	15 710	0	INVESCO LTD	27 358	3	PUBLIC STORAGE	8 100	6	AGILENT TECHNOLOGIES	20 521	4
CAPITALAND	254 000	3	INVESTOR B	25 521	3	QBE INSURANCE GROUP	399 465	32	ALEXION PHARMACEUTICALS INC	10 400	4
CAPITAMALL TRUST	157 000	1	IYO BANK LTD/THE	19 000	1	RAIFFEISEN BANK INTERNATIONAL	4 508	1	ALLERGAN	17 300	9
CFS RETAIL PROP TRUST	2 681 465	28	JAPAN REAL ESTATE INV	616	29	RAYONIER INC	122 850	33	AMERISOURCEBERGEN	15 600	3
CHEUNG KONG HOLDINGS	81 900	6	JOYO BANK	19 000	0	REGENCY CENTERS CORP	3 200	1	AMGEN	51 965	20
CHIBA BANK	128 000	5	JPMORGAN CHASE & CO	365 486	73	REGIONS FINANCIAL (NEW)	106 941	3	ASTELLAS PHARMA	151 544	37
CHICAGO MERCANTILE EXCH	3 544	5	JULIUS BAER GROUP LTD	13 405	3	RENAISSANCERE HOLDINGS	70 600	31	ASTRAZENECA	180 937	50
CHUBB CORP	87 892	36	KBC GROUPE	19 418	1	RESOLUTION	68 811	2	BARD (C.R.)	2 900	1
CI FINANCIAL INCOME FUND	12 400	2	KERRY PROPERTIES	38 500	1	RESONA HOLDINGS	69 342	2	BAXTER INTERNATIONAL	125 360	37
CINCINNATI FINL CORP	7 000	1	KEYCORP	66 000	3	ROYAL BANK OF CANADA	180 742	55	BAYER	123 306	47
CIT GROUP INC	10 900	2	KIMCO REALTY CORP	25 300	2	ROYAL BANK OF SCOTLAND	1 029 174	2	BECTON DICKINSON	77 691	35
CITIGROUP	163 909	26	KINNEVIK B	20 898	2	RSA INSURANCE GROUP PLC	3 191 367	31	BIOGEN IDEC	12 969	9
CITY DEVELOPMENTS	34 000	1	KLEPIERRE	6 129	1	SAMPO A	210 110	31	BOSTON SCIENTIFIC CORP	81 776	3
CNP ASSURANCES	36 645	3	LAND SECURITIES GROUP	46 191	3	SBI HOLDINGS	1 407	1	BRISTOL-MYERS SQUIBB CO	95 853	20
COMERICA	5 900	1	LEGAL & GENERAL GROUP	329 035	3	SCHWAB (CHARLES) CORP	60 130	4	CARDINAL HEALTH	19 670	5
COMMERZBANK	277 531	3	LEGG MASON	5 800	1	SCOR	11 313	2	CAREFUSION CORP	23 235	4
COMMONWEALTH BANK	87 571	26	LEUCADIA NATIONAL CORP	22 700	3	SEGRO	2 791	0	CELGENE CORP	25 800	10
CORIO	3 402	1	LIBERTY PROPERTY TRUST	161 800	30	SHINSEI BANK	73 000	0	CIGNA CORP	14 950	4
CREDIT AGRICOLE	56 850	2	LINCOLN NATIONAL CORP	9 682	1	SHIZUOKA BANK	67 000	4	COCHLEAR	3 231	1
CREDIT SAISON CO	3 000	0	LINK REIT	103 704	2	SIMON PROPERTY GROUP	16 536	13	COLOPLAST B	3 394	3
CREDIT SUISSE	64 102	9	LLOYDS BANKING GROUP PLC	2 417 082	6	SINGAPORE EXCHANGE	49 000	1	COVANCE	4 100	1
DAI-ICHI LIFE INSURANCE	473	3	LOEWS CORP	141 900	32	SINO LAND	96 330	1	COVIDIEN PLC	135 050	36
DAITO TRUST CONSTRUCTION	3 600	2	LONDON STOCK EXCHANGE	11 671	1	SKAND.ENSKILDA BANKEN A	83 471	3	CSL LIMITED	29 487	6
DAIWA HOUSE IND CO	22 300	2	M & T BANK CORP	7 900	4	SLM CORP	34 000	3	DAIICHI SANKYO CO	39 875	5
DAIWA SECURITIES GROUP	164 900	3	MACERICH CO	9 900	3	SOCIETE GENERALE	39 048	5	DAVITA	9 400	4
DANSKE BANK	38 293	3	MACQUARIE BANK	19 008	3	STANDARD CHARTERED	133 676	17	DENTSPLY INTERNATIONAL	19 300	4
DBS GROUP HOLDINGS	600 900	32	MAN GROUP	177 959	2	STANDARD LIFE	73 830	1	EDWARDS LIFESCIENCES CORP	5 000	2
DEUTSCHE BANK NAMEN	52 221	12	MANULIFE FINANCIAL CORP	104 860	7	STATE STREET CORP	149 843	36	EISAI CO	138 800	34
DEUTSCHE BOERSE AG	11 540	4	MAPFRE	40 571	1	STOCKLAND	225 917	4	ELAN CORP	19 172	2
DEXUS PROPERTY GROUP	448 772	2	MARSH AND MCLENNAN COS	30 481	6	SUMITOMO MITSUI FINL GRP	75 471	13	ESSILOR INTERNATIONAL	11 966	5
DISCOVER FINANCIAL SERVICES	32 200	5	MEDIOBANCA	38 096	1	SUMITOMO MITSUI TRUST HOLDINGS	184 769	3	EXPRESS SCRIPTS	26 100	7
DUKE REALTY CORP	8 700	1	METLIFE	59 371	11	SUMITOMO REALTY & DEV CO	10 500	1	FOREST LABORATORIES	16 800	3
EATON VANCE CORP	4 800	1	MIRVAC GROUP	340 303	2	SUN HUNG KAI PROPERTIES	83 700	6	FRESENIUS MED. CARE ST	11 462	5
EQUITY RESIDENTIAL	16 799	6	MITSUBISHI ESTATE CO	73 379	7	SUN LIFE FINANCIAL	33 862	4	FRESENIUS SE & CO KGAA	57 801	32
ERSTE GROUP BANK AG	17 612	2	MITSUBISHI UFJ FIN GRP	715 698	18	SUNCORP GROUP LTD	69 115	4	GETINGE B	198 506	30
EVEREST RE GROUP	2 500	1	MITSUBISHI FUDOSAN CO	49 800	4	SUNTRUST BANKS	31 748	3	GILEAD SCIENCES	43 300	11
FAIRFAX FINANCIAL HLDGS	2 000	5	MIZUHO FINANCIAL GROUP	1 281 417	10	SVENSKA HANDELSBK A	28 960	5	GLAXOSMITHKLINE	285 082	39
FEDERAL REALTY INV TRUST	6 700	4	MOODYS CORP	6 082	1	SWEDBANK	47 544	4	HCA HOLDINGS INC	15 700	2
FIDELITY NAT'L FINANCIAL	12 000	1	MORGAN STANLEY	80 618	7	SWIRE PACIFIC A	41 600	3	HENRY SCHEIN INC	4 400	2
FIFTH THIRD BANCORP	51 505	4	MS&AD INSURANCE GROUP HOLDINGS	31 820	4	SWISS LIFE HOLDING	1 448	1	HOLOGIC INC	38 800	4
FRANKLIN RESOURCES	8 700	5	MUENCHENER RUECKVERSICH.	10 076	7	SWISS RE LTD	19 397	6	HOSPIRA	8 100	1
FUKUOKA FINANCIAL GROUP	56 000	1	NASDAQ OMX GROUP/THE	5 900	1	T&D HOLDINGS	56 700	3	HUMANA	9 100	5
GENERAL GROWTH PROPERTIES	31 198	3	NATIONAL AUSTRALIA BANK	330 835	47	TOKIO MARINE HOLDINGS INC	40 679	5	ILLUMINA INC	5 100	1
GENWORTH FINANCIAL A	50 200	2	NATIONAL BANK OF CANADA	83 396	35	TORCHMARK CORP	5 400	1	INTUITIVE SURGICAL	2 200	6
GOLDMAN SACHS GROUP	26 967	15	NATIONAL BANK OF GREECE	46 643	1	TORONTO-DOMINION BANK	117 096	52	JOHNSON & JOHNSON	153 946	60
GPT GROUP	155 634	3	NATIXIS	40 927	1	TRAVELERS COS	23 499	8	KYOWA HAKKO KIRIN CO LTD	10 000	1
GREAT WEST LIFECO	269 248	32	NEW WORLD DEVELOPMENT	481 792	2	UBI BANCA	85 393	2	LABORATORY CORP OF AMER	9 700	5
GROUPE BRUXELLES LAMBERT	71 445	29	NEW YORK COMMUN. BANCORP	29 800	2	UBS NAMEN	204 466	15	LIFE TECHNOLOGIES CORP	9 915	2
HAMMERSON	45 358	2	NIPPON BUILDING FUND	62	3	UNIBAIL-RODAMCO	31 598	34	LILLY (ELI) AND CO	183 163	45
HANG LUNG GROUP	91 000	3	NKSJ HOLDINGS INC	19 900	2	UNICREDIT SPA	79 839	4	LONZA GROUP	1 675	1
HANG LUNG PROPERTIES	132 500	2	NOMURA HOLDINGS	209 100	4	UNITED OVERSEAS BANK	70 437	5	MCKESSON CORP	73 369	34
HANG SENG BANK	45 300	3	NORDEA BANK	147 999	7	UNUM GROUP	29 366	4	MEDCO HEALTH SOLUTIONS	21 708	7
HARTFORD FINANCIAL SVCS	25 037	2	NORTHERN TRUST CORP	11 723	3	US BANCORP	107 896	17	MEDIPAL HOLDINGS CORP	17 000	1
HEALTH CARE PPTY INVEST	151 700	38	NYSE EURONEXT	15 400	2	VENTAS	15 700	5	MEDTRONIC	193 787	44
HEALTH CARE REIT	10 700	3	OCBC BANK	143 010	5	VORNADO REALTY TRUST	9 680	4	MERCK AND CO	309 529	70
HENDERSON LAND DEV.	104 000	3	OLD MUTUAL (GB)	329 928	4	WELLS FARGO & CO	463 171	76	MERCK KGAA STAMM	7 062	4
HOKUHOKU FINANCIAL GROUP	93 000	1	ORIX CORP	5 830	3	WESTFIELD GROUP	123 236	6	MITSUBISHI TANABE PHARMA CORP	14 900	1
HONG KONG EXCH.&CLEARING	60 600	6	PARTNERRE	80 200	31	WESTFIELD RETAIL TRUST	118 253	2			

Note 14 fortsetter på neste side

Note 14 Aksjer og aksjefondsandeler pr 31.12.2011, forts.

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
MYLAN INC	25 200	3	COOPER INDUSTRIES PLC	10 600	3	LUFTHANSA	10 828	1	TOKYU CORP	34 200	1
NOVARTIS	220 442	76	CP RAILWAY	9 146	4	MAKITA CORP	13 400	3	TOPPAN PRINTING CO	69 700	3
NOVO NORDISK B	23 874	16	CSX CORP	61 526	8	MAN STAMM	7 090	4	TOYOTA TSUSHO	16 300	2
OLYMPUS CORP	25 400	2	CUMMINS	11 900	6	MANPOWERGROUP	4 900	1	TRANSURBAN GROUP	155 245	5
ONO PHARMACEUTICAL CO	9 700	3	DAI NIPPON PRINTING CO	18 000	1	MARUBENI CORP	111 000	4	TYCO INTERNATIONAL LTD	132 250	37
OTSUKA HOLDINGS CO LTD	12 400	2	DAIKIN INDUSTRIES	13 100	2	MASCO CORP	52 601	3	UNION PACIFIC CORP	74 722	47
PERRIGO CO	6 700	4	DANAHER CORP	37 296	10	METSO CORP	8 726	2	UNITED PARCEL SERVICE B	41 424	18
PFIZER	678 726	88	DEERE & CO	26 534	12	MITSUBISHI CORP	91 000	11	UNITED TECHNOLOGIES CORP	118 600	52
QIAGEN N.V.	8 860	1	DEUTSCHE POST	50 083	5	MITSUBISHI ELECTRIC CORP	129 200	7	URS CORP	3 200	1
QUEST DIAGNOSTICS	8 848	3	DONNELLEY (RR) AND SONS	8 400	1	MITSUBISHI HEAVY IND	204 100	5	VALLOUREC	7 425	3
ROCHE HOLDING GENUSS	69 516	71	DOVER CORP	12 477	4	mitsui & co	111 500	10	VESTAS WIND SYSTEMS	563	0
SANOFI	134 020	59	DSV DE SAMMENSLUT VOGN	7 100	1	MTR CORP	1 577 630	30	VINCI	137 245	36
SANOFI	17 012	0	DUN AND BRADSTREET CORP	67 800	30	NGK INSULATORS	34 000	2	VOLVO B	92 427	6
SHIONOGI & CO	32 800	3	EAST JAPAN RAILWAY CO	99 490	38	NIDEC CORP	6 700	3	WARTSILA B	10 008	2
SHIRE PLC	31 570	7	EATON CORP	21 404	6	NIPPON EXPRESS CO	1 000	0	WASTE MANAGEMENT	27 358	5
SMITH & NEPHEW	568 659	33	EDENRED	4 330	1	NIPPON SHEET GLASS CO	42 000	0	WEIR GROUP PLC/THE	10 609	2
SONIC HEALTHCARE	463 625	32	EMERSON ELECTRIC CO	141 098	39	NIPPON YUSEN K.K	142 000	2	WENDEL	2 000	1
SONOVA HOLDING	1 808	1	EQUIFAX	6 300	1	NOBLE GROUP	297 000	2	WEST JAPAN RAILWAY CO	135 100	35
ST JUDE MEDICAL	18 554	4	EXPEDITORS INTL WASH.	11 400	3	NORFOLK SOUTHERN CORP	84 446	37	WOLSELEY LTD	18 109	4
STRAUMANN HOLDING	454	0	EXPERIAN PLC	56 249	5	NSK	38 000	1	XYLEM INC	11 110	2
STRYKER CORP	16 390	5	FANUC CORP	12 300	11	NWS HOLDINGS	2 749	0	YAMATO HOLDINGS CO	347 700	35
SYNTHESE	3 876	4	FASTENAL CO	18 700	5	OBAYASHI CORP	42 000	1	ZARDOYA OTIS	10 599	1
TAISHO PHARMACEUTICAL CO	1 200	1	FEDEX CORP	16 971	8	ODAKYU ELECTRIC RAILWAY	67 000	4	SUM INDUSTRI	1 587	
TAKEDA PHARMACEUTICAL	163 500	43	FERROVIAL SA	44 452	3	PACCAR	21 986	5	ACCENTURE PLC	36 800	12
TERUMO CORP	5 500	2	FIAT INDUSTRIAL	51 716	3	PALL CORP	6 300	2	ACTIVISION BLIZZARD INC	5 200	0
TEVA PHARMACEUTICAL IND LTD	52 794	13	FINNING INTL	11 000	1	PARKER HANNIFIN CORP	9 989	5	ADOBE SYSTEMS	28 804	5
THERMO FISHER SCIENTIFIC	21 500	6	FLOWSERVE CORP	2 400	1	PENTAIR	3 000	1	ADVANTEST CORP	5 100	0
UNITEDHEALTH GROUP	160 208	48	FLUOR CORP	12 000	4	PHILIPS ELECTRS (KON.)	65 834	8	AKAMAI TECHNOLOGIES	10 000	2
VALEANT PHARMACEUTICALS INTERN	16 900	5	FRASER AND NEAVE	178 000	5	PITNEY BOWES	282 193	31	ALCATEL LUCENT	130 027	1
VARIAN MEDICAL SYSTEMS	3 600	1	FURUKAWA ELECTRIC CO LTD	50 000	1	PRECISION CASTPARTS CORP	9 200	9	ALLIANCE DATA SYSTEMS	3 300	2
VERTEX PHARMACEUTICALS	12 000	2	G4S	1 328 424	33	QANTAS AIRWAYS	70 645	1	ALTERA CORP	18 500	4
WATERS CORP	3 653	2	GEA GROUP	17 398	3	QR NATIONAL LTD	181 100	4	AMADEUS IT HOLDING SA-A SHS	25 300	2
WATSON PHARMACEUTICALS INC	7 500	3	GEBERIT	2 608	3	QUANTA SERVICES INC	30 300	4	ANALOG DEVICES	16 115	3
WELLPOINT	20 272	8	GENERAL ELECTRIC CO	680 244	73	REPUBLIC SERVICES	199 400	33	APPLE	52 060	126
ZIMMER HOLDINGS	11 259	4	GOODRICH CORP	7 700	6	ROBERT HALF INT'L	7 500	1	APPLIED MATERIALS	73 985	5
SUM HELSE	1 447		GRAINGER (WV)	3 800	4	ROCKWELL AUTOMATION	9 000	4	ARM HOLDINGS	78 229	4
3M CO	101 956	50	GROUPE EUROTUNNEL SA - REGR	38 273	2	ROCKWELL COLLINS	98 285	32	ASML HLDG	25 522	6
ABB LTD	140 662	16	GS YUASA CORP	14 000	0	ROLLS-ROYCE GROUP	120 136	8	AUTODESK	7 400	1
ABERTIS INFRASTRUCTURAS	328 923	31	HERTZ GLOBAL HOLDINGS INC	14 800	1	ROPER INDUSTRIES	6 200	3	AUTOMATIC DATA PROCESS	27 916	9
ACS ACTIV. CONST. Y SVCS	16 153	3	HITACHI CONSTR. MACHINE.	9 200	1	SAINT-GOBAIN	26 697	6	AVNET	9 400	2
ADECCO	12 447	3	HOCHTIEF	3 218	1	SANDVIK	67 619	5	BMC SOFTWARE	5 722	1
ADP	1 692	1	HUNT (J.B.) TRANSPORT	10 900	3	SCANIA B	17 500	2	BROADCOM CORP A	27 019	5
AGCO CORP	16 600	4	HUTCHISON WHAMPOA	136 400	7	SCHINDLER NAMEN	4 300	3	CA INC	22 624	3
AGGREKO	17 107	3	IHS INC-CLASS A	6 900	4	SCHINDLER PART	4 073	3	CANON INC	63 650	17
ALFA LAVAL	20 975	2	ILLINOIS TOOL WORKS	131 750	37	SCHNEIDER ELECTRIC	117 647	37	CAP GEMINI SA	9 765	2
AMETEK INC	7 500	2	INGERSOLL-RAND PLC	21 749	4	SECOM CO	118 500	33	CGI GROUP A	24 500	3
AP MOLLER MAERSK A	25	1	INTERTEK GROUP	9 006	2	SECURITAS B	17 072	1	CISCO SYSTEMS	309 025	33
AP MOLLER MAERSK B	78	3	INVENSYS	57 213	1	SEMBCORP INDUSTRIES	62 000	1	CITRIX SYSTEMS	11 300	4
ASAHI GLASS CO	67 800	3	IRON MOUNTAIN	5 850	1	SEMBCORP MARINE	135 000	2	COGNIZANT TECH SOLUTIONS	17 300	7
ASSA ABLOY B	19 089	3	ITOCHU CORP	101 000	6	SGS	314	3	COMPUTER SCIENCES CORP	16 967	2
ATLANTIA	324 068	31	JAPAN STEEL WORKS	17 000	1	SHIMIZU CORP	43 000	1	COMPUTERSHARE	54 572	3
ATLAS COPCO A	45 032	6	JGC CORP	13 700	2	SIEMENS	52 796	30	CORNING	88 272	7
ATLAS COPCO B	25 387	3	JOY GLOBAL	6 300	3	SINGAPORE AIRLINES	62 800	3	CREE INC	4 100	1
AVERY DENNISON CORP	4 711	1	JS GROUP CORP	29 800	3	SKANSKA B	14 644	1	DASSAULT SYSTEMES	3 966	2
BALFOUR BEATTY	54 379	1	KAJIMA CORP	67 000	1	SKF B	26 148	3	DELL	92 298	8
BOMBARDIER B	96 300	2	KAWASAKI HEAVY IND	156 000	2	SMC CORP	3 300	3	EBAY	66 120	12
BOUYGUES ORD	12 405	2	KAWASAKI KISEN KAISHA	37 000	0	SMITHS GROUP	40 444	3	ELECTRONIC ARTS	34 098	4
BRAMBLES	80 100	3	KBR	9 800	2	SNC-LAVALIN GROUP	9 300	3	ELPIDA MEMORY	11 600	0
BRISA AUTO-ESTRADAS PORT	1	0	KEIKYU CORP	27 000	1	SOJITZ CORP	92 700	1	EMC CORP	116 000	15
BUNZL	373 787	31	KEIO CORP	34 000	1	SOUTHWEST AIRLINES CO	8 200	0	ERICSSON (LM) B	169 220	10
BUREAU VERITAS SA	2 997	1	KEPPEL CORP	94 160	4	STANLEY BLACK & DECKER INC	10 254	4	F5 NETWORKS	4 000	3
CANADIAN NAT'L RAILWAY	87 806	41	KINTETSU CORP	144 900	3	STERICYCLE INC	8 100	4	FIDELITY NAT'L INFO SVCS	201 200	32
CAPITA PLC	559 929	33	KOMATSU	60 600	8	SULZER AG-REG	1 400	1	FIRST SOLAR INC	5 600	1
CATERPILLAR	41 428	22	KONE B	10 441	3	SUMITOMO CORP	444 900	36	FISERV	13 961	5
CENTRAL JAPAN RAILWAY CO	684	34	KUBOTA CORP	71 100	4	SUMITOMO ELECTRIC IND	48 100	3	FLEXTRONICS INT'L	101 200	3
CH ROBINSON WORLDWIDE	9 800	4	KUEHNE & NAGEL INT'L	5 042	3	SUMITOMO HEAVY IND	46 000	2	FLIR SYSTEMS INC	5 800	1
CINTAS CORP	4 600	1	KURITA WATER INDUSTRIES	6 000	1	THALES	4 809	1	FOXCONN INTERNATIONAL	724 500	3
COBHAM	61 141	1	LEGRAND	12 833	2	TNT EXPRESS NV	21 583	1	FUJI FILM HOLDINGS CO	27 400	4
			LEIGHTON HOLDINGS	26 474	3	TOBU RAILWAY CO	34 000	1			

Note 14 fortsetter på neste side

Note 14 Aksjer og aksjefondsandeler pr 31.12.2011, forts.

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
FUJITSU	100 200	3	XEROX CORP	82 063	4	MITSUI CHEMICALS	48 100	1	NTT CORP	125 398	38
GOOGLE A	14 500	56	XILINX	18 473	4	MONSANTO CO	35 100	15	NTT DOCOMO INC	3 566	39
HARRIS CORP	8 800	2	YAHOO JAPAN CORP	1 490	3	MOSAIC CO (THE)	20 100	6	PORTUGAL TELECOM SGPS	55 307	2
HEWLETT-PACKARD CO	288 665	44	SUM IT	1 049		NEWCREST MINING	50 147	9	ROGERS COMMUNICATIONS B	155 400	36
HEXAGON AB SER. B	20 400	2	ACERINOX	5 644	0	NEWMONT MINING HLDG	106 457	38	SBA COMMUNICATIONS CORP-CL A	9 500	2
HITACHI	254 000	8	AGNICO-EAGLE MINES	10 822	2	NIPPON STEEL CORP	355 700	5	SINGAPORE TELECOM	447 680	6
HOYA CORP	23 500	3	AGRIUM	11 000	4	NITTO DENKO CORP	11 000	2	SOFTBANK CORP	50 900	9
IBIDEN CO	18 700	2	AIR LIQUIDE	18 598	14	NOVOZYMES B	11 875	2	SPRINT NEXTEL CORPORATION	174 679	2
INDRA SISTEMAS A	4 673	0	AIR PRODUCTS & CHEMICALS	72 200	37	NUCOR CORP	21 964	5	SWISSCOM	14 386	33
INFINEON TECHNOLOGIES	61 318	3	AKZO NOBEL	15 186	4	OJI PAPER CO	141 800	4	TELE2 B	17 116	2
INTEL CORP	486 014	70	ALCOA	71 250	4	ONESTEEL	79 576	0	TELECOM CORP NEW ZEALAND	302 897	3
INTL BUSINESS MACHINES CORP	93 402	102	ALLEGHENY TECHNOLOGIES	8 900	3	ORICA	23 089	3	TELECOM ITALIA ORD	4 733 222	30
INTUIT	16 456	5	AMCOR	729 927	32	OSISKO MINING CORP	33 800	2	TELECOM ITALIA RNC	680 689	4
JUNIPER NETWORKS	31 000	4	ANGLO AMERICAN (GB)	86 736	19	OWENS-ILLINOIS	22 500	3	TELEFONICA	230 771	24
KEYENCE CORP	2 341	3	ANTOFAGASTA	25 154	3	OZ MINERALS LTD	52 968	3	TELEKOM AUSTRIA	40 830	3
KLA TENCOR CORP	6 788	2	ARCELOR-MITTAL A	56 319	6	PPG INDUSTRIES	10 326	5	TELIAISONERA	121 868	5
KONAMI 100 YEN1K	8 300	1	ARKEMA	3 300	1	PRAXAIR	19 782	13	TELSTRA CORP	257 724	5
KONICA MINOLTA HOLDINGS	40 500	2	ASAHI KASEI CORP	123 200	4	RANDGOLD RESOURCES LTD	5 789	4	TELUS CORP NV	5 737	2
KYOCERA CORP	8 600	4	BALL CORP	147 400	31	REXAM	995 694	32	VERIZON COMMUNICATIONS	159 034	38
LAM RESEARCH CORP	6 800	2	BASF	60 231	25	SALZGITTER	2 456	1	VIVENDI	282 257	37
LINEAR TECHNOLOGY CORP	23 287	4	BHP BILLITON LTD	210 524	44	SCA SV CELLULOSA B	364 744	32	VODAFONE GROUP	2 855 749	47
MARVELL TECHNOLOGY GROUP	29 800	2	BHP BILLITON PLC	138 490	24	SEALED AIR CORP	4 900	1	WINDSTREAM CORPORATION	32 500	2
MASTERCARD A	6 200	14	BOLIDEN	28 116	2	SHERWIN-WILLIAMS CO	5 900	3	SUM TELEKOM	671	
MAXIM INTEGRATED PRODUCTS	33 800	5	BORAL	93 956	2	SHIN-ETSU CHEMICAL CO	26 900	8	ACCIONA	1 437	1
MICROCHIP TECHNOLOGY	7 200	2	CELANESE CORP	7 900	2	SHOWA DENKO K.K	98 000	1	AGL ENERGY	41 714	4
MICRON TECHNOLOGY	89 100	3	CF INDUSTRIES HOLDINGS INC	4 500	4	SIGMA-ALDRICH	7 744	3	ALLIANT ENERGY CORP	114 200	30
MICROSOFT CORP	618 266	96	CLIFFS NATURAL RESOURCES INC	9 400	3	SIKA INHABER	209	2	AMEREN CORP	172 220	34
MOTOROLA MOBILITY HOLDINGS-W	14 945	3	CRH	49 434	6	SILVER WHEATON CORP	22 900	4	AMERICAN ELECTRIC POWER	151 527	37
MOTOROLA SOLUTIONS INC	17 380	5	CROWN HOLDINGS INC	21 900	4	SIMS METAL MANAGEMENT LTD	9 438	1	CALPINE CORP	13 100	1
MURATA MANUFACTURING CO	12 000	4	DOW CHEMICAL CO	77 456	13	SINO-FOREST CORPORATION	24 800	0	CENTERPOINT ENERGY	40 900	5
NEC CORP	244 400	3	DU PONT (E.I) DE NEMOURS	162 300	44	SOLVAY	6 012	3	CENTRICA PLC	315 730	8
NETWORK APPLIANCE	21 139	5	EASTMAN CHEMICAL CO	7 600	2	SSAB AB	13 700	1	CHEUNG KONG INFRASTRUCT.	113 000	4
NINTENDO CO	5 700	5	ECOLAB	15 200	5	STORA ENSO R	62 575	2	CHUBU ELECTRIC POWER CO	39 700	4
NIPPON ELECTRIC GLASS CO	24 000	1	ELDORADO GOLD CORP	34 900	3	SUMITOMO CHEMICAL CO	160 100	3	CLP HOLDINGS	118 100	6
NOKIA CORP	210 418	6	EURASIAN NATURAL RESOURCES	22 349	1	SUMITOMO METAL IND	215 000	2	CONSOLIDATED EDISON	17 818	7
NTT DATA CORP	52	1	FIRST QUANTUM MINERALS	30 000	4	SUMITOMO METAL MINING CO	33 700	3	CONSTELLATION ENERGY GRP	19 800	5
NVIDIA	32 150	3	FLETCHER BUILDING	92 280	3	SYNGENTA	6 201	11	DOMINION RESOURCES	34 202	11
OMRON CORP	13 700	2	FORTESCUE METALS GROUP	84 297	2	TECK RESOURCES LTD	38 126	8	DTE ENERGY	102 263	33
ORACLE CORP	230 875	35	FRESNILLO PLC	22 000	3	TEIJIN	69 000	1	E. ON	107 341	14
ORACLE CORP JAPAN	3 900	1	GIVAUDAN	530	3	THYSSEN KRUPP	23 314	3	EDF	195 992	29
PAYCHEX	18 565	3	GOLDCORP	52 909	14	TORAY INDUSTRIES	94 100	4	EDISON INTERNATIONAL	139 500	34
QUALCOMM	94 210	31	HEIDELBERGCEMENT	8 967	2	TOYO SEIKAN KAISHA	9 800	1	EDP ENERGIAS DE PORTUGAL	1 651 816	31
RED HAT INC	11 000	3	HOLCIM	16 081	5	UBE INDUSTRIES	77 000	1	ELECTRIC POWER DEV	6 140	1
RESEARCH IN MOTION	27 400	2	IAMGOLD CORP	45 300	4	UMICORE	7 129	2	ENAGAS	261 008	29
RIEHO CO	32 600	2	ILUKA RESOURCES LTD	25 800	2	UPM-KYMMENE	36 249	2	ENEL	1 526 144	37
ROHM CO	7 200	2	INT'L FLAVORS FRAGRANCES	89 600	28	US STEEL CORP	14 800	2	ENTERGY CORP	77 814	34
SAGE GROUP (THE)	60 143	2	INT'L PAPER CO	28 950	5	VOESTALPINE	7 045	1	EXELON CORP	151 494	39
SAIC INC	36 800	3	ISRAEL CHEMICALS LTD	29 819	2	VULCAN MATERIALS CO	16 085	4	FIRSTENERGY CORP	133 212	35
SALESFORCE.COM	7 100	4	IVANHOE MINES	20 815	2	WACKER CHEMIE AG	2 800	1	FORTIS	14 621	3
SANDISK CORP	12 600	4	JFE HOLDINGS	32 100	3	WALTER ENERGY INC	3 700	1	FORTUM OYJ	238 295	30
SAP STAMM	52 484	17	JOHNSON MATTHEY	9 212	2	XSTRATA	136 076	12	GAS NATURAL SDG	5 111	1
SEAGATE TECHNOLOGY	53 100	5	JSR CORP	35 500	4	YAMANA GOLD	47 300	4	GDF SUEZ	73 800	12
SEIKO EPSON CORPORATION	100	0	K AND S	11 807	3	SUM RÅVARER	766		HOKKAIDO ELECTRIC POWER	6 000	1
STMICROELECTRONICS NV	43 533	2	KAZAKHMYS	14 678	1	AT&T	499 233	90	HOKURIKU ELECTRIC POWER	8 400	1
SUMCO	5 400	0	KINROSS GOLD CORP	74 500	5	BCE INC	136 959	34	HONGKONG CHINA GAS	263 864	4
SYMANTEC CORP	42 300	4	KOBE STEEL	277 000	3	BELGACOM	15 903	3	HONGKONG ELECTRIC HLDGS	750 800	33
TDK CORP	11 300	3	KONINKLIJKE DSM	9 968	3	BEZEQ ISRAELI TELECOM CORP	173 888	2	IBERDROLA	758 765	28
TE CONNECTIVITY LTD	24 350	4	KURARAY CO	21 600	2	BT GROUP	436 728	8	INT'L POWER	84 971	3
TERADATA CORP-W/I	9 600	3	LAFARGE (FRANCE)	13 979	3	CENTURYLINK INC	169 318	38	KANSAI ELECTRIC POWER CO	46 000	4
TEXAS INSTRUMENTS	64 885	11	LANXESS AG	7 400	2	CROWN CASTLE INT'L CORP	17 200	5	KYUSHU ELECTRIC POWER CO	11 800	1
TOKYO ELECTRON	9 300	3	LINDE	11 193	10	DEUTSCHE TELEKOM	157 806	11	MDU RESOURCES GROUP INC	7 200	1
TOSHIBA CORP	225 700	5	LONMIN	8 765	1	FRANCE TELECOM	389 277	37	NATIONAL GRID	214 164	12
TOTAL SYSTEM SERVICES	13 201	2	LYNAS CORP LTD	111 400	1	FRONTIER COMMUNICATIONS CORP	72 965	2	NEXTERA ENERGY INC	109 450	40
TREND MICRO	2 500	0	LYONDELLBASELL INDU-CL A	19 700	4	KDDI	912	35	NISOURCE	4 700	1
VERISIGN	8 200	2	MARTIN MARIETTA MATRLS	2 000	1	KPN (KON.)	483 805	35	NORTHEAST UTILITIES	165 300	36
VISA INC-CLASS A SHARES	29 900	18	MEADWESTVACO CORP	8 800	2	METROPCS COMMUNICATIONS	11 600	1	NRG ENERGY	29 700	3
VMWARE INC-CLASS A	5 200	3	MITSUBISHI CHEMICAL HLDG	85 250	3	MILLICOM INTERNATIONAL CELLULAR SA	3 200	2	NSTAR	5 200	1
WESTERN DIGITAL	22 000	4	MITSUBISHI MATERIALS	2 000	0	NII HOLDINGS B	8 500	1	ONEOK INC	9 500	5
WESTERN UNION	35 794	4									

Note 14 fortsetter på neste side

Note 14 Aksjer og aksjefondsandeler pr 31.12.2011, forts.

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
OSAKA GAS CO	1 395 800	33	EUOPRISE SUB-FUND A	1 995	124
PEPCO HOLDINGS	8 900	1	FORBION CAPITAL FUND I CO-INVESTMENT FUND C.V.	2 979 082	47
PG&E CORP	148 973	37	FORBION CAPITAL FUND II FUND C.V.	6 327 563	40
PINNACLE WEST CAPITAL	4 600	1	FORBION CF 1 CO-INVESTMENT FUND II C.V.	500 000	3
PPL CORP	196 706	35	FSN CAPITAL L.P. II	8 664 986	164
PUBLIC SV ENTERPRISE CO	179 302	35	HERKULES PRIVATE EQUITY III (JERSEY-I) L.P.	64 292 270	63
RED ELECTRICA CORPORACION SA	10 336	3	HGCAPITAL LLP	30 445 670	275
RWE STAMM	154 635	32	HITEC VISION PRIVATE EQUITY IV L.P.	9 333 631	74
RWE VORZUG	2 126	0	HITEC VISION PRIVATE EQUITY V L.P.	23 500 697	202
SCANA CORP	116 200	31	HITEC VISION PRIVATE EQUITY VI L.P.	633 733	4
SEMPRA ENERGY	103 693	34	HITECVISION ASSET SOLUTIONS	11 720 100	78
SEVERN TRENT	6 817	1	INCITIA VENTURES II AS	28 487	0
SHIKOKU ELECTRIC POWER	5 300	1	INCITIA VENTURES II IS	13 649	9
SNAM SPA	147 178	4	INDEX VENTURES GROWTH II	2 668 138	20
SOUTHERN CO	50 907	14	INNKAP 4 PARTNERS L.P.	3 451 876	22
SSE PLC	303 688	36	JPMORGAN EUROPEAN PROPERTY FUND	1 990	80
SUEZ ENVIRONNEMENT SA	34 801	2	KLP AKSJE FREMVOKSENDE MARKEDER INDEKS I	1 952 147	1 998
TERNA	88 384	2	KLP AKSJE FREMVOKSENDE MARKEDER INDEKS II	25 000	25
TOHO GAS CO	55 000	2	KLP AKSJE VERDEN INDEKS	25 000	27
TOHOKU ELECTRIC POWER CO	21 600	1	KLP AKSJEASIA INDEKS I	56 869	44
TOKYO ELECTRIC POWER CO	82 600	1	KLP AKSJEASIA INDEKS II	726 942	415
TOKYO GAS CO	156 100	4	KLP AKSJEEUROPA INDEKS I	993 393	750
TRANSALTA CORP	7 725	1	KLP AKSJEEUROPA INDEKS II	433 184	368
UNITED UTILITIES GROUP PLC	67 266	4	KLP AKSJEGLOBAL INDEKS I	1 550 462	1 764
VEOLIA ENVIRONNEMENT	19 414	1	KLP AKSJEGLOBAL INDEKS II	470 208	511
VERBUND OESTERR ELEK A	3 460	1	KLP AKSJENORDEN	940 107	1 641
WISCONSIN ENERGY CORP	22 000	5	KLP AKSJENORGE	1 006 061	3 040
XCEL ENERGY	213 800	35	KLP AKSJENORGE INDEKS	2 123 070	2 549
SUM FORSYNING		1 049	KLP AKSJEUSA INDEKS II	963 767	887
SUM UTLAND		13 387	KLP AKSJEUSA INDEKS USD	157 444	1 150
SUM AKSJER		16 328	KLP KOMBINASJONFOND M	25 000	24
SUM ENERGI	2 529		KLP KOMBINASJONSFOND	25 000	24
SUM FINANS	3 070		MORGAN STANLEY EUROZONE OFFICE FUND CLASS C2	1 824 497	101
SUM FORBRUKSVARER	1 398		NAZCA CAPTIAL III	2 207 938	10
SUM FORSYNING	1 049		NEOMED INNOVATION IV LP	3 100 000	36
SUM HELSE	1 511		NMI FRONTIER FUND KS	17 975 000	18
SUM INDUSTRI	1 815		NMI GLOBAL FUND KS	29 160 000	29
SUM IT	1 216		NORTHZONE V K/S (DANMARK)	4 015 757	34
SUM KONSUMENTVARER	1 844		NORTHZONE VI	1 689 191	139
SUM RÅVARER	1 009		NORVESTOR IV L.P.	1 944 160	17
SUM TELEKOM	887		NORVESTOR V L.P.	7 325 250	35
SUM USPESIFISERT	0		PARTNERS GROUP SECONDARY 2008 L.P.	29 171 663	268
SUM AKSJER		16 328	PRIVEQ IV L.P.	3 906 674	3
AKSJEFOND			SPECIAL SITUATION VENTURE PARTNERS III LP	84 933	1
21 CENTRALE PARTNERS IV	13 759 321	95	TRITON FUND III GENERAL PARTNER LP	16 051 190	140
ABERDEEN INDIRECT PARTNERS EUROPA	346 256	179	VERDANE CAPITAL VI K/S	18 948 944	16
ABERDEEN INDIRECT PROPERTY PARTNERS ASIA	514 338	223	VERDANE CAPITAL VII K/S	43 510 968	37
ABINGWORTH BIOVENTURES V (CO-INV GROWTH)	1 295 991	21	VERDANE V B K/S	29 720 071	14
ALLIANCE VENTURE IP COMM.	12 245	0	SUM AKSJEFOND		18 371
ALLIANCE VENTURE IP PREF.	112 052	4	ALTERNATIVE PLASSERINGER I AKSJER		
ALTOR 2003 FUND	716 929	9	KLP ALFA GLOBAL ENERGI	511 881	515
ASTORG V	8 000 000	62	SECTOR SPESIT 1 A USD	14 166	7
CAPMAN BUYOUT VIII FUND A LP	5 023 191	44	KLP ALTERNATIV INVESTMENTS -		
CEVIAN CAPITAL II LP EUR CLASS C	250 000	202	RELATIVE VALUE	1 777 630	174
CUBERA SECONDARY (GP) KS	6 095 448	5	KLP ALTERNATIV INVESTMENTS-FIXED INCOME	2 013 638	313
CUBERA SECONDARY KS	58 750 184	45	KLP ALTERNATIVE INVESTMENTS	1 710 869	217
CUBILITY AS	11 507	17	SUM ALTERNATIVE INVESTERINGER		1 225
DANSKE PRIVATE EQUITY IV	4 821 667	36	SUM PLASSERINGER		35 924
ENERGY VENTURES II KS	43 552 021	29			
ENERGY VENTURES IIB KS	14 739 789	27			
ENERGY VENTURES III KS	45 278 164	43			
ENERGY VENTURES IV KS	2 091 337	10			

AKSJER OG ANDELER FORDELT PR PORTEFØLJE	Kollektiv- porteføljen	Investeringsvalg- porteføljen	Selskaps- porteføljen	Sum
AKSJER	16 064	0	264	16 328
AKSJEFONDSANDELER	18 103	267	0	18 371
ALTERNATIVE INVESTERINGER	521	0	704	1 225
SUM	34 688	267	968	35 924

PROSENTVIS ANDEL BØRSNOTERT

AKSJER NORGE	79 %
AKSJER UTLAND	100 %
AKSJEFONDSANDELER	83 %
ALTERNATIVE INVESTERINGER	0 %

Note 15 Kursreguleringsfond finansielle omløpsmidler

Millioner kroner	Anskaffelseskost 31.12.2011	Virkelig verdi 31.12.2011	Kursreserver 31.12.2011	Kursreserver 31.12.2010
Kursreserver aksjer	33 023	33 856	833	3 829
Kursreserver aksjederivater	0	-66	-66	-31
Kursreserver renteplasseringer	58 388	62 489	4 101	3 564
Kursreserver rentederivater	0	82	82	27
Variasjonsmargin futures med daglig oppgjør	0	7	7	60
Grunnlag for avsetning til kursreguleringsfond			4 958	7 450
Kursreguleringsfond			4 958	7 450

Kursreguleringsfondet består av netto positive urealiserte verdier på de finansielle omløpsmidlene tilknyttet kollektivporteføljen.

Dersom netto kursreserver er negative, settes kursreguleringsfondet til null. Endringer i kursreguleringsfondet føres over resultatregnskapet. Urealisert kursreserve tilknyttet finansielle omløpsmidler i utenlandsk valuta som kan tilskrives valutakursendringer avsettes ikke til kursreguleringsfond dersom investeringen er sikret mot valutakursendringer. Valutakursendring tilknyttet sikringsinstrumentet avsettes således heller ikke til kursreguleringsfond, men føres direkte over resultatet.

Note 16 Investeringseiendommer

Millioner kroner	2011	2010
Leieinntekter	38	41
Driftskostnader	0	-3
Netto finansinntekt	1	1
Sum inntekter fra investeringseiendom	38	39

Millioner kroner	2011	2010
Bokført verdi 01.01.	949	911
Årets resultat	38	39
Overføringer til KLP	-46	-45
Netto opp/nedskrivning som følge av endring i virkelig verdi	0	43
Bokført verdi 31.12.	941	949

Note 17 Forsikringstekniske forhold

Forsikringsforpliktelser fordelt på bransjer

Millioner kroner	Kollektiv pensjon - Offentlig	Gruppeliv-forsikring	31.12. 2011	31.12. 2010	Endring 2011	Endring 2010
Premiereserve	223 251	7	223 258	206 318	16 940	15 264
Tilleggsavsetning	12 319		12 319	10 163	2 156	2 011
Kursreguleringsfond	4 958		4 958	7 450	-2 492	5 067
Premiefond	2 829		2 829	3 517	-688	705
Erstatningsavsetning	0	69	69	79	-10	-1
Bufferavsetning	7		7	7	0	0
Sum forsikringsforpliktelser	243 364	76	243 439	227 533	15 906	23 047

Endringer i forsikringsforpliktelser i livsforsikring

Millioner kroner	Premiereserve	Tilleggs-avsetninger	Kursreguleringsfond	Premiefond	Buffer-avsetning	Erstatnings-avsetning	Sum 2011	Sum 2010
Forsikringsforpliktelser 01.01.	206 318	10 163	7 450	3 517	7	79	227 533	204 486
Netto resultatførte avsetninger	16 940	2 131	-2 492	84	0	-10	16 653	22 359
Overskudd på avkastningsresultatet				1 133			1 133	2 197
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene				154			154	189
Annen tilordning av overskudd				164			164	195
Sum resultatførte endringer	16 940	2 131	-2 492	1 535	0	-10	18 104	24 939
Overføringer mellom fond/disponert til premiebetaling	0	10		-2 251			-2 241	-1 889
Inn- / utbetalt ved flytting		16		27			43	-4
Overføring til/fra selskapet		0					0	
Sum ikke resultatførte endringer	0	26	0	-2 223	0	0	-2 198	-1 892
Sum endringer i forsikringsforpliktelser	16 940	2 156	-2 492	-688	0	-10	15 906	23 047
Forsikringsforpliktelser 31.12.	223 258	12 319	4 958	2 829	7	69	243 439	227 533

Kollektiv pensjon offentlig med årlig avkastningsgaranti og gruppeliv

Millioner kroner	Premiereserve	Tilleggs-avsetninger	Kursreguleringsfond	Premiefond	Buffer-avsetning	Erstatnings-avsetning	Sum 2011	Sum 2010
Forsikringsforpliktelser 01.01.	206 075	10 144	7 450	3 512	0	79	227 260	204 246
Netto resultatførte avsetninger	16 886	2 140	-2 492	83	0	-10	16 608	22 330
Overskudd på avkastningsresultatet				1 133			1 133	2 193
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene				153			153	189
Annen tilordning av overskudd				165			165	195
Sum resultatførte endringer	16 886	2 140	-2 492	1 534	0	-10	18 059	24 906
Overført til forpliktelser med flerårig avkastningsgaranti	-978	-49		0			-1 028	0
Overføringer mellom fond/disponert til premiebetaling	0			-2 272			-2 272	-1 889
Inn- / utbetalt ved flytting				27			27	-4
Overføring til/fra selskapet		0					0	
Sum ikke resultatførte endringer	-978	-50	0	-2 245	0	0	-3 273	-1 892
Sum endringer i forsikringsforpliktelser	15 908	2 090	-2 492	-711	0	-10	14 786	23 014
Forsikringsforpliktelser 31.12.	221 983	12 234	4 958	2 801	0	69	242 045	227 260

Kollektiv pensjon offentlig med flerårig avkastningsgaranti

Millioner kroner	Premiereserve	Tilleggs-avsetning	Premiefond	Buffer-avsetning	Sum 2011	Sum 2010
Forsikringsforpliktelser 01.01.	243	19	5	7	273	240
Netto resultatførte avsetninger	54	-9	1		45	29
Overskudd på avkastningsresultatet					0	5
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene			1		1	0
Annen tilordning av overskudd			-1		-1	0
Sum resultatførte endringer	54	-9	1	0	45	34
Overført fra forpliktelser med årlig avkastningsgaranti	978	49			1 028	0
Overføringer mellom fond/disponert til premiebetaling		10	22		32	0
Inn- / utbetalt ved flytting		16			16	0
Sum ikke resultatførte endringer	978	75	22	0	1 075	0
Sum endringer i forsikringsforpliktelser	1 032	66	23	0	1 121	33
Forsikringsforpliktelser 31.12.	1 275	85	28	7	1 394	273

Note 17 Forsikringstekniske forhold, forts.

Resultat i livsforsikring

Teknisk regnskap

Millioner kroner	Kollektiv pensjon - Offentlig		Gruppeliv		Sum	
	2011	2010	2011	2010	2011	2010
Premieinntekter	21 606	20 177	146	168	21 752	20 345
Netto inntekter kollektivporteføljen	7 415	15 423	5	5	7 420	15 427
Netto inntekter investeringsvalporteføljen	30	21			30	21
Andre forsikringsrelaterte inntekter	660	650			660	650
Erstatninger i livsforsikring	-9 890	-9 896	-143	-184	-10 033	-10 080
Endring forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte	-16 617	-22 325	-1	-6	-16 618	-22 331
Endring forsikringsforpliktelser - investeringsvalg	-44	-29			-44	-29
Midler tilordnet forsikringskontrakter	-1 451	-2 581			-1 451	-2 581
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-784	-703	-4	-12	-788	-714
Andre forsikringsrelaterte kostnader	-656	-651			-656	-651
Resultat av teknisk regnskap	269	88	3	-29	272	59

Resultatanalyse

Millioner kroner	Kollektiv pensjon - Offentlig				Gruppeliv		Sum	
	Ytelsespensjon m/årlig avkastningsgaranti 2011	Ytelsespensjon m/årlig avkastningsgaranti 2010	Ytelsespensjon m/årlig avkastningsgaranti 2011	Ytelsespensjon m/årlig avkastningsgaranti 2010	2011	2010	2011	2010
Netto finansinntekter (inkl. poster fra andre inntekter/kostnader)	7 419	15 423	30	21	5	5	7 453	15 449
Endring kursreguleringsfond	2 492	-5 067					2 492	-5 067
Utbetalt andel kursreguleringsfond ved flytting	-16	0					-16	0
Garantert rente tilført kontrakter	-6 597	-6 085	-41	-7	-5	-5	-6 643	-6 097
Avkastningsresultat	3 298	4 270	-11	14	0	0	3 286	4 284
Til / fra tilleggs- og bufferavsetninger	-2 153	-2 060	9	-10			-2 143	-2 070
Avkastningsresultat etter tilleggsavsetninger	1 145	2 210	-2	4	0	0	1 143	2 214
Risikoresultat	307	189	2	0	-3	-29	305	160
Administrasjonspremier og bidrag fra administrasjonsreserve	839	785	0	0	10	12	849	796
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-784	-703	0	0	-4	-12	-788	-714
Administrasjonsresultat	55	82	0	0	7	0	61	82
Vederlag for rentegaranti	211	184	1	0			212	184
Sum resultatelementer før tildeling kunder	1 717	2 664	1	5	3	-29	1 722	2 640
Avkastningsresultat og risikoresultat tilført premiefond	-1 286	-2 382	0	-5			-1 286	-2 386
Avkastning egenkapitaltilskudd tilført premiefond	-165	-195	-1	0			-165	-195
Resultat av teknisk regnskap	267	88	0	0	3	-29	271	59
Resultat av ikke teknisk regnskap							434	504
Resultat til selskapskapitalen							705	563

Note 17 Forsikringstekniske forhold, forts.

Flytting			
Kollektiv pensjon - Offentlig			
Tilflyttede midler			
Millioner kroner	2011	2010	
Premiereserve	112	54	
Tilleggsavsetning	16	0	
Mottatte midler ført over resultatet	127	54	
Premiefond	31	11	
Sum mottatte midler	158	65	
Antall kontrakter	10	9	
Fraflyttede midler			
Millioner kroner	2011	2010	
Premiereserve	282	1 289	
Tilleggsavsetning	13	100	
Kursreserver	16	0	
Avgitte midler ført over resultatet	310	1 389	
Premiefond	4	14	
Sum avgitte midler	314	1 403	
Antall kontrakter	13	35	
Nytegning			
Premievolum - millioner kroner	2011	2010	
Kollektiv pensjon - Offentlig	41	26	
Gruppeliv	8	10	
Antall kontrakter			
Kollektiv pensjon - Offentlig	80	81	
Gruppeliv	97	144	

Note 18 Immaterielle eiendeler

Millioner kroner	2011	2010
Bokført verdi 01.01.	306	303
Anskaffelseskost 01.01.	576	463
Total tilgang	76	112
herav internt opparbeidet	17	18
herav kjøpt	59	94
Avgang	0	0
¹ Anskaffelseskost 31.12.	652	576
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger tidligere år	-269	-161
Årets ordinære avskrivninger	-55	-49
² Nedskrivning	-35	-60
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger 31.12.	-359	-269
Bokført verdi 31.12.	293	306

Avskrivningstid	3 til 10 år	3 til 10 år
-----------------	-------------	-------------

¹ Immaterielle eiendeler i KLP består av kjøpt eller egenutviklet programvare.

² Ved utgangen av 2011 ble det identifisert tre aktiverte IT-systemer hvor bokført verdi oversteg antatt gjenvinnbart beløp. Antatt gjenvinnbart beløp er beregnet ved å estimere framtidig inntjening med bokført verdi. Dette resulterte i følgende vurdering:

Millioner kroner	31.12.2011	31.12.2010
Bokført verdi før nedskrivning	89	132
Gjenvinnbart beløp	54	72
Nedskrivning	35	60

Nedskrivningen inngår som en del av forsikringsrelaterte administrasjonskostnader i resultatoppstillingen.

Note 19 Sikringsbokføring

31.12.2011	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi
Millioner kroner			
Sikringsobjekt			
Fondsobligasjonslån	-984	-161	-1 145
Sikringsinstrument			
Kombinert rente- og valutaswap	984	161	161
Sikringseffektivitet pr 31.12.2011		100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		100 %	

31.12.2010	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi
Millioner kroner			
Sikringsobjekt			
Fondsobligasjonslån	-984	11	-973
Sikringsinstrument			
Kombinert rente- og valutaswap	984	-11	-11
Sikringseffektivitet pr 31.12.2010		100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		100 %	

Fondsobligasjonslånet er sikret mot endringer i rente- og valutakurser ved kjøp av en kombinert rente- og valutaswap. Sikringen er regnskapsført etter reglene om virkelig verdisikring, som blant annet innebærer at sikringen er utført av en ekstern part, at det er inngått en formell øremerking og dokumentasjon av sikringsforholdet, samt at den forventes å være svært effektiv og at dette vurderes på løpende grunnlag, i tillegg til at den bestemte føringen gjennomføres slik det er beskrevet nedenfor. I praksis innebærer sikringen bytte av valutabetingelser (15 milliarder JPY mot 0,984 milliarder NOK) og rentebetingelser (fast rente på 5,07 % mot NIBOR + 2,6475 %) på henholdsvis innlånet og den kombinerte rente- og valutaswapen. Sikringseffektiviteten måles ved å se på endring i virkelig verdi på sikringsobjekt og sikringsinstrumentet. Sikringseffektiviteten utgjør 100 %.

Sikringseffektiviteten blir vurdert retrospektivt hver måned og den vurderes som effektiv hvis endringen i virkelig verdi mellom sikringsobjekt og sikringsinstrument samsvarer med intervallet 80 % til 125 %.

Virkelig verdi sikring innebærer at den sikrede verdiutviklingen på sikringsobjektet regnskapsføres over resultatet. Tilsvarende regnskapsføres verdiendringen på sikringsinstrumentet over resultatet. Hensikten med sikringsforholdet ovenfor er å sikre sikringsobjektet med et sikringsinstrument, hvor betingelsene til sikringsinstrumentet gir negativ korrelasjon i forhold til sikringsobjektet; noe som betydelig reduserer eller eliminerer resultateffekten. Er sikringsgraden 100 % vil netto resultateffekt på sikringsobjekt og sikringsinstrument være 0.

KLP benytter seg av sikring i stort omfang, men de fleste tilfeller er ordinær økonomisk sikring. Den ovenstående posten er den eneste hvor sikringsbokføring blir benyttet. Hensikten til økonomisk sikring er den samme, nemlig å redusere eller eliminere resultateffekten den sikrede delen av sikringsforholdet representerer.

Ettersom verdiutviklingen på sikringsobjektet og sikringsinstrumentet er tilnærmet 100 % negativt korrelert på fondsobligasjonslånet vil resultateffekten bli tilnærmet null. Se også note 2 for nærmere omtale av regnskapsmessig sikringsbokføring.

Note 20 Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån

31.12.2011	Lånebeløp valuta	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2011	Forfall
Millioner kroner				
Låneopptak¹				
Oktober 1997	JPY 9 500	554	742	Evigvarende
April 2006	EUR 300	2 372	2 401	Evigvarende
Sum ansvarlig lånekapital		2 926	3 143	
April 2004	JPY 15 000	984	1 145	Evigvarende
Sum fondsobligasjonslån		984	1 145	
Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån		3 911	4 288	

31.12.2010	Lånebeløp valuta	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2010	Forfall
Millioner kroner				
Låneopptak¹				
Oktober 1997	JPY 9 500	554	685	Evigvarende
April 2006	EUR 300	2 372	2 415	Evigvarende
Sum ansvarlig lånekapital		2 926	3 100	
April 2004	JPY 15 000	984	973	Evigvarende
Sum fondsobligasjonslån		984	973	
Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån		3 911	4 074	

JPY 9 500:

Renten på lånet er fast 4,0 prosent p.a. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse lånet etter 20 år. Etter 30. oktober 2017 vil renten være den høyeste av fast 4,75 prosent p.a. og 6 mnd JPY-rente + 2,05 prosent p.a. I 2009 ble den eksisterende økonomiske sikringen, som bestod av et utlån med en tilhørende renteswap, erstattet av en ny motforretning bestående av to obligasjoner på 4,5 milliarder JPY og 5 milliarder JPY, fra henholdsvis Telia FRN og United Utilities. Denne motforretningen er vist samlet i tabellen nedenfor. KLP har ikke påberopt seg regnskapsmessig sikring for den økonomiske sikringen knyttet til dette innlånet.

EUR 300:

Renten på lånet er fast 5,25 prosent p.a. frem til 11. april 2016, deretter endres den til en flytende rente fastsatt til 2,27 prosent over tre måneders EURIBOR. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse det til pari kurs den 11. april 2016. Lånet er valutasikret ved en tilsvarende plassering i EUR-denominerte obligasjoner som vist i tabellen nedenfor. KLP har ikke påberopt seg regnskapsmessig sikring for den økonomiske sikringen knyttet til dette innlånet. Sammensetningen av obligasjoner har blitt endret det siste året.

JPY 15 000:

Renten på lånet er fast USD-rente på 5,07 prosent p.a. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse lånet 28. april 2034. Dersom KLP ikke benytter sin rett til innløsning i 2034, får lånet flytende rente. Kredittmarginen øker da med 1 prosentpoeng til 6 mnd JPY LIBOR-rente + margin på 3,30 prosent p.a. For å sikre rente- og valutarisiko knyttet til lånet, er det inngått en kombinert rente- og valutaswap, der KLP betaler 3 mnd NIBOR-rente + margin på 2,65 prosent p.a og mottar USD-rente på 5,07 prosent p.a. Denne sikringsforretningen er vist i note 19.

31.12.2011	Pålydende valuta	Pålydende NOK v/opptak	Anskaffelses-kost NOK	Urealisert inntekt/kostnad	Bokført verdi 31.12.2011	Forfall
Millioner kroner						
Obligasjoner	JPY 9 500	635	2	102	739	2017
Obligasjoner ²	EUR 304	2 419	40	-77	2 382	2015/2016
Sum sikringsforretninger		3 055	42	25	3 121	

31.12.2010	Pålydende valuta	Pålydende NOK v/opptak	Anskaffelses-kost NOK	Urealisert inntekt/kostnad	Bokført verdi 31.12.2010	Forfall
Millioner kroner						
Obligasjoner	JPY 9 500	635	2	46	683	2017
Obligasjoner	EUR 304	2 445	34	-123	2 356	2015/2016
Sum sikringsforretninger		3 080	36	-77	3 039	

¹ Rentekostnader på de to ansvarlige lånene var 151,3 millioner (147,9 millioner) og 41,8 millioner (45,3 millioner) for fondsobligasjonslånet i 2011. Tall i parantes er 2010 tall.

² Ny sammensetning av obligasjoner gjennom 2011.

Note 21 Kapitalstyring og kapitaldekning

Millioner kroner	31.12.2011	31.12.2010
Innskutt egenkapital	6 217	5 628
Opptjent egenkapital	5 723	5 107
Sum egenkapital	11 941	10 734
Fondsobligasjon	984	984
Immaterielle aktiva	-293	-306
Risikoutjevningfond	-431	-265
Urealiserte kursendringer på selskapsporteføljen	-133	-174
Fradrag for investeringer i andre finansinstitusjoner	-3	-3
Annen egenkapital	-217	-305
Overskuddsfond	-19	-49
Kjernekapital	11 828	10 615
Evigvarende ansvarlig lånekapital	3 032	3 020
Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	-3	-3
Tilleggskapital	3 028	3 017
Netto ansvarlig kapital	14 857	13 632

Eiendeler og poster utenom balansen fordelt på risikovekter ¹	31.12.2011		31.12.2010		
	Uvektet beløp	Vektet beløp	Uvektet beløp	Vektet beløp	Vektet beløp
Rentepapirer	49 884	0 %	0	48 852	0 %
Obligasjoner med fortrinnsrett	21 079	10 %	2 108	3 401	10 %
Rentepapirer, utlån, bankinnskudd og rentefond	64 271	20 %	12 854	77 676	20 %
Utlån med pant i bolig	6 338	35 %	2 218	7 650	35 %
Rentefond	15 954	50 %	7 977	15 829	50 %
Aksjer, aksjefond og rentepapirer	99 779	100 %	99 779	86 770	100 %
Private Equity	3 626	150 %	5 439	2 719	150 %
Sum vektete eiendeler i balansen			130 375		117 315
Derivater og betingede forpliktelser	37 895		3 031	44 687	2 315
Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner			-6		-7
Fradrag urealiserte gevinster på finansielle investeringer			-4 022		-5 744
Risikovektet beregningsgrunnlag			129 378		113 879
Kapitaldekning		11,5 %			12,0 %
Kjernekapitaldekning		9,1 %			9,3 %

¹ Beskrivelsen gitt på hver av satsene er gitt på bakgrunn av de eiendelene som utgjør majoriteten av grunnlaget for vektning.

Kommunal Landspensjonskasse er et gjensidig eiet livsforsikringselskap hvor det overordnede målet er å forvalte den kapitalen medlemmene har plassert i selskapet enten som eier (egenkapital) eller som pensjonskunde (pensjonsfond) best mulig innenfor virksomhetens risikoevne.

Livsforsikringsvirksomhet er underlagt egen forskrift som setter krav til kapitalforvaltningen, og som gir plasseringsbegrensninger i forvaltningen av pensjonskundernes midler. Innenfor forskriftens handlingsrom utformes selskapets forvaltningsstrategi av pensjonskundernes midler. Det defineres hvilke investeringsområder (aktivklasser) som kapitalen plasseres i. De ulike aktivklassene har ulike egenskaper og risikoprofil, og andelen som investeres i de ulike aktivklassene justeres løpende gitt virksomhetens risikoevne og risikoappetitt. Dette overvåkes og rapporteres på daglig basis. Foruten grunnleggende diversifisering av kundenes midler har selskapet en langsiktig investeringsstrategi hvor risikotagningen til en hver tid er tilpasset selskapets risikobærende evne. Den risikobærende evnen bygger på at risikoen skal korrelere med selskapets finansielle buffere og evnen til å tåle uforutsette negative bevegelser.

For mer informasjon rundt kapital- og risikostyring henvises det til note 7 Risikostyring.

Note 21 Kapitalstyring og kapitaldekning, forts.

Virksomheten må til en hver tid oppfylle myndighetsfastsatte krav til kapitaldekning og kjernekapitaldekning. Kapitaldekningsreglene bygger på at sannsynligheten for at en finansinstitusjon eller et verdipapirforetak ikke skal klare å oppfylle sine betalingsforpliktelser vil være stigende med gjeldsgraden. Hovedkomponentene består av netto ansvarlig kapital sett i forhold til en balanse justert for antatt motpartsrisiko.

Kapitaldekningen rapporteres kvartalsvis på selskapsnivå og halvårlig på konsolidert nivå.

Kjernekapital

Innskutt og opptjent egenkapital inngår som den mest betydelige delen av kjernekapitalen. På generelt grunnlag kan det sies at andre poster, som regnskapsmessig inngår som egenkapital, men som har begrenset tapsabsorbasjon blir trukket ut av kjernekapitalen (se over for detaljer). Fondsobligasjoner inngår som kjernekapital med maksimum 15 prosent av øvrig kjernekapital. Eventuelt overskytende teller som tilleggskapital. Immaterielle eiendeler blir trukket ut av kjernekapitalen. Urealiserte kursendringer i selskapsporteføljen kommer som fradrag når resultat på selskap er inkludert.

Tilleggskapital

Ansvarlig lån i utenlandsk valuta verdsettes til laveste kurs av dagskurs på beregningstidspunktet og valutakursen på opptakstidspunktet, bortsett fra det ansvarlige lånet i japanske yen (JPY). På dette benyttes, istedenfor opptakstidspunkt, valutakurs pr. 29.10.2001, tidspunkt for søknad til Finanstilsynet om å legge endret valutakurs til grunn. Fondsobligasjonslånet faller også under laveste verdis prinsipp.

Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner blir fordelt 50/50 på kjernekapital og tilleggskapital etter § 7 i forskriften om beregning av ansvarlig kapital.

Myndighetenes krav til minimum kapitaldekning er fastsatt til 8 prosent for forsikringselskaper som for andre finansinstitusjoner.

Note 22 Solvensmargin 31.12.

Millioner kroner	2011	2010	2009	2008	2007
Solvensmarginkrav	8 718	8 172	7 580	7 030	6 453
Ansvarlig kapital	14 857	13 632	12 606	11 652	10 008
Andel av risikoutjevningfond ¹	215	132	117	117	166
50 prosent av tilleggsavsetninger	6 160	5 081	4 076	1 970	3 892
Solvenskapital 31.12.	21 232	18 845	16 798	13 740	14 066
Solvensmargindekning	243,5 %	230,6 %	221,6 %	195,5 %	218,0 %

¹ Andel av sikkerhetsfond til og med 2007.

Selskapets solvensmargin er beregnet i henhold til forskrift 19. mai 1995 nr. 481 om beregning av solvensmarginkrav og solvensmargin kapital for norske livsforsikringselskaper kapittel 2.

Note 23 Kapitalavkastning

Kundeporteføljer					
Prosent	2011	2010	2009	2008	2007
Kollektivporteføljen totalt					
Avkastning I	4,5	5,1	6,4	1,0	7,5
Avkastning II	3,2	7,5	7,7	-3,0	6,7
Avkastning III	3,9	7,4	7,6	-1,7	5,4
Gjennomsnittrente					7,5
Investeringsvalgporteføljen totalt	2,2	8,6	9,2	ikke aktuell	

Avkastning I = Bokført avkastning

Avkastning II = Verdjustert avkastning. Dette er den bokførte avkastning +/- urealiserte verdiendringer som føres mot kursreguleringsfond

Avkastning III = Verdjustert avkastning inklusive verdiendringer på eiendeler som regnskapsføres til amortisert kost. Disse verdiendringene inngår ikke i årets regnskapsmessige resultat.

Begrepet "Gjennomsnittrente" er ikke relevant fra og med 2008.

Kollektivporteføljens underporteføljer har hatt følgende avkastning:

Prosent	2011		2010		2009		2008	
	Avkastning I	Avkastning II	Avkastning I	Avkastning II	Avkastning I	Avkastning II	Avkastning I	Avkastning II
Balansert portefølje 1	4,5	3,2	5,1	7,5	6,1	7,4	0,9	-3,1
Balansert portefølje 2	4,5	3,3	5,1	7,5	7,0	8,2	1,1	-2,8
Offensiv portefølje	ikke aktuell		5,4	7,9	6,8	8,0	2,7	-2,3

Selskapsporteføljen

Prosent	2011	2010	2009	2008
Avkastning på finansielle investeringer i selskapsporteføljen	4,2	5,2	6,7	4,0

For selskapsporteføljen er det ingen forskjell på avkastning I og II da det ikke gjøres særskilt avsetning for eventuelle urealiserte merverdier.

Til og med året 2007 ble kundemidler og selskapsmidler forvaltet i samme portefølje.

Note 24 Salgskostnader

Millioner kroner	2011	2010
Personalkostnader	54,6	43,4
Provisjoner	0,2	0,2
Øvrige kostnader	44,5	40,5
Sum salgskostnader	99,3	84,0

Note 25 Pensjonsansvar egne ansatte

Hoveddelen av pensjonsansvaret er dekket gjennom KLPs Fellesordning for kommuner og bedrifter ("Fellesordningen"). Selskapet tilbyr også pensjonsordning utover Fellesordningen. Denne forpliktelsen dekkes over driften. Fellesordningen er en ytelsesbasert pensjonsordning som tilfredsstiller kravene om obligatorisk tjenstepensjon (OTP). Selskapet har AFP-ordning.

Den regnskapsmessige behandling av pensjonsforpliktelser er nærmere beskrevet i note 2.

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2011	2010
Pensjonskostnader				
Nåverdi av årets opptjening	46	4	50	51
Rentekostnad	27	3	30	30
Brutto pensjonskostnad	73	8	80	80
Forventet avkastning	-22	0	-22	-21
Administrasjonskostnad/Rentegaranti	2	0	2	2
Netto pensjonskostnad inkludert administrasjonskostnad	53	7	60	61
Arbeidsgiveravgift netto pensjonskostnad inkludert administrasjonskostnad	7	1	8	9
Resultatført aktuært tap/gevinst	0	0	0	0
Resultatført planendring	0	0	0	-54
Resultatført andel aktuært tap/gevinst ved avkortning	0	0	0	0
Resultatført andel av nettoforpliktelse ved avkortning	0	0	0	0
Ekstraordinære kostnader	0	0	0	0
Resultatført pensjonskostnad inkludert arbeidsgiveravgift	60	8	68	16

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2011	2010
Pensjonsforpliktelser				
Brutto påløpt forpliktelse	807	98	905	708
Pensjonsmidler	438	7	445	402
Netto pensjonsforpliktelser/ -midler før arbeidsgiveravgift	369	91	460	306
Arbeidsgiveravgift	52	13	65	43
Netto forpliktelse inkludert arbeidsgiveravgift	421	104	525	349
Ikke resultatført aktuært tap/gevinst eksklusiv arbeidsgiveravgift	-122	-21	-143	-8
Ikke resultatført aktuært tap/gevinst arbeidsgiveravgift	-17	-3	-20	-1
Balanseført netto forpliktelse/ -midler inkludert arbeidsgiveravgift	282	80	362	340

Antall	2011	2010
Medlemstatus ("Fellesordningen")		
Antall aktive	474	452
Antall oppsatte (tidligere ansatte med oppsatte rettigheter)	132	125
Antall pensjoner	140	137

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2011	2010
Utviklingen av ikke-resultatført aktuært gevinst/tap				
Ikke resultatført aktuært gevinst/tap IB	0	-9	-9	17
Aktuært gevinst/tap midler	-3	0	-3	2
Aktuært gevinst/tap forpliktelse	-119	-13	-132	-25
Aga på avvik	-17	-2	-19	-3
Ikke resultatført aktuært gevinst/tap UB	-139	-24	-163	-9

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2011	2010
Endring i pensjonsmidler				
Brutto pensjonsmidler bokført verdi 01.01.	395	7	402	351
Forventet avkastning	22	0	22	21
Aktuarielle tap/gevinster	-3	0	-3	2
Administrasjonskostnad/rentegaranti	-2	0	-2	-2
Innbetalt premie/tilskudd (inkludert administrasjonskostnader)	37	4	41	43
Utbetalinger	-12	-4	-15	-14
Brutto pensjonsmidler bokført verdi 31.12.	438	7	445	402

Note 25 Pensjonsansvar egne ansatte, forts.

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2011	2010
Endring i pensjonsforpliktelser				
Brutto pensjonsforpliktelser bokført verdi 01.01.	627	81	708	664
Planendring	0	0	0	-47
Brutto pensjonsforpliktelser IB etter planendring	627	81	708	616
Nåverdi av årets opptjening	46	4	50	51
Rentekostnad	27	3	30	30
Aktuarielle tap/gevinster	119	13	132	25
Utbetalinger	-12	-4	-15	-14
Brutto pensjonsforpliktelser bokført verdi 31.12.	807	98	905	708

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2011	2010
Pensjonsordningens over-/ underfinansiering				
Nåverdien av den ytelsesbaserte pensjonsforpliktelsen	807	98	905	708
Virkelig verdi av pensjonseiendelene	438	7	445	402
Netto pensjonsforpliktelse	369	91	460	306

Millioner kroner	2010	2009	2008	2007
Pensjonsordningens over-/ underfinansiering siste 4 år				
Nåverdien av den ytelsesbaserte pensjonsforpliktelsen	708	664	617	521
Virkelig verdi av pensjonseiendelene	402	351	301	279
Netto pensjonsforpliktelse	306	312	316	243

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2011	2010
Avkastning på pensjonsmidlene				
Forventet avkastning på pensjonsmidlene	22	0	22	21
Aktuarielt tap/gevinst på pensjonsmidlene	-3	0	-3	2
Faktisk avkastning på pensjonsmidlene	19	0	19	23

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2011	2010
Planendringer i perioden				
Planendringer i perioden	0	0	0	-47
Aga på planendring	0	0	0	-7
Resultatført planendringer i perioden	0	0	0	54
Ikke resultatført planendring UB	0	0	0	0

	2011	2010
Økonomiske forutsetninger for resultatet (felles for alle pensjonsordningene)		
Diskonteringsrente	4,00 %	4,50 %
Lønnsvekst	4,00 %	4,50 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)	3,75 %	4,25 %
Pensjonsregulering	2,97 %	4,25 %
Forventet avkastning	5,40 %	5,70 %
Arbeidsgiveravgiftssats	14,10 %	14,10 %
Amortiseringstid	15	15
Korridorstørrelse	10,00 %	10,00 %

	2011	2010
Økonomiske forutsetninger for balansen (felles for alle pensjonsordningene)		
Diskonteringsrente	2,60 %	4,00 %
Lønnsvekst	3,50 %	4,00 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)	3,25 %	3,75 %
Pensjonsregulering	2,48 %	2,97 %
Forventet avkastning	4,10 %	5,40 %
Arbeidsgiveravgiftssats	14,10 %	14,10 %
Amortiseringstid	15	15
Korridorstørrelse	10,00 %	10,00 %

Note 25 Pensjonsansvar egne ansatte, forts.

Aktuarielle forutsetninger:

KLP's Fellesordning for kommuner og bedrifter ("Fellesordningen"):

En viktig del av grunnlaget for pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser er hvordan dødelighet og uførhet gjør seg gjeldende blant medlemmene i pensjonsordningen. For 2011 beregningen ha man lagt til grunn en styrket K2005 tariff for dødelighet og en uførefrekvens i samsvar med den som er observert i KLPs totale medlemsbestand.

Uttak av AFP i 2011 (prosent i forhold til gjenværende arbeidstakere):

Ved fylte 62 år er det 4-5 prosent som går av med AFP-pensjon. Resten går av ved pensjonsalder.

Frivillig avgang for Fellesordning i 2011 (i %)

Alder (i år)	< 20	20-23	24-29	30-39	40-50	51-55	>55
Turnover	20 %	15 %	10 %	7,5 %	5 %	2 %	0 %

Levealder: Det er lagt til grunn K2005 uten sikkerhetsmargin for dødelighetsforutsetninger i 2011

Pensjoner over driften:

Uttak av AFP/tidligpensjon er ikke relevant for denne ordningen. Når det gjelder levealder, er samme variant av K2005 lagt til grunn som i Fellesordningen.

	31.12.2011	31.12.2010
Pensjonsmidlenes sammensetning		
Eiendom	11,7 %	11,3 %
Utlån	10,4 %	13,1 %
Aksjer	14,3 %	18,5 %
Anleggs-/HTF- obligasjoner	33,1 %	32,9 %
Omløpsobligasjoner	22,0 %	22,5 %
Likviditet/pengemarked	8,6 %	1,6 %
Sum	100,0 %	100,0 %

Pensjonsmidlene er basert på KLPs finansielle midler i kollektivporteføljen. Tabellen viser prosentvis plassering av pensjonsmidlene som administreres av KLP ved utgangen av året. Verdijustert avkastning av eiendelene ble 3,3 prosent i 2011 og 7,5 prosent i 2010.

Forventet innbetaling til ytelsesplaner etter ansettelsens opphør for perioden 1. januar 2011 – 31. desember 2011 er 52 675 856 kroner.

Note 26 Skatt

Millioner kroner	2011	2010
Regnskapsmessig resultat før skatt	705	572
Forskjeller mellom regnskapsmessig- og skattemessig resultat:		
Tilbakeføring av verdireduksjon finansielle eiendeler	5 186	508
Tilbakeføring av verdiøkning finansielle eiendeler	-6 617	-9 118
Regnskapsmessig tap ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	1 814	1 301
Regnskapsmessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	-1 227	-1 310
Skattemessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	54	25
Tilbakeføring av 3% skattefrie inntekter etter fritaksmetoden	2	11
Andel av skattemessig inntekter i deltagerlignede selskaper	0	61
Andel av regnskapsmessige inntekter i deltagerlignede selskaper	0	-21
Andre permanente forskjeller	-203	-141
Endring i forskjeller som påvirker forholdet mellom regnskapsmessig og skattemessig inntekt	-355	-367
Skattemessig resultat	-643	-8 480
Mottatt konsernbidrag med skattemessig effekt	1 680	1 221
Årets over-/underskudd overføres til fremførbart underskudd	1 037	-7 259
Fremførbart underskudd fra tidligere år	-16 703	-9 444
Årets endring i fremførbart underskudd	1 037	-7 259
Sum fremførbart underskudd og godtgjørelse 31.12	-15 666	-16 703
Ubenyttet godtgjørelse fra tidligere år kan bare benyttes i ti år. Selskapet benyttet ingenting i 2011 og det er mindre trolig at selskapet vil få anledning til å benytte resterende godtgjørelse før den utløper.		
Avstemming av grunnlag for utsatt skatt		
Millioner kroner	31.12.2011	31.12.2010
Skatteøkende midlertidige forskjeller:		
Driftsmidler	33	25
Langsiktige fordringer	286	83
Risikoutjevningfond	431	265
Verdipapirer	4 914	4 469
Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	5 663	4 842
Skattereduserende midlertidige forskjeller:		
Gevinst- og tapskonto	0	0
Pensjonsforpliktelse	-362	-340
Ubenyttet godtgjørelse aksjeutbytte	-238	-513
Sum skattereduserende midlertidige forskjeller	-600	-854
Netto midlertidige forskjeller	5 063	3 988
Fremførbart underskudd	-15 666	-16 703
Grunnlag for utsatt skatt	-10 603	-12 715
28 % utsatt skattefordel	-2 969	-3 560
Nedvurdering av utsatt skattefordel	2 969	3 560
Balansført utsatt skattefordel	0	0
Resultatført endring av utsatt skatt	0	0
Oppsummering av årets skattekostnad		
Millioner kroner	2011	2010
Resultatført endring av utsatt skatt	0	0
Resultatført betalbar skatt	0	0
Sum skattekostnad	0	0
Formuesskatt		
Millioner kroner	31.12.2011	31.12.2010
Skattepliktig verdi eiendeler	234 054	226 230
Skattepliktig verdi forpliktelse	-249 003	-233 126
Netto skattepliktig formue	-14 949	-6 896

Note 27 Lønn og forpliktelser for ledende ansatte og styrende organer

Styret i KLP har fastsatt prinsipper og retningslinjer for godtgjørelse som gjelder for hele konsernet, samt etablert et kompensasjonsutvalg som er et underutvalg av styret. Utvalget innstiller på og fører kontroll med at godtgjørelsesordningene i konsernet er i tråd med styrets prinsipper og retningslinjer. For ytterligere opplysninger om godtgjørelsesordninger i selskaper som inngår i KLP-konsernet, se www.klp.no

Konsernsjefen og konserndirektørene har pensjonsalder på 65 år. Årets pensjonskostnad inkluderer årets opptjening og rentekostnad fratrukket forventet avkastning og planendring.

Konsernsjef har etterlønn tilsvarende en årslønn inkludert tilleggsgoder ved eventuelt opphør av ansettelsesforholdet. Det foreligger ingen forpliktelser til å gi styreleder særskilt vederlag eller andre fordeler ved opphør eller endring av vervet. Selskapet betaler styreansvarsforsikring for sine styremedlemmer.

Ingen ansatte i Kommunal Landspensjonskasse har avtale om bonus.

Alle medarbeidere i konsernet kan oppta lån i KLP til lånevilkår for ansatte. Ingen ledende ansatte har vilkår som avviker fra dette. Lån til eksterne styremedlemmer/kontrollkomitémedlemmer/representantskapsmedlemmer blir kun gtt til ordinære lånevilkår.

2011	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjonsopptjening	Lån i konsernet	Rentesats pr 31.12.2011	Avdragsplan ²
Tusen kroner						
Ledende ansatte¹						
Sverre Thornes, konsernsjef	3 063	165	1 001	7 507	2,70-3,60	A2038
Ida Espolin Johnson, konserndirektør livsforsikring	2 234	116	803	8 400	3,15-4,60	A2039
Ole Jacob Frich, kommunikasjonssjef	1 334	130	395	6 576	3,15-3,90	A2041
Aage E. Schaanning, konserndirektør økonomi og finans	2 814	120	871	2 977	2,70-2,95	A2031
Rune Mæland, konserndirektør IT	1 394	160	277	1 741	2,70	A2034
Toril B. Ressem, konserndirektør konserntjenester (januar og februar)	378	29	90	2 707	2,95-3,60	A2041
Cathrine Hellandsvik, konserndirektør konserntjenester (mars til desember)	990	88	260	2 002	2,95-3,45	A2037
Mette-Jorunn Meisland, konserndirektør marked	1 134	117	381	6 000	2,95-3,45	A2038
Styret						
Arne Øren, leder	283					
Finn Jebsen, nestleder	226					
Herlof Nilssen	188			497	3,75	A2031
Gunn Marit Helgesen	175					
Jan Helge Gulbrandsen	150					
Marit Torgersen	89					
Siv Holland, valgt av og blant de ansatte	150			1 751	3,15	boligkreditt/rammelån
Freddy Larsen, valgt av og blant de ansatte	188			1 354	2,70-3,55	A2031
Kontrollkomité						
Ole Hetland, leder	67					
Jan Rune Fagermoen, nestleder	56					
Bengt Johansen	84					
Line Alfarustad	29					
Dordi E. Flormælen	29					
Representantskap						
Sum representantskap, inkl. ansatterepresentanter ³	677			36 770		
Ansatte						
Lån til ansatte i konsernet				1 046 987		

Note 27 Lønn og forpliktelser for ledende ansatte og styrende organer, forts.

2010	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjonsopptjening	Lån i konsernet	Rentesats pr 31.12.2010	Avdragsplan ²
Ledende ansatte¹						
Sverre Thornes, konsernsjef	2 862	182	938	6 907	3,15-3,34	A2038
Ida Espolin Johnson, konserndirektør livsforsikring	2 146	130	752	8 400	3,15-3,35	A2040
Ole Jacob Frich, kommunikasjonsdirektør	1 280	126	371	6 363	3,15-3,50	A2041
Aage E. Schaanning, konserndirektør økonomi og finans	2 577	124	816	3 127	3,15-3,40	S2033
Rune Mæland, konserndirektør IT	1 262	151	256	1 741	3,40	A2036
Toril B. Ressem, konserndirektør konserntjenester	1 330	146	511	2 707	3,15	S2040
Styret						
Arne Øren, leder	273					
Finn Jebsen, nestleder	201					
Ann Inger S. Døhl	169					
Herlof Nilssen	163			525	4,30	A2026
Gunn Marit Helgesen	169					
Jan Helge Gulbrandsen	111					
Siv Holland, valgt av og blant de ansatte	74			1 737	3,15	boligkreditt/-rammelån
Freddy Larsen, valgt av og blant de ansatte	145			1 523	3,15-4,10	A2033
Kontrollkomité						
Ole Hetland, leder	80					
Anne-Marie Barane, nestleder	67					
Aud Mork	67					
Jan Rune Fagermoen	67					
Bengt Johansen	8					
Representantskap						
Sum representantskap, inkl. ansatterepresentanter	702			25 569		
Lån til ansatte i konsernet				1 098 488		

¹ Oppgitt lønn/godtgjørelse gjelder kun for den perioden den ledende ansatte har innehatt stillingen.

² S=Serielån, A=Annuitetslån, siste avdrag.

³ Godtgjørelse for representantskapet inkluderer godtgjørelse for medlemmer valgt blant de ansatte i datterselskapene selv om den er utbetalt fra datterselskapet.

Note 28 Antall ansatte

	2011	2010
Antall fast ansatte 31.12.	460	449
Gjennomsnittlig antall ansatte	455	438

Note 29 Honorar til revisor

Millioner kroner	2011	2010
Ordinær revisjon	2,1	1,3
Attestasjonstjenester	0,0	0,2
Andre tjenester utenfor revisjonen	0,0	0,0
Sum honorar til revisor	2,1	1,5

Beløpene ovenfor er inklusive merverdiavgift.

Note 30 Transaksjoner med nærstående parter

Alle transaksjoner mot nærstående parter er gjort til markedsmessige vilkår. Unntaket er administrative tjenester som benyttes på tvers i konsernet. Kostnader for administrative tjenester fordeles til selvkost etter faktisk forbruk.

Alt mellomværende med selskap i samme konsern gjøres opp fortløpende.

Millioner kroner	2011	2010
Resultatposter		
Kjøp forvaltningstjenester fra KLP Kapitalforvaltning AS	101	96
Kjøp forvaltningstjenester fra KLP Banken AS	59	49
Leie av kontorlokaler fra Paleët ANS	0	17
Leie av kontorlokaler fra KLP Huset AS	45	31
Kjøp av skadeforsikring fra KLP Skadeforsikring AS	0	1
Salg av pensjonsforsikring/gruppeliv til datterselskaper	-63	-65
Renteinntekt fra lån til datterselskaper	-110	-56
Renteinntekter lån tilknyttede selskaper	0	0
Netto refusjon administrative tjenester	-165	-144
Sum	-132	-70

Millioner kroner	31.12.2011	31.12.2010
Balanseposter		
Netto mellomværende til:		
KLP Skadeforsikring AS	57	12
KLP Bedriftspensjon AS	3	0
KLP Forsikringsservice AS	2	0
KLP Kapitalforvaltning AS	21	12
KLP Fondsforsikring AS	9	1
KLP Eiendom AS ¹	1 503	1 182
KLP Banken AS ²	5 307	3 283
Sum	6 902	4 491

¹ Fordring på KLP Eiendom gjelder ikke oppgjort konsernbidrag fra 2011

² Fordringen på KLP Banken AS er et lån på 4,3 milliarder kroner ekskl. påløpte markedsrenter til fast rente med forfall 15.03.2012 og et sertifikatlån på 1,0 milliarder kroner ekskl. påløpte markedsrenter til fast rente med forfall 01.02.2012.

Note 31 Andre forpliktelser

Millioner kroner	31.12.2011	31.12.2010
Leverandørgjeld	18	17
Gjeld til forsikringskunder	3	4
Skyldig mva og skattetrekk	225	206
Mellomværende konsernselskaper	19	-17
Uoppgjort verdipapirhandel	92	0
Sum andre forpliktelser	357	210

Note 32 Andre forsikringsrelaterte inntekter og kostnader

Millioner kroner	2011	2010
Andre inntekter		
Tilskudd servicepensjon/AFP	655	646
Diverse renteinntekter	6	4
Sum andre inntekter	660	650
Andre kostnader		
Utbetalinger servicepensjon/AFP	655	646
Diverse rentekostnader	2	5
Sum andre kostnader	656	651

Note 33 Betingede forpliktelser

Millioner kroner	31.12.2011	31.12.2010
Kausjonsansvar	2	2
Kommitert, ikke trukket investering i private equity og eiendomsfond	3 658	2 630
Godkjente, ikke utbetalte lånetilsagn	850	347
Sum poster utenfor balansen	4 510	2 978

For dagene som kommer Fotografert av Anne-Therese Sande

Til generalforsamlingen i Kommunal Landspensjonskasse

Revisors beretning

Uttalelse om årsregnskapet

Vi har revidert årsregnskapet for Kommunal Landspensjonskasse som består av selskapsregnskap og konsernregnskap. Selskapsregnskapet består av balanse per 31. desember 2011, resultatregnskap, endringer i egenkapital og kontantstrøm for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger. Konsernregnskapet består av balanse per 31. desember 2011, resultatregnskap, endringer i egenkapital og kontantstrøm for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Styret og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge for selskapsregnskapet og i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU, for konsernregnskapet, og for slik intern kontroll som styret og daglig leder finner nødvendig for å muliggjøre utarbeidelsen av et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Revisors oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om dette årsregnskapet på bakgrunn av vår revisjon. Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder International Standards on Auditing. Revisjonsstandardene krever at vi etterlever etiske krav og planlegger og gjennomfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

En revisjon innebærer utførelse av handlinger for å innhente revisjonsbevis for beløpene og opplysningene i årsregnskapet. De valgte handlingene avhenger av revisors skjønn, herunder vurderingen av risikoene for at årsregnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det skyldes misligheter eller feil. Ved en slik risikovurdering tar revisor hensyn til den interne kontrollen som er relevant for selskapets utarbeidelse av et årsregnskap som gir et rettviseende bilde. Formålet er å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll. En revisjon omfatter også en vurdering av om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimaterne utarbeidet av ledelsen er rimelige, samt en vurdering av den samlede presentasjonen av årsregnskapet.

Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Revisors beretning - 2011 - Kommunal Landspensjonskasse, side 2

Konklusjon om selskapsregnskapet

Etter vår mening er morselskapets regnskap avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til Kommunal Landspensjonskasse per 31. desember 2011, og av selskapets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Konklusjon om konsernregnskapet

Etter vår mening er konsernregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til konsernet Kommunal Landspensjonskasse per 31. desember 2011, og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag ISAE 3000 "Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon" mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo, 22. mars 2012

PricewaterhouseCoopers AS

Magne Sem
Statsautorisert revisor

AKTUARENS ERKLÆRING

Under henvisning til det fremlagte regnskapet for 2011 bekrefte det at de forsikringstekniske avsetninger er foretatt i samsvar med gjeldende beregningsgrunnlag og dermed i overensstemmelse med regulatoriske krav.

Den foreslåtte disponering i forhold til tilleggsavsetninger er i samsvar med gjeldende regler. Også de øvrige disponeringene er i samsvar med forsikringsvirksomhetsloven.

Oslo, 22. mars 2012

Roar Engen
Ansvarshaver, de aktuar

Til representantskapet og generalforsamlingen i
Kommunal Landspensjonskasse

KONTROLLKOMITEENS UTTALELSE OM ÅRSOPPGJØRET FOR 2011

Kontrollkomiteen har, i henhold til instruksens § 9, gjennomgått styrets fremlagte årsoppgjør for Kommunal landspensjonskasse, selskap og konsern, som består av årsberetning, resultatregnskap, balanse, oppstilling over endring i egenkapital, kontantstrømoppstilling, noter. I tillegg er aktuarens erklæring og revisjonsberetningen fremlagt.

Kontrollkomiteen tilrår representantskapet og generalforsamlingen at selskapets og konsernets årsregnskap og årsberetning for 2011 fastsettes i samsvar med styrets forslag, der årsresultatet på 705 millioner kroner disponeres med 166 millioner kroner til risikoutjevningfond, 539 millioner kroner overføres til egenkapitalfondet under annen opptjent egenkapital.

Oslo, den 23. mars 2012

Bengt V. Johansen

Ole Hefland

Line Alfarnestad

Thorvald Hillestad

Jan Rune Fagermoen

Representantskapets uttalelse for 2011 skal inn her:
(er klar 12. april)

Ikke-finansielt regnskap ved årsslutt 31.12

Miljø	Note	2011	2010	2009
Energiforbruk kWh/m ² i KLP Eiendoms egedriftede bygg i Oslo	2	196	207	210
Energiforbruk kWh/m ² i KLP Eiendoms egedriftede bygg i Trondheim	2	157	217	210
Energiforbruk kWh/m ² i KLPs kontorer i KLP Huset	2	174	126	
Energiforbruk kWh/m ² i KLPs kontorer i Bergen	2	147	172	
Energiforbruk kWh/m ² i KLPs kontorer i Trondheim	2	129	136	
Vannforbruk per m ² i egedriftede bygg i Oslo		0,5	0,6	0,6
Vannforbruk per m ² i egedriftede bygg i Trondheim		0,3	0,3	0,3
Kildesorteringsgrad i prosent på avfall fra egedriftede bygg i Oslo		53	51	50
Kildesorteringsgrad i prosent på avfall fra egedriftede bygg i Trondheim		41	36	31
Ansatte				
Antall ansatte		775	762	742
Prosent antall kvinner		49	49	48
Prosent antall menn		51	51	52
Prosent turnover av ansatte		4,5	3,5	2,5
Antall midlertidige ansatte		19	13	16
Prosent deltidsansatte kvinner		16,0	19,1	20,3
Prosent deltidsansatte menn		2,0	1,8	1,2
Antall kvinner i prosent av ledernivå en		27,0	20,0	20,0
Antall kvinner i prosent av ledernivå to		31,0	23,8	17,8
Antall kvinner i prosent av ledernivå tre		42,0	49,0	50,0
Antall kvinner i prosent styret		43,0	37,5	50,0
Rapportert sykefravær korttid	3	1,9	1,0	1,9
Rapportert sykefravær langtid	3	2,7	2,7	2,3
Rapportert sykefravær totalt	3	4,6	4,4	4,2
Antall personskader		0	0	0
Lønn og godtgjørelse (1 000 kroner)				
Total lønn til ansatte		521 467	498 267	411 675
Gjennomsnittlig lønn kvinner		550	523	493
Gjennomsnittlig lønn menn		711	671	619
Kvinner tjener prosentvis i forhold til menn		77,3	78,0	80,0
Skatt (millioner kroner)				
Totalt betalt skatt/moms i Norge		103	123	147
Totalt betalt skatt i Sverige		44	11	10
Totalt betalt skatt i Danmark		14	39	8
Ansvarlige investeringer				
Antall utelukkelse av selskaper fra investeringsporteføljen		64	59	47
Antall reinkluderte selskaper i investeringsporteføljen		1	3	10
Antall generalforsamlinger i norske selskaper hvor KLP har stemt		130	127	123
Antall generalforsamlinger i utenlandske selskaper hvor KLP har stemt		1 662	1 533	1 558

Note 1 Regnskapsprinsipper

Regnskapet er primært satt opp i henhold til regnskapsloven § 3-3, Norsk regnskapsstandard nr 16 og norsk Anbefaling for Eierstyring og Selskapsledelse (NUES). Frivillig utvidelse av det ikke-finansielle regnskapet er basert på Global Reporting Initiative (GRI) og Communication on Progress (COP) til FNs Global Compact og er tilgjengelig på www.klp.no/samfunnsansvar. Selskaper som har signert FNs Global Compact må årlig rapportere og kommunisere en Communication on Progress (COP) til FNs Global Compact. KLPs COP er tilgjengelig på www.unglobalcompact.org/cop. Vurdering av hva som er materielle rapporteringsvariabler er gjort ut fra hva som anses å være av størst betydning for våre interessenter og av størst betydning for KLPs virksomhet. KLP har foretatt en interessentkartlegging og utvidet kvalitativt interessentdialog som bidrag og underlagsmateriale for å vurdere materialiteten. Mer informasjon er tilgjengelig på www.klp.no/samfunnsansvar.

Endringer i regnskapsprinsippene for det ikke finansielle regnskapet for 2010 relatert til NUES punkt 1 er inkludert.

Note 2 Energiforbruk kWh/m²

Energiforbruk kWh/m² for KLPs egedriftede bygg i Oslo og Trondheim er temperaturkorrigeret. Energiforbruket i KLPs egne kontorlokaler er ikke temperaturkorrigeret. Energiforbruk i KLP Huset gjelder for perioden etter innflytting 25. mai 2010. Tall for energiforbruk i lokalene KLP disponerer i sin virksomhet i Bergen og Trondheim mangler for 2009.

Note 3 Sykefravær

Tallene viser egenrapportert sykefravær.

For dagene som kommer Fotografert av LN

Tillitsvalgte

REPRESENTANTSKAP

VALGT AV GENERALFORSAMLINGEN

Atle Brynstad	Helse Sør-Øst
Berit Baklid	Modum Bad
Elfin Lea	Klepp kommune
Erik Arne Hansen	Helse Nord RHF
Hilde Christiansen	Helse Vest RHF
Inger Østensjø	Stavanger kommune
Ingunn Foss	Lyngdal kommune
Jan O. Engsmyr	Sarpsborg kommune
Kjell Fosse	Stjørdal kommune
Mette Qvortrup	Østfold Energi AS
Mildrid Søbstad	Vefsn kommune
Morten Reymert	Helse Sør-Øst OUS HF
Nina Holte	Vegårshei kommune
Ottar Brage Guttelvik	Møre og Romsdal f.kommune
Paul Dahlø	Troms fylkeskommune
Per Karlsen	Helse Vest RHF
Sigmund Engdal	Oslo kirkelige fellesråd
Siri Hovde	Aurskog-Høland kommune
Solfrid Borge	Ullensvang kommune
Sveinung Aune	Helse Midt-Norge RHF
Torhild Bransdal	Vennesla kommune
Trond Lesjø	Gjøvik kommune
Vibeke Stjern	Åfjord kommune
Vidar Lødrup	Helse Sør-Øst RHF

OPPNEVNT AV ARBEIDSTAKERORGANISASJONENE

Kjellfrid Blakstad	Fagforbundet
Stein Guldbrandsen	Fagforbundet
Geir Mosti	Fagforbundet
Erik Orskaug	UNIO
Erik Kollerud	Delta
Ole Jakob Knudsen	Naturviterne

ANSATTEVALGTE REPRESENTANTER

Ann Sundal	KLP Eiendom Trondheim
Arne Henriksen	KLP Oslo
Erik Falk	KLP Oslo
Gry Løvlund	KLP Oslo
Hans Ove Ljosåk	KLP Skadeforsikring
Helge Mæland Nielsen	KLP Bergen
Kari Bakken	KLP Oslo
Lisbeth Arnesen	KLP Bergen
Morten Eidsnes	KLP Bergen
Nina Høgdahl	KLP Skadeforsikring
Steinar Fuglevaag	KLP Oslo
Susanne Torp-Hansen	KLP Oslo
Torkel Dobbe	KLP Skadeforsikring
Trine Bjelland Ottosen	KLP Oslo
Vidar Stenseth	KLP Oslo

VALGKOMITÉ

Paul Dahlø, leder	Fylkespolitiker, Troms Fylkeskommune
Mette Qvortrup	Østfold Energi AS
Trond Lesjø	Rådmann Gjøvik kommune
Bente Mikkelsen	Adm.dir, Helse Sør-Øst RHF
Ingunn Foss	Ordfører, Lyndal kommune

KONTROLLKOMITÉ

Ole Hetland, leder	Direktør Nytt konserthus i Stavanger IKS
Line Alfarrustad	Helse Sør-Øst RHF
Jan Rune Fagermoen	Rådmann, Sjøk kommune
Dordi Flormælen	Helse Midt-Norge RHF
Bengt P. Johansen	Finanssjef Østfold Energi AS
Thorvald Hillestad	Re kommune